

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย-มอญ
กรงเตี้ยกษา ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

A GUIDELINE OF CONSERVATION AND DEVELOPMENT OF LOCAL
ARCHITECTURE BAN MUANG THAI-MON COMMUNITY
IN RACHABURI PROVINCE

ชนิดา สวัสดิรักษา
CHANIDA SAWATDIRUKSA

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2546

ISSN 974-324-280-9

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย - มอญ
กรณีศึกษา ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

A GUIDELINE OF CONSERVATION AND DEVELOPMENT OF LOCAL
ARCHITECTURE BAN MUANG THAI - MON COMMUNITY
IN RACHABURI PROVINCE

ชนิดา สวัสดิรักษา
CHANIDA SAWATDIRUKSA

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน 47749
วัน, เดือน, ปี 22 ส.ค. 2546

.b.....
.i.....

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2546

ISBN 974 - 324 - 289 - 9

A GUIDELINE OF CONSERVATION AND DEVELOPMENT OF LOCAL
ARCHITECTURE BAN MUANG THAI – MON COMMUNITY
IN RACHABURI PROVINCE

CHANIDA SAWATDIRUKSA

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FUL FILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF INDUSTRIAL EDUCATION IN ARCHITECTURE
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG
2003

ISBN 974 – 324 – 289 - 9

COPY RIGHT 2003

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT 'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ใบรับรองวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย-มอญ กรณีศึกษา
ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี
A GUIDELINE OF CONSERVATION AND DEVELOPMENT OF LOCAL
ARCHITECTURE BAN MUANG THAI-MON COMMUNITY IN RACHABURI
PROVINCE

ชื่อนักศึกษา นางสาวชนิดา สวัสดิรักษา
รหัสประจำตัว 41064003
ปริญญา ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชา สถาปัตยกรรม

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.สุรศักดิ์ กังขาว
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ลายมือชื่อ
ผศ.สุรศักดิ์ กังขาว	
ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม	
ผศ.สมพล	ดำรงเสถียร
รศ.ดร.ปริยาพร	วงศ์อนุตรโรจน์
อาจารย์สุทัศน์	จุฬามณี

วัน/เดือน/ปี ที่สอบ 13 มีนาคม 2546 เวลา 14.00 น. เป็นต้นไป
สถานที่สอบ ณ ห้องเรียนปริญญาเอก คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(รศ.ดร.บุญวาทน์ อดชู)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่...30...เดือน...เมษายน...พ.ศ. 2546...

หัวข้อวิทยานิพนธ์

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
เรือนไทย- มอญ กรณีศึกษา ชุมชนบ้านม่วง
จังหวัดราชบุรี

นักศึกษา

นางสาว ชนิตา สวัสดิ์รักษา

รหัสประจำตัว

41064003

ปริญญา

ครุศาสตรบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา

สาขาวิชา

สถาปัตยกรรม

พ.ศ.

2546

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรศักดิ์ กังขา

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ พฤติกรรมและความต้องการใช้พื้นที่ และแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ ประชาชน ที่อาศัยภายในเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี จำนวน 10 หลังคาเรือน ซึ่งเรือนเหล่านี้ล้วนทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น มีอายุเรือนไม่ต่ำกว่า 100 ปี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 แบบด้วยกัน คือ แบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ และอีกกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชน ที่พักอาศัยในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ซึ่งพักอาศัยในหมู่ 3 , หมู่ 4 และหมู่ 5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์จำนวน 201 คน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้ค่า ค่าร้อยละ สรุปผล เสนอเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนา

จากการวิจัยพบว่า ด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน บ้านม่วง ประชาชนในชุมชนคงดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เป็นที่พบปะสังสรรค์กัน ในการทำประเพณีและกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน ส่วนด้าน สาธารณูปโภค สาธารณูปการครบถ้วน แต่ยังไม่มีความเหมาะสมเท่าที่ควรต้องมีการปรับปรุงในบางส่วนพื้นผิวถนน คุณภาพของน้ำ ระบบการจัดเก็บขยะ

ด้านสภาพแวดล้อมของเรือน ไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ประชาชนส่วนใหญ่อยู่กันเป็นระบบเครือญาติ มีการพบปะสังสรรค์กันเป็นหมู่ในสวนบ้านใกล้เรือนเคียง ส่วนประเพณีการโกนจุก การบวช การแต่งงาน และงานศพ ใช้พื้นที่ภายในเรือนเป็นที่ประกอบพิธีเช่นเดิม

ด้านองค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ พบว่ามีองค์ประกอบตามลักษณะผังพื้น 7 ส่วนด้วยกันส่วนประกอบทางด้านโครงสร้าง จะมีการปรับเปลี่ยนวัสดุ เนื่องจากความเสื่อมสภาพวัสดุตามอายุการใช้งานมีผลมาจากอุทกภัยทำให้อายุการใช้งานของวัสดุสั้นลงเกิดจากการกระทำของเจ้าของเรือนเองเนื่องจาก ความไม่รู้ ปัญหาขาดแคลนวัสดุและช่างที่ชำนาญงาน

ด้านพฤติกรรมการใช้พื้นที่พฤติกรรมส่วนใหญ่ในเวลากลางวันจะใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือน เนื่องจากความโปร่งโล่ง ส่วนพฤติกรรมในเวลากลางคืนใช้พื้นที่โถงและชานเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกิจกรรมในห้องมีน้อยมาก

ด้านความต้องการใช้พื้นที่ เนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยนไป ทำให้เจ้าของเรือนต้องการความสะดวกสบายมากขึ้น กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน และความเป็นส่วนตัวมากขึ้น แต่ในความต้องการนั้นยังคงมีความเชื่อในเรื่องทิศการวางตำแหน่งของห้อง และความเชื่อในเรื่องประเพณี พิธีกรรมยังคงอยู่ แต่จะปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยมากขึ้นเท่านั้น

ด้านการอนุรักษ์และพัฒนา กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการมีความเห็นในการอนุรักษ์เรือนให้คงอยู่ แต่ยังคงมีปัญหาในเรื่องวัสดุที่หายากและมีราคาแพงและขาดช่างฝีมือทำให้เป็นอุปสรรคในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

Thesis Title	A Guideline of Conservation and Development of Local Architecture Ban Muang Thai - Mon Community in Rachaburi Province
Student	Miss.Chanida Sawatdiruksa
Student ID.	41064003
Degree	Master of Industrial Education
Programme	Architecture
Year	2003
Thesis Advisor	Assistant Professor Surasak Kungkhao
Thesis Co - Advisor	Assistant Professor Dr. Lertlak Klinhom

ABSTRACT

The purposes of this research were to study the environment and the composition of Thai – Mon Houses, the behavior and the space requirement , and the guideline to conserve and develop the local architecture, Ban Muang community, Ratchaburi. The data was collected from 2 example groups. The first group was 10 households of people who live in Thai – Mon houses, Ban Muang community, Ratchaburi. These houses are value of local architecture and over than 100 years old. The observation and the interview were the methods we used for this research. Another example group was the people who live in Moo 3 , Moo 4, and Moo 5 in Ban Muang community, Ratchaburi. Researching methods were the interviews from 201 people and to analysed the data in percentage. The result will be the guideline of conservation and development.

From the research , were found that Ban Muang community still conserve the traditional uniqueness. The temple was the centre of the community both mentally and religious activities . They have all the utilities and the public services, but with the low quality which needs to be improved such as the road surface, the quality of water supply, waste management system. The environment of Thai – Mon Houses, Ban Muang community, Ratchaburi. The people live in family. They have social activities among the neighbors. All the ceremony such

as the first born welcoming ceremony, ordinate ceremony , wedding ceremony, and funeral ceremony still be arranged in the housing compound.

The Thai – Mon house was composed of 7 plans. The composition of the structure was always renovated due to the depreciation of materials. The flood made less duration of the materials. This problem causes by people that lack of knowledge, rights materials, and skillful mechanic.

Space requirement behavior. To be updated with the time, the house owner wanted to have more comfortable life. From the example group, they wanted the security in their life and property and more privacy. By the way, they still believe in the room setting and the layout that should follow the traditional believing. They still maintained the ceremony, but adapted it be more modern.

The conservation and development . The example group still has the opinion to conserve the traditional Thai – Mon house . The obstacle to conserve the houses are lacking of rare materials, high maintenance cost, and lacking of skillful machenic.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ได้สำเร็จไว้ด้วยความอนุเคราะห์จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรศักดิ์ กังขาว และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือให้กำลังใจ และช่วยตรวจสอบแก้ไขงานตลอดจนปรับปรุง ข้อบกพร่องต่างๆ จนจบวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกทราบบ้างถึงความกรุณาและขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณ รศ. ดร. ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ , ผศ.สมพล ดำรงเสถียร และอาจารย์สุทัศน์ จุฬามณี คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่อง และช่วยตรวจสอบแก้ไขงานเพื่อให้วิทยานิพนธ์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ ศ.อรศิริ ปาณินท์ ผศ. อาภา ศรีสงคราม และอาจารย์ทุกท่านซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และตรวจสอบแก้ไข เพื่อการปรับปรุงให้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีคุณภาพสูงสุด

ขอขอบคุณ อาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ ประสาทความรู้ ตลอดจนข้อคิดต่างๆ อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า และแนวทางในการจัดทำวิทยานิพนธ์จนประสบความสำเร็จ

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ทุกท่านขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าของเรือนไทย-มอญทุกหลังที่อำนวยความสะดวกในการทดลองใช้เครื่องมือในการวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ผู้เป็นที่เคารพยิ่ง และเป็นแรงผลักดันอันยิ่งใหญ่ รวมทั้งญาติพี่น้องทุกคนที่ได้ให้ความรักและกำลังใจที่ดีเสมอมา

ขอขอบคุณ เพื่อนๆ พี่น้อง ทุกคน ที่ผู้วิจัยไม่ได้กล่าวไว้ในที่นี้ ที่มีส่วนร่วมในงานวิจัย ให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์ใดๆ ที่เป็นผลจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่คุณพ่อ คุณแม่ และครู - อาจารย์ ทุกท่าน ด้วยความเคารพยิ่ง

ชนิดา สวัสดิรักษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง.....	VIII
สารบัญภาพ.....	X
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 สถาปัตยกรรมพื้นฐาน.....	9
2.2 สภาพแวดล้อมและองค์ประกอบเรือนไทย – มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี12	
2.3 แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายใน.....	55
2.4 ความหมาย แนวคิด ทฤษฎี ในการอนุรักษ์ และพัฒนา.....	58
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	63
3.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	63
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	64
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	66
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
4.1 การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	69

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ.....	144
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	144
5.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	144
5.3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	144
5.4 อภิปรายผล.....	152
5.5 ข้อเสนอแนะ.....	167
บรรณานุกรม.....	181
ภาคผนวก.....	184
ภาคผนวก ก คติความเชื่อของชาวมอญที่เกี่ยวกับบ้าน.....	185
ภาคผนวก ข นโยบายและแผนงานที่เกี่ยวข้อง.....	195
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	198
ภาคผนวก ง เอกสารทางราชการที่ใช้ในการวิจัย.....	218
ประวัติผู้เขียน.....	231

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงรายชื่อหมู่บ้าน ประชากร คริวเรือนเกษตร ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.....	14
4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี.....	70
4.2 การใช้สถานที่.....	72
4.3 บริเวณที่พบปะสังสรรค์.....	73
4.4 บริเวณที่เล่นกีฬา.....	73
4.5 บริเวณสนามเด็กเล่น.....	74
4.6 บริเวณที่นั่งพักผ่อน.....	74
4.7 บริเวณที่อ่านหนังสือ.....	74
4.8 บริเวณที่ซื้อของ-อาหาร.....	75
4.9 สถานที่บริการสาธารณสุขที่ใช้บริการ.....	75
4.10 วัดที่ท่านไปทำพิธีต่างๆทางศาสนา.....	76
4.11 โรงเรียนที่ท่านส่งบุตรไปเรียน.....	76
4.12 สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือในหมู่บ้าน.....	77
4.13 บริเวณที่ควรจัดลานกิจกรรมท้องถิ่น.....	77
4.14 ความเหมาะสมเกี่ยวกับระบบถนนใหญ่ในชุมชน.....	78
4.15 ความเหมาะสมเกี่ยวกับระบบไฟฟ้าในชุมชน.....	78
4.16 ความเหมาะสมเกี่ยวกับระบบประปาในชุมชน.....	79
4.17 ความเหมาะสมเกี่ยวกับระบบการจัดเก็บขยะในชุมชน.....	79
4.18 ความเหมาะสมเกี่ยวกับตู้โทรศัพท์ในชุมชน.....	80
4.19 การเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีนิยม.....	80
4.20 กิจกรรมตามประเพณีที่ได้ปฏิบัติ.....	81
4.21 เกลักษณ์ของชุมชน.....	81
4.22 ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรือนไทย-มอญในชุมชน.....	82
4.23 ลักษณะบ้านที่ต้องการปลูก.....	82
4.24 ข้อมูลพื้นฐานและสภาพแวดล้อมของเรือนไทย-มอญ.....	85
4.25 พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่.....	86

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.26 ความต้องการการใช้พื้นที่.....	89
4.27 ทักษะและความเชื่อ.....	90
4.28 ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต.....	92
4.29 กิจกรรมประเพณีที่ได้ปฏิบัติ.....	93
4.30 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา.....	94
4.31 ส่วนประกอบของเรือนไทย-มอญตามลักษณะผังพื้น.....	137
4.32 ส่วนประกอบต่างๆของเรือน.....	139
4.33 โครงสร้างและส่วนประกอบของเรือน.....	141
4.34 โครงสร้างและส่วนประกอบของหลังคา.....	142

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงอาณาเขต ตำบล อำเภอ จังหวัด ราชบุรี.....	15
2.2 แสดงอาณาเขต หมู่บ้าน ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.....	18
2.3 แสดงแผนผังชุมชนบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.....	19
2.4 แสดงที่สำคัญชุมชนบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.....	20
2.5 พื้นที่ส่วนต่างๆในชุมชนบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.....	21
2.6 การแสดงประเพณีต่างๆ ชาวไทยเชื้อสายมอญ.....	26
2.7 รูปแสดงเสาเอกหรือเสาผีของบ้าน.....	29
2.8 การชนไหว้ผีบ้าน.....	31
2.9 การรำผี.....	33
2.10 การโกนจุกของเด็กหญิง ชาวไทยเชื้อสายมอญ.....	37
2.11 การแต่งกายของนาคน.....	39
2.12 ขบวนแห่หน้าคของชาวไทยเชื้อสายมอญ.....	40
2.13 แสดงลักษณะภายนอกของเรือนไทย – มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี.....	52
2.14 แสดงลักษณะชานและพื้นที่ภายในเรือนไทย – มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี.....	53
2.15 แสดงส่วนประกอบต่างๆของเรือนไทย – มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี.....	54
4.1 ตำแหน่งของเรือนที่ศึกษา.....	96
4.2 ผังบริเวณเรือนหลังที่1.....	97
4.3 แปลนชั้นล่างเรือนหลังที่1.....	98
4.4 แปลนชั้นบนเรือนหลังที่1.....	98
4.5 รูปด้านหน้าเรือนหลังที่1.....	99
4.6 รูปด้านข้างเรือนหลังที่1.....	99
4.7 ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่1.....	100
4.8 ผังบริเวณเรือนหลังที่2.....	101
4.9 แปลนชั้นล่างเรือนหลังที่2.....	102
4.10 แปลนชั้นบนเรือนหลังที่2.....	102
4.11 รูปด้านหน้าเรือนหลังที่2.....	103
4.12 รูปด้านข้างเรือนหลังที่2.....	103

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.13 ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่ 2.....	104
4.14 ผังบริเวณเรือนหลังที่ 3.....	105
4.15 แปลนชั้นล่างเรือนหลังที่ 3.....	106
4.16 แปลนชั้นบนเรือนหลังที่ 3.....	106
4.17 รูปด้านหน้าเรือนหลังที่ 3.....	107
4.18 รูปด้านข้างเรือนหลังที่3.....	107
4.19 ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่3.....	108
4.20 ผังบริเวณเรือนหลังที่4.....	109
4.21 แปลนชั้นล่างเรือนหลังที่4.....	110
4.22 แปลนชั้นบนเรือนหลังที่4.....	110
4.23 รูปด้านหน้าเรือนหลังที่4.....	111
4.24 รูปด้านข้างเรือนหลังที่4.....	111
4.25 ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่4.....	112
4.26 ผังบริเวณเรือนหลังที่5.....	113
4.27 แปลนชั้นล่างเรือนหลังที่5.....	114
4.28 แปลนชั้นบนเรือนหลังที่5.....	114
4.29 รูปด้านหน้าเรือนหลังที่5.....	115
4.30 รูปด้านข้างเรือนหลังที่5.....	115
4.31 ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่5.....	116
4.32 ผังบริเวณเรือนหลังที่6.....	117
4.33 แปลนชั้นล่างเรือนหลังที่8.....	118
4.34 แปลนชั้นบนเรือนหลังที่6.....	118
4.35 รูปด้านหน้าเรือนหลังที่6.....	119
4.36 รูปด้านข้างเรือนหลังที่6.....	119
4.37 ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่6.....	120
4.38 ผังบริเวณเรือนหลังที่7.....	121

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.39	แปลนชั้นล่างเรือนหลังที่7..... 122
4.40	แปลนชั้นบนเรือนหลังที่7..... 122
4.41	รูปด้านหน้าเรือนหลังที่7..... 123
4.42	รูปด้านข้างเรือนหลังที่7..... 123
4.43	ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่7..... 124
4.44	ผังบริเวณเรือนหลังที่8..... 125
4.45	แปลนชั้นล่างเรือนหลังที่8..... 126
4.46	แปลนชั้นบนเรือนหลังที่8..... 126
4.47	รูปด้านหน้าเรือนหลังที่8..... 127
4.48	รูปด้านข้างเรือนหลังที่8..... 127
4.49	ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่8..... 128
4.50	ผังบริเวณเรือนหลังที่9..... 129
4.51	แปลนชั้นล่างเรือนหลังที่9..... 130
4.52	แปลนชั้นบนเรือนหลังที่9..... 130
4.53	รูปด้านหน้าเรือนหลังที่9..... 131
4.54	รูปด้านข้างเรือนหลังที่9..... 131
4.55	ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่9..... 132
4.56	ผังบริเวณเรือนหลังที่10..... 133
4.57	แปลนชั้นล่างเรือนหลังที่10..... 134
4.58	แปลนชั้นบนเรือนหลังที่10..... 134
4.59	รูปด้านหน้าเรือนหลังที่10..... 135
4.60	รูปด้านข้างเรือนหลังที่10..... 135
4.61	ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่10..... 136
5.1	แผนภูมิวงกลมแสดงค่าร้อยละของพื้นที่ใช้สอยชั้นบนตามลักษณะผังพื้นที่..... 151
5.2	เสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชน..... 154

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5.3 เสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ.....	155
5.4 เสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนพื้นที่ส่วนนั้นนันทนาการ.....	156
5.5 ลักษณะฝาเรือนแบบต่างๆที่พบในเรือนไทย-มอญ.....	161
5.6 ลักษณะหน้าจั่วที่พบในเรือนไทย-มอญ.....	162
5.7 ส่วนประกอบของเรือนไทย-มอญตามลักษณะโครงสร้าง.....	163
5.8 ผังบริเวณเรือนไทย-มอญ.....	169
5.9 แปลนชั้นล่าง.....	170
5.10 แปลนชั้นบน.....	171
5.11 รูปด้าน1.....	172
5.12 รูปด้าน2.....	173
5.13 รูปด้าน3.....	174
5.14 รูปด้าน4.....	175
5.15 รูปตัด ก.....	176
5.16 รูปตัด ข.....	177
5.17 ทศนิยมภาพเรือนไทย-มอญ 1.....	178
5.18 ทศนิยมภาพเรือนไทย-มอญ 2.....	179
5.19 หุ่นจำลอง 1.....	180
5.20 หุ่นจำลอง 2.....	181

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มอญเป็นชาติที่เคยเป็นอาณาจักรใหญ่และมีความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมชาติหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตามประวัติศาสตร์มอญตั้งถิ่นฐานในพม่าตั้งแต่ก่อนพุทธกาล เคยสถาปนาอาณาจักรมอญในบริเวณพม่าตอนล่างอยู่ในที่ราบลุ่มน้ำอิรวดี ซึ่งเป็นอู่ข้าวอู่น้ำ เป็นเมืองท่าออกทะเลทำการค้ากับต่างถิ่นได้ จึงถูกพม่าซึ่งอยู่ตอนบนรุกราน มอญจึงเผชิญกับภาวะสงคราม มีการอพยพของชาวมอญในฐานะผู้ลี้ภัยหนีสงครามเข้าสู่ประเทศไทยซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกัน การอพยพเข้าสู่ประเทศไทยหลายเส้นทางทางด้านเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี ด้านแม่ละเมา จังหวัดตาก เข้ามาทางจังหวัดเชียงใหม่และเข้ามาทางเมืองอุทัยธานี (สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์. 2536 : 86)

ประเทศไทยจึงเป็นแหล่งที่ตั้งหนึ่งที่มีคนเชื้อสายมอญตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่หลายแห่งและตั้งถิ่นฐานเหล่านี้มีมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ซึ่งเป็นการอพยพเพื่อทำมาหากินของคนบ้านใกล้เรือนเคียง โดยเฉพาะบริเวณที่ตั้งของชนชาติมอญเดิมซึ่งอยู่ในเขตภูมิภาคตะวันตกของไทย แถบจังหวัดราชบุรี กาญจนบุรี (อรศิริ ปาณินท์. 2542 : 3) โดยเฉพาะบริเวณลุ่มน้ำแม่กลอง ตั้งแต่บ้านโป่ง ถึง โพธาราม เพราะเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์เหมาะต่อการเกษตรกรรมการตั้งถิ่นฐานและการคมนาคมใกล้เส้นทางอพยพทางด้านเจดีย์สามองค์มากที่สุด จึงมีชาวมอญอพยพมาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้หลายครั้งตั้งแต่สมัยอยุธยา - ธนบุรี - กรุงเทพฯ โดยเฉพาะชุมชนบ้านม่วง เป็นชุมชนมอญชุมชนหนึ่ง ที่มีการอพยพมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จากการบอกเล่าชาวบ้านเชื่อกันว่าบรรพบุรุษรุ่นแรกอพยพมาจากประเทศพม่า ในสมัยอยุธยา รัชสมัยสมเด็จพระนเรศวร (พ.ศ. 2133 - 2148) โดยติดตามพระมหาเถรคันฉ่อง ซึ่งเป็นพระสงฆ์เชื้อสายมอญ นิกายมหายาน เข้ามาตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำแม่กลอง ให้ชื่อหมู่บ้านเหมือนบ้านเดิมในพม่าว่า "บ้านม่วง" และไว้ตั้งวัดประจำหมู่บ้านว่า "วัดม่วง" และจากการค้นคว้าและอ่านคัมภีร์โบราณ (ภาษาและอักษรมอญ) พบว่า ชุมชนมอญบ้านม่วง เป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่กว่า 354 ปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นชุมชนมอญที่มีความเก่าแก่มาก และยังคงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ยังสามารถดำรงคตินิยมเอกลักษณ์ ของชาวมอญอยู่ได้มากกว่าชุมชนมอญอื่นในปัจจุบัน (สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์. 2536 : 93) จึงได้พบความน่าสนใจ ของวัฒนธรรมดั้งเดิมของมอญ - ความเชื่อ ที่เกี่ยวเนื่องมา ยังสถาปัตยกรรมในความเกี่ยวเนื่องตั้งแต่ขนาดใหญ่คือ หมู่บ้าน มาจนถึงบ้านและในพื้นที่ขนาด

เล็กๆ เช่น ห้องในบ้านและการวางทิศทางองค์ประกอบต่าง ๆ ของบ้าน ซึ่งน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง (อรศิริ ปาณินท์. 2542 : ง)

ชุมชนมอญบ้านม่วงเป็นชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะตัวเป็นผลมาจากกระบวนการวิวัฒนาการทางสังคมและวิถีการดำเนินชีวิต คติความเชื่อที่ต่างวัฒนธรรมกัน โดยเฉพาะเรือนไทย - มอญ เป็นเรือนพักอาศัยของคนไทยเชื้อสายมอญ มีความสำคัญของงานสถาปัตยกรรมท้องถิ่นโดยเฉพาะ ซึ่งปกตีสมายก่อนโดยส่วนใหญ่ ชาวบ้านจะสร้างลักษณะเป็นเรือนทรงไทย ผากระดานยกพื้นสูงเกือบทั้งหมู่บ้าน ปัจจุบันมีการย้ายและขายบ้านกันมาก จึงเหลืออยู่ไม่มาก (สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์. 2534 : 93)

ปัจจุบันสภาพสังคมการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีมากทำให้สภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนเริ่มมีการปรับเปลี่ยนรวมถึงหน้าที่การใช้งานต่างๆ ในบ้านเรือนไทย - มอญ ในเชิงพฤติกรรม วัฒนธรรมและอาชีพ เริ่มเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนา โดยเฉพาะคนในวัยเรียน วัยทำงาน เริ่มออกจากหมู่บ้านไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อื่น ไม่เห็นความสำคัญของบ้านเรือนของตน ขาย หรือรื้อถอนไป ภายใต้วัฒนธรรมที่กำลังแปรเปลี่ยน ทำให้ปัจจุบันบ้านเรือนไทย-มอญ ลดน้อยลงและหมดคุณค่าไปในที่สุด

การศึกษาเรื่องราวของเรือนพื้นดินนั้นนอกจากจะรับรู้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรมวิถีชีวิตแล้ว เรายังสามารถวิเคราะห์ได้ถึงลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมและภูมิปัญญาอันล้ำเลิศของชาวบ้าน ที่ถ่ายทอดกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งควรอย่างยิ่งที่คนในยุคใหม่จะได้ศึกษาให้ถ่องแท้ เพื่อเก็บคุณลักษณะดังกล่าวให้คงอยู่และมีการพัฒนาในสถานะที่เหมาะสมเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตแบบใหม่ และในการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าแล้วเกิดกระแสการอนุรักษ์ตามมา

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

1.2.2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายในของเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้พื้นที่ภายในของเรือนไทย-มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

1.3 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ทำวิจัยได้นำเอาหลักการที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยครั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบทฤษฎี สำหรับแนวคิดในการวิจัย โดยแบ่งเป็น

1.3.1 สภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ชุมชน บ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ประกอบไปด้วย

1.3.1.1 สภาพแวดล้อมชุมชน ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดของ

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2537 : 173) ได้กล่าวว่า บุคคลมีขอบเขตเฉพาะของสภาพแวดล้อม ชุมชนปรากฏอยู่ในจินตภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สภาพแวดล้อมของส่วนที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยและแหล่งกิจกรรมในชีวิตประจำวัน

วรรณรินทร์ พัฒนะเอนก (2543 : 4 – 38) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมชุมชน หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อสนองความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอย และความร่มรื่นตลอดจนสุนทรียภาพที่ดี สำหรับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

Clorence Arthur Perry (1949 : 4) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของชุมชนตามลักษณะกายภาพประกอบไปด้วย ขนาดชุมชน ขอบเขตของชุมชน ที่ว่างสาธารณะ ที่ตั้งสถาบันของชุมชน กิจกรรมทางธุรกิจ ระบบถนนภายใน

1.3.1.2 สภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ

มุสดี ทิพทัส (2532 : 5 – 88) ได้กล่าวถึง ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดผังบริเวณของบ้านมอญนั้น นอกจากการวางตำแหน่งของตัวเรือนลงในที่ดินดังกล่าวแล้ว จะพิจารณาในแง่ของการวางตำแหน่งของศาลพระภูมิในบ้านด้วย

1.3.1.3 องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ

อรศิริ ปาณินทร์ (2542 : 323 - 352) เรือนไทย - มอญ มีส่วนประกอบที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน

(1) ส่วนประกอบของเรือนตามลักษณะผังพื้น

1. บ้านไต่บ้าน ส่วนแรกที่จะขึ้นสู่บริเวณบนเรือน เชื่อมต่ออยู่กับชาน
2. ชาน เป็นส่วนเปิดโล่ง มี 2 ลักษณะ คือ ชานแดดไม่มีหลังคาคลุมและชาน ร่มมีหลังคาคลุม
3. โถง โถงกลางบ้านมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต
4. ครัว ส่วนใช้ประกอบอาหาร
5. ห้องส่วนตัว อยู่ใกล้บริเวณเสาเอกหรือเสาของผีเรือนอยู่ในมุมเรือนด้านทิศตะวันออก

6. ห้องน้ำ - ส้วม ส่วนใหญ่อยู่แยกจากตัวเรือน
7. ใต้ถุนเรือน เป็นพื้นที่ใช้พักผ่อน ในเวลากลางวัน

(2) ส่วนประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะโครงสร้าง ซึ่งประกอบไปด้วยส่วนหลัก ๆ 2 ส่วนดังนี้ คือ

1. โครงสร้างและส่วนประกอบของตัวเรือน
2. โครงสร้างและส่วนประกอบของหลังคา

1.3.2 พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายใน

ปิยลดา เทวกุล (2545 : 2) ได้กล่าวว่าทำไมต้องรู้เรื่องพฤติกรรมมนุษย์เพราะ

1. เนื่องจากสถาปัตยกรรม และสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองรองรับความต้องการพื้นฐานของชีวิต

2. อาจกล่าวได้ว่า สถาปัตยกรรมนั้นผูกพันยิ่งกับชีวิตมนุษย์ และสถาปัตยกรรม เกิดขึ้นเพื่อชีวิตมนุษย์

3. สิ่งที่เราออกแบบนั้นมนุษย์เป็นผู้ใช้

เลอสม สถาปิตานนท์ (2543 : 43 – 44) กล่าวว่า การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ เป็นการศึกษาถึงการทำกิจกรรมของมนุษย์ตามความต้องการของมนุษย์ทั้งทางกายและทางใจ ซึ่งความต้องการทางกายได้แก่ การกิน การนอน การขับถ่าย และความต้องการทางใจ ได้แก่ ความต้องการความปลอดภัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2532 : 127–128) กล่าวว่า เนื้อที่ใช้สอยเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ ในที่อยู่อาศัยประกอบไปด้วย

1. ส่วนที่เข้านอน
2. ส่วนที่ใช้รับประทานอาหาร พักผ่อน หรือรับแขก
3. ส่วนที่ใช้ในการปรุงหรือประกอบอาหาร
4. ส่วนที่ใช้ชำระร่างกายหรือขับถ่าย
5. ส่วนที่ใช้ซักล้าง
6. ส่วนที่ใช้ประกอบกิจกรรมพิเศษ

ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ย่อมทำให้เราเข้าใจ และสามารถออกแบบงานการใช้พื้นที่ภายในให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ได้

จากการศึกษาทฤษฎี ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อนำมาใช้ในการศึกษา ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี
 - 1.1 สภาพแวดล้อมชุมชน
 - 1.2 สภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ
 - 1.3 องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ
 - 1.3.1 ส่วนประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้น
 - 1.3.2 ส่วนประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะโครงสร้าง
2. พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายในตามลักษณะกิจกรรมดังนี้
 - 2.1 ส่วนที่ใช้นอน
 - 2.2 ส่วนที่ใช้รับประทานอาหาร พักผ่อน รับแขก
 - 2.3 ส่วนที่ใช้ในการปรุงหรือประกอบอาหาร
 - 2.4 ส่วนที่ใช้ชำระร่างกายหรือซับล้าง
 - 2.5 ส่วนที่ใช้ซักล้าง
 - 2.6 ส่วนที่ใช้ประกอบกิจกรรมพิเศษ

1.3.3 แนวทางในการอนุรักษ์ และพัฒนาการใช้พื้นที่ภายในเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ใช้แนวคิดของ ไชยนาพงศ์ (2543 : 10) ประกอบไปด้วย 2 ส่วนดังนี้

1.3.3.1 ส่วนที่ต้องการอนุรักษ์

ในส่วนที่ต้องการอนุรักษ์ คือ ส่วนประกอบที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของเรือนไทย - มอญ ได้แก่ รูปแบบของเรือนไทยเดิมและจั่ว โดยสร้างและส่วนประกอบของเรือนไทย - มอญ

1.3.3.2 ส่วนที่ต้องการพัฒนา

ประโยชน์การใช้สอยพื้นที่ภายในเรือนไทย - มอญ แต่เดิมไม่นิยมกันเป็นห้อง แต่มักทำโถงใหญ่เอนกประสงค์อาจมีบางเฉพาะในส่วนที่จำเป็นเท่านั้นแต่เนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยนไป ความต้องการความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การพัฒนาพื้นที่ภายในเรือนเพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุดและสอดคล้องกับความต้องการของผู้อยู่อาศัยจึงจำเป็นอย่างยิ่ง

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

พื้นที่ศึกษาสภาพแวดล้อมและ องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

1.4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.4.1.1 ประชากร ได้แก่

ประชากรที่เป็นบุคคล

1) ผู้อยู่อาศัยในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ที่พักอาศัยในหมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 จำนวน 406 คน (สถิติประชากร ปี 2545 : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง)

ผู้อยู่อาศัยในเรือนไทย - มอญ ในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ที่มีอายุเรือน 100 ปีขึ้นไป หรือประมาณ 3 ช่วงอายุคน ที่มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 10 คน (1 คนต่อ 1 หน่วยหลังคาเรือน) ผู้อยู่อาศัยในเรือนไทย - มอญ ที่เป็นประชากรจำนวน 10 หลัง หลังละ 1 คน

2) ประชากรที่เป็นเรือนไทย - มอญ

ประชากรที่เป็นเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ที่มีลักษณะเรือนไทยเดิมผสมจั่วแบบที่มีอายุเรือน 100 ปีขึ้นไป หรือประมาณ 3 ช่วงอายุคน ที่มีความต่อเนื่องในการครอบครองและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 10 หลังคาเรือน ซึ่งได้มาจากการสำรวจ

1.4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคล

ผู้อยู่อาศัยในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ที่พักอาศัยในหมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 จำนวน 201 คน (1 คนต่อ 1 หน่วยหลังคาเรือน)

ผู้อยู่อาศัยในเรือนไทย - มอญ ในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ที่มีอายุเรือน 100 ปีขึ้นไป หรือประมาณ 3 ช่วงอายุคน ที่มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 10 คน (1 คนต่อ 1 หน่วยหลังคาเรือน)

2) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเรือนไทย - มอญ

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ที่มีลักษณะเรือนไทยเดิม ผสมจั่วแบบที่มีอายุเรือน 100 ปีขึ้นไป หรือประมาณ 3 ช่วงอายุคน ที่มีความต่อเนื่อง ในการครอบครองและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นจำนวน 10 หลังคาเรือน ซึ่งได้มาจากการประชากรทั้งหมด

1.4.2 ตัวแปรที่ศึกษา

1.4.2.1 สภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเรือนไทย – มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

- (1) สภาพแวดล้อมชุมชน
- (2) สภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ
- (3) องค์ประกอบเรือนไทย – มอญ ตามลักษณะผังพื้น และตามลักษณะ

โครงสร้าง

1.4.2.2 พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายในตามลักษณะกิจกรรมดังนี้

- (1) ส่วนที่ใช้นอน
- (2) ส่วนที่ใช้รับประทานอาหาร พักผ่อน รับแขก
- (3) ส่วนที่ใช้ในการปรุงอาหาร
- (4) ส่วนที่ใช้ในการชำระร่างกาย หรืออาบน้ำ
- (5) ส่วนที่ใช้ซักล้าง
- (6) ส่วนที่ใช้ประกอบกิจกรรมพิเศษ

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อความเข้าใจอย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงกำหนดความหมายของคำต่างๆ ที่ใช้ในการวิจัยดังนี้ คือ

1.5.1 การอนุรักษ์ หมายถึง การกระทำเพื่อป้องกันความเสื่อมโทรมและยืดอายุเรือนไทย – มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ให้ทรงคุณค่า และคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นไว้ให้มากที่สุด เฉพาะในเรื่องของรูปแบบของเรือน โครงสร้างและส่วนประกอบ

1.5.2 การพัฒนา หมายถึง การกระทำเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นในเรื่องของพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนหลัก

1.5.3 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หมายถึง รูปแบบของอาคารที่ชาวบ้านสร้างขึ้นในแต่ละท้องถิ่นและเน้นเอาเฉพาะอาคารประเภทบ้านพักอาศัย คือ ตัวเรือน

1.5.4 เรือนไทย - มอญ หมายถึง เรือนที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายมอญ ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

1.5.5 สภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

1.5.6 องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ หมายถึง ส่วนประกอบต่างๆ ของเรือนไทย – มอญ ตามลักษณะผังพื้นและตามลักษณะโครงสร้าง

1.5.7 พฤติกรรม หมายถึง การกระทำกิจกรรมของผู้อยู่อาศัย ภายในเรือนไทย – มอญ ตามความต้องการ

1.5.8 ความต้องการการใช้พื้นที่ หมายถึง ความต้องการของผู้อยู่อาศัยที่จะใช้สอยพื้นที่ ภายในเรือนไทย – มอญ มีลักษณะนิสัย ความประพฤติ ความชอบ ความเคยชิน อย่างไร

1.5.9 ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี หมายถึง ชุมชนที่มีคนไทยเชื้อสายมอญอาศัย อยู่ในหมู่บ้าน หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 5 ในตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เป็นแนวคิดที่แสดงถึงการดำรงรักษา สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่แสดงถึงวิถีทางดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม เพื่อให้คงอยู่และพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎี สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เรือนไทย – มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ความหมาย แนวคิด ทฤษฎี ในการอนุรักษ์และพัฒนา รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 2.1 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
- 2.2 สภาพแวดล้อมและองค์ประกอบเรือน ไทย – มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี
- 2.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายใน
- 2.4 ความหมายแนวคิด ทฤษฎี ในการอนุรักษ์และพัฒนา

2.1 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

2.1.1 ความหมายของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

วิวัฒน์ เตมียพันธ์ (2540 : 3) ได้ให้ความหมายของคำว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นว่า หมายถึง รูปแบบของอาคารที่ชาวบ้านสร้างขึ้นในแต่ละท้องถิ่นและเน้นเอาเฉพาะอาคารประเภทพักอาศัยคือ ตัวเรือนนั่นเอง ซึ่งรูปแบบย่อมมีลักษณะแปลกแยกแตกต่างกันไปตามลักษณะของวัฒนธรรมสภาพแวดล้อมและสภาพดินฟ้าอากาศที่แตกต่างกัน

ประสงค์ เอี่ยมอนันต์ (2540 : 171) ได้ให้ความหมายของคำว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นว่า หมายถึง งานสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยเบื้องต้น ยังไม่มีการเพิ่มองค์ประกอบทางศิลปะตกแต่งเข้าไปมาก รูปแบบงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ที่เกิดขึ้นจึงเกิดจากความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอย ขนาด สัดส่วนอาคารการใช้วัสดุก่อสร้าง การดำรงชีวิต คตินิยม ความเชื่อและ รสนิยมของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ลักษณะของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจึงเรียบง่าย ยังไม่มีความสลัซซึบซ้อน

จากเอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษาหน่วยที่ 6 (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช : 2528) ได้ให้ความหมายของคำว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หมายถึง สถาปัตยกรรมแบบประเพณีที่ดำรงอยู่ในชุมชนพื้นถิ่น ส่วนใหญ่จะเป็นสถาปัตยกรรมที่ใช้ประกอบอาชีพ และอยู่อาศัยของผู้มีอาชีพทางกสิกรรม บางครั้งรวมถึงศาสนาที่ชาวบ้านได้ออกแบบก่อสร้างตามความจำเป็น ตาม

ความหมายที่ตนเข้าใจ โดยมีใช้แบบแผนของสถาปัตยกรรมไทยโดยตรงนับเป็นงานสถาปัตยกรรมที่มีประวัติยืนยาวกว่างานสถาปัตยกรรมอื่นๆ

ศรีศักร วัลลิโภดม (2537 : 6) ได้กล่าวว่า "บ้านหรือเรือนพักอาศัยของชาวบ้านโดยทั่วไปนั้น จัดเป็นสถาปัตยกรรมที่หมู่บ้านและช่างในแต่ละท้องถิ่นได้ปลูกสร้างกันเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาสถาปนิกให้เป็นผู้ออกแบบให้ ในทางวิชาการสถาปัตยกรรมนั้น (ตะวันตก) อาคารที่พักอาศัยที่ชาวบ้านออกแบบและปลูกสร้างกันเองนั้นเดิมไม่จัดเข้าเป็นสถาปัตยกรรมเสียด้วยซ้ำ เพราะอาคารที่จะจัดเข้าเป็นสถาปัตยกรรมนั้น จะต้องมีความค่าทางศิลปะขึ้นเป็น "แม่แห่งศิลปะ" (Great Mother Art) เพราะว่าได้ประมวลเอาทัศนศิลป์ (Visual Art) หลายแขนงเข้ามาผนวกกับอาคารให้มีคุณค่าทางความงาม ก่อให้เกิดความหรรหมั่งคั่งอันเป็นงานก่อสร้างประเภทยิ่งใหญ่ (Master Work) นั้นเองงานประเภทสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่นั้นจะต้องสะท้อนให้เห็นศักยภาพที่สูงสุดของอารยธรรมของแต่ละ ชุมชน และเป็นสัญลักษณ์ของความเจริญที่แสดงถึงขีดสุดของระบบวิธีการก่อสร้างของสังคมแต่ละสังคม ตัวอาคารมักเป็นอาคารที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์ของแต่ละยุคสมัยของแต่ละประเทศ"

Le Corbusier (1947 :135) ได้กล่าวว่า "ข้าพเจ้าปฏิเสธการสอน (สถาปัตยกรรม) แบบ Academic และตัวข้าพเจ้าเองได้รับความบันดาลใจจากวิญญาณแห่งความซื่อตรง (Spirit of Honesty) ข้าพเจ้าแสวงหาแนวทางการออกแบบอาคารจากการศึกษาค้นคว้าจากอาคารในอดีตและปัจจุบันทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ ทั้งจากเผ่าพันธุ์อื่นๆ "บ้านพื้นถิ่น" (Vernacular House) นั้นเป็นบ้านสำหรับมนุษย์อย่างแท้จริง (Human House) และเป็นบ้านสำหรับมนุษย์ที่มีจิตวิญญาณ (Spirit Man) เพราะอาคารพื้นถิ่นเหล่านั้นได้ฉายแววที่เร่งเร้าใจ (Exhortation) เป็นตัวอย่างที่ประเสริฐอันแสดงถึง ประสิทธิภาพ ความประหยัด และเป็นอาคารที่แสดงความรู้สึก (Lyricism) ตลอดจนภูมิปัญญา (Intelligence) และอาคารเหล่านี้เอง ข้าพเจ้าถือว่าเป็นโรงเรียนที่สอนสถาปัตยกรรมอีกแห่งหนึ่งของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะต้องเฝ้ามองเพื่อศึกษาเพื่อข้าพเจ้าจะได้เป็นผู้ ออกแบบที่ยิ่งใหญ่ (Master) ในวันหนึ่งข้างหน้าเมื่องานออกแบบของข้าพเจ้าได้ถูกสร้างขึ้นซึ่งจะเป็นบ้านในยุคสมัยแห่งเครื่องจักรกลนี้" (Machine Age)"

2.1.2 คุณค่าของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

สิริภรณ์ สีนันทวงศ์ (2543 : 20 - 24) ได้ให้หลักเกณฑ์การพิจารณาคุณค่าของโบราณสถานจากหลักสากลนำมาเป็นแนวทางพิจารณาคุณค่าและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมโดยเฉพาะกับคุณค่า ของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น สามารถแบ่งได้ตามหัวข้อดังนี้

2.1.2.1 คุณค่าด้านทางวัฒนธรรม

(1) คุณค่าในฐานะเป็นบันทึกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมเป็นสิ่งช่วยให้คนในปัจจุบันสามารถเชื่อมโยงปัจจุบันกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ได้อย่างเป็นรูปธรรมสะท้อนให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงของคนกลุ่มต่างๆ หรือเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์หรือบุคคลสำคัญในอดีต

(2) คุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เกิดจากภูมิปัญญาของช่างในท้องถิ่นที่สร้างสรรค์ผลงานอย่างเป็นตัวของตัวเอง สนองความต้องการในการใช้สอยประโยชน์และพื้นที่อย่างตรงไปตรงมา อาจแบ่งคุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นได้เป็น 3 อย่าง คือ คุณค่าที่ตัวสถาปัตยกรรมเอง, คุณค่าของการคงอยู่ในสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น, คุณค่าในการคงอยู่ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะท้องถิ่น

(3) คุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมและสุนทรีย์ทางสังคมแต่ละสังคม เป็นต้นว่า ขนบธรรมเนียมประเพณี คติความเชื่อของแต่ละแห่งซึ่งแตกต่างกันออกไป สะท้อนให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิต และการสืบทอดทางวัฒนธรรม

(4) อายุสมัย อาคารเก่าที่มีอายุมาก ผ่านกาลเวลา และยังคงสภาพสืบทอด มาถึงปัจจุบันย่อมมีคุณค่าแก่การศึกษาและการอนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษาสืบทอดไปอายุแท้ๆ อาจไม่ใช่ข้อกำหนดความสำคัญหลักในการพิจารณาคุณค่าแต่ก็ควรมีการคำนึงถึงเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า สถาปัตยกรรมที่มีอายุเก่าแก่ที่ล่วงผ่านกาลเวลาและยังคงสภาพอยู่ได้ถึงปัจจุบันเหลือจำนวนน้อยและหาได้ยาก มีคุณค่าอย่างประเมินไม่ได้

2.1.2.2 คุณค่าด้านสุนทรียภาพ

(1) คุณค่าทางศิลปกรรม ช่างฝีมือท้องถิ่น

(2) คุณค่าทางความงามและเป็นเอกลักษณ์ เป็นคุณค่าที่ประเมินด้วยสายตาและการรับรู้ทางความรู้สึกส่วนบุคคลการตีค่าทางความงามนี้อาจไม่จำเป็นต้องตรงกัน

(3) ความกลมกลืนทางสถาปัตยกรรม และการคงอยู่ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยทั่วไป พิจารณาถึงลักษณะทางกายภาพของสถาปัตยกรรมมีความกลมกลืนกับกลุ่มโบราณสถานและองค์ประกอบอื่น ๆ

2.1.2.3 คุณค่าด้านวิทยาการ และการศึกษา

(1) ความเป็นของแท้ดั้งเดิม ในการพิจารณาคุณค่าด้านวิทยาการและการศึกษาที่มีความสำคัญที่จะให้ชนรุ่นหลังได้ทำการศึกษา เนื่องมาจากอาคารนั้นยังคงสภาพเดิมอยู่ตลอดมาตั้งแต่เริ่มสร้างยังคงสภาพเดิมของวัสดุก่อสร้าง องค์ประกอบอาคาร ประโยชน์ใช้สอยและการตกแต่งต่างๆ ซึ่งทำให้อาคารนั้นมีลักษณะพิเศษเป็นอาคารที่หาได้ยาก แม้แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงในช่วงอายุการใช้งานของมัน การเปลี่ยนแปลงนั้นก็ให้ความรู้แก่เราในด้านใดด้านหนึ่งซึ่งเป็นของแท้ดั้งเดิม

(2) การสื่อความหมายคุณค่าการสื่อความหมายพิจารณาถึงลักษณะโดยรวมของสถาปัตยกรรมที่สามารถสื่อความหมายให้สาธารณชนได้เข้าใจประเภทและประโยชน์ใช้สอย ของโบราณสถานนั้นๆ ได้

(3) ความหายาก คุณค่าความหายากเห็นได้จากจำนวนของอาคารที่เหลือให้เห็นได้น้อย

2.1.2.4 คุณค่าด้านสังคม

(1) ความผูกพันต่อชุมชนและท้องถิ่น เป็นคุณค่าทางจิตใจไม่สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือใดๆ จากกิจกรรมตามประเพณีที่เกิดขึ้น สร้างความผูกพันทางใจให้กับชุมชน

(2) ความต่อเนื่องของประเพณีและวิถีชีวิต เป็นอาคารที่ยังคงมีประโยชน์ใช้สอยต่อเนื่องและยังคงมีบทบาทต่อความเชื่อ และการปฏิบัติกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ส่งผลเป็นความผูกพันสืบต่อๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน

2.2 สภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเรือน ไทย - มอญ ชุมชน บ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

2.2.1 สภาพแวดล้อมชุมชน

2.2.1.1 ความเป็นมา

ความเป็นมา ของ "บ้านม่วง" ชุมชนมอญนี้ จากการบอกเล่าชาวบ้านเชื่อกันว่า บรรพบุรุษรุ่นแรกอพยพมาจากประเทศพม่าในสมัยอยุธยาาราชสมัยของสมเด็จพระนเรศวร (พ.ศ. 2133 - 2148) โดยติดตามพระมหาเถรคันฉ่อง ซึ่งเป็นพระสงฆ์เชื้อสายมอญนิกายมหายานเข้ามาตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำแม่กลองให้ชื่อหมู่บ้านเหมือนบ้านเดิมในพม่าว่า "บ้านม่วง" และได้วัดประจำหมู่บ้านว่า "วัดม่วง" (สุภาพรณ์ จินตามณีโรจน์. 2536 : 93)

2.2.1.2 สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์

บ้านม่วง เป็นชื่อของหมู่บ้านใน 3 หมู่บ้าน ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีที่ดอนจำนวนน้อย เป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐาน เหมาะแก่การประกอบอาชีพ ทำนา ปลูกข้าว และเพาะปลูกพืชอื่นๆ เพื่อใช้ในการยังชีพ ในอดีตเมื่อประมาณ 20 กว่าปีที่ผ่านมา ก่อนสร้างเขื่อนวชิราภรณ์ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี พื้นที่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำแม่กลองในหน้าน้ำ น้ำจะล้นท่วมบ้านเรือน และพื้นที่ลุ่มบริเวณริมฝั่ง ดูเป็นสภาพที่เกิดขึ้น ตามธรรมชาติ อันเป็นปกติในฤดูน้ำ แต่ปัจจุบันหลังสร้างเขื่อนสามารถควบคุมระดับน้ำได้และมีระบบชลประทานใช้ในการเกษตร

2.2.1.3 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

จากลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประชาชนในชุมชนบ้านม่วงมีอาชีพหลักคือ อาชีพทำนา และพืชเกษตร จำพวกอ้อยส่งโรงงานในจังหวัดราชบุรีแต่ปัจจุบันโรงงานย้ายออก ทำให้เกษตรกรหันมาปลูกข้าวโพดแทน ปัจจุบันการคมนาคมสะดวก คนในวัยเรียน และวัยทำงาน เริ่มมีอาชีพอื่นนอกจากเกษตรกรรม หันไปทำงานรับจ้างในโรงงาน มีอาชีพอิสระในเมืองมากขึ้น

ชาวบ้านม่วงส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายมอญมีความเชื่อที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์อยู่ 2 ลักษณะคือ การเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา มีวัดม่วงเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและยังจัดเป็นที่อบรมการศึกษาแก่บุตร ชาวบ้านให้อ่านออกเขียนได้ ซึ่งในที่นี้คือ ภาษามอญ และมีความเชื่อถือผีโดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ จะก่อให้เกิดประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ในวิถีชีวิตของชาวมอญ ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ภายในหมู่เครือญาติที่แน่นแฟ้นและเป็นพื้นฐานที่ดีในการควบคุมคนในชุมชนให้มีระเบียบ

ลักษณะการปกครอง ตำบลบ้านม่วง ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลบ้านม่วงเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วงเมื่อปี พ.ศ. 2539 มีประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่รับผิดชอบทั้งตำบล มีกำนันผู้ใหญ่บ้านช่วยบริหารงานภายในหมู่บ้าน

องค์ประกอบของชุมชนตามลักษณะกายภาพของ Clarenec Arthur Perry (1949 : 4)สามารถแยกองค์ประกอบของชุมชนบ้านม่วง ได้ดังนี้

2.2.1.4 ขนาดของชุมชน

ขนาดของชุมชนบ้านม่วง ตั้งอยู่ในตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีพื้นที่ทั้งหมด 7,909.75 ไร่ ประกอบด้วย หมู่บ้านทั้งหมด 7 หมู่บ้าน มีประชากรชายหญิงรวมทั้งหมด 3,490 คน แยกรายละเอียดได้ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 แสดงรายชื่อหมู่บ้าน ประชากร ครั้วเรือนเกษตรกร ตำบลบ้านม่วง
อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ปี 2545

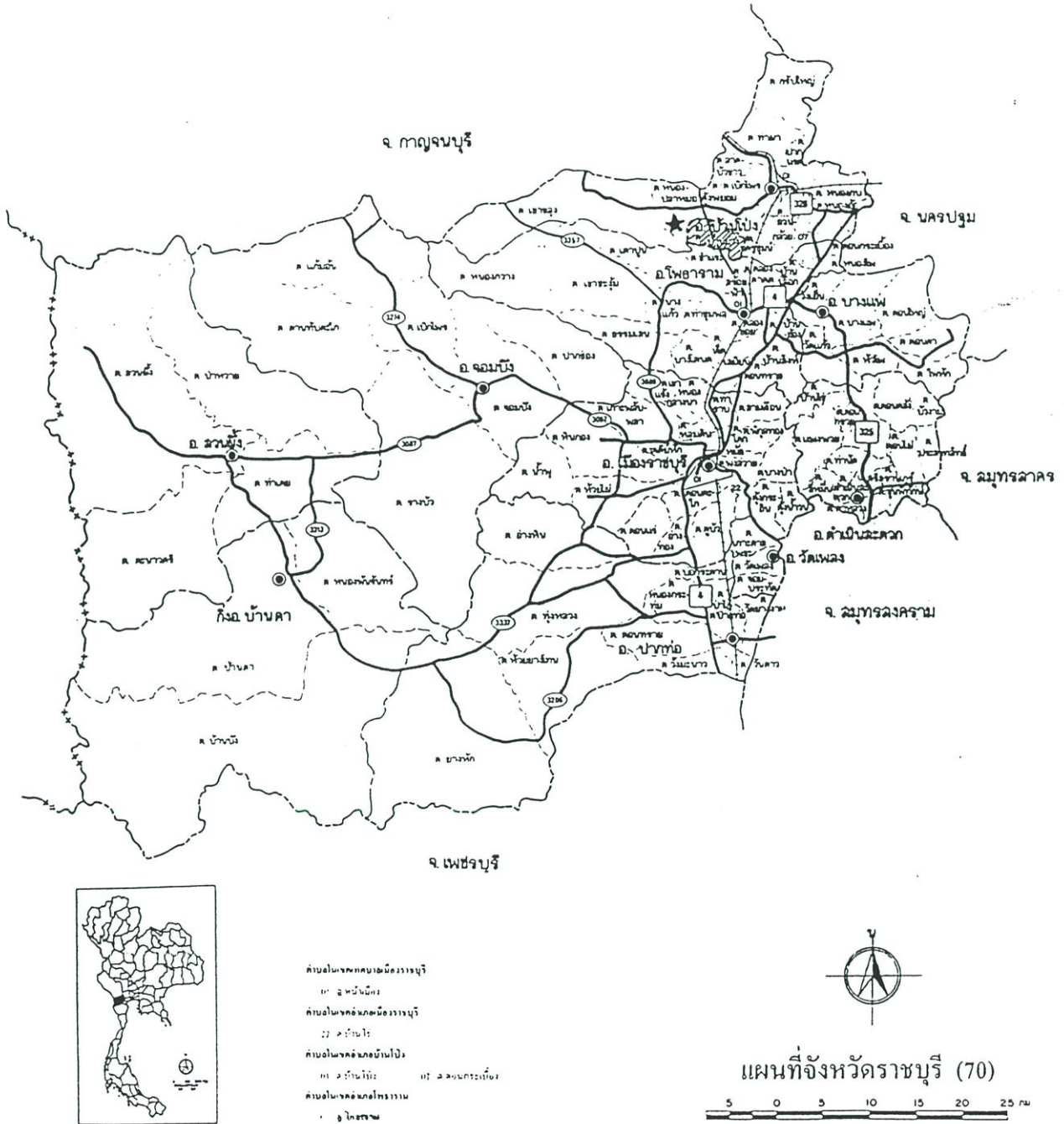
หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนพื้นที่ ทั้งหมด (ไร่)	จำนวน ครั้วเรือน ทั้งหมด (ครั้วเรือน)	จำนวน ครั้วเรือน เกษตรกร (ครั้วเรือน)	จำนวนประชากร (คน)		
					ชาย	หญิง	ชาย
1	บ้านวังมะนาว	205	55	36	130	126	256
2	บ้านบัวงาม	1,029	131	114	296	314	610
● 3	บ้านม่วง	1,329	139	105	272	320	542
● 4	บ้านม่วง	1,201.75	116	97	247	276	523
● 5	บ้านม่วง	1,089	151	74	270	286	566
6	บ้านหนองคา	2,111	155	135	328	361	689
7	บ้านหนองไม้ท่อน	945	74	62	153	151	304

หมายเหตุ ● หมายถึง หมู่บ้านที่มีคนไทย เชื้อสายมอญอาศัยอยู่เป็นส่วนมากเกือบทั้งหมู่บ้าน

2.2.1.5 ขอบเขตของชุมชน

บ้านม่วงซึ่งเป็นตำบลหนึ่งอยู่อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน มีอาณาเขตตำบลต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลคู้้งพยอม
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลโพธาราม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลนครชุมน์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลหนองปลาหมอ

ภาพที่ 2.1 แสดงอาณาเขต ตำบล อำเภอ จังหวัดราชบุรี

2.2.1.6 ที่ว่างของชุมชน

ที่ว่างของชุมชน ส่วนของสวนสาธารณะที่พักผ่อน หรือส่วนที่เป็นลานที่กระทำกิจกรรม
ท้องถิ่น

2.2.1.7 ที่ตั้งสถาบันของชุมชน

สถาบันเป็นกลุ่มองค์ประกอบของชุมชน ส่วนที่เป็นบริการสาธารณะ ซึ่งประกอบด้วย
วัด มีวัดม่วงเป็นศูนย์กลางของชุมชนตั้งอยู่ในหมู่ที่ 5 และวัดบัวงามตั้งอยู่ในหมู่ที่ 5
และวัดบัวงามตั้งอยู่ในหมู่ที่ 2 วัดรับน้ำหรือวัดขุนสีห์ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6 วัดใหญ่นครชุมน์ ตั้งอยู่ใน
ตำบลนครชุมน์อยู่ตรงข้ามกับวัดม่วง ซึ่งเป็นวัดหนึ่งที่ชาวบ้านม่วงนิยมไป

โรงเรียน มีโรงเรียนวัดม่วง (ศรีประชา) ตั้งขึ้นเป็นแห่งแรก ตั้งอยู่ในหมู่ 5 สอนตั้งแต่
ชั้น อนุบาล - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และโรงเรียนวัดบัวงาม ตั้งอยู่หมู่ 2 โรงเรียนบ้านหนองคา
ตั้งอยู่ในหมู่ 6 ทั้งสองโรงเรียนจะสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

สถานีอนามัย สถานีอนามัยประจำตำบลบ้านม่วง สถานีอนามัยบ้านม่วงตั้งอยู่ในหมู่ที่ 5
จากการศึกษา ศิริรัตน์ แอดสกุล (2542 : 137) พบว่า ถ้าบ้านในชุมชน เมื่อมีอาการเจ็บป่วย
เล็กๆ น้อยๆ ส่วนใหญ่ที่อยากมารับประทานเอง รongลงมาคือ สถานีอนามัย โรงพยาบาลบ้านโป่ง
โรงพยาบาลราชบุรี แต่ถ้าไม่หายขาด ขั้นสุดท้ายก็จะเลือกรักษาแบบโบราณ คือ การรำผี

ศูนย์สังสรรค์ของชุมชน ได้แก่ ที่อ่านหนังสือของชุมชน

นอกจากนี้ ส่วนลักษณะพิเศษของชุมชนมอญ คือ จะมีศาลประจำหมู่บ้าน เป็นศูนย์
รวมจิตใจ ของคนในชุมชน

ศาลตันโพธิ์กลางหมู่บ้าน ในหมู่ที่ 5 นี้ มีศาลตันโพธิ์กลางหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ใกล้ๆ บริเวณ
องค์การบริหารราชการส่วนตำบล หรือบริเวณใต้ต้นโพธิ์ฝั่งตรงข้ามหน้าบ้านกำนัน ศาลนี้เป็น
ศาลที่ชาวบ้านถือว่าช่วยทำหน้าที่ในการปกป้องรักษาให้คนภายในหมู่บ้านอยู่กันอย่างมีความสุข
ภายในศาลนี้จะมี “เจ้าพ่อเงินและงิม” หรือ “เจ้าพ่อข้างพัน” ทุกปีจะมีการทำพิธีเช่นไหว้ในราว
เดือนหก บางครั้งก็มีคนมาเช่นไหว้นอกจากนี้ เพราะเป็นการแก้บน มาบนบานศาลกล่าวเพื่อขอ
ให้ตนประสบความสำเร็จในเรื่องต่างๆ บ้าง และที่ศาลกลางบ้านนี้เวลามีพิธีในวันสงกรานต์ คน
ที่เกิดวันที่ตรงกับวันที่ 15 เมษายน ของปีนั้นๆ ก็จะทำเอากิ่งไม้มาค้ำต้นโพธิ์ที่ศาลแห่งนี้ เชื่อว่า
จะทำให้มีชีวิตยืนยาวต่อไป ในปี พ.ศ. 2542 นี้ วันที่ 15 เมษายน ตรงกับวันพฤหัสบดี เพราะ
ฉะนั้นคนที่เกิดวันพฤหัสบดีก็จะมาค้ำโพธิ์กันที่นี่

ศาลต้นโพธิ์ในวัด หรือที่เรียกว่าศาลอาหะนวก ศาลนี้ตั้งอยู่ในบริเวณวัดม่วง และจะหันหน้าออกสู่แม่น้ำแม่กลอง มีที่อยู่ศาลนี้คือ เจ้าพ่อต้นโพธิ์ แต่ชาวบ้านทั่วไปมักนิยมเรียกว่า หลวงตาหรือหลวงปู่ เวลาที่ชาวบ้านมีงานที่วัด ก็จะนำเอาอาหารคาวหวานที่ทำกันในวันนั้นมาเช่น ไห้วเสมอ ประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญบ้านม่วงก็มักจะกระทำกันบริเวณใกล้ๆ กับศาลต้นโพธิ์แห่งนี้

2.2.1.8 กิจกรรมทางธุรกิจ

ประกอบด้วยตลาดและร้านค้า ตลาดในชุมชนจะมีตลาดนัดในวันพุธ และอาทิตย์ บริเวณลานหน้าเจดีย์ริมน้ำ หน้าวัดม่วง ส่วนร้านค้าประกอบด้วย ร้านค้าย่อยต่างๆ หลายประเภท ที่จำเป็นสำหรับชุมชน ร้านค้าจะกระจายกันอยู่ยังจุดต่างๆ เพื่อให้บริการเดินทางมาจับจ่ายใช้สอยของ ประชากร

2.2.1.9 ระบบถนนภายในชุมชน

ระบบถนนภายในจะประกอบด้วยถนนสายหลัก 2 เส้น คือ ถนนสายบ้านม่วง - ข้าแระ และถนนเลียบบแม่น้ำแม่กลอง ทั้งสองสายเป็นถนนลาดยางเป็นถนนสายหลักของหมู่บ้าน ส่วนถนนสายรองจะเชื่อมต่อกับถนนสายหลักลักษณะเป็นตาราง บางช่วงเป็นปูนซีเมนต์ บางช่วงลาดยาง การคมนาคมในอดีตใช้แม่น้ำแม่กลองเป็นหลักแต่ปัจจุบันแม่น้ำแห้งลง รวมทั้งมีการดูตทรายจึง ไม่เหมาะสมจึงหันมาเดินทางบกแทนสะดวกกว่า ส่วนรถโดยสารประจำทาง คือ สายบ้านโป่ง - โพธาราม วิ่งถนนเลียบบแม่น้ำทุกวันตั้งแต่เวลา 4.30 - 18.30 น.

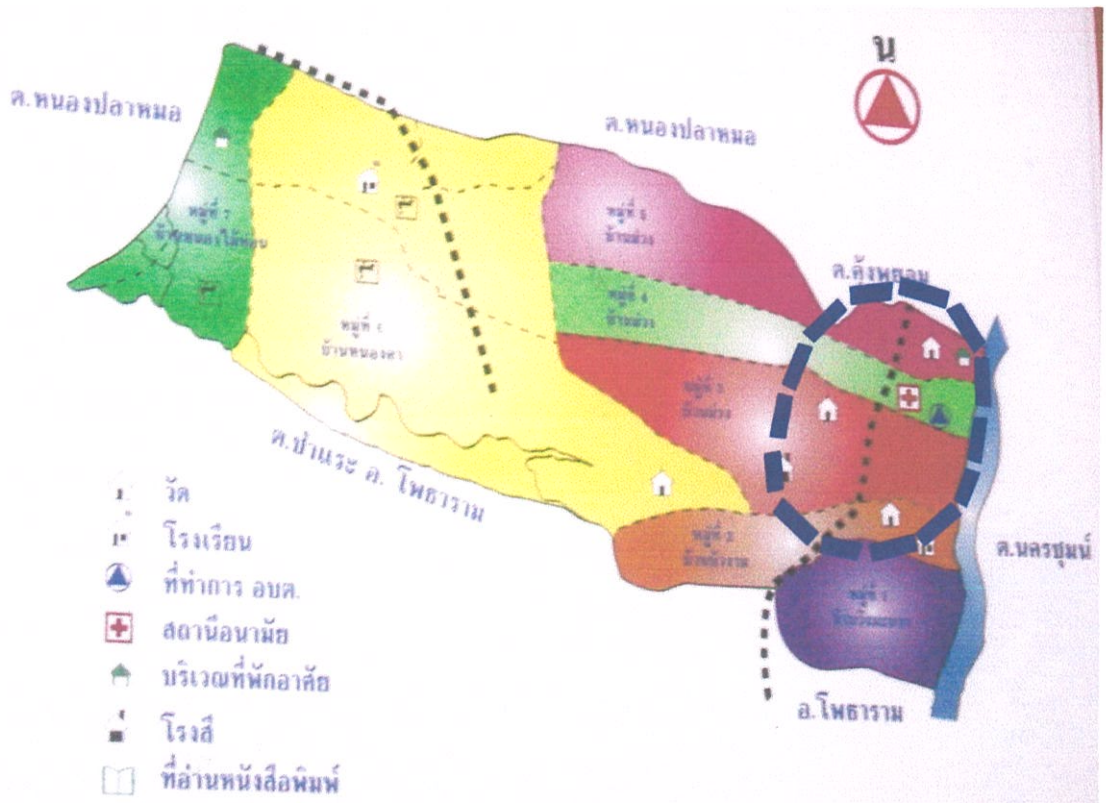
2.2.1.10 ระบบสาธารณูปโภคในชุมชน

ระบบไฟฟ้า ชาวบ้านม่วงมีไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านตั้งแต่ปี 2500 ปัจจุบันทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ ระบบประปา แต่เดิมใช้น้ำจากบาดาลโดยการขุดบ่อน้ำในแต่ละบ้าน ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งใช้น้ำจากลำน้ำแม่กลอง แต่ปัจจุบันมีระบบประปาเข้าถึงทุกบ้านแต่ยังใช้น้ำบาดาลควบคู่กันไป ระบบการเก็บขยะ ภาชนะรองรับขยะกระจายอยู่ตามจุดต่างๆ การสื่อสาร ชุมชนบ้านม่วงในปัจจุบันมีโทรศัพท์ใช้หลายครัวเรือนแล้วและ นอกจากนี้ยังมีโทรศัพท์สาธารณะใช้เป็นส่วนใหญ่เกือบทุกหมู่บ้าน

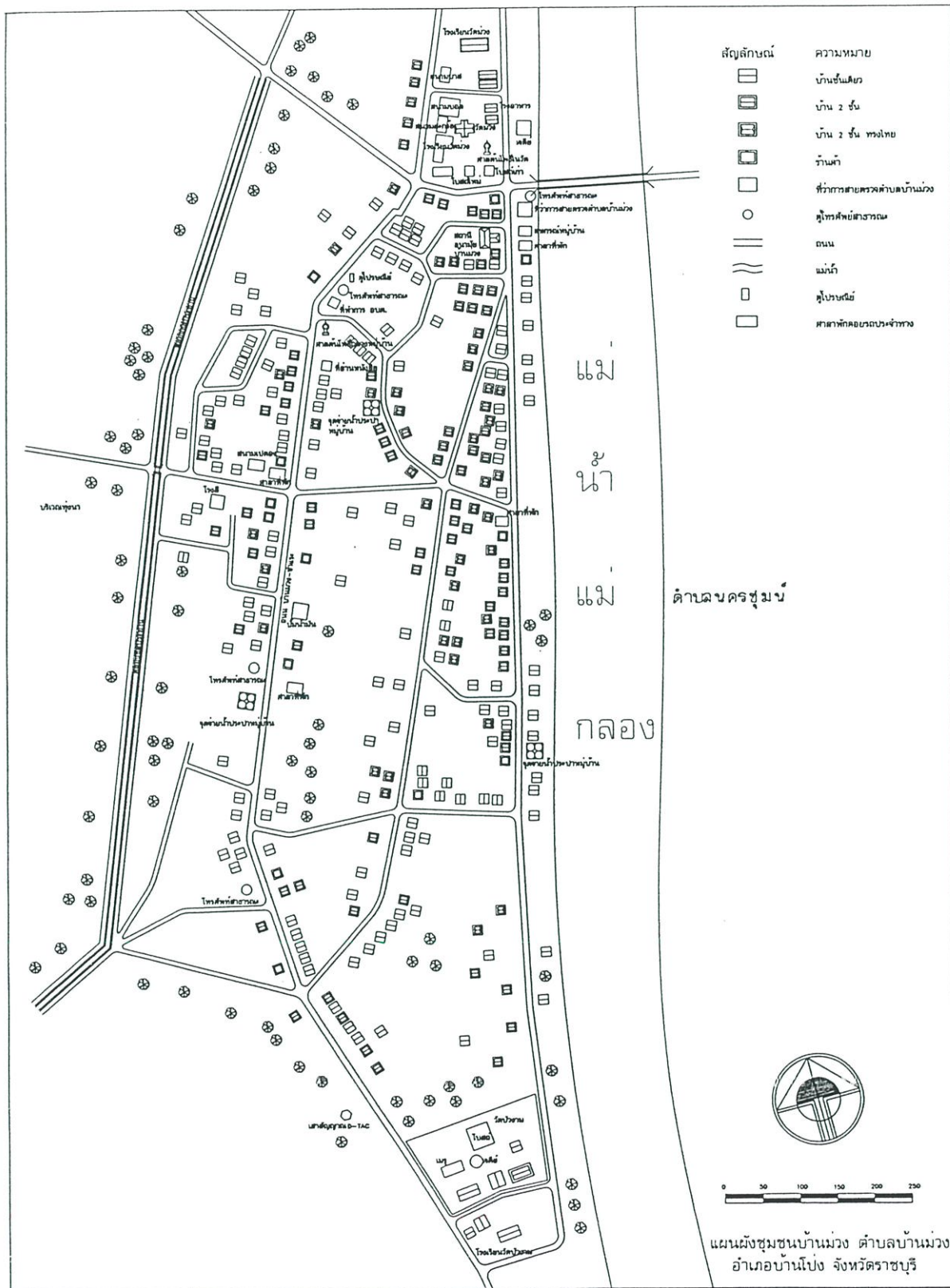
2.2.1.11 ลักษณะผังชุมชน

อรศิริ ปาณินท์ (2542 : 27-31) ทำการวิจัยเรื่อง เรือนพื้นบ้านไทย - มอญ โดยศึกษาถึงถิ่นฐาน , การกระจากตัวของชุมชนมอญในไทย และลักษณะเด่นทางกายภาพของชุมชน รวมถึง องค์ประกอบของหมู่บ้านไทย - มอญ จากกรณีศึกษา สรุปสาระสำคัญได้ว่า รูปพรรณสัณฐานของหมู่บ้านมักตั้งอยู่ริมน้ำเป็นส่วน มีการใช้ที่ดินเปลี่ยนไปตามการพัฒนาส่งผลต่อวิถีชีวิตและอาชีพที่เปลี่ยนไปด้วย ในเรื่ององค์ประกอบของชุมชนนั้นได้เสนอว่า มีบ้านเป็นที่อยู่ , มีวัดเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และสังคม รวมทั้งมีพื้นที่ลานวัดในการรองรับกับ

กิจกรรมทุกประเภทในชุมชน มีตำแหน่งโรงเรียนอยู่ใกล้วัด และตั้งอยู่ในระยะที่สามารถเดินเท้าได้ ส่วนศาลเจ้าประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่อยู่กลางหมู่บ้าน และตั้งชื่อตามความเชื่อแต่ละพื้นที่ มีตลาด , ร้านค้าเป็นตลาดถาวรสำหรับชุมชน ส่วนโรงเรียนนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาซึ่งบางแห่งไม่มีเนื่องจากไม่มีอาชีพเกษตรกรรม และได้สรุปศักยภาพในการอนุรักษ์ลักษณะทางกายภาพไว้ว่า สภาพการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพในชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะอย่างชุมชนไทย - มอญ มีมากขึ้น การควบคุม และรักษาลักษณะเฉพาะที่ดีของชุมชน ควรส่งเสริมวิถีชีวิตของคนในชุมชน และขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดวัฒนธรรม เพราะความเชื่อทางวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงได้ช้ากว่าลักษณะกายภาพ ดังนั้นการให้คุณค่าในสิ่งที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของชุมชนจึงเท่ากับเรารักษาไว้ให้ชนรุ่นต่อไป

ภาพที่ 2.2 แสดงอาณาเขต หมู่บ้าน ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 2.3 แสดงแผนผังชุมชนบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

วัดม่วง

พิพิธภัณฑ์วัดม่วง

สถานีอนามัยบ้านม่วง

โรงเรียนวัดม่วง

ที่ทำการสายตรวจตำบลบ้านม่วง

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง

วัดบัวงาม

โรงเรียนวัดบัวงาม

ภาพที่ 2.4 แสดงที่สำคัญ ชุมชนบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง ราชบุรี

ศาลต้นโพธิ์วัดม่วง

ศาลต้นโพธิ์กลางหมู่บ้าน

ที่อ่านหนังสือ

ศาลาพักผ่อนรถประจำทาง

โรงสีข้าว

ปั้มน้ำมัน

ตลาดนัดวัดม่วง

ร้านค้าภายในหมู่บ้าน

ภาพที่ 2.5 พื้นที่ส่วนต่างๆ ในชุมชนบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

2.2.1.12 ประเพณีในรอบปี

อมวาลี ยัมอำนวนย (2536 : 232 – 234) สังคมของชาวมอญบ้านม่วงและบริเวณใกล้เคียงเป็นสังคมเกษตรกรรม มีการทำนาเป็นอาชีพหลัก สืบเนื่องมาแต่โบราณการทำนาจึงเป็นกิจกรรมหลักในวิถีชีวิต และมีความสำคัญต่อปากท้องความอยู่รอดที่ผู้คนตระหนักถึงทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน ประเพณีต่างๆ ในรอบปีจึงเกิดขึ้นตามวัฏจักรต่าง ๆ ของการทำนาโดยอาศัยศรัทธาแห่งความเชื่อถือผีและพุทธศาสนาเป็นเครื่องบำรุงกิจกรรมประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายมอญจึงไม่ต่างจากกลุ่มชนใกล้เคียง ทั้งคนไทย คนลาว ต่างมีการผสมผสานเป็นรูปแบบของประเพณีที่ค่อนข้างจะคล้ายคลึงกัน ประเพณีเหล่านี้ได้แก่

เดือน 6 ประเพณีของคนมอญ นิยมนับเดือน 6 เป็นเดือนแรกในการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ เพราะถือเป็นเดือนที่เริ่มต้นแห่งการเพาะปลูกซึ่งหมายถึง การเริ่มวงจรกิจกรรมหลักของชีวิตซึ่งความเชื่อในการถือผีของชาวมอญก็นับเดือน 6 เป็นเดือนเริ่มปีใหม่เช่นกัน การจะประกอบประเพณีต่างๆ ที่ถูกข้อห้ามไว้ สามารถเริ่มกระทำได้ เพราะถือว่าล่วงพ้นจากปีเก่าแล้วนั่นเอง

วันแรกของการทำนาเจ้าของนาจะเทียมนิ้วหน้าไปทางทิศตะวันตก แล้วสวด "อิติปิโส" 2 จบ เพื่อระลึกถึงคุณพระพุทธรเจ้า ขณะเดียวกันเป็นการไหว้ผีนา แล้วจึงเริ่มไถนา

เดือน 9 ขึ้น 15 ค่ำ กลางเดือน ทำบุญให้วงศ์ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว จะได้พ้นทุกข์

เดือน 10 ขึ้น 15 ค่ำ เรียกประเพณีกลางเดือน 10 ถือเป็นวันที่ยมบาลปล่อยผีปล่อยเปรตที่อยู่ในนรกกรรมถึงพ่อแม่ปู่ย่าตายายที่ตายไปแล้วให้มารับอาหารอันเป็นผลบุญที่ลูกหลานนำมาทำที่วัด ก่อนวันนั้นผู้หญิงแต่ละบ้านจะตำข้าวเหนียวไม่เป็นแป้งเพื่อทำขนมต่าง ๆ เตรียมไปทำบุญที่วัด และแจกลูกหลานกินขนมที่ทำได้แก่ ขนมมนมสาว ขนมทองม้วน ขนมบ้าบิ่น เป็นต้น

เดือน 11 ขึ้น 15 ค่ำ ทำบุญออกพรรษา ช่วงก่อนหน้านี้ชาวบ้านจะเตรียมทำขนมกระยาสารท เพื่อนำไปทำบุญในวันนี้โดยการเอาข้าวเหนียวที่เก็บไว้ในยุ้งมาทำ วันออกพรรษาของชาวมอญ ไม่มีการทำขนมลูกโยนเหมือนคนไทย

เดือน 12 เป็นเดือนที่ข้าวฟ่าง คือ ข้าวกำลังออกรวง เรียกว่า ข้าวท้องกำลังแตก ชาวนาจึงนิยมนำเครื่องเช่นไหว้ไปสักการะแม่โพสพที่ทุ่งนา เพื่อความเป็นสิริมงคล และความอุดมสมบูรณ์

เดือน 1 เป็นเดือนก่อนเกี่ยวข้าว เดือนนี้ข้าวยังแก่ไม่จัดเป็นประเพณีของทุกบ้านที่จะเกี่ยวข้าวมาตำทำข้าวเม่า(ไม่ต้องกวน) เพื่อจุดธูป เช่นไหว้บอกกล่าวบรรพบุรุษที่เสียดีก่อนส่วนบ้านที่มีศาลพระภูมิซึ่งไม่ได้ถือผีมอญก็จะนำมาเช่นไหว้ ที่ศาล เป็นระเบียบเหมือนกันของชุมชน จากนั้นจึงนำมาคลุกกับมะพร้าวน้ำตาล นำไปถวายพระที่วัด

หลังจากเซ่นไหว้บรรพบุรุษ และทำบุญในพุทธศาสนาแล้ว จึงจะเริ่มทำการเกี่ยวข้าวได้ ซึ่งจะเริ่มเกี่ยวข้าวเฉพาะในวันพุธเท่านั้น

เดือน 2 เกี่ยวข้าว นวดข้าว เอาข้าวขึ้นยุ้งซึ่งจะต้องทำในวันพฤหัสบดี

เดือน 3 ขึ้น 15 ค่ำ มีการเผาข้าวหลามทำบุญ ซึ่งเหมือนกับกลุ่มคนทั่ว ๆ ไป ระยะเวลานี้เป็นช่วงว่างงาน ผู้ชายจะจักสาน ผู้หญิงจะทอผ้า หรืออาจจะมีการจัดขบวนเข้าป่า หาไม้ หาฝืน

เดือน 5 สงกรานต์ ถือเป็นเดือนที่มีการจัดงานใหญ่ที่สุดในรอบปี เนื่องจากเป็นช่วงว่างจากการทำงาน ประเพณีเนื่องในเทศกาลสงกรานต์ส่วนใหญ่จะกลมกลืนกันทั้งในกลุ่มคนไทย คนลาว ชาวบ้านม่วงถึงวันที่ 13 เมษายน เป็นวันสิ้นสุดแห่งปีเก่า วันที่ 14 เป็นวันเนา คือวันที่อยู่ระหว่างปีเก่า กับปีใหม่ โดยไม่จัดอยู่ในปีใดเลย และวันที่ 15 เมษายน คือ วันขึ้นปีใหม่ของปีตามจันทรคติ

ลักษณะเด่นของประเพณีซึ่งยังคงเอกลักษณ์ของชาวมอญ คือ การส่งข้าวแช่ การเล่นสะบ้า หลุมมอญ ประเพณีปล่อยนก ปล่อยปลา คำโพธิ์ รอยทราย และปิดท้ายประเพณีด้วยการสงฆ์น้ำพระ

ศิริรัตน์ แอดสกุล (2542 : 125 – 125) ดำเนินงานประเพณีสงกรานต์นี้ เริ่มจากในวันที่ 12 เมษายน ซึ่งชาวบ้านถือเป็นวันสุกดิบหรือวันเตรียมสงกรานต์นั้น ชาวบ้านหญิงชายจะมีการแบ่งหน้าที่กัน โดยผู้หญิงจะเป็นผู้จัดเตรียมอาหารคาว - หวาน ที่จะใช้ในการประกอบพิธีการส่งข้าวแช่ (เป็งซังกราน) และการทวนขนนกมาละแม (ปัจจุบันจะมีทวนเป็นบางบ้านเท่านั้น) แต่ส่วนใหญ่จะซื้อมาจากตลาด หรือใช้ขนมเบี๊ยะแทน ส่วนผู้ชายจะจัดเตรียมสถานที่และสร้างบ้านนางสงกรานต์ที่บริเวณหน้าบ้านของตนเอง บ้านนางสงกรานต์ที่สร้างนั้นมีลักษณะเป็นเสา 4 ต้น ด้านบนปูดด้วยแผ่นกระดานสีเหลี่ยมจตุรัสขนาดกว้างยาวประมาณ 12-15 นิ้ว พุดคูณ 12 - 15 นิ้ว พุด มุมเสาด้านหนึ่งจะกางร่มไว้แล้วใช้ผ้าขาวพันโดยรอบเสาทั้ง 4 ต้นนั้น แล้วประดับตกแต่งด้วยดอกราชพฤกษ์ไว้ด้านบนของบ้านนางสงกรานต์ ในวันที่ลูกหลานที่อยู่ต่างจังหวัดก็จะกลับมารวมตัวกันที่บ้านม่วง

รุ่งขึ้นวันที่ 13 เมษายน ซึ่งเป็นวันสิ้นปีเก่า ในตอนรุ่งเช้าเวลาประมาณ 05.00 น. แต่ละบ้านที่สร้างบ้านนางสงกรานต์ไว้ก็จะจุดธูปเทียนและนำดอกไม้มาบูชาแต่นางสงกรานต์ พร้อมกับนำข้าวแช่และขนมออกมาถวายที่บ้านนางสงกรานต์ จากนั้นก็จะแยกย้ายกันไปส่งข้าวแช่ตามวัดต่างๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้ที่ไปส่งข้าวแช่ก็จะแต่งกายแบบมอญกันทั้งผู้ชาย ผู้หญิง ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เมื่อนำข้าวแช่มาส่งที่วัดก็มักจะรื้อเปลี่ยนถ่ายภาชนะกัน ในระหว่างนั้นก็จะมีพูดคุยทักทายกัน ข้าวแช่ของชาวบ้านนำมาถวายวัดนั้นมีลักษณะเป็นข้าวสวยผสมน้ำลอยดอกมะลิใส่น้ำแข็ง (มิใช่ลักษณะการหุงแบบชาววังหรือแบบทางเพชรบุรี) และกับข้าวแช่ที่เข้ก็

ประกอบด้วย ยำมะม่วง ยำขนุนอ่อน ปลาช่อนป่น ผัดหัวไชโป้ว ผัดก้วยเตี๋ยวเส้นเล็ก (คล้าย ผัดไทย) (บางบ้านก็เพิ่มเติมเป็น กุนเชียงทอดหรือปลาหมึกทอดหรือหอยลายกระป๋อง) ส่วน ขนมก็จะเป็นกาดะแม ขนมเปี๊ยะหรือผลไม้ วิธีการมาส่งข้างเข้านั้นส่วนมากจะนั่งรถมอเตอร์ไซด์ หรือรถกระบะมา แต่ก็ยังมีบางส่วนที่อนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิม ก็จะเดินมาส่งข้าวแช่กันเป็นขบวน มีทั้งชายและหญิง จากการสอบถามพบว่าตำบลที่ยังมีชาวบ้านรับ - ส่งข้าวแช่ ก็คือ ตำบลนคร ชุมณี บ้านม่วง คิ่งพยอม และท่าผา เท่านั้น ส่วนในตอนกลางวัน ชาวบ้านบางตระกูลก็จะมี ถวายภัตตาหารเพลและชักผ้าบังสุกุลบนศาลาวัด บางตระกูลก็อาจจะชักผ้าบังสุกุลที่เจดีย์บรมจุ ลีฐิแต่เพียงอย่างเดียว และบางตระกูลลูกหลานก็จะมาทำความสะอาดหรือ / ทาสีใหม่บริเวณเจดีย์ บรมจุลฐิ์ก่อนที่จะทำบุญในวันถัดไป สำหรับในช่วงวันที่ 14-15 เมษายน นั้น ชาวบ้านก็ยังคงส่ง ข้าวแช่ไปตามวัดต่างๆ และทำบุญเหมือนกับในวันที่ 13 เมษายน เพียงแต่วันที่ 15 เมษายนนั้น จะเป็นการส่งข้าวแช่วันสุดท้าย ซึ่งในช่วง 3 วันนี้ ชาวบ้านจะส่งและทานข้าวแช่กันทุกมื้อทุกวัน และในช่วงนี้ทางวัดก็ได้จัดให้มีการหล่อเทียนพรรษา 2 ต้น บริเวณหน้าศาลที่หน้าต้นโพธิ์ทุกวัน

หนึ่งในวันที่ 15 เมษายนนี้ สำหรับชาวบ้านม่วงจะมีคติความเชื่อว่า ถ้าใครเกิดตรงกับวันเถลิงศก ซึ่งปีนี้ตรงกับวันพฤหัสบดี ผู้นั้นจะต้องค้าไฟ้และรอยทรายไปตามท้องถนน โดยมีความเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตยืนยาว การค้าไฟ้ที่นั้นจะไปค้าที่วัดหรือบริเวณศาลากลางบ้านก็ได้แล้ว แต่สะดวก

ส่วนตั้งแต่วันที่ 16 - 18 เมษายนนั้น ชาวบ้านจะมารวมตัวกันที่วัดเพื่อทำบุญและถวาย จัณฑ์บริเวณศาลาการเปรียญที่วัดทุกวัน ในตอนกลางวันก็จะมีถวายภัตตาหารเพลชักผ้า บังสุกุล และหล่อเทียนพรรษา เหมือนกันทุกวัน ส่วนในวันที่ 18 เมษายน ตอนเช้าจะมีการทำ บุญกัน ครั้นสายๆ เวลาประมาณ 09.00 น. จะมีการแห่ปลาไปรอบหมู่บ้านโดยเริ่มตั้งต้นขบวน จากบริเวณพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วงแล้วเดินแห่ไปรอบหมู่บ้านแล้ววนกลับมาบรรจบที่เดิมอีกครั้ง หนึ่ง และในเวลาประมาณ 15.00 น. ก็มีการสงฆ์พระและเณรทั้งวัด การสงฆ์พระนี้จัดขึ้นที่ ลานระหว่างโบสถ์กับต้นโพธิ์ด้านหน้าของพิพิธภัณฑ์ มีการจัดทำลาร่างสังกะสีสำหรับใช้สงฆ์ พระ พร้อมกันที่นั่นที่เป็นห้องเล็กๆ (แต่ไม่มีหลังคา) สำหรับให้พระสงฆ์ชำระล้างร่างกายใน ห้องที่พระสงฆ์เข้าไปนี้จะมี ผู้ชายประมาณ 3-4 คน นั้นก็จะช่วยกันผลัดผ้าสบงให้พระให้เรียบร้อย ทำเช่นนี้เรื่อยไปที่ละ 1 รูป จนครบหมดทั้งวัด (ทั้งพระและเณร) เมื่อพระสงฆ์สำเร็จรูป หนึ่งแล้วพระรูปนั้นก็ผลัดสบงห่มจีวรและเดินออกมาตามทางเพื่อกลับกุฎิ ในระหว่างทางที่เดิน กลับก็จะมีชาวบ้านทั้งสองข้างทางนำน้ำผสมน้ำอบมาเทรดบนผ้าสบงที่เปียกน้ำซึ่งพาดอยู่ในมือ ทั้งสองของพระ และจะรดน้ำที่บริเวณเท้าของพระสงฆ์ด้วย หลังจากนั้นพระสงฆ์ท่านก็จะมารวม กันบริเวณใต้ถุนพิพิธภัณฑ์เพื่อสวดบังสุกุลต่อไปเป็นอันเสร็จพิธี ต่อจากนั้นชาวบ้านก็จะเล่น สงกรานต์ร่วมกันอย่างสนุกสนานต่อไป

การละเล่นสะบ้ามอญ (แบบทอย)

การละเล่นสะบ้ามอญ เป็นการละเล่นในเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเดิมนั้นหนุ่ม ๆ จะไปตามหมู่บ้านต่างๆ เพื่อพบปะหญิงสาวและร่วมเล่นสะบ้ากันอย่างสนุกสนาน ในการเล่นสะบ้าจะต้องมีการจัดเตรียมสถานที่โดยจัดหาลานดินกว้างไม่น้อยกว่า 4 X 6 เมตร ปรับพื้นให้เรียบตกแต่งด้วยกระดาษสีต่างๆ ทำเป็นพวงมะโหด (พวงที่ตบแต่งสวยงาม ทำจากกระดาษสีต่าง ๆ ประดับคู่ดับพวกสายรุ้งสีต่างๆ) และสายรุ้งอย่างสวยงาม หากเล่นในตอนกลางคืนก็มีการจุดตะเกียงเจ้าพายุให้สว่างไสว พร้อมกันนี้จะต้องจัดเตรียมไม้ไผ่ 1 ท่อนให้มีขนาดความยาวพอดีกับจำนวนคนนั่ง เพื่อใช้สำหรับนั่งและกันลูกสะบ้าไม่ให้กระเด็นไปไกลและไม่กระเด็นมาถูกเท้าของผู้ที่นั่ง ส่วนลูกสะบ้าที่ผู้เล่นจะต้องจัดเตรียมมาเองโดยอาจจะได้จากเมล็ดฝักสะบ้าซึ่งมีลักษณะกลมแบนและแข็ง หรืออาจนำจากไม้สะบ้า ไม้ประดู่ ออกเต่า เขาสัตว์ กระดุกสัตว์ เงินหรือทอง ซึ่งจะต้องมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2-5 เซนติเมตร

การแต่งกาย

ชาย นุ่งโจงหรือผ้าม่วง แบบลอยชาย สวมเสื้อคอกลม แขนสั้นหรือแขน 3 ส่วน มีผ้าคาดเอว และผ้าคล้องคอโดยให้ชายผ้าทั้งสองข้างห้อยไปด้านหลังมีดอกไม้ทัดหู

หญิง นุ่งผ้าชิ้นพื้นสี ไม่มีลาย สวมเสื้อคอกลม มีผ้าสไบคล้องคอ ชายสไบพาดไว้ด้านหน้า สีของผ้าชิ้น เสื้อ และสไบมักนิยมให้สีตัดกัน กล้าผมมวย ปักบันหรือครอบผมด้วยลูกบิดหรือใช้ดอกไม้เสียบผม ทุกคนจะแต่งเหมือนกัน

วิธีการเล่น

ชาย - หญิงจะจับคู่เล่นกัน จะมีคู่ก็ได้แต่ละคู่มีลูกสะบ้าฝ่ายละ 1 อัน ชาย - หญิงจะแยกกันอยู่คนละฝ่าย โดยฝ่ายชายจะเปิดโอกาสให้ฝ่ายหญิงเล่นก่อน ฝ่ายชายจะไปนั่งที่ไม้ไผ่ตั้งลูกสะบ้าของตนไว้ตรงหน้าหันหน้าลูกสะบ้าไปทางฝ่ายหญิง ซึ่งยืนตรงข้ามคู่ของตนห่างกันประมาณ 3 เมตรแล้วฝ่ายหญิงจะเริ่มเล่นตั้งแต่ท่าที่ 1 พร้อมกันโดยจับลูกสะบ้าล้อไปข้างหน้า ลูกสะบ้าล้อไปข้างหน้า ลูกสะบ้าหยุดที่ใดผู้เล่นจะนั่งลง หยิบลูกสะบ้าวางบนหัวเข้าใช้นิ้วชี้ติด (ยิง) ไม่ให้ลูกสะบ้าของฝ่ายชายที่เป็นคู่ของตน ถ้ายังไม่ถูกไม่เป็นไรสามารถให้ผู้ที่ยิงถูกมายิงแก้แทนตนได้ แต่ถ้ายิงลูกสะบ้าไม่ถูกสะบ้าของผู้ที่ไม่ใช่คู่ตนหรือล้อลูกสะบ้าเลยลูกสะบ้าของฝ่ายตรงข้ามก็จะถือว่าแพ้ จะต้องถูกปรับให้ร้าวหรือรำเพลงพวงมาลัยหรืออาจถูกยึดสิ่งของของฝ่ายหญิงที่เป็นคนทำให้แพ้ก็ได้ เมื่อฝ่ายหญิงแพ้และถูกปรับแล้ว จะต้องไปนั่งตั้งลูกสะบ้าแบบฝ่ายชายแล้วให้ฝ่ายชายเป็นผู้เล่นแทนในท่าที่ฝ่ายหญิงเล่นแพ้ไว้ ซึ่งจะเล่นไปเรื่อย ๆ จนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเข้าเมืองจึงเป็นอันสิ้นสุด

การทำบุญใส่บาตร

การทำบุญเผาข้าวหลามเดือน3

ไหว้นางสงกรานต์ เดือน 5

การส่งข้าวแช่ในวันสงกรานต์

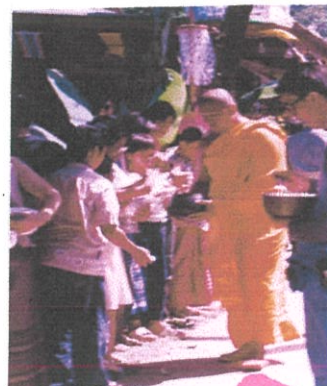
รดน้ำผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์

ค้าไฟท์ในวันสงกรานต์

การเล่นสบ้า

ตักบาตรเทโววันออกพรรษา

ภาพที่ 2.6 รูปแสดงประเพณีต่างๆ ของชาวไทยเชื้อสายมอญ

2.2.2 สภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ

2.2.2.1 ผังบริเวณ

อรศิริ ปาณินท์ (2542 :31 –33) กล่าวว่า ลักษณะผังบริเวณของเรือนพื้นบ้านไทย - มอญโดยภาพรวมแล้ว แบ่งประเภทของผังกายภาพออกไว้เป็นประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. บ้านเดี่ยวมีรั้วกันอาณาเขตเฉพาะแต่ละบ้าน รั้วกันที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นไม้ระแนง หรือ รั้วต้นไม้
2. บ้านเดี่ยวไม่มีรั้วกันอาณาเขตเฉพาะ เนื่องจากในชุมชนบ้านม่วงจะปลูกบ้านเป็นกลุ่มใกล้ๆ กัน แต่ไม่ติดกัน ผู้ครอบครองมีทั้งไม่ได้มีความเกี่ยวข้องทางเครือญาติ และมีความเกี่ยวข้องกันทางเครือญาติ ลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่งของชุมชนบ้านม่วง ไม่มีการกันรั้วบ้านในกลุ่ม แต่มีการกันรั้วไม้ระแนงล้อมรอบได้ถูบ้านเพื่อเก็บของและสัตว์เลี้ยง ในผังบริเวณมักมีตม่น้ำของแต่ละบ้านไม่นิยมปลูกพืชผักสวนครัว
3. บ้านกลุ่มมีรั้วกันอาณาเขตชุมชน ลักษณะผังบริเวณบ้านแบบนี้มักเป็นบ้านที่เป็นครอบครัวใหญ่ เป็นเครือญาติกันปลูกบ้านอยู่ติดๆ กัน แบบเดินทะเลได้ถูบ้าน 6 –7 หลังต่อเนื่องได้ตลอดในแต่ละกลุ่มมีการกันรั้วไม้ระแนงและรั้วต้นไม้ เพื่อแสดงความเป็นเจ้าของเฉพาะกลุ่ม ในอาณาเขตบ้าน มีพื้นที่ว่างปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อใช้ร่วมกันในกลุ่มเครือญาติ
4. บ้านกลุ่มไม่มีรั้วกันอาณาเขตเฉพาะ คล้ายกับบ้านกลุ่มมีรั้วกันแต่ในกรณีนี้ไม่มีรั้วกัน กลุ่มบ้านลักษณะนี้พบการต่อเติมจากบ้านหนึ่งไปถึงอีกบ้านหนึ่ง ต่อเนื่องกัน 3 – 4 หลังสามารถเดินถึงกันได้ตลอดทั้งบนชานบ้านและได้ถูบ้าน

สำหรับห้องน้ำ - ล້วม ของบ้านทุกประเภทของผังบริเวณพบว่านิยมแยกห้องน้ำ - ล້วม ออกต่างหากจากตัวบ้าน มักตั้งอยู่บริเวณรั้วด้านหลังของบ้าน หรือตั้งอยู่หลังบ้าน

ผุสดี ทิพทัส (2532 : 5 – 88) กล่าวถึง การจัดผังบริเวณของบ้านคนไทยเชื้อสายมอญนั้น นอกจากการวางตำแหน่งของตัวเรือนลงในที่ดินดังกล่าวมาแล้ว พิจารณาในแง่การวางตำแหน่งของศาลพระภูมิในบริเวณบ้าน แต่เดิมบ้านคนไทยเชื้อสายมอญไม่มีศาลพระภูมิ เพราะมีผีเรือนและผีบรรพบุรุษอยู่แล้ว แต่ปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนไป เนื่องจากมีการปะปนทางเชื้อสายและมีการผสมกับคนไทยมากขึ้น ความเคร่งครัดในประเพณีนิยมเริ่มเบาบางลงและเปลี่ยนแปลงไป

2.2.2.2 อิทธิพลของความเชื่อกับการวางทิศทางของบ้าน และปัจจัยเกี่ยวเนื่อง

อรศิริ ปาณินท์ (2542 : 291 – 297) เรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อนานับประการที่ถ่ายทอดมาตามสายเลือดจากบรรพบุรุษหลายชั่วอายุมาจนถึงปัจจุบัน เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของชาวมอญทุกยุคทุกสมัย ความเชื่อต่าง ๆ นี้มีทั้งที่ส่งสอนให้จดจำต่อเนื่องกันมาก และที่จารไว้ในคัมภีร์ภาษามอญมากมายอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมมาจนถึงรุ่นลูกหลาน ความเชื่อส่วนใหญ่จะ

เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับโชคลาภที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิต และความเชื่อที่เกี่ยวกับผีและคนตาย และในความเชื่อทั้งสองประเภทมีสื่อกลางที่นำมาเกี่ยวข้องด้วยเหมือนกัน คือ "ทิศ" เรื่องราวของความเชื่อที่จารไว้ในคัมภีร์โบลานเก่าแก่ของมอญ และเห็นได้ชัดว่าความเชื่อต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับชีวิตของชาวมอญนี้มีความผูกพันอย่างแนบแน่นกับ "บ้าน"

วงจรของการดำรงชีวิตในสังคมเกษตรกรรมไม่ว่าจะเป็นแหล่งที่ตั้งใดๆ หรือ นับถือศาสนาใดก็ตาม มักจะมีความคล้ายคลึงกันในชีวิตและความเป็นอยู่ และหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะมีความเชื่อเกี่ยวกับการดำรงชีวิตผสมผสานมาด้วยอย่างแนบแน่น ความเชื่อเกี่ยวข้องกับผีหรือเทพหรืออะไรก็ตามที่เป็นสื่อแทนของความอุดมสมบูรณ์ในการเพาะปลูกจะเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิต ความคาดหวังต่อความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติของดินและน้ำ เป็นความปรารถนาของชาวนาชาวไร่ ดังนั้นประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงความกตัญญูรู้คุณต่อบัจจัยที่บันดาลความอุดมสมบูรณ์เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่สำหรับเกษตรกรทุกแห่งตระหนักว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตสำหรับชาวไทย และชาวมอญซึ่งนอกจากจะอยู่ในสังคมเกษตรกรรมแล้ว ยังมีความเชื่อทางพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นในความเชื่อบางประการได้ผนวกเอาความเชื่อพื้นฐานในการดำรงชีพผนวกกับความเชื่อทางพุทธประวัติ และพุทธปรัชญาเข้าไว้ด้วยกัน เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการวางทิศทางของยุ้งฉางของบ้าน เป็นต้น เรื่องราว เกี่ยวกับความเชื่อที่ตกทอดมาถึงการวางทิศทางของบ้านที่สำคัญสำหรับชีวิตมอญอาจจำแนกได้ดังนี้

(1) การวางทิศทางของจั่วบ้าน

การวางทิศทางของจั่วบ้านตามความเชื่อของคนไทยเชื้อสายมอญจะหันหน้าจั่วบ้านไปทางทิศตะวันออก ตะวันตก ซึ่งเป็นทิศทางที่หัน "รับตะวัน" ซึ่งเป็นการหันด้านสกัดของบ้านรับแดดตาม ข้อเท็จจริงแล้วสภาพภูมิอากาศของไทย การวางจั่วบ้านไปทางทิศตะวันออก ตะวันตกทำให้ด้านยาวของบ้านหันไปทางเหนือใต้ ซึ่งรับลมธรรมชาติได้สะดวก ซึ่งต่างจากเรือนไทยภาคกลางที่วางทิศทางจั่วไปทางทิศเหนือ ใต้ ทำให้ด้านยาวของบ้านรับแดดและอับลม แต่ด้วยเรือนไทยทั่วไป มักเป็นเรือนมีชานกลางและใต้ถุนสูง ทำให้ปัญหาจากการอับลมไม่ค่อยกระทบต่อการอยู่ซึ่งปกติใช้ชีวิตอยู่ใต้ถุนบ้านมากกว่าบนบ้าน

ความเชื่อในการวางทิศทางของจั่วบ้าน ผูกพันกับทิศทางของเสาเอกหรือเสาคู่ของบ้านรวมทั้งห้องผีบรรพบุรุษและห้องนอน เสาเอกของเรือนมอญ คือ เสาต้นแรกทางด้านทิศตะวันออก คือ เสาที่รับแป้วเสาคู่ของจั่วบ้านด้านทิศตะวันออกนั่นเอง เสาเอกถือเป็นเสาคู่บรรพบุรุษ และใช้เป็นห้องนอนเฉพาะของเจ้าของบ้าน ถือว่าเป็นอาณาเขตที่ผีตายี่ย้ายซึ่งปกป้องคุ้มครองลูกหลานสิ่งสถิตย์อยู่ สัญลักษณ์แทนผีบรรพบุรุษ หรือผีประจำตระกูลนี้มักเป็นผ้า แหวนหรือดาบตามความสำคัญของตระกูล เฉพาะตระกูลของขุนนางจะมีสัญลักษณ์ดาบแต่เท่าที่สำรวจพบมีแต่สัญลักษณ์ผ้าเท่านั้น เพราะส่วนใหญ่เป็นครอบครัวชาวนาชาวไร่ในสังคมเกษตรกรรม

สัญลักษณ์ผีบรรพบุรุษนี้จะเก็บไว้ในภาชนะปิดมิดชิด เช่น หีบ กระบุง ตะกร้า และแขวนหรือวางไว้ที่สูงตรงเสาผีของบ้าน ผ้าผีนี้เป็นผ้าสีแดงยาว เก็บไว้อย่างดีในหีบหรือตะกร้า พร้อมกับแขวนผีประจำตระกูล ซึ่งเป็นแขวนที่มีหัวพลอยสีแดง ทั้งผ้าและแขวนผีที่เก็บไว้ ต้องดูแลรักษาอย่างดีไม่ให้เกิดการชำรุดเสียหาย หากผ้าชำรุดด้วยเหตุใดก็ตามต้องเปลี่ยนและทำพิธีขอขมาผีประจำตระกูล หรือที่เรียกกันว่าผีตาผียาย นี้ต้องมีการเซ่นเลี้ยงผีทุกปี ปีละ 1 ครั้ง และเมื่อมีพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตของคนในบ้าน เช่น เกิด โกงฉมไฟ บวช แต่งงาน หรือ ตาย ก็ต้องมีพิธีเซ่นเลี้ยงผีบรรพบุรุษทุกครั้งไปด้วย

ภาพที่ 2.7 รูปแสดงเสาเอกหรือเสาผีของบ้าน

ห้องผีบรรพบุรุษนี้ถือเป็นที่ส่วนตัวอย่างเคร่งครัดของผู้ที่ไม่ได้อยู่ในบ้านหรือผีต่างตระกูลกันจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าในห้องนี้ ดังนั้น ห้องผีจึงเป็นห้องที่เฉพาะเจ้าของบ้านเท่านั้น ปกติใช้เป็นห้องนอนเจ้าของบ้าน แต่ปัจจุบันพบว่าส่วนใหญ่ไม่ใช้นอนในห้องผีแล้ว คงเอาไว้เก็บของมีค่านั้น เหลือที่ใช้เป็นห้องนอนให้เห็นได้น้อยมาก

เทอดศักดิ์ มหาเรือนทอง (2520 : 33 -34) ในการถือของชาวมอญนี้ นอกจากจะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีเรือนแล้ว ยังมีการตั้งเป็นข้อพึงปฏิบัติต่อผีในวงศ์สกุลอีกด้วย ซึ่งมีรายละเอียดที่ ปลีกย่อยออกไป ทั้งนี้แล้วแต่ครอบครัวนั้น ๆ จะกำหนดขึ้นมา ส่วนมากจะเป็นข้อห้ามที่ไม่ควรปฏิบัติต่อผีเรือนเสียมากกว่า ซึ่งพอจะมีส่วนที่เหมือน ๆ กันดังนี้

1. บุตรชายคนหัวปี จะต้องเป็นผู้ที่รับช่วงการรับเอาผีบรรพบุรุษไป เช่น ไหว้ดูแลรักษา ถ้าครอบครัวที่รับช่วงของการถือผีในสกุลไม่มีลูกคนโตเป็นชาย ก็ให้โอนตำแหน่งนี้ไปให้ญาติผู้หนึ่ง ในลำดับต่อไป (ที่เป็นผู้ชายเช่นกัน) ครอบครัวที่โอนตำแหน่งการรับดูแลผีบรรพบุรุษไปแล้ว จะต้องทำพิธีถอนเอาเสาเอกของเรือนซึ่งถือกันว่าเป็น "เสาผี" ออกไปจากเรือนนั้น (โดยหาเสาอื่น มาใส่แทน)

2. ลูกๆ ในครอบครัวจะต้องไว้ผมให้ยาว เช่น ไว้โกะ , เป็ย , หรือเกละ นับแต่แรกเกิด จนถึงช่วงเวลาพอสมควร (ก่อนเข้าโรงเรียน หรือจนถึงช่วง อายุ 2 - 8 ปี) จึงทำพิธีโกนผม การทำพิธีจะต้องไปเช่นไหว้บอกแก่ผีเรือนและต้องใช้แหวนผีเข้ามาร่วมในพิธีดังกล่าวด้วย (ส่วนมาก จะใช้จุ่มลงในหม้อน้ำมนต์ ที่จะใช้อาบน้ำเด็กหลังจากโกนผมทิ้งแล้ว)

3. ห้ามเด็กเล่นตุ๊กตาทุกชนิด เพราะถือกันว่าเป็นของสำหรับผี

4. เมื่อบุคคลในสกุลผีเดียวกันจะประกอบกรรมมงคลใดๆ ขึ้นยังเรือนของตน จะต้องมา เช่นไหว้บอกกล่าวกับผีเรือนทุกครั้ง ด้วยการนำธูปเทียนดอกไม้มาบอกกล่าวยังเสาเอก และรดน้ำ ที่เสานั้นด้วย

5. ในช่วงหนึ่งปี นับแต่เทศกาลเลี้ยงผีไปแล้ว ห้ามไม่ให้ทำการมงคลที่เหมือนกัน 2 ครั้งไม่ได้ ไม่ว่าจะป็นงานโกนผม , บวชหรือแต่งงาน

6. เมื่อญาติฝ่ายหญิงในสกุลแต่งงาน จะต้องออกไปจากเรือนของพ่อแม่และถือว่าการถือผีของสกุลเดิมได้สิ้นสุดลง (นับแต่วันที่ได้มีการแต่งงาน) และจะต้องไปนับถือผีของฝ่ายสามี แทน

7. ห้ามหญิงที่มีครรภ์เข้าไปในเขตที่ตั้งของเสาผีในเรือน ถ้าเป็นหญิงในสกุลผีอื่นแล้ว ห้ามขึ้นเรือนเป็นเด็ดขาด

8. การนำวัตถุหรือสิ่งของที่มี "สีแดง" เข้ามายังเรือน จะต้องไปเช่นไหว้บอกกล่าวแก่ผีเรือนเสียก่อน

ข้อห้ามเหล่านี้ ถ้ามีการฝ่าฝืนทำขึ้น ถือได้ว่า "ผิดผี" จะต้องทำการเช่นไหว้ขอขมาลาโทษแก่ผีเรือน นอกจากนั้นยังมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีเรือนอีกอย่างหนึ่ง นั่นคือ "การรำผี"

การเช่นไหว้ผีบ้าน

ศิริรัตน์ แอดสกุล (2542 : 120 - 123) มักจะกระทำกันในเดือน 4, 6, 12 และเดือนยี่ ตามแต่ว่าผีบ้านในตระกูลใดเคยกำหนดวันเช่นไหว้ในเดือนไหนก็ต้องเช่นไหว้ในเดือนนั้นๆ เสมอไป จะผลัดเลื่อนไปไม่ได้ การเช่นไหว้นั้นจะเว้นไม่กระทำเฉพาะในวันเสาร์และวันพระเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามก็มีข้อยกเว้นไม่ต้องเช่นไหว้ผีบ้านประจำปีในกรณีดังต่อไปนี้

1. คนในตระกูลเดียวกันตายในปีนั้น ให้เลื่อนไปทำพิธีเซ่นไหว้ผีบ้านในปีถัดไป
2. หญิงในตระกูลผีบ้านเดียวกันตั้งครมภ์ต้องรอจนกว่าจะคลอดแล้วจึงเซ่นไหว้ในปีถัดไป
3. คนในตระกูลผีบ้านเดียวกัน จัดรำผีให้แก่ผีบ้านไปแล้ว

เครื่องเซ่นไหว้ผีบ้าน

โบราณท่านระบุไว้ว่า “ถ้าเคยเอาเครื่องเซ่นไหว้ชนิดใด มีอะไรบ้าง และมีจำนวนเท่าไร ท่านก็ให้เอาเครื่องเซ่นไหว้ชนิดนั้น จำนวนเท่า นั้น ให้ครบถ้วน จะดัดแปลงให้ดีขึ้นหรือมีจำนวน มาก – น้อยกว่าเดิมไม่ได้เป็นอันขาด”

ภาพที่ 2.8 การเซ่นไหว้ผีบ้าน

พิธีการเลี้ยงผีบ้าน

จะจัดกระทำโดยคนทรงหรือคนเลี้ยงผี จะนำถาดเครื่องเซ่นไหว้ถาดใหญ่ 2 ถาดไปวางไว้ทางซ้ายของเสาเอกอันเป็นที่ตั้งของผีบ้าน ส่วนทางขวาจะไว้วางกระบุงหรือหีบผ้า ถัดมาทางซ้ายมือของถาดใหญ่ 2 ถาด และกระบุงหรือหีบก็จะจัดวางถาดเล็กทั้ง 15 ถาด เป็น 3 แถว ๆ ละ 5 ถาด ถัดจากนั้นจึงจะเป็นขันน้ำบริสุทธ์และกรวยใบตองที่วางไว้ทางขวามือของคนทรงหรือคนเลี้ยงผี จากนั้นก็จะเชิญกระบุงหรือหีบใส่ผ้าบรรพชนลงมาตรวจสอบความเรียบร้อย แล้วผู้เลี้ยงผีก็จะกล่าวคำเชิญเจ้าฟ้า - พระมหากษัตริย์ ผีบ้าน สมุน ไพร่บ่าว เจ้าที่ ให้ท่านมารับเครื่อง

เช่นไหว้ประจำปีตามลำดับขั้นตอนจนครบถ้วนทุกประการ ซึ่งการเลี้ยงผีนั้นโดยปกติมักจะจัดกันทุก ๆ 3 ปี

การแยกผีบ้าน

จะกระทำได้อต่อเมื่อมีญาติพี่น้องในวงศ์ตระกูลนั้นไปถึงถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ไกลจากจังหวัดเดิม ไม่สะดวกที่จะมาร่วมงานหรือไม่สะดวกต่อการส่งสิ่งของ เงินทองมาร่วมพิธี ก็แยกผีบ้านไปไว้ที่บ้านของตนเพื่อความสะดวกในการเช่นไหว้ ดังนั้นเมื่อถึงกำหนดการเช่นไหว้ประจำปี ก็จะมีการจัดเตรียมเครื่องแยกผีอันประกอบด้วย เสื้อผ้าอาภรณ์ของผีบ้าน จะต้องจัดให้ครบถ้วนตามแบบเดิม เมื่อทำพิธีเช่นไหว้เสร็จแล้ว คนทรงหรือคนเลี้ยงผีก็จะทำพิธีแยกผีพร้อมกันนั้นก็จะรับเชิญผีบ้านนั้นๆ นำไปส่งและทำพิธีจัดตั้งให้ถึงบ้าน ครั้นถึงวันเวลาเช่นไหว้ในปีถัดไปบ้านที่แยกผีไปแล้วนั้นก็ไม่ต้องไปร่วมเช่นไหว้ที่บ้านเดิม จะกระทำพิธีเลี้ยงผีที่บ้านของตน เพียงแต่ต้องกำหนดวันเช่นไหว้ให้ตรงกับที่บ้านเดิมเท่านั้น

การรำผี

การรำผีมีลักษณะเป็นการแสดงละครของผีตามขั้นตอนประเพณีที่กำหนดเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับผีบ้านทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อเป็นการขอขมาที่ได้กระทำการล่วงเกินต่อผีบ้านด้วยประการต่างๆ อันเรียกว่า “การผีดผี” ซึ่งมีสาเหตุดังต่อไปนี้

1. กระทำการดูหมิ่นเหยียดหยามต่อผีบ้าน จนท่านดลบันดาลให้เจ็บป่วยด้วยโรคอันผิดปกติธรรมดา หรือบางครั้งเรียกว่า “กินทั้งยืน” จะต้องมีการรำผีถวายจึงจะหาย
 2. มีคนในตระกูลบนบานสิ่งใดสิ่งหนึ่งต่อผีบ้าน ไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ก็ต้องจัดให้มีการรำผี (ไม่จัดไม่ได้)
 3. หญิงอื่นนอกตระกูลที่เป็นสามีภรรยา กัน จะมานอนค้างคืนที่บ้านในมุ้งเดียวกันไม่ได้ (ยกเว้นจะแยกกันนอนคนละที่) หากสามีภรรยาคู่นั้นนอนมุ้งเดียวกันหรือห้องเดียวกันถือว่าผีดผี
 4. คนอื่นๆ นอกตระกูลที่เป็นสามีภรรยา กัน จะมานอนค้างคืนที่บ้านในมุ้งเดียวกันไม่ได้ (ยกเว้นจะแยกกันนอนคนละที่) หากสามีภรรยาคู่นั้นนอนมุ้งเดียวกันหรือห้องเดียวกันถือว่าผีดผี
- เมื่อมีการผีดผีเกิดขึ้น ผีบ้านก็จะลงโทษคนในตระกูลให้มีอันเป็นไปต่างๆ นานา ในขั้นแรกถ้าอยากจะพ้นโทษก็ต้องให้คนทรงเป็นคนทำพิธีขอขมาโทษที่เสาะเอาก่อน บางทีผีบ้านท่านก็จะอภัยให้ แต่ถ้าผีบ้านท่านไม่ยอมก็ต้องให้คนทรงเป็นผู้รับรองว่าจะยอมรำผีถวาย ซึ่งการรับรองจะต้องทำที่เสาะเอกเท่านั้น โดยจุดธูปเทียนบูชาปักหลักไม้ไว้ที่โคนเสาะเอก แล้วเอาผ้าแดงมาผูกไว้กับเสาะเอกนั้นด้วย ผีบ้านท่านจึงจะยินยอม จากนั้นจึงค่อยกำหนดวันและจัดเตรียมของต่างๆ ตามที่คนทรงสั่ง จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งเสียมิได้โดยเด็ดขาด

การปลูกโรงเรือนรำผี

จะปลูกคล้ายบ้านทรงไทยใช้ใบจากหรือแฝกมุงหลังคา โดยกำหนดให้มีขนาดความยาว 6 ศอก 1 คืบ และกว้าง 3 ศอก 1 คืบ ยกพื้นตรงกลางสูงจากพื้นดินประมาณ 1 คืบ ทางด้านตะวันออก จัดทำเป็นชั้นสำหรับวางเครื่องเช่นไห

พิธีกรรมรำผี

จะเริ่มขึ้นตั้งแต่เวลาประมาณ 08.00 น. เป็นต้นไป โดยคนทรงรำผีหรือที่เรียกว่า “ไต้ง” จะเป็นผู้ทำหน้าที่จัดวางเครื่องเช่นไห จัดเครื่องแต่งตัวให้แก่ผู้รำผี การรำรำในท่วงท่าต่าง ๆ ตามกระบวนการไปจนถึงการชนไก่และคล้องช้าง ก็เป็นอันถือว่าเสร็จสิ้นพิธีกรรมรำผีในวันนั้นอย่างสมบูรณ์ ส่วนดนตรีที่ใช้ประกอบการรำผีจะใช้วงปี่พาทย์ซึ่งทางคนทรงจะเป็นผู้จัดหามาเอง

ภาพที่ 2.9 การรำผี

(2) การวางทิศทางของห้องในบ้าน

อรศิริ ปาณินท์ (2542 : 297 – 308) สืบเนื่องจากการวางทิศทางของห้องผีบรรพบุรุษ และตำแหน่งของเสาผีของบ้าน ซึ่งมีตำแหน่งทางทิศตะวันออก และห้องนอนกับห้องผี คือห้องเดียวกัน ดังนั้นตำแหน่งห้องนอนสำคัญของบ้านจะอยู่ในทิศตะวันออก ส่วนทิศทางการหันหัวนอน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเรือนมอญ คือ การหันหัวนอนไปด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ ทิศตะวันออกถือเป็นทิศที่เป็นมงคล เป็นทิศที่พระอาทิตย์ขึ้นถือเป็นทิศที่ให้ชีวิต ส่วนทิศใต้ซึ่งชาวไทยเชื้อสายมอญเรียกว่า ทิศเหนือลม ถือว่าอยู่เหนือสิ่งต่างๆ ทั้งมวล ทำให้ร่มเย็นเป็นสุข ดังนั้นทิศของหัวนอนไม่ว่าจะเป็นในห้องนอน ห้องผี หรือที่อื่นๆ ก็ตาม (ชาวไทยเชื้อสายมอญนิยมนอนในห้องโถง) ก็จะหันหัวนอนไปทางทิศใต้และทิศตะวันออกเท่านั้น

ส่วนตำแหน่งของห้องหรือกิจกรรมอื่นๆ จะตามการใช้สอยสำคัญคือ ทิศหัวนอนมาตามลำดับอันได้แก่

- ขานหรือระเบียงจะอยู่ทิศตีนนอน คือ ทิศเหนือและทิศตะวันตก เช่นเดียวกับตำแหน่งของครัว

- ครัวตำข้าวจะต้องวางไว้ทิศใต้ลม (เหนือ) ซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับครัว

(3) การวางทิศทางของยั้งข้าว

ยั้งข้าวถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมอญ เพราะถือว่าข้าวหรือเจ้าแม่โพสพให้ชีวิต ดังนั้น ตำแหน่งของยั้งข้าวจะต้องตั้งในตำแหน่งที่เป็นมงคล เช่นเดียวกับทิศหัวนอน คือ ทิศใต้ และทิศตะวันออก การนำยั้งข้าวมาไว้ในทิศปลายตีน (เหนือ) ซึ่งเป็นทิศเข้าชั้เวลนอนถือเป็น การไม่เคารพต่อเจ้าแม่โพสพ ส่วนทิศตะวันตกก็เช่นเดียวกัน ถือว่าเป็นทิศของคนตาย ห้ามวางตำแหน่งยั้งข้าว

นอกจากความเชื่อเรื่องทิศแล้ว การวางตำแหน่งจั่วของยั้งข้าวก็มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งของจั่วบ้านด้วย คือตำแหน่งที่ดีให้ความเจริญรุ่งเรืองคือการวางจั่วของยั้งข้าวขนานกับจั่วของบ้าน ตำแหน่งของยั้งข้าวอยู่ขนานหรือค่อนไปทางทิศตะวันออก หรือวางขนานกับด้านสกัดของจั่วใหญ่ก็ได้ แต่อยู่ในทางทิศตะวันออก การวางตำแหน่งยั้งข้าวซึ่งถือเป็นอัมมงคล คือการวางจั่วยั้งข้าว ในแกนเดียวกันจั่วบ้านหรือจั่วยั้งข้าวพุ่งเข้าหาบ้านทั้งด้านยาวและด้านสกัดของบ้านถือเป็นอัมมงคลทั้งสิ้นแม้จะวางอยู่ทางทิศตะวันออกก็ตาม ส่วนการวางตำแหน่งยั้งทางทิศตะวันตกหรือทิศเหนือไม่ว่าจะวางจั่วของยั้งข้าวไปทางไหนก็ตาม ถือเป็นอัมมงคลทั้งสิ้น

(4) การวางตำแหน่งศาลผี และศาลพระภูมิเจ้าที่

นอกจากห้องผีบรรพบุรุษในบ้านแล้ว ชาวไทยเชื้อสายมอญยังมีความเชื่อเกี่ยวกับผีเรือน หรือที่เรียกกันว่า ผีใหญ่ แต่ปัจจุบันบางบ้านได้เชิญผีตาฝ้าย ซึ่งเคยสถิตย์อยู่ในห้องผี ให้อาศัยอยู่ในศาลผีใหญ่ เนื่องจากลูกหลานในยุคปัจจุบันกลัว และนอกจากศาลผีใหญ่แล้ว ยังมีศาลพระภูมิเจ้าที่ ซึ่งเป็นศาลเสาเดี่ยวถือเป็นที่สถิตย์ของพระภูมิที่คุ้มครองที่อยู่ ศาลทั้งสองศาลมักตั้งเคียงกันในทิศหัวนอนคือ ทิศใต้ หรือทิศตะวันออก

(5) การวางตำแหน่งเรือนที่ปลูกใหม่

ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายมอญมักนิยมอยู่กันแบบครอบครัวขยาย คือ เมื่อลูกแต่งงานก็จะปลูกบ้านใหม่ใกล้บ้านพ่อแม่ ซึ่งมีความเชื่อมาแต่โบราณว่า เรือนใหม่ห้ามปลูกทางทิศหัวนอนของเรือนใหญ่ ดังนั้นเมื่อมีเรือนใหญ่อยู่แต่เดิมก็จะห้ามปลูกทางทิศใต้หรือทิศตะวันออก ซึ่งจากข้อห้ามนั้นเองทำให้มีผลต่อเนื่องมาอย่างได้ชัด คือในขณะที่มีบริเวณไม่มาก การเลือกปลูกตามข้อบัญญัติโบราณอาจทำไม่สะดวก ดังนั้นแทนที่จะเป็นการปลูกเรือนหลังใหม่ ชาวไทยเชื้อสายมอญนิยมต่อเติมบ้านออกไปมากกว่าจะปลูกเป็นเรือนใหม่ ทำให้เรือนบางหลังต่อเติมหลายครั้งตามการเพิ่มปริมาณของสมาชิกในครอบครัว จนมีพื้นที่ใช้งานใหญ่มาก และในการต่อเติมแต่ละครั้งจะไม่นิยมที่จะใช้โครงสร้างหลักยึดติดต่อกัน จะทำเป็นชานหรือระเบียงให้เกิดความต่อเนื่อง ทำให้พบว่ามีชานระเบียงและความต่างระดับมากมาย

(6) ปลูกต้นไม้ตามทิศ

ตามความเชื่อของชาวมอญ การปลูกต้นไม้ในบ้านก็มีผลต่อการดำรงชีวิตของเจ้าของบ้านขอบัญญัติไว้ดังนี้ คือ

ทิศตะวันออก	ให้ปลูก	กล้วยมะพร้าว
ทิศอีสาน (ตะวันออกเฉียงเหนือ)	ให้ปลูก	มะตูม
ทิศตะวันตก	ให้ปลูก	พุทรา
ทิศเหนือ ลม (ใต้)	ให้ปลูก	มะม่วง
ทิศใต้ ลม (เหนือ)	ให้ปลูก	มะขามป้อม
ทิศพายัพ (ตะวันตกเฉียงเหนือ)	ให้ปลูก	บุณฑริก
ทิศอาคเนย์ (ตะวันออกเฉียงใต้)	ให้ปลูก	ดอกรัก
ทิศหริดี (ตะวันตกเฉียงใต้)	ให้ปลูก	ขนุน

2.2.2.3 ความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ในบ้าน

จากการสำรวจลักษณะทางของเรือนไทย มอญของ อรศิริ ปาณินท์ (2542 : 307 - 308) พบว่า ภาพรวมของการใช้สอยในบ้านที่เด่นชัด คือ การมีพื้นที่โถงเปิดต่อเนื่องในบ้าน ซึ่งมีปริมาณพื้นที่มาก ส่วนห้องปิดมีปริมาณน้อยมาก เมื่อพิจารณาทางการดำรงชีวิตของคนไทยเชื้อสายมอญใน จะพบว่าสาเหตุของความใหญ่โตของโถงกลางมีประเด็นสำคัญ คือ

(1) โถงใช้สำหรับกิจกรรมเอนกประสงค์ของทุกคนในครอบครัว รวมทั้งเป็นที่นอนด้วย

(2) พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับชีวิตทั้งหลายจะใช้โถงกลางของบ้านและปริมาณใช้สอยมิใช่เฉพาะผู้อยู่ในบ้าน แต่เพิ่มปริมาณเป็นคนในครอบครัวญาติมิตรและมากที่สุดคือ คนในหมู่บ้าน ที่มาร่วมการจัดงานพิธีที่เกี่ยวกับ คือ การเกิด การโกนจุก การบวช การแต่งงาน การตาย

การเกิด

อาภา ศรีสงคราม (2543 : 13 - 27) คนไทยเชื้อสายมอญเชื่อดวงชะตาของมนุษย์ว่า พระพรหมเป็นผู้ลิขิตให้โดยการลิขิตหรือเขียนที่หน้าผาก เพราะฉะนั้นถ้าคนไทยเชื้อสายมอญต้องการจะพูดว่า "สุดแล้วแต่วาสนา" จึงต้องใช้คำพูดว่า "สุดแล้วแต่ลิขิตบนหน้าผากแทน"

เมื่อเด็กเกิดใหม่ก็เตรียมการได้ โดยเตรียมเครื่องแต่งตัว เครื่องใช้ของเด็ก รวมทั้งเหล็กจาร หนังสือ และน้ำหมึก ผู้ทำพิธีถือน้ำกระเจาจันทน์ในยามเดินไปที่หัวบันได ร้องประกาศแต่เทวดาผู้จะมาลิขิตหน้าผากเด็กว่าบัดนี้เด็กคนนี้ได้มาเกิดแล้ว พร้อมกับพรมน้ำกระเจาจันทน์จากหัวบันไดเรื่อยมาจนถึงตัวเด็ก เพื่อให้พระพรหมเอาเหล็กจารและน้ำหมึกลิขิตดวงชะตาลงบนหน้าผากเด็กนั้น

ขณะมารดาอยู่ไฟ เอาหวดที่ใช้หุงข้าวเหนียว พร้อมด้วยผ้าปิดหวด และรองหวดวางไว้ที่หัวนอนมารดา เพื่อกันไม่ให้มารดาเด็กเกิดตกใจหรือเลือดขึ้นสู่เบื้องบนหลังคลอดได้ 3 ถึง 4 วัน ก็เริ่มพิธีออกจากไฟโดยเตรียมข้าวของเช่น

ข้าวสาร หวด พลุ ไม้พายคนข้าว ถ่านจากเตาที่ใช้อยู่ไฟ นำเอาไปวางไว้ที่พื้นดินหน้าบ้าน รดน้ำลงบนไฟนั้น แล้วกล่าวคำเชิญเทวดาผู้รักษาเตาไฟให้กลับไปได้เป็นอันเสร็จพิธี

การโกนจุก

ประเพณีการไว้ผมจุกมีมาแต่โบราณ การไว้ผมจุกคงจะรับเอาคตินิยมมาจากศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ จะไว้ผมยาวและขมวดมุ่นเป็นมวยไว้กลางศีรษะ จึงนำมาดัดแปลงเป็นทรงผมของเด็ก โดยต้องการให้เด็กอยู่ในความดูแลของพระเจ้า

การไว้ผมจุกมีสาเหตุมาจาก

1. ตามประเพณีนิยมคนในสมัยโบราณนิยมให้เด็กที่เกิดใหม่ เมื่อมีอายุครบ 1 เดือน 1 วัน จะจัดให้มีการโกนผมไฟ ต่อจากนั้นก็ให้ไว้ผมจุก
2. เด็กเจ็บป่วยเนื่องจากเด็กและลูกหลานในบ้านมีการเจ็บป่วยอยู่เสมอ พ่อแม่จึงให้เด็กไว้ผมจุกเพื่อป้องกันการเจ็บป่วยที่จะมีเกิดขึ้น
3. การไว้ผมจุกทำให้เด็กมีสติปัญญาดี มีสมองปลอดโปร่งและรับรู้ได้รวดเร็ว เมื่อเด็กมีอายุครบวัยสมควร คือ ระหว่าง 11 –13 ปี เด็กชายจะโกนจุกเมื่อครบอายุครบ 13 ปี เด็กหญิงจะโกนจุกเมื่ออายุครบ 11 ปี โดยทั่วไปจะทำพิธีโกนจุก ในวันแรม 6 ค่ำเดือนยี่

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการโกนจุก มีดังนี้

เมื่อเด็กอายุได้ประมาณ 3 เดือน พ่อแม่จะโกนผมรอบๆ ข้างออกแล้วทำเป็นจุกไว้ตรงกลางกะหม่อม การทำจุกตรงกลางเป็นเพราะตรงกลางกะหม่อมมีหนึ่งบาง อาจเกิดอันตรายหรือกระทบกระเทือนด้วยของแข็ง เพื่อไม่ให้กระเทือนถึงสมอง พ่อเด็กโตเข้าวัยรุ่นตอนต้น คือ หญิงอายุ 11 ปี ชายอายุ 13 ปี เตรียมการโกนจุกโดยกำหนดวันหาฤกษ์ยามยามดีจัดตกแต่งสถานที่สำหรับงานมงคล โดยเตรียมหมอน้ำมนต์และหาผิวมะกรูด ผักส้มป่อย ใบเงินใบทอง หญ้าแพรกใส่หมอน้ำมนต์ มีดโกน กรรไกรใส่พานไว้ แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์เย็นที่บ้านและฉันเช้าวันรุ่งขึ้น

ภาพที่ 2.10 การโกนจุกของเด็กหญิงชายไทยเชื้อสายมอญ

การโกนจุกทำขึ้นในตอนที่พระมาฉันเช้า เมื่อแต่งตัวเด็กเรียบร้อยแล้วมานั่งข้างพระ ในตอนนี้ทำจุกเป็น 3 แหยม เอาใบเงินใบทองหญ้าแพรกแซมทั้ง 3 แหยม พอถึงเวลาพระสงฆ์สวดชยันโต ผู้ที่จะกริบจุกจะต้องจำฤกษ์ไว้ให้ดี พอถึง “บทวาสีเส ปฐฺติไปกุขเร” ก็กริบจุกทันที และให้ญาติผู้ใหญ่กริบจุกกันถ้วนหน้า ในตอนนี้มีการยิงปืน 3 นัด แล้วจึงให้โกนหัวจนหมดและไปจนเสร็จ รดน้ำมนต์เด็กเป็นเสร็จพิธี ต่อจากนั้นหากมีการทำขวัญก็ไปทำตอนบ่าย ผมจุกที่โกนแล้วนั้นใส่กระทงลงบายศรีลอยน้ำฝากแม่คงคาไป ก่อนจะลอยอธิษฐานขอให้เด็กมีความสุขความเจริญตลอดไป

การบวช ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ เมื่อลูกชายมีอายุครบที่จะบวชเรียน พ่อแม่จะบวชให้ เพราะมีศรัทธาและเชื่อมั่นในการบวช เป็นความศรัทธาเลื่อมใสว่า ลูกผู้ชายที่เกิดมาแล้วต้องบวชชีวิตจึงจะสมบูรณ์

ประเพณีการบวชของชาวไทยเชื้อสายมอญ เริ่มด้วยก่อนบวชประมาณ 1 เดือน หรือ 15 วัน พ่อแม่พาลูกที่จะบวชไปฝากพระ คือ ให้เข้าวัดก่อนกินนอนอยู่วัดไม่ให้ออกเที่ยวเตร่ เพื่อลดอันตรายหลายด้านอันเป็นอุปสรรคในการบวช

ผู้ที่บวชจะต้องมีอายุครบ 20 ปี บริบูรณ์หรือมากกว่านั้น ซึ่งเป็นวัยที่มีความอดทนและใจคอหนักแน่น

เครื่องอัฐบริวารที่เตรียมมีดังนี้ สบง จีวร สังฆาฏี บาตร มีดโกน เข็มขัดรัดปะคด หม้อกรองน้ำ รวมแปดอย่าง ผู้บวชต้องท่องขานนาคให้ได้เสียก่อนซ้อมพิธีบวชในเวลาอันสมควร ถึงตอนนี้เรียกว่า นาค ผู้บวชจะต้องอยู่กับพระที่วัด พอสมควรโดยนำดอกไม้ธูปเทียนไปขอลาญาติพี่น้องและญาติ ผู้ใหญ่ที่ตนเคารพนับถือตักตอนเย็นก่อนวันบวชมีการทำขวัญนาค สมัยก่อนการทำขวัญนาคแบบชาวไทยเชื้อสายมอญนิยมทำขวัญนาคตอนที่พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเพลในวันบวช หมอขวัญจะทำบุญพิธีชมนมเทวดา และแห่เป็นภาษามอญ โดยเจ้าภาพต้องจัดเครื่องสังเวยต่อไป

1. ขนม 3 จาน ในจานหนึ่งๆ ทำด้วยขนมทอดที่ทำเป็นเครื่องประดับเป็นรูปปลา (แบ่งข้าวเหนียวผสมน้ำตาลแล้วนำไปทอด) ขนมหูช้าง (แบ่งข้าวเหนียวคูลูกน้ำตาลไม่สอได้ นำไปทอดมีลักษณะเป็นแผ่น) ข้าวเหนียวและปักเทียนบนขนม
2. กล้วยน้ำว่าสุก 3 หวีๆ ละ 1 จาน
3. มะพร้าวอ่อน 3 ผลๆ ละ 1 จาน
4. อาหารคาว 3 สำรับๆ ละ 10 ถ้วย โดยมีแกงที่จะขาดเสียมิได้ 4 อย่าง คือ แกงผักทอง แกงขี้เหล็ก แกงผักเขียว แกงลูกชิ้นปลา อาหารคาวอื่นๆ อีกจนครบ 10 อย่าง
5. หมากพลู 3 จาน เรียงพลูใส่จานเป็น 3 แถวๆ ละ 10 ใบ หมากใส่ตรงกลางจาน
6. คันเบ็ดตอนปลายเชือกผูก แหวนทองและพลอยเม็ดเดี่ยว

7. พานใส่รูปเทียน ดอกไม้ และเงินบูชาครู 12 บาท พร้อมขันน้ำ (ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง. 2536 : 258) ในสมัยก่อนการทำขวัญนาค นาคจะยังไม่โกนผม จะโกนในวันรุ่งขึ้นก่อนนำนาคไปบวชวันรุ่งขึ้นตอนเช้า บรรดาญาติที่เป็นเจ้าของนาคจะพากันแห่นาคไปวัดการำนาคไปวัด นาคอาจเดินไป หรือขี่คอ หรือนั่งเก้าอี้หวาย โดยมีกระบวนแห่กลอง ยาวนำขบวนนาค การแต่งตัวของนาค นุ่งขาว สวมเสื้อแบบเสื้อครุย ใส่ชฎา พิธีบวชจะจัดในตอนเช้าหรือตอนบ่ายก็ได้ พอไปถึงโบสถ์ แห่รอบโบสถ์ 3 รอบ บูชาสีม้ายด้วยเสร็จแล้วพ่อแม่จะจูงนาคเข้าไปในโบสถ์ นัยว่านาคนำพ่อแม่ขึ้นสวรรค์ เมื่อนาคนั่งเรียบร้อยแล้ว เจ้าของนาคจะมอบผ้าไตรให้ นาคต้องกราบพ่อแม่ แล้วนั่งคุกเข่าประนมมือ เข้าไปท่ามกลางสงฆ์ขอบรรพชา ต่อหน้าอุปัชฌาย์ โดยต้องมีพระคู่สวดอย่างน้อย 5 รูปพระคู่สวดถามข้อความถึงการบรรพชาและโรคต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการบวชเสร็จแล้วสวดญัตติจตุตถกรรม อุปัชฌาย์สอนนาคตามพระธรรมวินัยสงฆ์และกรณียกิจที่ไม่ควรกระทำของเพศสมณะทุกข้อเมื่อพระอุปัชฌาย์ลุกขึ้นแล้วเป็นอันว่าเสร็จพิธีการอุปสมบท ผู้บวชดำรงภาวะเป็นภิกษุในพุทธศาสนา ต่อจากนั้นจะเป็นการถวายไทยทานผู้บวชใหม่ออกไปรับทำสังฆ์ แล้วกลับมาที่นั่งที่เดิม ขณะที่พระสงฆ์สวดอนุโมทนาให้พร ผู้บวชใหม่กรวดน้ำ อุทิศบุญกุศลในการบวชให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว ต่อจากนั้นมีการฉลองพระบวชใหม่หรือไม่มีก็ได้ตามแต่ศรัทธา

ภาพที่ 2.11 การแต่งกายของนาค

ภาพที่ 2.12 ขบวนแห่หน้าคของชาวไทยเชื้อสายมอญ

การแต่งงาน

ประเพณีการแต่งงานของหนุ่มสาว เริ่มต้นด้วยการรู้จัก การสู่ขอการแต่งงาน การกิน เชือก ภาษาและโหราในบางครอบครัว เมื่อบิดามารดาเห็นว่าบุตรของตนเองบวชเรียนแล้ว สมควรที่จะ แต่งงานได้จึงสืบหาหญิงที่คู่ควรตระกูลของตนมาเป็นสะใภ้ เมื่อหาได้ถูกใจแล้วให้ผู้ใหญ่ เป็นเจ้าแก่ไปพูดจาทาบทามกับบิดา มารดาของฝ่ายหญิงเจียบๆ ดูท่าที่ว่ายอมยกให้หรือไม่ เมื่อตกลงกันแล้วต้องเอาวันเดือนปีเกิดของทั้งสองฝ่ายไปตรวจดูโชคชะตาราศีว่าเป็นมงคลกันหรือไม่ เมื่อผู้ปกครองสองฝ่ายตกลงจะแต่งงานกันแล้วก็ให้เจ้าแก่ทั้งสองฝ่ายพูดจา กัน กำหนดทุนสินสอด และห่อขันหมากผ้าไหว้สมควรแก่ตระกูล ถึงวันฤกษ์ดี บิดา มารดา ของฝ่ายชายก็ให้เจ้าแก่นำ ขันหมากหมั้นไปให้แก่ผู้ปกครองฝ่ายหญิง บิดา มารดา ฝ่ายหญิงเตรียมจัดเจ้าแก่มาคอยรับ ขันหมากหมั้นตามสมควร

ในขันหมากหมั้นมี ขันใส่หมากลูกกับพลูใบขันหนึ่ง กับทองคำขันมีน้ำหนัก ตามตกลง กันไว้ และขนมต่าง ๆ ตามที่จัดให้

พิธีกรรมเกี่ยวกับการแต่งงาน มีดังนี้

การปลุกเรือนหอ

เมื่อหมั้นเสร็จแล้วจึงกำหนด วัน เดือน ที่จะทำการมงคลต่อไปถึงเวลาที่ต้องสร้างเรือนหอ คือ เรือนที่จะเป็นที่อยู่ของชายและหญิงที่จะทำการสมรสด้วยกัน ฝ่ายชายปลุกเรือนหอ บริเวณบ้านฝ่ายหญิงมีหน้าที่จัดดูแล

สินสอดทองหมั้น

เมื่อปลุกเรือนหอเสร็จแล้วก่อนวันแต่งงานเย็น หรือตอนเช้าผู้ปกครองฝ่ายชายจะขนผ้าไหว้ และขันหมากไปยังบ้านเจ้าสาว ผ้าไหว้เป็นของกำนัล สำหรับเจ้าบ่าวให้บิดามารดาฝ่ายหญิง คนละสำหรับ มีผ้าขาวสำหรับไหว้ผีบิดามารดา หรือผีปู่ ผีย่าสำหรับหนึ่ง เมื่อเสร็จการมงคลแล้ว ผู้ปกครองฝ่ายหญิงเอาผ้าขาวไหว้ผีนั่นตัดเย็บย้อมเป็นสบงจีวร ถวายพระสงฆ์ อุทิศส่วนกุศลตามเจตนา ขันหมากที่ฝ่ายชายหามานั้น เรียกว่า ขันหมากเอกและขันหมากเลว (ขันหมากโท)

ขันหมากเอก

เป็นขันใส่ข้าวสาร หมากลูก พลูจีบลำดับเรียงรอบปากขันมีฉัตรระย้าทอง เป็นยอดตั้ง ขันบนพาน แวนฟ้า มีโต๊ะใส่หมากพลู หมูต้ม ห่อหมก และขนมจีบ มีฝาปิดหุ้มผ้าลายเกี่ยวผ้าไหม อีกขันหนึ่ง มีอ้อย มะพร้าวอ่อน ใส่ขัน พาน ถ่วงาที่หนึ่ง

พิธีแต่ง

เวลาเย็นจะนิมนต์พระสงฆ์มาสวดที่เรือนหอ เจ้าบ่าวแต่งตัวเต็มยศไปกับเพื่อนเจ้าบ่าวหลายคนไปฟังสวดที่เรือนหอครั้งพระสงฆ์สวดจบแล้ว บิดามารดาฝ่ายหญิงนำเจ้าสาวออกมาให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวนั่งใกล้กันยิ่งขึ้นมีงานรื่นเริงเต็มที่ ในคืนนั้นเจ้าบ่าวต้องนอนอยู่ที่หอมีดนตรีขับกล่อมหอตลอดคืน

รุ่งขึ้นวันฤกษ์ดี เวลาเช้าพระสงฆ์มาพร้อมกัน เจ้าบ่าวเจ้าสาวใส่บาตรร่วมกันขันเดียวกัน ตักด้วยทัพพีเดียวกัน ตอนจับทัพพีมีการเกี้ยวอยู่บนอยู่ล่างเพื่อเอาเคล็ด

พิธีแห่ขันหมาก

การแห่ขันหมาก ผู้ปกครองฝ่ายชายจะคัดเลือกหญิงชายหน้าตาดี รูปร่างดี แต่งตัวดี ยกทุนสิน ผ้าไหว้ ขันหมาก มีผู้คนแห่ล้อมไปพร้อมกันยังบ้านฝ่ายหญิง มีฮ่องตี่นำขันหมากและดนตรีดีด สี ตี เป่า ไปเป็นขบวน ขันหมากเอกนั้นจัดให้หญิงรุ่นสาวแต่งตัวยกไปหน้าเตียบ เตียบนั้นจัดให้หญิงมีสามี แล้วยกไปเป็นคู่ๆ ติดตามด้วยผ้าไหว้และขันหมากโทและมีผู้ใหญ่ ติดตามด้วยเด็กถือขันลงไปรอรับขันหมากจัดให้ผู้ใหญ่ทั้งสามมีภรรยาแต่งตัวเต็มยศ หญิงนุ่งจีบห่มผ้าคลุมสองบ่ามารับเปิดเตียบเป็นคู่ๆ กัน ถ้าวางฝ่ายหญิงยกเตียบกับขันใส่เหล้า มะพร้าวอ่อน พานผ้าไหว้ ไปไว้บนเรือน บิดามารดาฝ่ายหญิง จากนั้นบอกปู่ ย่า ตา ยาย ตามประเพณี

เมื่อผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง เช่นผี เสร็จแล้ว เจ้าแก่ฝ่ายเจ้าบ่าวเรียกเอาทุนจากเจ้าแก่ฝ่ายเจ้าสาว บิดามารดาเจ้าสาวก็จะเอาทุนออกมาที่เรือนหอ นับตรวจครบถ้วนด้วยกันทั้งสองฝ่ายตามกำหนด เรียกว่าสินสมรส แล้วนำเงินทอง เกล้า ถั่วงา แป้ง น้ำหอมแล้วมอบให้มารดา บิดาฝ่ายหญิง เมื่อเคล้าเงินทุนเสร็จแล้ว ช่างเจ้าสาวจัดสำหรับคาวหวานเลี้ยงเจ้าแก่ และผู้ยกทุนสิน ผ้าไหม ขันหมาก แล้วจัดของต่าง ๆ ให้เจ้าแก่กับผู้ยกขันหมากเอก ส่วนผู้ยกขันหมากโทแจกเงินคนละเล็กน้อย ครั้นเมื่อบายเจ้าบ่าวกับพวกแต่งตัวเต็มยศ พวกกันไปบ้านเจ้าสาว มีขบวนแห่ด้วยเครื่องมโหรี นำขบวนไปถึงบ้านเจ้าสาวซึ่งมีประตูเงินประตูทองกั้นอยู่ ต้องจ่ายบำเหน็จก่อนจึงจะเข้าไปได้ และมีบ่าวนำไปบนเรือนหอ

พิธีรดน้ำ

ครั้นเมื่อเวลาเย็นพระสงฆ์สวดพระพุทธรมนต์ เจ้าบ่าวฟังสวดมนต์คนเดียว เจ้าสาวไม่ได้มา พระสงฆ์สวดจบ พ่อแม่เจ้าสาวจึงนำเจ้าสาวออกมา มีญาติของทั้งสองฝ่ายมารดน้ำ ผู้ใหญ่หยิบมงคลแฝดมาสวม รดน้ำตามบรรดาศักดิ์ก่อนและทยอยรดลงมาเรื่อยๆ เป็นอันเสร็จพิธีรดน้ำ

พิธีส่งตัว

ก่อนจะส่งตัวเจ้าสาวก็ต้องหาฤกษ์เรียงหมอนก่อน เมื่อได้ฤกษ์บิดามารดาเจ้าสาวจะนำตัวเจ้าสาวมาส่งให้เจ้าบ่าวตามที่ดูฤกษ์ไว้ก่อน บิดามารดาของเจ้าสาวกลับก็อบรมสั่งสอนบุตรสาวของตนให้เกรงใจผู้เป็นเจ้าบ่าว ในทำนองเจ้าบ่าวเป็นผู้ใหญ่ให้สั่งสอนภรรยาในอนาคตเอาเองเป็นอันว่าเสร็จพิธีการแต่งงานแบบมอญลักษณะคล้ายคลึงกับของไทย แต่จะแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

การตาย

คนไทยเชื้อสายมอญมีประเพณี และพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำศพ ดังนี้

การอาบน้ำศพ

ถ้าเป็นการตายชนิดตายโหง เช่น ผูกคอตาย อุบัติเหตุ จะไม่มีการอาบน้ำศพ ไม่มัดตราสัง และต้องก่ออิฐ ถูปูนไว้ตามวัด ถ้าวัดใดมีโลงเก็บศพ บางทีก็ฝากไว้ที่วัดนั้นและกลั่นใจเอาดินวางลงบนหลังโลกนั้น 3 ก้อน เป็นการสมมุติแทนการฝัง หากตายตามปกติ จึงมีการอาบน้ำศพ เพื่อเป็นการล้างบาป หากศพเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ก็ต้องอาบน้ำศพกันอย่างมากมายและมาขอขมาลาโทษต่อศพ ส่วนลูกหลานก็เอาผ้าเช็ดหน้าใหม่ๆ พิมพ์รูปหน้าและรอยเท้าของผู้ตายเอาไว้ ในเวลาที่ลงขม้นสำหรับเป็นผ้าประเจียดต่อไป

ตามประเพณีต้องรอถึงเวลาบ่ายโมง สองโมง สามโมงจนถึงค่ำ สะดวดเวลาไหนก็ใช้ได้ ท่านห้ามเวลาตอนเช้าถึงเที่ยง อาบน้ำฝนไม่ได้ เพราะไม่เคยมีธรรมเนียมที่ปฏิบัติมา

ครั้นถึงเวลาอาบน้ำฝน พวกผู้ชายที่สันตติการจับต้องศพจะต้องช่วยกันยกศพออกจากที่วางไว้ จัดให้พวกลูก เมีย หลาน พี่น้องและคนที่รักใคร่นับถืออาบน้ำศพ โดยตักเอาน้ำที่เตรียม

ไว้ ชั้นแรกต้องตักเอาน้ำส้มป่อยปนขมิ้นรดก่อน จึงเอาน้ำบริสุทธิ์อาบตามทีหลัง ทำแบบนี้
 ทุกๆ คนจนหมด วิธีการอาบน้ำศพที่ท่านให้ราดจากปลายเท้าขึ้นไปจรดศีรษะ ทำแบบนี้ทุกครั้งทุก
 คนด้วย (ลุ่มน้ำแม่กลอง 2536 : 26)

การแต่งตัวศพ

ในการแต่งตัวศพ จะต้องทำดังนี้

1. หัวผม ต้องหวี 3 หนเท่านั้น หักหัวออกเป็น 3 ท่อน แล้วกล่าววว่า อนิจจ ทุกข

อนัตตา

2. นุ่งผ้า และสวมเสื้อ ใช้ผ้าขาวนุ่งชั้นแรก เอาชายพกไปไว้ข้างหลังเอาเสื้อขาวสวม
 เอาทางที่มีคุมไว้ข้างหลัง เย็บเนาตั้งแต่แขนมาหาเอว เรียกว่าแต่งตัวให้ผีแล้วใส่เสื้อผ้านุ่งให้อีก
 ครั้ง

3. เงินใส่ปาก ใช้เงินพดด้วง หรือเงินเหรียญ จำนวน 1 บาท เอาผ้าขาวห่อผูกเชือกไว้
 หย่อนลงไปในปากเพื่อให้พิจารณาว่าคนเกิดมา แล้วยอมลุ่มหลงอยู่ในสมบัติหรือถือตามประเพณี
 เมื่อเกิดชาติใด จะได้มีสมบัติมากมาย การที่เอาเงินไว้ที่ปาก เพื่อสะดวกในการค้นหา หากเอา
 ไว้ที่อื่นอาจหาได้

4. หมากใส่ปากศพ ใส่หมากคำ พลูคำหนึ่ง พอเป็นธรรมเนียม

5. ชีผึ้งติดหน้าศพ ใช้ชีผึ้งแข็ง บางศพก็ติดเฉพาะที่ตากับปาก ทำเป็นแผ่นบาง ๆ
 คล้ายแว่นตา บางคนมีฐานะเขาก็เอาทองคำแผ่น ทำเป็นหน้ากาก โดเท้ารูปหน้าปิดหน้าเอาไว้
 เพื่อให้ผู้ตายหลับตาได้สนิท ทองคำที่ใช้แล้วมักเอาไปหล่อเป็นพระพุทธรูป

6. กรวยดอกไม้รูปเทียน มีรูป 1 ดอก เทียน 1 ดอก กับดอกไม้ 1 ช่อ บางทีก็ใช้
 ดอกบัว 1 ดอก ใส่ในกรวยใบตองให้ศพประนมมือถือ เพื่อไปไหว้พระจุฬามณีบนสวรรค์ชั้นฟ้า

การมัดศพ

เมื่ออาบน้ำศพแล้วมีการมัดศพเรียกว่าตราสัง ก่อนตราสังเขาทำถุงขาวสวมศีรษะ
 สวมมือสวมเท้าทั้งสองข้างแล้วให้ถือกรวยดอกไม้ รูปเทียนเครื่องตราสังใช้ด้ายดิบขนาดเท่านิ้ว
 ก้อย ทำเป็นบ่วงแรก กล่าวคำว่า ปุตฺโต ตีเว บ่วงที่สองบ่วงลูกผูกคอ รัดรอบหัวแม่เท้าและเท้า
 ทั้งสองให้ติดกัน บ่วง 3 รัดหัวแม่มือและข้อเท้าให้ติดกัน ประนมไว้ที่อกคือ ห่วงภรรยาเมื่อเสร็จ
 แล้วห่อด้วยผ้าขาวยาว 2 ทบ ชายผ้าทั้ง 2 อยู่ทางศีรษะ ขมวดเป็นก้นหอย มัดด้ายดิบขนาด
 นิ้วมือ มัดขึ้นมาเป็นเปราะๆ ยกศพลงในโลง ให้นอนตะแคง เพื่อว่าเวลาศพอืดพอง จะไม่โดน
 ข้างโลง ให้แตกหรือแยกออก

โลงและการเบิกโลง

เมื่อตราสังศพเรียบร้อยแล้ว จะนำศพมาใส่โลง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ถ้าคนป่วยตายธรรมดา เขาใช้โลงศพทำด้วยไม้โอ๊กหรือจิวเป็นเพราะมีน้ำหนักเบา หากโลงศพที่ตายด้วยตายโหงเขาจะใช้โลงไม้สัก “ผีตายโหงใส่โลงไม้สัก” เพราะเป็นไม้แข็งแรงทนทาน ถึงเอาฝังดินก็ไม่ผุง่าย ๆ

2. การเบิกโลง เมื่อตอโลงเสร็จแล้ว สัปเหร่อจะเป็นผู้เบิกโลง โดยเอาไม้ไผ่มาเหลาโตขนาดนิ้วก้อย ยาวประมาณฝ่ามือ ผ่าข้างหนึ่งสำหรับคาบกับปากโลงและผ่าซีกอีกข้างเพื่อคาบสายสิญจน์ ทำแบบนี้ 8 อัน เรียกว่า “ไม้ปากกา”

เครื่องประกอบโลง

โลงที่บรรจุศพนั้น เมื่อทำพิธีเบิกเสร็จแล้ว จะต้องมีส่วนประกอบดังนี้คือ

1. ฝาหรือฝือก ทำด้วยไม้ขนาดกว้าง 5 เซนติเมตร ยาวพอลงโลงได้ 7 อัน ลบเหลี่ยมให้เรียบร้อย แล้วถักด้วยหวาย เพื่อประโยชน์ในการยกศพได้ง่ายเมื่อเวลาเผา
2. ใบบองตานี 3 ยอด เมื่อบางฝือกลงในโลงแล้ว เอาใบบองตานีอย่างงามไม่ให้แตก นำมาปูบนหน้าฝากแล้วปูเสื่อ หรือที่นอนลงบนใบบองตานีอีกทีหนึ่ง บรรจุเครื่องขับน้ำเหลือง และเครื่องดับกลิ่นเหม็นตามสมควร เช่น ปูนขาว ใบชา ขมิ้นผง ใบฝรั่ง ใบบัว ถั่ว แกลบ กระดาษฟาง เป็นต้น

3. บันไดวางหลังโลง เขาใช้ไม้ไผ่จักผูกเป็นขั้นเหมือนบันไดแต่มี 3 ขั้น มีความเชื่อว่าผู้ตายใช้พาดขึ้นไปไหว้พระจุฬามณีบนสวรรค์

การตั้งศพ

เมื่อมีคนตายคนไทยเชื้อสายมอญจะไม่ให้เอาศพขึ้นบ้าน จะเอาไปวัดเลย ตั้งศพหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก และมีตามไฟหน้าศพ การใช้กะลามะพร้าวพร้อมเนื้อเป็นที่ใส่น้ำมันตามไฟนี้ ต่อมาใช้ตะเกียงจุดไว้ตอนท้ายของศพจุดไว้ตลอดจนเผา ในการบำเพ็ญกุศลอยู่นั้น กลางคืนจะมีพระมาสวดพระอภิธรรมคืนละ 1 สัรับ คือ 1 องค์ สมัยก่อนสวดเป็นภาษามอญ แต่ต่อมาก็สวดภาษาบาลี การสวดพระอภิธรรมนั้น มีจุดประสงค์ให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ทำแต่กรรมดี

การเซ่นศพ

ระหว่าง 3 วันนับแต่วันตาย ต้องจัดหาข้าวน้ำใส่สำหรับมาตั้งไว้ข้างโลงวันละสองเวลา คือเช้าและเย็นเป็นการเซ่นศพ และเรียก “พ่อทานข้าว” หรือ “แม่ทานข้าว” ต้องเคาะโลงก่อน 3 ครั้ง หางของที่ผู้ตายชอบมาเซ่นก็ได้

การเผาศพ

ก่อนเผาจะมีเทศน์ มีสวดและบังสุกุล จากนั้นจึงยกสตูที่เผา นำไปที่กำบังแล้วเปิดฝาโลง ออก ยกศพออกจากโลง วางบนผ้าขาวเอามิดตัดตราสัง และผ้าที่ห่อศพออกให้ศพนอนหงาย เอาผ้าขาวรองปิดศพให้เรียบร้อย เอากิ่งไม้รองศพเพื่อวางผ้าบังสุกุล นิมนต์พระสงฆ์มาชักบังสุกุลแล้วยกศพนอนคว่ำ เวลาเผาจะได้ไม่งอแล้วแห่ศพ 3 รอบ เวียนซ้ายไปขวา นำศพขึ้นเชิงตะกอน ก่อนจะเผาต้องโยนเบี้ยประมาณ 3 เบี้ย สัปเหร่อผ่ามะพร้าวล้างหน้าศพ เสร็จแล้วจุดไฟเผา เชื้อเพลิงของใครก็ต้องจุดไฟเอาเองห้ามจุดต่อกัน ก่อนผู้เผาศพจะกลับบ้านต้องชักไฟออกเสียก่อน 3 ดุ้น จึงกลับได้ เมื่อถึงบ้านต้องชำระร่างกายให้สะอาด การเผาศพของคนไทยเชื้อสายมอญ เผาได้ทุกวัน ยกเว้นวันพระ หลังจากการเผาแล้ว มีการเก็บกระดูกโดยใช้ไม้คียบ ถ้าใครเอามือไปจับกระดูกคนนั้นจะปลุกต้นไม้ไม่ขึ้น เนื่องจากถ้ากระดูกก็คือส่วนที่ตายไปแล้ว เมื่อไปปลุกต้นไม้ก็จะตาย

2.2.3 องค์ประกอบของเรือน ไทย มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

2.2.3.1 รูปแบบของเรือน ไทย มอญ

อรศิริ ปาณินท์ (2542 : 323 - 324) ได้แบ่งประเภทของเรือน ไทย - มอญ ตามลักษณะทางกายภาพเป็น 4 ประเภท ดังนี้

(1) เรือนไทยเดิมผสมจั่วแบน ในอดีตเคยเป็นเรือนไทยแบบมีชานโล่ง มีบันลมสองประเภทคือ บันลงแบบมีเหงา และบันลมหางปลา ปัจจุบันมีการต่อเติมจากเรือนไทยเดิมเป็นเรือนใหม่ อาจมีลักษณะเป็นเรือนไทยแบบเดิม หรือจั่วความเอียงลาดต่ำ หรือต่อด้วยหลังคาเพิงหมาแหงน ชานกลางที่ในอดีตเป็นชานโล่ง มีการต่อหลังคาคลุมเพื่อใช้งานเอนกประสงค์การใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนยังใช้งานเต็มที่ คือเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ โดยเฉพาะการเกษตรใช้เป็นที่พักอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่นจัดสวน และใช้นั่งเล่น พักผ่อน

(2) เรือนจั่วแบนๆ หลายๆ หลังเกาะกลุ่มกัน เป็นเรือนไม้จริงใต้ถุนสูง

(3) เรือนไม้จริง 2 ชั้น แบบเรือนร้านค้า

(4) เรือนเครื่องผูกไม้ไผ่ ส่วนใหญ่เป็นของผู้มีฐานะยากจน ห่างไกลชุมชนเมืองลักษณะ

การก่อสร้างง่าย ราคาถูก

2.2.3.2 แผนผังและส่วนประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้น

เรือนไทย - มอญ มีส่วนประกอบที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน ส่วนประกอบของเรือน ได้แก่

(1) บันไดบ้าน จากการสืบค้นเอกสารอ้างอิง ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับการอยู่ของชาวมอญซึ่งระบุแน่ชัด 2 ทิศของคนตายที่จะเอาออกไปจากบ้าน คือ ทิศเหนือและทิศตะวันตก ส่วนทิศของทางขึ้นบ้าน ควรอยู่คนละตำแหน่งกับทิศของคนตาย คือ น่าจะเป็นทิศใต้และทิศตะวันออก

ออก ตำแหน่งที่พบมากที่สุด คือทิศตะวันออก และลักษณะการวางบันไดตรงขึ้นตั้งฉากกับตัวบ้าน จะมีชานเป็นส่วนรองรับ

(2) ชาน เป็นส่วนเปิดโล่ง มี 2 ลักษณะ คือ ชานแดด ไม่มีหลังคาคลุม และชานร่ม มีหลังคาคลุม

(3) โถง โถงกลางของบ้านมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ส่วนใหญ่เป็นโถงเปิดโล่ง มีพื้นที่ใหญ่กว่าห้องปิดหลายเท่าตัว ซึ่งแตกต่างจากเรือนไทยภาคกลางอย่างเห็นได้ชัด

(4) ครัว ส่วนที่ใช้ประกอบอาหาร

(5) ห้องส่วนตัว ส่วนของห้องปิด ส่วนใหญ่อยู่บริเวณใกล้เสาเอก หรือเสาของผีเรือนอยู่ในมุมเรือนด้านทิศตะวันออก มีทั้งกันเป็นห้องและเปิดโล่ง

(6) ห้องน้ำ - ล້วม ส่วนใหญ่อยู่แยกจากตัวเรือน

(7) ใต้ถุนเรือน เป็นพื้นที่ใช้พักผ่อนและทำกิจกรรมในเวลากลางวัน

(8) ยุ้งข้าว เป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับแหล่งที่ตั้งที่ยังเลี้ยงชีพด้วยการทำนา มี

3 ประเภทแบบติดตัวบ้าน คือต่อเนื่อง ไปกับตัวบ้านมีชานเล็กๆ คั่นระหว่างบ้านและยุ้งข้าว บางแห่งติดกับตัวบ้านเลย มีเพียงตั้งโครงคร่าวไว้ด้านนอก แบบที่แยกต่างห่างจากตัวบ้าน มักยกพื้นโล่ง มีลักษณะไม้จริงแปรรูปและไม้จริงไม้แปรรูป ในบ้านม่วงพบเป็นไม้จริงแปรรูป และแบบสุดท้ายเป็นแบบ ยุ้งข้าวรวมเป็นแถวยาว ลักษณะใช้ในครอบครัวที่เป็นเครือญาติใกล้ชิด ยกพื้นสูง 1.2 เมตร เป็นใต้ถุน ใช้เก็บพื้นและวัสดุอื่นๆ ที่จำเป็น

อรศิริ ปาณินท์ (2542 : 375 - 378) ชุมชนไทย - มอญ และชุมชนไทยต่างตั้งถิ่นฐานอยู่ในละแวกเดียวกัน นับถือพุทธศาสนาและมีความเชื่อพื้นฐานลักษณะเดียวกัน ดังนั้นวัฒนธรรมที่ เกี่ยวกับความเชื่อหลายประการที่มีการถ่ายทอดซึ่งกันและกันและส่งผลมายังการใช้สอยในบ้าน ดังจะเห็นได้ว่าความเชื่อที่เกี่ยวกับห้องผีบรรพบุรุษยังคงอยู่ในกลุ่มที่มีชุมชนมอญเป็นส่วนใหญ่ แต่หากในบริเวณที่แหล่งที่ตั้งผสมกลมกลืนระหว่างไทยและ ไทย - มอญ ความเชื่อดังกล่าวจางลง เช่นเลิกการมีห้องผีในบ้านหรืออัญเชิญผีตาผีย้ายไปสถิตย์ ณ ศาลผีของบ้านคู่กับศาลพระภูมิ ดังจะเห็นได้ว่าในกลุ่มแหล่งที่ตั้งที่กรุงเทพฯ จะรับลักษณะความเชื่อจากสังคมไทย แต่ในกลุ่มที่อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนใหญ่ จะคงความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ ห้องผี และเสาผีไว้ อย่างเหนียวแน่น การถ่ายทอดวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อดังกล่าวส่งผลให้พื้นที่ใช้สอยของหมู่บ้านบางแห่งเปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นเป็นตัวอย่างของวัฒนธรรมท้องถิ่นไทยที่ส่งผลมายัง ไทย - มอญ

ในทางกลับกันในชุมชนไทยบางแหล่งที่ตั้งเช่นที่ตำบลบ้านรุน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นหมู่บ้านมอญมาในอดีต และยังมีวัดมอญคือวัดไก่อีตี้ยหลงเหลือไว้เป็นอนุสรณ์ แต่ในปัจจุบันที่อยู่หมู่บ้านซึ่งเชื่อว่า บ้านมอญหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลบ้านรุน เป็น

คนไทยทั้งหมด แต่เมื่อพิจารณาลักษณะของเรือนในพื้นที่ปรากฏว่าแตกต่างไปจากเรือนไทยใน
 ละแวกอื่นๆ โดดเดี่ยว ปรากฏว่าลักษณะทางกายภาพของเรือนเป็นแบบเรือนมอญที่ทำการศึกษา
 มาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง รูปแบบของเรือนขยายจะขยายแบบเรือนมอญ คือ มีชานเล็กๆ ต่อเนื่อง
 กับชานเดิมและต่อเรือนใหม่ออกมาได้รอบด้าน ไม่ใช่ขยายแบบนี้ชานกลางเหมือนเรือนไทยเดิม
 ต่างกันเพียงแต่ว่า ไม่ได้มีโถงกลางโถงมากแบบเรือนมอญ แต่มีห้องปิดมากขึ้นแบบเรือนไทย แต่
 ยังเห็นได้ชัดว่า อิทธิพลของเรือนมอญที่อยู่ร่วมกันมาในอดีตส่งผลมายังเรือนไทย

ในกลุ่มเรือนไทยในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่เช่นเดียวกัน มีชุมชนที่
 เรียกว่าบ้านขอม ซึ่งเป็นชุมชนไทย ต่อเนื่องกับบ้านมอญที่เป็นชุมชนมอญ ปรากฏว่าเรือนไทย
 ในบ้านขอมที่เป็นชุมชนไทยหลายหลัง สร้างประตูผีซึ่งเป็นประตูด้านทิศตะวันตกของเรือนไว้โดย
 ไม่มีชานรองรับจากชั้นบน โดยที่ลูกหลานในปัจจุบันจากการสัมภาษณ์ก็ไม่ทราบที่มาว่าบรรพ
 บุรุษสร้างไว้เพราะเหตุใด เพราะเป็นประตูที่ไม่สามารถใช้ได้เนื่องจากไม่มีชานหรือบันไดรองรับ
 จากชั้นบนเลย ถ้าเปิดกว้างออกจากประตูก็จะตกลงมาได้คนเดียว และลักษณะดังกล่าว
 เหมือนกับเรือนไทย - มอญ ที่สำรวจหลายหลัง ที่สร้างประตูผีไว้เพื่อเอาศพคนตายออก โดยไม่
 ต้องเลาะฝาเรือนออกตามความเชื่อดั้งเดิม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของตัวเรือนมีทั้งด้านที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมใน
 ทางรูปธรรมจะเห็นได้ชัดว่ามีผลมาจากความเป็นครอบครัวขยาย อายุการสร้างเรือนและวัสดุก่อสร้าง
 ส่วนในทางนามธรรมคือ ส่วนที่สืบเนื่องจากความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ และปัจจัยอีก
 ประการหนึ่ง คือ สภาพการอยู่ของคนไทย - มอญ ที่เปลี่ยนแปลงไปตามการอยู่แบบสากล และ
 การแก้ไขปัญหา การอยู่ที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศกับสภาวะสบายของคนที่อยู่ในบ้าน

ปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวข้างต้นเป็นสาเหตุที่ทำให้ลักษณะทางกายภาพของเรือนไทย - มอญ
 แทบมองไม่เห็นชานกลางบ้านอีกต่อไปแล้ว เพราะทุกบ้านได้สร้างหลังคาคลุมชานกลางเพื่อให้ใช้
 ประโยชน์ได้เต็มที่ทั้งปี ไม่ต้องกลัวแดด กลัวฝนอีกต่อไป และในอีกเหตุผลหนึ่งคือ ในอดีตชาน
 แดดกลางบ้านของเรือนพื้นบ้านในสังคมเกษตรกรรม เราเอาไว้ใช้ตากผลิตผลการเกษตร เช่น พริก
 กระเทียม และพืชผักที่ต้องการตากแห้งอื่นๆ การตากที่ชานบ้านสะดวกและอยู่ในสายตาดูตลอด
 เวลา ซึ่งถ้าพิจารณาถึงสภาพปัจจุบันเรือนพื้นถิ่นในแหล่งต่างที่สภาพการดำรงชีวิตยังเป็นแบบ
 เดิม ก็ยังมีความต้องการชานกลางที่โดนแดดอยู่ แต่ในปัจจุบันเรือนพื้นบ้านที่สำรวจ ลักษณะ
 ของชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป การใช้งานอื่นๆ ที่ต้องการการกันแดดกันฝนเข้ามาแทนที่ ทำให้พบว่า
 เรือนไทยพื้นบ้านมีความผิดแผกไปจากรูปแบบเดิม

ในความเปลี่ยนแปลงของรูปลักษณะชั้นบนกับการมีหลังคาคลุม ซึ่งแตกต่างไปจากเรือน
 ไทยเดิม แต่หากย้อนมาพิจารณาการใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนจะพบว่ายังใช้งานเหมือนอดีต คือ เก็บ
 ของ นั่งเล่น พักผ่อน และเป็นพื้นที่ใช้เวลาอยู่มากกว่าชั้นบนบ้าน หากถามว่า เพราะเหตุใดใต้ถุน

บ้านจึงไม่เปลี่ยนแปลงแบบบนบ้าน คำตอบคือ เพราะได้ถุนบ้านอยู่สบายกว่า ร่มเย็น ลมพัดผ่านสะดวก ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงให้พื้นที่บนบ้านใช้ได้สะดวกโดยมีร่มเงา และลมผ่านสะดวก เพราะเป็นโถงต่อเนื่อง ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้การอยู่คล่องตัวขึ้น

ปัจจัยที่ส่งผลมายังความเปลี่ยนแปลงของตัวเรือนอีกประการหนึ่งคือการให้ความสำคัญต่อแหล่งที่ตั้งซึ่งเป็นแม่น้ำ โดยปกติแล้วตามความเชื่อของชาวมอญ ซึ่งถืออย่างมากเรื่องเกี่ยวกับทิศคนเป็น และทิศคนตาย โดยทิศใต้และทิศตะวันออกถือว่าเป็นทิศของคนเป็น ดังนั้นการวางบ้านไต่บ้านซึ่งถือเป็นจุดเริ่มแรกของการเหยียบย่างเข้าสู่บ้านร้อยละ 70 จะวางไปทางทิศตะวันออกและทิศใต้

ในเรื่องราวของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ตัวสถาปัตยกรรมมิใช่เป็นตัวกำหนดคุณค่าเสมอไป แต่เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่จะมีส่วนกำหนดคุณค่าได้ เรื่องราวของชีวิตและสังคมวัฒนธรรมที่มาพร้อมกับสถาปัตยกรรมเป็นสิ่งที่ทำให้สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมีคุณค่า ดังจะเห็นได้ว่าลักษณะเรือนพื้นถิ่นไทย - มอญที่ศึกษามานี้ เฉพาะตัวบ้านที่สำรวจไม่ได้สื่อความหมายถึงความสำคัญ ไม่ว่าจะป็นรูปทรง ความงาม ความน่าสนใจของโครงสร้าง วัสดุก่อสร้าง แต่เรือนพื้นบ้านไทย - มอญที่ศึกษาครั้งนี้ มีลักษณะเด่นของการอยู่แบบเครือญาติ และการขยายตัวของบ้านที่ก่อให้เกิดลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนเรือนไทยอื่น ๆ คือ สิ่งที่ทำให้รูปลักษณะของเรือนพื้นบ้านไทย - มอญน่าสนใจ ผนวกกับความเชื่อและกิจกรรมตามประเพณีเนื่องจากชีวิตที่ทำให้ เรือนออกมาพร้อมด้วยโถงโถงขนาดใหญ่ซึ่งเป็นลักษณะทางกายภาพที่โดดเด่นของเรือนไทย - มอญ

2.2.3.3 โครงสร้างและส่วนประกอบของเรือนไทย - มอญ

อรศิริ ปาณินท์ (2542 : 368) แหล่งที่ตั้งต่าง ๆ ที่เป็นชุมชนมอญมาแต่โบราณนั้นก็มีการโยกย้ายการทำมาหากินและมีการติดต่อทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมกับหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งอาจเป็นชุมชนมอญด้วยกันหรือเป็นชุมชนไทยหรืออื่น ๆ ดังนั้นหาพิจารณาเรือนพื้นบ้านในแหล่งต่างๆ ไม่เป็นเฉพาะชุมชน ไทย - มอญ เรามักจะพบว่าโดยทั่วไปเราจะพบเรือนพื้นบ้านที่เรามักเรียกรวมกันว่า "เรือนไทย" ซึ่งหมายถึง เรือนไทยภาคกลาง

เทอดศักดิ์ มหาเรือนทรง (2520 : 130 - 146) ได้ทำการศึกษาและวิจัย เกี่ยวกับเรือนมอญที่ลพบุรีซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาเชิงสถาปัตยกรรม เรือนพักอาศัยของชาวมอญ ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตตำบล บ้านบางขันหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี สรุปลักษณะได้เป็นเรื่องราวแต่ละด้านดังนี้

(1) ด้านรูปร่าง เป็นเรือนชั้นเดียวได้ถุนสูง โดยมีระดับความสูงของระดับได้ถุนเรือน เอาเรือนนอนเป็นหลัก จากระดับพื้นของเรือนนอนลงมาถึงพื้นดิน ตั้งแต่ 1.50 - 2.80 เมตร ทั้งนี้แล้วแต่ลักษณะสภาพของพื้นเรือนที่ที่เรือนนั้นปลูกอยู่พบว่า เรือนที่ตั้งบ้านเรือนในพื้นที่

ริมแม่น้ำลพบุรีทั้งสองด้าน โดยเฉพาะในส่วนของที่อยู่ริมๆ น้ำ มักจะทำได้ถนนเวียนค่อนข้างสูง เพราะ โคนน้ำท่วมเวียนของคนมอญส่วนใหญ่จึงอยู่ริมน้ำ

(2) หลังคาเป็นแบบหลังคาทรงมะนิลา หลังคาของเรือนพักอาศัยนิยมทำเป็นทรงสูงแบบทรงมะนิลา หรือแบบหน้าจั่ว และต่อชายคายื่นออกมาเป็นกันสาดเพื่อกันแดดและฝนที่สาดเข้ามาในตัวเรือน โครงสร้างของหลังคาทำด้วยไม้จริงและไม้เนื้อแข็ง แต่บางหลังก็ใช้ไม้ไผ่เข้าร่วมด้วย มุงหลังคาด้วยสังกะสี ส่วนหน้าจั่วที่ทำขึ้นเพื่อกองดูด้านหน้า และด้านหลังของหลังคานั้น มักจะทำรูปแบบของจั่วลักษณะต่าง ๆ เช่น ทำเป็นลายช่องแบบลูกฟัก (แบบเรือนฝากระดาน) ก็มักเรียกจั่วแบบนี้ว่า จั่วแบบลูกฟัก ส่วนปลายจั่วนิยมทำบันลุมปิดชายคาด้านสกัดหัวท้าย

(3) ทำชานกว้าง ส่วนของชานเรือนจัดได้ว่าเป็นพื้นที่ส่วนอาศัย ภายนอกเป็นทั้งเขตเพื่อการสังคัมหรือเขตกึ่งต้อนรับ และเขตการปฏิบัติงานทั่วไป คือเป็นที่รับรองแขก และใช้ทำงาน ต่างๆ ซักล้าง ตากสิ่งของ ทำครัว และยังใช้รับประทานอาหาร และพักผ่อนบนเรือนอีกด้วย นอกจากนี้ยังใช้จัดงานต่างๆ เช่น แต่งงาน , บวชนาค , โขนจุก จึงนับได้พื้นที่ส่วนนี้ใช้ประโยชน์ได้มากมาย ดังนั้นจึงมีบางเรือน ทำหลังคาคลุมพื้นที่ส่วนนี้เสีย เพื่อที่สะดวกในการใช้สอยได้ดีกว่า ปล่อยให้เปิดโล่ง

(4) ลักษณะของการยกระดับพื้นเรือน จากการสำรวจสรุปได้ดังนี้ ลดเป็น 3 ระดับ โดยแยกเป็นพื้นของพื้นที่ส่วนนั้นโดยเฉพาะ โดยลดระดับจากพื้นเรือนนอน มาพื้นระเบียง และจากระเบียงไปเป็นพื้นของชาน ลดแต่พื้นของชาน ส่วนพื้นเรือนนอนและระเบียงเท่ากัน ทำพื้นชานและระเบียงเท่ากัน ยกแต่พื้นเรือนนอน ทำพื้นเสมอกันตลอดทั้งเรือน

เทอดศักดิ์ มหาเรือนทรง (2520 : 166) ได้กล่าวถึง ลักษณะโครงสร้างของเรือนพักอาศัยของชาวมอญที่ลพบุรี ส่วนมากใช้ไม้เป็นส่วนประกอบ ในเรือนรุ่นเก่าๆ ที่มีอายุเรือนไม่ต่ำกว่า 50 ปี พบว่าโครงสร้างทั้งหมดทำด้วยไม้เนื้อแข็ง บางหลังที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่หาทางป้องกันมิให้สัตว์ และแมลงทำเนื้อไม้ ก็ยังพบว่าเรือนทั้งหลายยังอยู่ในสภาพที่ดี แต่ไม่ค่อยมีมากนัก ส่วนมากมักจะ ฝุพังลงโดยเฉพาะโครงสร้างฐานรับน้ำหนัก จนต้องเปลี่ยนเสาเสาปูนไปใส่แทนแต่ถึงอย่างไรก็ตามโครงสร้างทั้งหมด ก็ยังมีลักษณะของโครงสร้างอยู่ในระบบเสาและคาน โดยใช้ระบบการถ่ายน้ำหนัก จากหลังคา ลงมายัง กลอน - แบ - จันทัน - เสา สู่พื้นดิน ส่วนพื้นถ่ายลง รอด - เสา - พื้นดิน ซึ่งเป็นระบบโครงสร้างทั่วไปของเรือนในเขตภาคกลาง

โครงสร้างและส่วนประกอบของตัวเรือน

1. เสาเรือน เป็นไม้ท่อนกลมยาวตลอดลำต้น รับน้ำหนักตัวเรือนลงสู่พื้นดิน
2. รอด (คาน) เป็นไม้เหลี่ยมขนาด 5x20 -25 เซนติเมตร ทำหน้าที่รองรับพื้น
3. รา ทำหน้าที่เช่นเดียวกับรอดแต่แขวนอยู่บนพริ้งช่วยให้พื้นแข็งแรงไม่ตกท้องช้าง
4. ตง เรือนบางหลังหาพื้นยาวไม่ได้ ต้องใช้พื้นสั้นขวางกับตัวเรือน จำเป็นต้องมีตงมารับ
5. พริ้ง ทำหน้าที่รัดส่วนที่ติดกับพื้นทั้งสี่ด้านให้อยู่ภายในขอบเขตที่กำหนดทำหน้าที่รับฝา
6. ฝักมะขาม รูปร่างโค้งคล้ายฝักมะขามตอกติดกับเสาใต้พื้นเรือน
7. พื้น ไม้สักเหลี่ยมแบน ปูบนตงหรือบนรอด
8. ช่องตีนช้าง ส่วนล่างของฝาระหว่างพริ้งกับกรอบเช็ดหน้า (ใต้หน้าต่าง)
9. ร่องตีนแมว ช่องว่างระหว่างพื้นห้องนอนกับพื้นระเบียง
10. ฝา ภายนอกของเรือนฝามากับเรือนไทยหลังแรกของบ้านจะเป็นลักษณะฝาปะกน ฝาลูกฟักไม้กระดาน ฝาสาวยับ ฝาสำรอด ฝามากับเรือนแบบใหม่จะเป็นฝาไม้ตีตามแนวนอน แนวตั้ง ฝาลูกกรงไม้ตีตามแนวตั้ง ฝาลูกกรงตีทะแยงแบบขนมเปียกปูน ตีตามแนวนอนผสมแนวผนังภายในของเรือน
11. ช่องลมและช่องแสง ช่วยถ่ายเทอากาศภายในตัวเรือน
12. ประตู เป็นทางเข้า - ออกระหว่างห้องนอน
13. หน้าต่าง เป็นส่วนประกอบของฝาเรือน

โครงสร้างส่วนประกอบหลังคา

1. กันสาด เป็นส่วนที่ต่อจากหลังคาที่ยื่นออกโดยรอบ
2. เค้า ยื่นจากเสาออกไปรับน้ำหนักเชิงชาย และปลายของหลังคา
3. ช่อ ยึดหัวเสาทั้งสองเข้าหากัน
4. ตั้ง มีหน้าที่รับจันทัน โดยตัวตั้งนี้ตั้งอยู่บนช่อ
5. ออกไก่ มีหน้าที่ยึดจั่ว ตั้งจันทัน
6. จันทัน รับน้ำหนักของหลังคาที่ถ่ายมายังกลอน แป และจันทัน

7. แป้ รับน้ำหนักวัสดุถุงหลังคาถ่ายลงมายังจันทัน
8. เชิงชาย ทำหน้าที่รับสะพานหนู
9. สะพานหนู ติดอยู่ด้านบนของเชิงชายและยึดปลายกลอนใช้ช่วยรับส่วน
ยื่นของกระเบื้อง
10. บันลม ติดอยู่บนปลายแล ปิดชายคาด้านสกัด หัวท้าย
11. หน้าจั่ว แผงไม้รูปสามเหลี่ยม ปิดส่วนเป็นโพรงของหลังคาด้านสกัด
12. หลังคา ทำหน้าที่กันแดดกันฝน ประกอบด้วยวัสดุถุง
13. ไชรา ส่วนที่ยื่นจากฝาหรือหน้าจั่วออกไป
14. ลูกพีกคอสอง ส่วนบนของฝากระยะต่ำจากแปหัวเสา หรือช่อลงมา 50
เซนติเมตร

ภาพที่ 2.13 แสดงลักษณะภายนอกของเรือนไทย-มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

ส่วนของชาน

ส่วนของชาน

ส่วนของห้องปิด

ส่วนของโถง

ส่วนของโถง

ส่วนของครัว

ภาพที่ 2.14 แสดงลักษณะชานและพื้นที่ภายในเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

ส่วนของหลังคาภายนอก

ส่วนของหลังคาภายใน

ส่วนของผนังภายนอก

ส่วนของผนังภายใน.

ส่วนของใต้ถุนบ้าน

ส่วนช่วงต่อเสารอด (คาน)

ภาพที่ 2.15 แสดงส่วนประกอบต่างๆของ เรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

2.3 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายใน

2.3.1 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรม

อุทัย หิรัญโต (อ้างใน นิยุทธ์ กรุงวงษ์. 2540 : 30) ได้ให้ความหมายการจูงใจ (Motivation) ไว้ว่าเป็นการกระทำทุกวิถีทางที่จะทำให้บุคคลหรือผู้ปฏิบัติงานเกิดพฤติกรรมในทางที่ต้องการ การจูงใจเปรียบเสมือนแรงขับภายใน (Internal Drive) ที่จะทำให้นักคนเกิดพฤติกรรมการทำงานในทางที่ถูกต้องและเป็นไปตามที่องค์การคาดหวัง ดังนั้นพื้นฐานที่สำคัญของการจูงใจก็คือการสร้างให้เกิดความต้องการ (Needs) ขึ้นก่อนเมื่อคนเกิดความต้องการแล้วก็จะเกิดแรงขับ (Drives) หรือความอยากที่จะกระทำขึ้นจนผลสุดท้ายก็จะเกิดการกระทำหรือพฤติกรรม (Behavior) ตามเป้าหมายที่ต้องการ

เลอสม สถาปิตานนท์ (2543 : 42) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมมนุษย์ได้แก่ การกระทำกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ ซึ่งนำมาเป็นสิ่งที่กำหนดความเป็นอยู่และความต้องการที่ว่างของผู้ใช้อาคาร ซึ่งเกี่ยวข้องกับสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และอื่นๆ

2.3.2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความต้องการใช้พื้นที่ภายใน

มุสดี ทิพทัส (2541: 31) ผู้ออกแบบต้องอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของผู้ที่ใช้สอยเนื้อที่นั้นๆ เพื่อที่จะทราบได้ว่า ผู้ใช้สอยในแต่ละส่วนมีมากน้อยเพียงใด มีความถนัดและความเคยชินอย่างไร โดยเฉพาะอาคารประเภทที่พักอาศัย เช่น บ้านผู้ออกแบบควรจะต้องทราบเกี่ยวกับนิสัย ความประพฤติ ความชอบ อาชีพ อายุ เพศ ตลอดจนสภาพร่างกายของผู้ที่จะอยู่อาศัยเป็นประจำวัน ปกติดีหรือไม่ ถนัดซ้ายหรือขวา หรือในการออกแบบอาคารเฉพาะสำหรับผู้พิการต่างๆ

Cooper (1975 : 136) ได้ให้ความเห็นที่สอดคล้องกับ Sommer ว่า การออกแบบรูปร่างหน้าตาของบ้านกับการตกแต่งภายในนั้นขึ้นอยู่กับความเข้าใจกับความรู้สึกของเจ้าของบ้านต่อสภาพความต้องการใช้สอยและส่วนหนึ่งที่ตั้งอยู่ก็คือ เขาจะคำนึงถึงความคิดอ่านของตนเอง ความรู้สึกที่สะท้อนถึงการเชื่อมโยงต่อเนื่องกับอิทธิพลของสังคมภายนอกและในส่วนตัวของเขา แล้วมันก็คือ ความปรารถนาที่จะได้รูปแบบนั้นเพื่อแสดงออกต่อสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนฝูง

Baum (1977 : 2,4) ได้กล่าวว่า พื้นที่ของตัวสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและการตอบสนองของมนุษย์ต่อสิ่งนั้น และจะเห็นชัดว่า การกำหนดรูปร่างของ

สถาปัตยกรรม (Architectural Setting) จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยชี้ให้เห็นถึงประสบการณ์และความประพจน์ของคนเราที่มีต่อสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏอยู่นั้น และเรียกได้ว่าตัวสถาปัตยกรรมนั้นคือ สิ่งแวดล้อมอย่างที่เราอยู่ระหว่างเราและสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ

ผู้สดี ทิพทัส (2541 :31) กล่าวว่า เนื้อที่ใช้สอยแต่ละส่วน มีความต้องการในเรื่องความ

ปลอดภัย และต้องการการควบคุมมากน้อยไม่เท่ากัน เช่น ห้องนอนมักเป็นที่ที่เจ้าของเก็บของมีค่าบางอย่างไว้ จึงต้องการความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย ห้องมั่นคง (Strong Room) ในธนาคาร ต้องมีความปลอดภัยสูงเข้าถึงได้ยาก มีการควบคุมอย่างรัดกุม ห้องซังนักโทษต้องการให้ควบคุมให้ทั่วถึง และป้องกันการหลบหนีอย่างเข้มงวด ความต้องการในเรื่องความปลอดภัย และการควบคุมเนื้อที่แต่ละส่วนจะมากน้อยเพียงใด จะต้องใช้วิธีใดในการควบคุม หรือจะต้องการเครื่องมืออุปกรณ์ช่วยในเรื่องการรักษาความปลอดภัยอย่างไรบ้าง เหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้ออกแบบจะต้องนำไปพิจารณาหาทางแก้ปัญหาให้เหมาะสมในแต่ละส่วนต่อไป

เลอสม สถาปิตานนท์ (2543 : 43 – 48) การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ เป็นการศึกษาถึงการกระทำกิจกรรมของมนุษย์ความต้องการของมนุษย์ทั้งทางกาย และทางใจ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการออกแบบสถาปัตยกรรมเนื่องจากงานสถาปัตยกรรมประเภทต่างๆ จะเกี่ยวข้องกับการใช้งานของมนุษย์ทั้งสิ้น

1. ความต้องการทางกาย

มนุษย์สร้างที่อยู่สำหรับพักพิงจากสภาพอากาศตามธรรมชาติซึ่งแปรเปลี่ยนตลอดเวลา เช่น แสงแดด ฝนตก น้ำท่วม หิมะตก หรือ หลีกหนีจากสัตว์ร้ายเพื่อให้เกิดความปลอดภัยของครอบครัว ที่อยู่อาศัยจะเป็นสถานที่ที่ใช้ประกอบอาหาร พักผ่อน และขับถ่าย สิ่งทีกล่าวมาทั้งหมดนี้คือปัจจัยสำหรับการดำรงชีวิตตามกลไกของร่างกายมนุษย์ที่จะต้อง กิน ถ่าย นิ่ง นอน ยืน เดิน วิ่ง อีกทั้งมนุษย์ยังคงต้องหลีกเลี่ยงสภาวะวิกฤติของสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอดเบื้องต้น

2. ความต้องการทางใจ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มักจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หมู่ เหล่า ช่วยกันหาอาหารเลี้ยงชีพเพื่อดำรงชีวิต ช่วยกันป้องกันศัตรู การอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อย และรวมกันเป็นสังคมใหญ่ มนุษย์จะมีความผูกพันกับมนุษย์ด้วยกันมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความนึกคิด มีความรู้สึก นอกจากความรู้สึกทางกายแล้ว มนุษย์ยังมีความต้องการทางใจที่จะทำให้ชีวิตมีความสุขด้วย

3. ความต้องการความปลอดภัย

มนุษย์เป็นผู้ที่ร่างกายอ่อนแอ ไม่มีเขี้ยวเล็บที่จะต่อสู้กับสัตว์ร้ายได้มนุษย์จึงต้องอาศัยอุปกรณ์ที่ช่วยในการต่อสู้หรือสถานที่ อาคารถี่ใช้หลบภัย อันตรายที่อาจจะมาจากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ สัตว์ร้าย หรือแม้แต่มนุษย์ด้วยกันเอง มนุษย์ต้องการความปลอดภัย รวมถึงความมั่นคงที่จะดำรงชีวิต ความมั่นคงในการหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีกินมีใช้เพื่อให้สุขภาพแข็งแรง ซึ่งเป็นสิ่งพื้นฐานที่จะทำให้สุขภาพใจดีขึ้นด้วย

4. ความต้องการความสะดวกสบาย

มุสลิม ทิพทัส (2541 : 32) การออกแบบเนื้อที่ใช้สอยแต่ละส่วน ควรคำนึงถึงความสะดวกคล่องตัวในการติดต่อเคลื่อนไหวภายในเนื้อที่นั้นๆ ด้วย อาจทำได้โดยการใช่วิธีผังพื้นที่ภายในและโดยการใช้อุปกรณ์พิเศษเข้าช่วย ซึ่งอาศัยหลักการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้ใช้สอยและการใช้สอยอาคารหรือส่วนของอาคาร เพื่อให้สามารถจัดตั้งเครื่องเรือน เครื่องใช้ ตลอดจนอุปกรณ์ต่างๆ ได้ถูกต้อง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2532 : 126 – 130) โดยหลักทางด้านกายภาพความต้องการพื้นที่สำหรับผู้อาศัยเกิดจากขนาดตัวคน และวัฒนธรรม การกินอยู่ของคน ซึ่งสามารถแบ่งพื้นที่ ใช้สอยในบ้านพักอาศัยตามกิจกรรมและวัฒนธรรมการกินอยู่ดังนี้

1. ส่วนที่ใช้นอน ไม่ว่าจะเป็เวลากลางคืน หรือกลางวัน (บางอาชีพ)
2. ส่วนที่ใช้รับประทานอาหาร พักผ่อน หรือรับแขก ซึ่งเป็นบริเวณที่บุคคลบ้านหรือ

ญาติมิตรอาจมาใช้พร้อม ๆ กันในเวลาเดียวกัน

3. ส่วนที่ใช้ปรุงหรือประกอบอาหาร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิถีความเป็นอยู่ คนรุ่นใหม่อาจต้องการพื้นที่ส่วนนี้มาก ในขณะที่คนโบราณมักจะนั่งลงทำกับพื้น ปัจจุบันเราเ็นทำครัวล้างจานบางคนแทบไม่ต้องใช้ห้องครัวเลย เพราะอาศัยอาหารสำเร็จรูปจากนอกบ้าน

4. ส่วนที่ใช้ชำระร่างกายและขับถ่าย ส่วนนี้ไม่ได้เกิดจากขนาดของตัวคน แต่เกิดจากอุปกรณ์ที่ใช้ เช่น เครื่องสุขภัณฑ์ ปัจจุบันแม้คนไทยยังชอบอาบน้ำแต่บ้านผู้มีรายได้สูงมักมีอ่างอาบน้ำ บางคนติดการตักอาบ ต้องมีบ่อพักน้ำสำหรับตักอาบด้วย สำหรับห้องส้วมแยกห้องก็จะใช้พื้นที่มากขึ้น

5. ส่วนที่ใช้ซักล้างและตากเสื้อผ้า ปัจจุบันบางคนก็ใช้บริการตามศูนย์ซักรีดผ้า บางคนอาจมีเครื่องซักและอบผ้าเอง ซึ่งอุปกรณ์เหล่านั้นต้องการพื้นที่ห้องไม่มากนัก ขณะหลายคนยังชอบให้ ผ้าถูแสงแดดเพื่อฆ่าเชื้อโรค ซึ่งเป็นค่านิยมของคนไทย

6. กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับแต่ละครอบครัวและแต่ละฐานะ เช่น บางคนต้องการมีส่วนที่ทำงาน สถานที่ประกอบอาชีพ

ส่วนประกอบกิจกรรมพิเศษนี้ อาจรวมไปถึง กิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นความต้องการด้านหนึ่งของมนุษย์ คือ ความต้องการทางวัฒนธรรม (เลอสม สถาปัตยานท์. 2543 : 48) กล่าวว่าเป็นการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ได้แก่ ภาษา อากัปกิริยา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี กฎหมาย ในแต่ละกลุ่มสังคมจะมีความเป็นตัวของตัวเอง ทำให้แต่ละกลุ่มมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

2.4 ความหมาย แนวความคิดทฤษฎีในการอนุรักษ์และพัฒนา

2.4.1 ความหมายของคำว่า การอนุรักษ์และพัฒนา ได้มีผู้ให้ความหมายของคำเหล่านี้ไว้หลายท่านด้วยกันอาทิเช่น

ประนอม ต้นสุขานันท์ (2530 :10) ได้ให้ความหมายของคำว่า อนุรักษ์ ไว้ดังนี้

2.4.1.1 การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างรอบคอบ เพื่อบรรลุนความต้องการในอนาคต

2.4.1.2 การอนุรักษ์ หมายถึง การปรับปรุงหรือป้องกันอาคารและบริเวณใกล้เคียงหมู่บ้านหรือเมืองขนาดเล็ก หรืออาจเป็นส่วนหนึ่งของเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

2.4.1.3 การอนุรักษ์ หมายถึง การวางแผนการใช้อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และเทคโนโลยี รวมถึงการดูแลรักษาอาคาร กิจกรรมในอาคาร เป็นต้น

2.4.1.4 การอนุรักษ์ หมายถึง การกระทำเพื่อป้องกันการเสื่อมโทรมรวมถึงกิจกรรมอย่างอื่น ๆ ที่ทำเพื่อยืดอายุมรดกทางวัฒนธรรม

2.4.1.5 การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาร่างกายของเมืองเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมดำเนินไปด้วยดี การผ่าตัดเพื่อปรับปรุงระบบการติดต่อ และการสร้างชีวิตใหม่ ในส่วนที่เสื่อมโทรม

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนันชฐิติ (2543 : 94) ได้กล่าวว่า "การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาสິงใดสิ่งหนึ่งให้คงอยู่ในสภาพเดิมที่มันเป็นอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ซึ่งวิธีการนี้จะต้องเป็นการทำงานที่ค่อนข้างมากอยู่ในการทำงานปกติแล้วอาจจะหมายถึง การรักษาสິงใดก็ตามให้อยู่ในสภาพที่ดีโดยการทำนุบำรุงอย่างสม่ำเสมอแต่ต่อเนื่อง"

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2515 : 17 - 18) ได้ให้ความหมายของคำว่าพัฒนาว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ดีขึ้น ในหนังสือทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ

2.4.2 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนา

วีระ โรจน์พจนรัตน์ (2540 : 1) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของแนวความคิดในการอนุรักษ์และพัฒนา มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็ฯสถาปัตยกรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับในประเทศต่างๆ และวิธีการดำเนินการในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไว้ดังนี้

ความเป็นมาและพัฒนาการการอนุรักษ์สงวนรักษา ตามการปฏิบัติเชิงกายภาพได้ถูกเรียกรวมว่าเป็นการบูรณะปฏิสังขรณ์ (Restoration) แนวความคิดในปัจจุบันการบูรณะซึ่งหมายถึงการทำให้โบราณสถานคืนสภาพสู่ลักษณะที่เคยปรากฏในอดีตและสามารถทำให้มันเป็นส่วนที่เข้ากันได้กับโลกปัจจุบัน

เป้าหมายของการอนุรักษ์

นิจ หนีวชิรพันธ์ (2527 : 1) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการอนุรักษ์ไว้ในหลายลักษณะ ดังนี้

1. อนุรักษ์เพื่อวิถีแห่งสังคม ให้เป็นมรดกของสังคม ให้เป็นมรดกของสังคม การอนุรักษ์ไม่ใช่เป็นการปรับปรุงอาคารเพื่อการดึงดูดการท่องเที่ยวเท่านั้น หากแต่ว่าการอนุรักษ์มีความหมายต่อโลกปัจจุบันในแง่ของการต่อเนื่องจากประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์ต้องเกี่ยวข้องกับการรักษาสภาพแวดล้อมของชีวิตและความเป็นอยู่ด้วย

2. อนุรักษ์เพื่อให้มีชีวิตและใช้งานได้อย่างเหมาะสม ประนอม (อ้างใน Workskett. 1969 : 42 – 56) สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดความต้องการ การเปลี่ยนแปลงสภาพทางกายภาพดั้งเดิม ต้องมีการผสมผสานกันระหว่างการเปลี่ยนแปลงใหม่กับโครงสร้างเก่าของชุมชนหรือเมือง โดยไม่ทำลายคุณค่าของอาคารเก่า ตลอดจนเอกลักษณ์ของชุมชนหรือเมือง

Bernard (อ้างใน ประนอม ต้นสุชานันท์ 2530 : 13) การอนุรักษ์สามารถกระทำได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับสภาพกายภาพของแต่ละพื้นที่สาเหตุความเสื่อมของแต่ละโครงสร้าง ตลอดจนการคาดการณ์สภาพแวดล้อมในอนาคตของแต่ละโครงสร้างนั้น รูปแบบในการอนุรักษ์เราสามารถให้หลายรูปแบบเข้าด้วยกันแม้ว่าเป็นสิ่งก่อสร้างขึ้นเดียวกันทั้งนี้ขึ้นกับความเหมาะสม มาตรฐานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ได้แก่

ขบวนการอนุรักษ์

สิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

สืบเนื่องมาจากวิวัฒนาการที่ยาวนานกว่าจะมาเป็นสภาพสังคมอย่างปัจจุบัน การก่อสร้างอาคารสถานที่ต่างๆ เพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยของมนุษย์จำนวนมากโดยเฉพาะในสังคมที่เลือกใช้วัสดุที่แข็งแรง ถาวรและเทคนิคการก่อสร้างที่มั่นคงแข็งแรง จึงทำให้ยังคงเหลืออาคารสิ่งปลูกสร้างจนถึงปัจจุบัน แต่ด้วยข้อจำกัดในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาวะแวดล้อมต่างๆ จึงทำให้การอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรมไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึงจึงต้องมีข้อพิจารณาคุณค่าของงานก่อสร้างอาคารสถานที่ประเภทต่าง ๆ ที่ควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมต่อไปดังนี้

1. งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าดีเด่นทางด้านศิลป

เนื่องจากงานด้านสถาปัตยกรรมเป็นส่วนหนึ่งของงานด้านศิลป ดังนั้นสิ่งก่อสร้างใดที่มีคุณค่าลักษณะเด่นทางด้านความงามในเรื่องรูปทรง สี องค์ประกอบศิลป์ที่ดี ควรจะต้องอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป เช่น เจดีย์พระธาตุนครชัยภูมิ ที่ลำพูน เป็นเจดีย์ที่สวยงาม เป็นต้น

2. งานสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในศาสตร์แห่งสถาปัตยกรรม

ในประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้ออกแบบ เช่นการสร้างสรรพื้นที่ใช้สอย ที่ว่างภายในอาคารและภายนอกอาคารรูปทรง รูปด้านที่สวยงาม แปลกใหม่ เป็นประโยชน์ต่อการใช้สอย แตกต่างไปจากสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่ เช่น โบสถ์วัดศาลาลอยที่โคราช บ้านวิลล่าชาวอย ของเลอคอร์บูซีเอ เป็นต้น

3. งานสถาปัตยกรรมที่แสดงความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม

จากอดีตจนถึงปัจจุบันมนุษย์ได้คิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีในด้านการก่อสร้างรวมทั้งจนถึงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง งานสถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่งที่ได้รับการออกแบบและใช้วัสดุสมัยใหม่รวมถึงระบบในการก่อสร้างสมัยใหม่ที่เพิ่งคิดค้นมาได้สำเร็จและมีผลต่องานก่อสร้างในภายหลัง เช่น หอสูงเอลเฟล ที่ปารีส เป็นสถาปัตยกรรมโครงสร้างเหล็กที่มีขนาดสูงรุ่นแรกของโลก เช่นเดียวกับตึกเก้าชั้นที่สำเพ็ง กรุงเทพฯ ก็เป็นอาคารสูงรุ่นแรกของเมืองไทยเช่นเดียวกับสถานีรถไฟหัวลำโพง เป็นอาคารที่มีโครงสร้างคลุมพื้นที่ใหญ่หลังแรกของเมืองไทย

4. งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในประวัติศาสตร์ของชาติ

อาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น พระบรมมหาราชวัง ซากอาคารโบราณในเมืองเก่าอยุธยา สุโขทัย กำแพงเพชร เป็นต้น จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเป็นอนุรักษ์ต่อไป

5. งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์สำคัญ หรือบุคคลสำคัญของบ้านเมือง

มีอาคารสถานที่มากมายที่เป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์ในอดีต และมีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ หรือต่อสังคม ตลอดจนเป็นสถานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ได้แก่ สถานที่ทำงาน ค้นพบ ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ หรือสถานที่สร้างสรรค์งานศิลปะที่สำคัญของศิลปิน สถานที่ใช้ในการดำเนินงานหรือประชุมวางแผน ก่อให้เกิดเหตุการณ์สำคัญต่อมา เช่น หอไตรวัดระฆัง ครั้งหนึ่งเคยเป็นตำหนักของพระราชวรินทร์และเป็นสถานที่พระราชสมภพของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นต้น

6. สถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญต่อชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ

อาคารที่มีความเกี่ยวเนื่องและสำคัญต่อชุมชนใดชุมชนหนึ่งโดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ มีความผูกพันใคร่ที่จะรักษาเป็นอนุสรณ์ ได้แก่ วัดเจ้าเมืองวัดสำคัญของชุมชนนั้นและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ

7. งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

สิ่งก่อสร้างพื้นถิ่นในภูมิภาคต่างๆ ย่อมเป็นเครื่องแสดงถึง วิวัฒนาการทางด้านสังคมของกลุ่มชนลักษณะสำคัญทางด้านวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของเผ่าพันธุ์สะท้อนถึงสภาพทางด้านเศรษฐกิจ ระดับการเป็นอยู่ อิทธิพลของสภาวะแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร ที่อยู่ในอาณาบริเวณสิ่งก่อสร้างเหล่านี้อันได้แก่บ้าน สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อถือ ศาสนสถาน ฯลฯ ควรที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้เช่นกัน

8. สถาปัตยกรรมที่มีส่วนสนับสนุนภูมิทัศน์และสภาวะแวดล้อม

อาคารที่ตั้งอยู่ในบริเวณข้างเคียงอาคารสำคัญ อาคารดีเด่น หรือกลุ่มอาคารใดมีลักษณะร่วมกันมีความสวยงาม มีสิ่งเสริมอาคารสำคัญ สภาพแวดล้อม สถานที่ของอาคารบริเวณ อาคารสถานที่ประเภทนี้สามารถพิจารณาดำเนินการอนุรักษ์ แม้ว่าจะไม่มีคุณค่าทางด้านความงามทางด้านสถาปัตยกรรม ไม่มีความเกี่ยวเนื่องกับสิ่งสำคัญใด ๆ ที่กล่าวมาแล้ว โดยยอมให้มีการดัดแปลงต่อเติมภายในหรือภายนอกได้ แต่ต้องไม่ทำลายทัศนียภาพโดยรวม

เกณฑ์มาตรฐานวิธีการและมาตรการในการอนุรักษ์

แนวโน้มการอนุรักษ์เอกลักษณ์ในสถาปัตยกรรมไทยปัจจุบันขยายวงกว้างมากขึ้นหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน กลุ่มบุคคลและประชาชนทั่วไปทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต่างๆ ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการกลับไปสู่ค่านิยมแบบไทย ซึ่งมีความเหมาะสมกับคนไทยมากกว่ารูปแบบจากต่างชาติ ดร.นิจ หิณชิระนันท์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสถาปัตยกรรมไทยได้เสนอหลักการและแนวทางพัฒนาสถาปัตยกรรมไว้ดังนี้

1. พึงระลึกว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความคิดและแบบอย่างทางสถาปัตยกรรมย่อมมีวิวัฒนาการจากสมัยหนึ่งไปยังอีกสมัยหนึ่งไม่หยุดนิ่ง สมดังคำว่า Antonio Sant'Elia นักผังเมืองผู้กล่าวเป็นกฎเอาไว้อย่างง่ายๆ ว่า "แต่ละชั่วคนย่อมมีบ้านตามแบบของตนเอง"

2. การพัฒนา ควรคำนึงถึงแวดวงของสังคมและวัฒนธรรมของเราไม่หลงไหลของต่างชาติอย่างไร้เหตุผล มีความเคารพ และสืบทอดมรดกและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้สอดคล้องและเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน ไปในอนาคต ระมัดระวังมิให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในระหว่างการพัฒนา

3. สถาปัตยกรรมของประเทศไทย มีความแปลกแยกแตกต่างกันในแต่ละภาค ทำให้มีเอกลักษณ์อันหลากหลาย จะเป็นความผิดอย่างมหันต์ หากมีการครอบงำหรือชักจูงภาคต่างๆ ให้พัฒนาและปรับเปลี่ยนแบบอย่างทางสถาปัตยกรรมของภาคนั้นๆ ให้เข้าร่วมกระแสหลักของภาคกลางหรือเมืองหลวง

4. ยอมรับการคละเคล้าระคนกันระหว่างการพัฒนาที่มาจากแกนและวิญญูณภายในของเราเอง กับอิทธิพลที่มาจากภายนอก โดยพิจารณาถ่วงถ่วงและคัดเลือกเข้ามาเฉพาะสิ่งที่ดีงามแล้วมีคุณ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล

5. ดำรงรักษา และสืบทอดมรดกทางสถาปัตยกรรมโดยพยายามผสมผสานแกนลักษณะและค่านิยมในวิถีชีวิตไทยเข้ากับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวัสดุก่อสร้างสมัยปัจจุบันอย่างชาญฉลาด

6. พยายามบุกเบิก สร้างสรรค์ วิจัยและพัฒนาด้วยการยืดแสวงหาความรู้โดยใช้วิจยารณญาณอย่างมีเหตุผลให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์มากกว่าการศึกษาที่จดจำรูปแบบกระทำอย่างเป็นขั้นเป็นตอนโดยต่อเนื่องไม่ขาดสาย

7. สังคมอันเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางและรวดเร็วนี้ กลายเป็นสิ่งสลับซับซ้อนที่เราไม่คุ้นเคย เปรียบเสมือนเดินทางเข้าป่าพาให้ใจไขว้เขวและเกิดความสับสน ควรหลีกเลี่ยงการลอกเลียนสถาปัตยกรรมตามยุคสมัยของชาติต่าง ๆ มาใช้อย่างไร้เหตุผล อันเป็นยุคพัฒนาและเป็นการหลงทาง ทำให้เมืองกลายเป็นดินสอพินแดนไปโนที่สุด

8. ระมัดระวังมิให้ตกเป็นเหยื่อในขบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยอย่างที่เราเรียกว่า Victim of Modernization

9. มีความสำนึกในหน้าที่ จรรยาบรรณ และภาวะรับผิดชอบ เพื่อให้สังคมเป็นที่น่าอยู่และน่าปรารถนาควรคำนึงให้เกินกว่าตัวอาคารออกไปถึงตัวเมือง สนใจปัญหาด้านสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพของเมืองส่งเสริมและสนับสนุนโครงการพื้นที่เว้นว่าง พื้นที่สีเขียวและการกีดความสูงอาคาร ไม่ควรลืมนึกว่าตอนแรกคนสร้างเมือง แต่ตอนหลังเมืองสร้างคน

10. สังคมเป็นตัวชี้นำและผลักดันระบบและรูปแบบของสถาปัตยกรรมสถาปัตยกรรมจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนภาพของสังคมและของประชาชน การพัฒนาสถาปัตยกรรม ให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควรมิได้เป็นหน้าที่ของสถาปนิกแต่ถ้าหากเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคมไม่ควรละเลยให้เป็นแต่หน้าที่ของผู้ชำนาญอย่างที่เรียกว่า Leave it to Experts เท่านั้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือน ไทย - มอญ กรณีศึกษาชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรีนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากการใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจ เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือน ไทย - มอญ

ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการวิจัยไว้ดังนี้

3.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่เป็นบุคคลและประชากรที่เป็นเรือนไทย - มอญ

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่บุคคลและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเรือนไทย - มอญ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 ประเภทของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.3 การตรวจสอบเครื่องมือ

3.3 การรวบรวมข้อมูล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประเภทประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ ประชากรที่เป็นเรือนไทย - มอญ และ ประชากรที่เป็นบุคคล โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 ประชากร ได้แก่

ประชากรที่เป็นบุคคล ได้แก่

1) ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ที่พักอาศัยในหมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 จำนวน 406 คน คิดจาก 1 คน ต่อหนึ่งหน่วยหลังคาเรือน (สถิติประชากรปี 2545 : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง)

2) ผู้ที่อยู่อาศัยในเรือนไทย - มอญ ในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ที่มีอายุเรือน 100 ปีขึ้นไป หรือประมาณ 3 ช่วง อายุคน ที่มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมี

เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นจำนวน 10 คน (1 คนต่อหน่วยหลังคาเรือน) ซึ่งไปมาจากผู้อยู่อาศัยใน
เรือนไทย - มอญ ที่เป็นประชากรจำนวน 10 หลัง หลังละ 1 คน

ประชากรที่เป็นเรือนไทย - มอญ ได้แก่

เรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วงจังหวัดราชบุรี ที่มีลักษณะเรือนไทยเดิม ผสมจั่วแบน
ที่มีอายุเรือน 100 ปี ขึ้นไป หรือประมาณ 3 ช่วงอายุคน ที่มีความต่อเนื่อง ในการครอบครองและมี
เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นจำนวน 10 หลังคาเรือน ซึ่งได้มาจากการสำรวจ

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคล ได้แก่

1) ผู้อยู่อาศัยในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ในหมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 จำนวน
201 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามานะ และทำการสุ่มตัวอย่าง โดยวิธีสุ่ม
อย่างเป็นระบบโดยแจกแบบสอบถามครัวเรือนละ 1 คน หนึ่งหลังคาเรือนวันหนึ่งหลังคาเรือน
โดยประสานงานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านช่วยอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล

2) ผู้อยู่อาศัยในเรือนไทย - มอญ ในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ที่มีอายุเรือน
100 ปีขึ้นไป หรือประมาณ 3 ช่วงอายุคนที่มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์
เฉพาะถิ่น จำนวน 10 คน ซึ่งได้มาจากผู้อยู่อาศัยในเรือนไทย - มอญ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
จำนวน 10 คน (1 คนต่อหนึ่งหน่วยหลังคาเรือน)

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเรือนไทย - มอญ ได้แก่

เรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ที่มีลักษณะเรือนไทยเดิมผสมจั่วแบน
ที่มีอายุเรือน 100 ปีขึ้นไป หรือประมาณ 3 ช่วงอายุคน ที่มีความต่อเนื่องในการครอบครอง
และมี เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 10 หลังคาเรือน ซึ่งได้มาจากประชากรทั้งหมด กลุ่มตัวอย่าง
ที่เป็นบุคคล

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 การสร้างเครื่องมือ ในการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัย ยึดหลักในการสร้างเครื่องมือ
ดังนี้

3.2.1.1 ศักยภาพผู้เชี่ยวชาญ เอกสาร ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของ
เรือนไทย - มอญ สภาพแวดล้อมชุมชน สภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญส่วนประกอบตาม
ลักษณะผังพื้นและส่วนประกอบตามลักษณะโครงสร้าง หลักทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมและ
ความต้องการใช้พื้นที่ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ และพัฒนาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ
วัตถุประสงค์

3.2.1.2 ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ โดยสร้างให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และครอบคลุมเนื้อหาสาระในการทำวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด เครื่องมือดังนี้

แบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ชุด

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 ที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สำหรับผู้อยู่อาศัยในชุมชน หมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมชุมชน และสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สำหรับผู้อยู่อาศัยในเรือนไทย - มอญ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายในตามลักษณะผังพื้นมีกิจกรรมดังนี้

- (1) ส่วนที่ใช้นอน
- (2) ส่วนที่ใช้รับประทานอาหาร พักผ่อน รับแขก
- (3) ส่วนที่ใช้ในการปรุงหรือประกอบอาหาร
- (4) ส่วนที่ใช้ชำระร่างกายหรือซัปดาห์
- (5) ส่วนที่ใช้ซักล้าง
- (6) ส่วนที่ใช้ประกอบกิจกรรมพิเศษ

แบบสำรวจเป็นแบบสำรวจสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ เพื่อต้องการทราบถึงองค์ประกอบที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยแบ่งเนื้อหาการสำรวจออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

- (1) สภาพแวดล้อมเรือนไทย - มอญ
- (2) องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้นและตามลักษณะโครงสร้าง

3.2.2 การตรวจสอบเครื่องมือ

3.2.2.1 ผู้วิจัยได้นำแบบสำรวจ สัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเสนอบริษัทผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วมเพื่อตรวจสอบเนื้อหา เครื่องมือ และความเที่ยงตรงก่อนนำไปให้ ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบอีกครั้ง และเพื่อให้เที่ยงตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.2.2.2 ผู้วิจัยดำเนินการแก้ไขเครื่องมือตามที่ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วมเพื่อตรวจสอบแล้ว จากนั้นผู้วิจัยนำเครื่องมือไปขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบเนื้อหาที่ใช้โดยมีรายชื่อนามผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

(1) ศ. อรศิริ ปาณินท์	อาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
	มหาวิทยาลัยศิลปากร

- (2) รศ.ดร.ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ข้าราชการเกษียณ
อดีตอาจารย์คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาด
กระบัง
- (3) ผศ.อภา ศรีสงคราม ข้าราชการเกษียณ อดีตอาจารย์คณะมนุษยสา
สตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม
- (4) อาจารย์ทศพร โสตาบรล อาจารย์คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระ
บัง
- (5) อาจารย์มณีรัตน์ จินกุล อาจารย์ประจำคณะวิชาเทคโนโลยีภูมิทัศน์
สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตปทุมธานี

หลังจากที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบเครื่องมือ ผู้วิจัยจะดำเนินการแก้ไขเครื่องมือร่วมกับ
ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วมทำการตรวจสอบอีกครั้งเพื่อแก้ไขปรับปรุงก่อน
นำเครื่องมือไปใช้ในการเก็บข้อมูล

3.3 การรวบรวมข้อมูล

3.3.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ไปยื่นต่อ องค์การบริหารส่วนตำบล
บ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชา
ชนในชุมชนบ้านม่วงในการสำรวจและสัมภาษณ์

3.3.2 เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้ไป
ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ได้ มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยสรุป จำแนกตามสภาพแวด
ล้อมในปัจจุบัน ดังนี้

3.4.1 แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ชุด เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมชุมชน
และพฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายในสรุปผลโดยการสังเคราะห์ เสนอเป็นตาราง
พร้อมประกอบคำบรรยาย

3.4.2 แบบสำรวจ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบเรือนไทย - มอญ วิเคราะห์และสรุปผลโดยเสนอเป็นตารางและภาพพร้อมประกอบคำบรรยาย

เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จะนำมาใช้ประกอบกับหลัก การรวมและทฤษฎี ในบทที่ 2 เพื่อกำหนด แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเรือนไทย - มอญ กรณีศึกษา ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย - มอญ กรณีศึกษา ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี เพื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และจากการสำรวจ มาใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนา สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ให้มีความเหมาะสมกับพฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายใต้ประเพณี วัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ให้ผสมกลมกลืนกันได้อย่างเหมาะสม

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอมาเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. แบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ชุด

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ สภาแวดล้อมชุมชน แบ่งเป็น 4 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการของคนในชุมชนเกี่ยวกับพื้นที่ส่วนกลาง

ตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนสาธารณูปโภค สาธารณูปการ

ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ สภาแวดล้อมเรือนไทย - มอญ พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน และสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ

ตอนที่ 2 พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่

ตอนที่ 3 ทักษะและความเชื่อ

ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา

2. แบบสำรวจที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสำรวจลักษณะทางกายภาพของเรือนไทย - มอญ แบ่งเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปลักษณะสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ

ตอนที่ 2 องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้นที่และตามลักษณะโครงสร้าง

4.1 การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1.1 การวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้ได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอน ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งได้แก่ ผู้พักอาศัยภายในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี จำนวน 201 คน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของคนในชุมชนเกี่ยวกับพื้นที่ส่วนกลาง

ตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนสาธารณูปโภค สาธารณูปการ

ตอนที่ 4 แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนา

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในตารางประกอบการบรรยาย ดังแสดงในตาราง 4.1 - 4.16 ต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามเพศ อายุ สำเร็จการศึกษาระดับ อาชีพ ปัจจุบันท่านใช้รถ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในตารางประกอบการบรรยาย ดังนี้

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 หญิง	104	51.74
1.2 ชาย	97	48.25
2. อายุ		
2.1 40 - 59 ปี	78	38.80
2.2 60 ปีขึ้นไป	57	28.35
2.3 20 - 39 ปี	42	20.89
2.4 ต่ำกว่า 20 ปี	24	11.94
3. สำเร็จการศึกษาระดับ		
3.1 ประถมศึกษา	155	77.11
3.2 มัธยมศึกษาตอนต้น - ตอนปลาย	22	10.94
3.3 อนุปริญญา - ปริญญาตรี	19	9.45
3.4 ไม่ได้ศึกษา	5	2.48
4. อาชีพ		
4.1 ทำนา ทำไร่	81	40.29
4.2 รับจ้าง	12	21.39
4.3 ไม่ทำงาน	43	17.91
4.4 กำลังศึกษา	14	7.46
4.5 รับราชการ	15	6.96
4.6 ค้าขาย	36	5.97

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
5. ปัจจุบันท่านใช้รถ		
5.1 รถจักรยานยนต์	114	56.71
5.2 รถจักรยาน	65	32.33
5.3 รถกระบะ	14	6.96
5.4 รถเก๋ง	4	1.99
5.5 ไม่มีรถ	4	1.99

จากตารางที่ 4.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.74 และเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 48.25 เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ 40 – 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.80 รองลงมา มีอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 28.358 และ มีอายุ 20 - 39 ปี เมื่อจำแนกตามสำเร็จการศึกษาระดับ พบว่า ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 77.14 รองลงมา สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ต่ำต้น - ตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 10.94 และสำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญา - ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 9.452 เมื่อจำแนกตามอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ คิดเป็นร้อยละ 40.29 รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 21.39 และไม่ได้ประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 17.910 เมื่อจำแนกตามประเภทรถที่ใช้ พบว่า ส่วนใหญ่ใช้รถจักรยานยนต์ คิดเป็นร้อยละ 56.71 รองลงมาใช้รถจักรยาน คิดเป็นร้อยละ 32.33 และรถกระบะ คิดเป็นร้อยละ 6.96

ตอนที่ 2 การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของคนในชุมชนเกี่ยวกับพื้นที่
ส่วนกลาง ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของคนในชุมชน
เกี่ยวกับพื้นที่ส่วนกลาง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ และนำเสนอ
ข้อมูลในตารางประกอบการบรรยาย ดังที่ผลแสดงในตารางที่ 4.2 - 4.6 ดังนี้

ตารางที่ 4.2 การใช้สถานที่

การใช้สถานที่	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ชื้อของ - อาหาร	201	100.00
2. บริการสาธารณสุข	197	98.00
3. พบปะสังสรรค์	146	72.63
4. นั่งเล่น - พักผ่อน	128	63.68
5. สนามเด็กเล่น	119	59.20
6. เล่นกีฬา ออกกำลังกาย	91	45.27
7. อ่านหนังสือ	77	38.30

หมายเหตุ ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 4.2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่
สาเหตุของการใช้พื้นที่ส่วนกลางในการซื้อของ - อาหารมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลง
มา คือ เพื่อใช้บริการสาธารณสุข คิดเป็นร้อยละ 75.49 และเพื่อพบปะสังสรรค์ คิดเป็นร้อยละ
67.65 บริเวณสถานที่ต่างๆ ที่ใช้ จำแนกตามสาเหตุการพบปะสังสรรค์ เล่นกีฬา ออกกำลังกาย
สนามเด็กเล่น นั่งเล่น - พักผ่อน และอ่านหนังสือ ดัง ผลแสดงในตารางที่ 4.3 - 4.9 ดังนี้

ตารางที่ 4.3 บริเวณที่พบประสังสรรค์

บริเวณที่พบประสังสรรค์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ละแวกบ้านใกล้เรือนเคียง	51	25.37
2. วัด	35	17.41
3. ศาลารอรถประจำทาง	21	10.44
4. ศาลาริมน้ำ	14	6.96
5. โรงเรียนวัดม่วง	13	6.46
6. ร้านค้า	9	4.47
7. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน	3	1.49

จากตารางที่ 4.3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า บริเวณละแวกบ้านใกล้เรือนเคียงใช้พบประสังสรรค์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 25.37 รองลงมา คือ บริเวณวัด คิดเป็นร้อยละ 17.41 และบริเวณศาลารอรถประจำทาง คิดเป็นร้อยละ 10.44

ตารางที่ 4.4 บริเวณที่เล่นกีฬา

บริเวณที่เล่นกีฬา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. สนามบอลวัดม่วง	30	14.92
2. สนามกีฬาทางเข้าหมู่บ้าน	25	12.43
3. สนามเปตอง	20	9.95
4. ละแวกบ้านใกล้เรือนเคียง	13	6.46

จากตารางที่ 4.4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า บริเวณสนามบอลวัดม่วงใช้เล่นกีฬามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 14.92 รองลงมา คือ บริเวณสนามกีฬาทางเข้าหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 12.43 และบริเวณสนามเปตอง คิดเป็นร้อยละ 9.95

ตารางที่ 4.5 บริเวณสนามเด็กเล่น

บริเวณสนามเด็กเล่น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. โรงเรียนวัดม่วง	58	28.85
2. โรงเรียนวัดบัวงาม	36	17.91
3. ละแวกใกล้เรือนเคียง	25	12.43

จากตารางที่ 4.5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า บริเวณโรงเรียนวัดม่วงใช้เป็นสนามเด็กเล่นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.85 รองลงมา คือ บริเวณโรงเรียนวัดบัวงาม คิดเป็นร้อยละ 17.91 และบริเวณละแวกใกล้เรือนเคียง คิดเป็นร้อยละ 12.43

ตารางที่ 4.6 บริเวณที่นั่งเล่น - พักผ่อน

บริเวณที่นั่งเล่น - พักผ่อน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. บ้าน	109	54.22
2. ศาลารอรถประจำทาง	11	5.47
3. ศาลาริมน้ำ	8	3.98

จากตารางที่ 4.6 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า บริเวณบ้าน ใช้เป็นที่นั่งเล่น - พักผ่อนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.22 รองลงมา คือ บริเวณศาลารอรถประจำทาง คิดเป็นร้อยละ 5.47 และบริเวณศาลาริมน้ำ คิดเป็นร้อยละ 3.98

ตารางที่ 4.7 บริเวณที่ใช้อ่านหนังสือ

บริเวณที่ใช้อ่านหนังสือ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. บ้าน	36	17.91
2. มุมอ่านหนังสือที่จัดขึ้น	33	16.41
3. ศาลาริมน้ำ	7	3.48
4. ศาลาสีแยก	1	0.49

จากตารางที่ 4.7 พบว่า, กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า บริเวณบ้าน ใช้เป็นที่อ่านหนังสือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.91 รองลงมา คือ บริเวณมุมอ่านหนังสือที่จัดขึ้น คิดเป็นร้อยละ 16.41 และบริเวณศาลาริมน้ำ คิดเป็นร้อยละ 3.48

ตารางที่ 4.8 สถานที่ซื้อของ - อาหาร

สถานที่ซื้อของ - อาหาร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ร้านค้าใกล้บ้าน	80	39.80
2. ตลาดนัดวัดม่วง	58	28.85
3. ตลาดบ้านโป่ง	40	19.90
4. รถขายของ	15	7.64
5. ตลาดโพธาราม	8	3.98

จากตารางที่ 4.8 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า บริเวณร้านค้าใกล้บ้านใช้เป็นี่ซื้อของ - อาหารมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 39.80 รองลงมา คือ บริเวณตลาดนัดวัดม่วง คิดเป็นร้อยละ 28.85 และบริเวณตลาดบ้านโป่ง คิดเป็นร้อยละ 19.90

ตารางที่ 4.9 สถานบริการสาธารณสุขที่ใช้บริการ

สถานบริการสาธารณสุขที่ใช้บริการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. สถานีอนามัยบ้านม่วง	102	50.746
2. โรงพยาบาลบ้านโป่ง	77	38.30
3. โรงพยาบาลโพธาราม	16	7.96
4. โรงพยาบาลเอกชน	2	0.99

จากตารางที่ 4.9 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า สถานีอนามัยบ้านม่วงใช้เป็นสถานบริการสาธารณสุขมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.74 รองลงมา คือ โรงพยาบาลบ้านโป่ง คิดเป็นร้อยละ 38.30 และโรงพยาบาลโพธาราม คิดเป็นร้อยละ 7.96

ตารางที่ 4.10 วัดที่ท่านไปทำพิธีต่าง ๆ ทางศาสนา

วัดที่ท่านไปทำพิธีต่าง ทางศาสนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. วัดม่วง	103	51.24
2. วัดบัวงาม	89	44.27
3. วัดรับน้ำ	5	2.48
4. วัดใหญ่นครชุมน์	4	1.99

จากตารางที่ 4.10 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า วัดม่วงเป็นวัดที่ท่านไปทำพิธีต่างๆ ทางศาสนามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.24 รองลงมา คือ วัดบัวงาม คิดเป็นร้อยละ 44.27 และวัดรับน้ำ คิดเป็นร้อยละ 2.48

ตารางที่ 4.11 โรงเรียนที่ท่านส่งบุตรไปเรียน

โรงเรียนที่ท่านส่งบุตรไปเรียน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. โรงเรียนวัดม่วง	110	54.72
2. โรงเรียนวัดบัวงาม	68	33.83
3. โรงเรียนเอกชนในอำเภอบ้านโป่ง	23	11.44

จากตารางที่ 4.11 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า โรงเรียนวัดม่วงเป็น โรงเรียนที่ท่านส่งบุตรไปเรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.72 รองลงมา คือ โรงเรียนวัดบัวงาม คิดเป็นร้อยละ 33.83 และโรงเรียนเอกชนในอำเภอบ้านโป่ง คิดเป็นร้อยละ 11.44

ตารางที่ 4.12 สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือในหมู่บ้าน

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือในหมู่บ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ศาลตันโพธิ์ในวัดม่วง	166	82.58
2. ศาลตันโพธิ์กลางหมู่บ้าน	139	69.54
3. เจดีย์หน้าวัดม่วง	107	53.23
4. พระประธานในโบสถ์วัดม่วง	101	50.24
5. พระประธานในโบสถ์วัดบัวงาม	77	38.30
6. เจ้าอาวาสวัดม่วง	7	3.48

หมายเหตุ ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 4.12 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า ศาลตันโพธิ์ในวัดม่วงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือในหมู่บ้านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 82.58 รองลงมา คือ ศาลตันโพธิ์กลางหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 69.54 และเจดีย์หน้าวัดม่วง คิดเป็นร้อยละ 53.23

ตารางที่ 4.13 บริเวณที่ควรจัดลานกิจกรรมท้องถิ่น

บริเวณที่ควรจัดลานกิจกรรมท้องถิ่น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. หน้าพิพิธภัณฑวัดม่วง	72	35.82
2. หน้าโรงเรียนวัดม่วง	60	29.85
3. สนามกีฬาหน้าทางเข้าหมู่บ้าน	39	19.40
4. บริเวณหน้าองค์การบริหารส่วนตำบล	30	14.92

จากตารางที่ 4.13 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า บริเวณหน้าพิพิธภัณฑวัดม่วงควรจัดเป็นลานกิจกรรมท้องถิ่นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.82 รองลงมา คือ บริเวณหน้าโรงเรียนวัดม่วง คิดเป็นร้อยละ 29.85 และบริเวณสนามกีฬาหน้าทางเข้าหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 19.40

ตอนที่ 3 การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ชุมชน บ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในตาราง ประกอบการบรรยาย ดังที่ผลแสดงในตารางที่ 4.14 - 4.18 ดังนี้

ตารางที่ 4.14 ความเหมาะสมเกี่ยวกับระบบถนนใหญ่ในชุมชน

ความเหมาะสมเกี่ยวกับระบบถนนใหญ่ในชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ควรจะพัฒนา	157	78.10
2. เพียงพอเหมาะสม	38	18.90
3. กว้างเกินไป	6	2.98

จากตารางที่ 4.14 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า ควรจะมีการพัฒนาระบบถนนใหญ่ในชุมชนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 78.10 รองลงมา คือ ถนนใหญ่ในชุมชนมีเพียงพอเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 18.90 และถนนใหญ่ในชุมชนกว้างเกินไป คิดเป็นร้อยละ 2.98

ตารางที่ 4.15 ความเหมาะสมเกี่ยวกับระบบไฟฟ้าในชุมชน

ความเหมาะสมเกี่ยวกับระบบไฟฟ้าในชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ควรจะพัฒนา	139	69.15
2. เพียงพอเหมาะสม	62	30.84

จากตารางที่ 4.15 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า ควรจะมีการพัฒนาระบบไฟฟ้าในชุมชนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.15 รองลงมา คือ ระบบไฟฟ้าในชุมชนมีเพียงพอเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 30.84 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.16 ความเหมาะสมเกี่ยวกับระบบประปาในชุมชน

ความเหมาะสมเกี่ยวกับของระบบประปาในชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. คุณภาพน้ำสะอาดพอใช้	151	75.12
2. คุณภาพน้ำสะอาด	31	15.42
3. คุณภาพน้ำไม่สะอาด	19	9.45

จากตารางที่ 4.16 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า คุณภาพน้ำสะอาดของระบบประปาในชุมชนส่วนใหญ่พอใช้ คิดเป็นร้อยละ 75.12 รองลงมา คือ คุณภาพน้ำสะอาด คิดเป็นร้อยละ 15.42 และคุณภาพน้ำไม่สะอาด คิดเป็นร้อยละ 9.45

ตารางที่ 4.17 ความเหมาะสมเกี่ยวกับระบบการจัดเก็บขยะในชุมชน

ความเหมาะสมเกี่ยวกับระบบการจัดเก็บขยะในชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ไม่มีจุดทิ้งขยะ ต้องกองรวมๆ ไว้	151	75.12
2. จุดทิ้งขยะมีน้อย	29	14.12
3. เผาขยะเอง	14	6.96
4. จุดทิ้งพอเพียง	7	3.48

จากตารางที่ 4.17 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า ระบบการจัดเก็บขยะในชุมชนนั้นไม่มีจุดทิ้งขยะ ต้องกองรวมๆ ไว้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 75.12 รองลงมา คือ จุดทิ้งขยะมีน้อย คิดเป็นร้อยละ 14.42 และต้องเผาขยะเอง คิดเป็นร้อยละ 6.96

ตารางที่ 4.18 ความเหมาะสมเกี่ยวกับตู้โทรศัพท์สาธารณะในชุมชน

ความเหมาะสมเกี่ยวกับตู้โทรศัพท์สาธารณะในชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ควรเพิ่มจุดติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะให้มากขึ้น	160	79.60
2. มีโทรศัพท์เพียงพอเหมาะสม	38	18.90
3. มีโทรศัพท์สาธารณะมากเกินไป	3	1.49

จากตารางที่ 4.18 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นที่ส่วนใหญ่ควรเพิ่มจุดติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะให้มากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 79.60 รองลงมา คือ มีโทรศัพท์เพียงพอเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 18.90 และมีโทรศัพท์สาธารณะมากเกินไป คิดเป็นร้อยละ 1.49

ตอนที่ 4 แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนา

ผลการวิเคราะห์แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาวิเคราะห์ข้อมูลคล้ายการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ และผู้เสนอข้อมูลในตารางประกอบคำบรรยายดังที่ ผลแสดงในตารางที่ 4.19 - 4.23 ดังนี้

ตารางที่ 4.19 การเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีของชาวไทยเชื้อสายมอญ

การเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีของชาวไทยเชื้อสายมอญ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ปานกลาง	136	67.66
2. มาก	44	21.89
3. น้อย	21	10.44

จากตารางที่ 4.19 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ส่วนใหญ่มีการเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีมอญปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 67.66 รองลงมา คือ มีการเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีมอญน้อย คิดเป็นร้อยละ 10.44 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.20 กิจกรรมตามประเพณีที่ได้ปฏิบัติ

กิจกรรมตามประเพณีที่ได้ปฏิบัติ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ประเพณีเดือน 5 วันสงกรานต์ (ทำขนมกะละแม)	185	92.03
2. ประเพณีเดือน 11 ทำบุญออกพรรษา (ตักบาตรเทโว)	185	90.54
3. ประเพณีเดือน 10 ทำบุญให้ญาติที่ล่วงลับ	178	88.55
4. ประเพณีเดือน 3 การเผาข้าวหลาม ทำบุญ	165	82.08
5. ประเพณีเดือน 8 ถวายเทียนพรรษา	152	75.60
6. ประเพณีเดือน 9 ทำบุญให้ญาติที่ล่วงลับ	124	61.69
7. ประเพณีเดือน 6 เป็นการเริ่มต้นการเพาะปลูก การเลี้ยงผี	104	51.74
8. ประเพณีเดือน 1 ทำข้าวเม่า (ข้าวใหม่) ผลิตผลทางเกษตรที่ออกใหม่ถวายพระ	101	50.24
9. ประเพณีเดือน 12 ข้าวออกรวงเส้นไหมแม่โพลกลางทุ่งนา	100	49.75
10. ประเพณีเดือน 2 ทำบุญที่วัด ผลิตผลเกษตรกรรมใหม่	42	20.87

หมายเหตุ ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 4.20 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่ ประเพณีเดือน 5 วันสงกรานต์ เป็นกิจกรรมตามประเพณีที่ได้ปฏิบัติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92.03 รองลงมา คือ ประเพณีเดือน 11 ทำบุญออกพรรษา (ตักบาตรเทโว) คิดเป็นร้อยละ 90.54 และประเพณีเดือน 10 ทำบุญให้ญาติที่ล่วงลับ คิดเป็นร้อยละ 88.55

ตารางที่ 4.21 เอกลักษณ์ของชุมชน

เอกลักษณ์ของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ชนบธรรมนิยมประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญ	83	43.78
2. พิพิธภัณฑวัดม่วง	60	29.85
3. วัดม่วง	53	26.36

จากตารางที่ 4.21 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่ ชนบธรรมนิยมประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่ทำให้คน ภายนอกรู้จักมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.78 รองลงมา คือ พิพิธภัณฑวัดม่วง คิดเป็นร้อยละ 29.85 และวัดม่วง คิดเป็นร้อยละ 26.36

ตารางที่ 4.22 ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรือนไทย - มอญ ในชุมชน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรือนไทย - มอญ ในชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. มีคุณค่าควรอนุรักษ์และปรับปรุงให้คงสภาพใช้งานได้	109	54.22
2. เหมือนบ้านปกติทั่วไป	70	34.82
3. น่าจะรื้อทิ้งและปลูกบ้านสมัยใหม่	22	10.94

จากตารางที่ 4.22 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรือนไทย - มอญ ในชุมชนว่ามีคุณค่าควรอนุรักษ์และปรับปรุงให้คงสภาพใช้งานได้ คิดเป็นร้อยละ 54.22 รองลงมา คือ เหมือนบ้านปกติทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 34.82 และ น่าจะรื้อทิ้งและปลูกบ้านสมัยใหม่ คิดเป็นร้อยละ 10.94

ตารางที่ 4.23 ลักษณะบ้านที่ต้องการปลูก

ลักษณะบ้านที่ต้องการปลูก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เรือนไทย - มอญ	108	53.73
2. บ้านไม้ธรรมดา	68	33.83
3. บ้านปูนสมัยใหม่	25	12.43

จากตารางที่ 4.23 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่าลักษณะบ้านที่ต้องการปลูกเป็นบ้านแบบเรือนไทย - มอญมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.73 รองลงมา คือ บ้านไม้ธรรมดา คิดเป็นร้อยละ 33.83 และบ้านปูนสมัยใหม่ คิดเป็นร้อยละ 12.43

4.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 2

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้ได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอน ตามลำดับดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ จำนวน 10 หลัง
- ตอนที่ 2 พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่
- ตอนที่ 3 ทักษะและความเชื่อ
- ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในตารางประกอบคำบรรยาย ดังแสดงในตาราง ต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ จำนวน 10 หลัง
- เรือนหลังที่ 1 เจ้าของเรือน นายนนท์ คำดี
เลขที่ 31/1 หมู่ 5 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ชื่อ - นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ นางประยูร คำดี อายุ 62 ปี
อาชีพ ค้าขาย
วันที่สัมภาษณ์ 25 มกราคม 2546
- เรือนหลังที่ 2 เจ้าของเรือน นายสนอง เกาติ๊ะ
เลขที่ 7/1 หมู่ 5 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ชื่อ - นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ นายสอาด เกาติ๊ะ อายุ 63 ปี
อาชีพ ทำนา
วันที่สัมภาษณ์ 25 มกราคม 2546
- เรือนหลังที่ 3 เจ้าของเรือน นางแคล้ว สันทอง
เลขที่ 27 หมู่ 4 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ชื่อ - นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ นางแคล้ว สันทอง อายุ 80 ปี
อาชีพ ทำนา
วันที่สัมภาษณ์ 25 มกราคม 2546
- เรือนหลังที่ 4 เจ้าของเรือน นายวอ ทูเครือ
เลขที่ 21 หมู่ 4 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ชื่อ - นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ นางเชอะ ทูเครือ อายุ 75 ปี
อาชีพ ทำนา
วันที่สัมภาษณ์ 25 มกราคม 2546
- เรือนหลังที่ 5 เจ้าของเรือน นายสุพจน์ ออกเวหา
เลขที่ 19 หมู่ 4 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ชื่อ - นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ นายศิริพงษ์ ชุบคำ อายุ 45 ปี
อาชีพ ทำนา
วันที่สัมภาษณ์ 26 มกราคม 2546
- เรือนหลังที่ 6 เจ้าของเรือน นางสง่า ชุบคำ
เลขที่ 36 หมู่ 3 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ชื่อ - นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวปรียาลีนบัวทอง อายุ 40 ปี
อาชีพ ทำนา
วันที่สัมภาษณ์ 26 มกราคม 2546

- เรือนหลังที่ 7 เจ้าของเรือน นางชลอ บัวคุ้ม
เลขที่ 36/1 หมู่ 3 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ชื่อ - นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ นางชลอ บัวคุ้ม อายุ 60 ปี
อาชีพ รับจ้าง
วันที่สัมภาษณ์ 26 มกราคม 2546
- เรือนหลังที่ 8 เจ้าของเรือน นายโกระ เง้อเลิศ
เลขที่ 52 หมู่ 3 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ชื่อ - นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ นายโกระ เง้อเลิศ อายุ 76 ปี
อาชีพ ทำนา
วันที่สัมภาษณ์ 26 มกราคม 2546
- เรือนหลังที่ 9 เจ้าของเรือน นายแก้ลม ดอกสร้อย
เลขที่ 29 หมู่ 4 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ชื่อ - นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ นางจำปี ดอกสร้อย อายุ 64 ปี
อาชีพ เลี้ยงหลาน
วันที่สัมภาษณ์ 25 มกราคม 2546
- เรือนหลังที่ 10 เจ้าของเรือน นายมั่ง รักยงค์
เลขที่ 19 หมู่ 3 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ชื่อ - สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ นาย มั่ง รักยงค์ อายุ 91 ปี
อาชีพ ทำนา
วันที่สัมภาษณ์ 26 มกราคม 2546

ตารางที่ 4.24 ข้อมูลพื้นฐานและสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ

ข้อมูลพื้นฐาน	เรือนหลังที่										จำนวน (ความถี่ ที่เลือก)	ร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1. จำนวนสมาชิกที่อยู่ประจำ												
1 - 2 คน	λ		λ	λ			λ	λ		λ	6	60.00
3 - 4 คน						λ					1	10.00
4 - 6 คน			λ		λ				λ		3	30.00
2. จำนวนสมาชิกมาเป็นครั้งคราว												
1 - 3 คน	λ			λ	λ		λ	λ			5	50.00
4 - 6 คน			λ	λ		λ			λ		4	40.00
6 คนขึ้นไป										λ	1	10.00
3. ความบ่อยครั้งในการมา												
สัปดาห์ละครั้ง						λ				λ	2	20.00
เดือนละ 2 ครั้ง	λ	λ		λ							3	30.00
เดือนละครั้ง			λ		λ			λ			3	30.00
ปีละ 1 - 2 ครั้ง							λ		λ		2	20.00
4. มีการเคลื่อนย้ายเรือน												
ไม่เคยเคลื่อนย้าย				λ						λ	2	20.00
1 ครั้ง	λ	λ	λ			λ	λ	λ		λ	7	70.00
2 ครั้ง					λ						1	10.00
5. มีการต่อเติมเรือน												
1 ครั้ง	λ			λ				λ	λ	λ	5	50.00
2 ครั้ง		λ	λ		λ	λ					4	40.00
3 ครั้ง							λ				1	10.00
6. ส่วนที่ซ่อมแซม												
เสาไม้ → ปูน	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00
หลังคาจาก → สังกะสี → กระเบื้อง			λ	λ				λ	λ	λ	5	50.00
หลังคากระเบื้องหางว่าว → สังกะสี → กระเบื้องลอนคู่	λ	λ				λ					3	30.00
หลังคากระเบื้องหางว่าว → กระเบื้องลอนคู่					λ		λ				2	20.00

จากตารางที่ 4.24 กลุ่มตัวอย่างมีสมาชิกที่อยู่ประจำ 1 - 2 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 มีสมาชิก 4 - 6 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 และ 3 - 4 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 จำนวนสมาชิกที่มาเป็นครั้งคราว 1 - 3 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 4 - 6 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 และ 6 คนขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 10.00 ความบ่อยครั้งในการมา เดือนละครั้งถึงเดือนละ 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 30.00 มา สัปดาห์ละครั้ง คิดเป็นร้อยละ 20.00 และ มาปีละ 1 - 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 20.00 มีการเคลื่อนย้ายเดือน 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 70.00 ไม่มีการเคลื่อนย้ายร้อยละ 20.00 และย้ายเรือนมาแล้ว 2 ครั้ง ร้อยละ 10.00 มีการต่อเติมเรือน 1 ครั้ง จำนวนร้อยละ 50.00 ต่อเติมเรือน 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 40.00 และต่อเติม 3 ครั้ง ร้อยละ 10.00 ส่วนที่มีการซ่อมแซมส่วนของเสาจากไม้เปลี่ยนเป็นปูน จำนวนร้อยละ 100.00 เปลี่ยนหลังคาจากเป็นสังกะสีเป็นกระเบื้องลอนคู่ ร้อยละ 50.00 จากหลังคากระเบื้องหางว่าว เป็นสังกะสี เป็นกระเบื้องลอนคู่ ร้อยละ 30.00 และจากหลังคา กระเบื้องหางว่าวเป็นกระเบื้องลอนคู่ ร้อยละ 20.00

ตอนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่

ตารางที่ 4.25 พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่

ลักษณะ	เรือนหลังที่										จำนวน (ความถี่ ที่เลือก)	ร้อยละ	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
1. ตึนนอนล้งหน้าแปรงฟัน													
ห้องน้ำ - ห้องส้วม	λ	λ		λ	λ				λ		5	50.00	
ชาน						λ	λ	λ		λ	4	40.00	
บ่อน้ำ			λ								1	10.00	
2. ชำระร่างกาย													
บ่อน้ำ	λ	λ	λ			λ					4	40.00	
ห้องน้ำ	λ	λ		λ	λ		λ	λ	λ	λ	8	80.00	
3. แต่งตัว													
ชาน	λ	λ			λ		λ	λ	λ		6	60.00	
โถง			λ	λ						λ	3	30.00	
ห้องส่วนตัว						λ					1	10.00	
4. ปรุงอาหาร													
ครัว		λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ		λ	8	80.00	
ชาน	λ								λ		2	20.00	

ตารางที่ 4.25 (ต่อ)

ลักษณะ	เรือนหลังที่										จำนวน (ความถี่ ที่เลือก)	ร้อยละ	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
5. รับประทานอาหาร													
ครัว			λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	8	80.00	
ชาน		λ	λ			λ		λ	λ		5	50.00	
โถง				λ			λ				2	20.00	
ใต้ถุนเรือน	λ										1	10.00	
6. ซักล้าง													
ชาน				λ					λ	λ	5	50.00	
บ่อน้ำ	λ	λ	λ			λ		λ			2	20.00	
ห้องน้ำ					λ		λ				1	10.00	
7. รับแขกกลางวัน													
ชาน				λ		λ		λ	λ	λ	5	50.00	
โถง								λ			1	10.00	
ใต้ถุนเรือน	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00	
8. พักผ่อน													
ชาน				λ					λ		2	20.00	
ใต้ถุนเรือน	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00	
9. ทำงานอดิเรก													
ชาน						λ			λ	λ	3	30.00	
โถง				λ							1	10.00	
ใต้ถุนเรือน	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00	
10. เด็กทำการบ้าน													
ชาน						λ			λ	λ	3	30.00	
โถง					λ	λ			λ		3	30.00	
ใต้ถุนเรือน		λ									1	10.00	
11. ดูทีวี													
ชาน		λ			λ	λ					3	30.00	
โถง	λ		λ	λ			λ	λ	λ	λ	7	70.00	
ห้องนอน						λ					1	10.00	
12. สวดมนต์													
ห้องพระบริเวณโถง	λ	λ	λ		λ	λ	λ	λ	λ	λ	9	90.00	
ห้องพระ				λ							10	100.00	

ตารางที่ 4.25 (ต่อ)

ลักษณะ	เรือนหลังที่										จำนวน (ความถี่ ที่เลือก)	ร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
13. นอน												
โถง	λ	λ	λ	λ			λ			λ	6	60.00
ชาน					λ	λ		λ	λ		4	40.00
ห้องนอน											1	10.00
14. รับแขก (กรณีกลางคืน)												
โถง			λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	8	80.00
ชาน	λ	λ				λ			λ		4	40.00
15. เก็บของภายในเรือน												
ห้องเก็บของ			λ	λ		λ	λ			λ	6	60.00
ใต้ถุนเรือน	λ	λ									2	20.00
โถง		λ									1	10.00
ชาน	λ				λ			λ	λ		4	40.00
16. เก็บผลผลิตทางเกษตร												
ใต้ถุนเรือน	λ	λ			λ	λ	λ	λ			6	100.00
ห้องเก็บของ					λ	λ	λ				3	50.00
17. ส้วมน้ำใช้												
ชาน									λ	λ	2	28.52
นอกเรือน		λ		λ	λ	λ	λ				5	71.42
18. จอดรถ												
โรงรถ	λ	λ									2	28.57
นอกเรือน			λ		λ			λ	λ	λ	5	71.40

จากตารางที่ 4.25 กลุ่มตัวอย่างใช้พื้นที่แปลงพื้นล่างหน้าบริเวณ ห้องน้ำ - ห้องส้วม ร้อยละ 50.00 ใช้พื้นที่ชาน ร้อยละ 40.00 และบริเวณบ่อน้ำร้อยละ 100 พื้นที่ชำระร่างกาย ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่ห้องน้ำ ร้อยละ 80.00 บริเวณบ่อน้ำร้อยละ 40.00 พื้นที่แต่งตัวใช้พื้นที่ชานร้อยละ 60.00 โถงร้อยละ 30.00 ในห้องส่วนตัวร้อยละ 10.00 ประชุมอาหารใช้พื้นที่ครัวร้อยละ 80.00 และชานร้อยละ 20.00 รับประทานอาหารใช้พื้นที่ครัว ร้อยละ 80.00 รองลงมาพื้นที่ชานร้อยละ 50.00 และโถงร้อยละ 20.00 ลานซักล้างบริเวณบ่อน้ำร้อยละ 50.00 ชานร้อยละ 30.00 และห้องน้ำร้อยละ 20.00 พื้นที่รับแขกในเวลากลางวันใช้พื้นที่ ใต้ถุนเรือน ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ พื้นที่ชาน พื้นที่พักผ่อนร้อยละ 100.00 ใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือน รองลงมาพื้นที่ชานร้อยละ 20.00

ส่วนพื้นที่ทำงานอดิเรก ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือน ร้อยละ 100.00 ส่วนรองลงมาคือ พื้นที่ชานพื้นที่ทำการบ้านของเด็ก พื้นที่โถงและชาน ร้อยละ 30.00 รองลงมาคือพื้นที่ใต้ถุนเรือน พื้นที่คู่วิวใช้พื้นที่โถงร้อยละ 70.00 ส่วนรองลงมาพื้นที่ชานร้อยละ 30.00 พื้นที่สวดมนต์ หิ้งพระอยู่บริเวณโถงเรือนใหญ่ ร้อยละ 90.00 ห้องพระร้อยละ 10.00 พื้นที่นอนโถงร้อยละ 60.00 พื้นที่ชานร้อยละ 40.00 และห้องนอนร้อยละ 10.00 พื้นที่รับแขกเวลากลางคืน พื้นที่โถงร้อยละ 80.00 รองลงมาพื้นที่ชาน ร้อยละ 40.00 เก็บของภายในเรือน ห้องเก็บของร้อยละ 60.00 ชาน ร้อยละ 40.00 ใต้ถุนเรือนร้อยละ 20.00 เก็บผลผลิตทางเกษตร บริเวณใต้ถุนเรือน ร้อยละ 100.00 ห้องเก็บของร้อยละ 50.00 สำรองน้ำใช้นอกเรือนร้อยละ 71.42 บริเวณชาน ร้อยละ 28.57 พื้นที่จอดรถบริเวณนอกเรือน 71.42 และโรงรถ ร้อยละ 28.57

ตารางที่ 4.26 ความต้องการการใช้พื้นที่

ลักษณะ	เรือนหลังที่										จำนวน (ความถี่ ที่เลือก)	ร้อยละ	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
1. สภาพเรือนของท่านในปัจจุบันกับสภาพแวดล้อม													
เหมาะสม	λ	λ		λ	λ	λ	λ		λ	λ	8	80.0	
ไม่เหมาะสม			λ					λ			2	20.00	
2. ท่านคิดจะปรับปรุงเรือน													
ห้องส่วนตัว (ห้องผี)			λ					λ		λ	3	42.85	
ครัว						λ		λ			2	28.57	
ใต้ถุนเรือน					λ		λ		λ	λ	4	57.14	
3. ท่านคิดจะต่อเติม													
ห้องส่วนตัว (ห้องนอน)	λ	λ								λ	3	37.50	
ห้องน้ำ - ห้องส้วม						λ	λ	λ	λ		4	50.00	
จอดรถ					λ						1	12.50	
4. ท่านคิดจะทำรั้ว													
ทำ	λ		λ		λ	λ	λ		λ		6	60.00	
ไม่ทำ		λ		λ				λ		λ	4	40.00	

จากตารางที่ 4.26 กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า สภาพเรือนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ร้อยละ 80.00 มีความต้องการที่จะปรับปรุงเรือน ส่วนของใต้ถุนเรือน ร้อยละ 57.14 ห้องส่วนตัว (ห้องผี) ร้อยละ 42.85พื้นที่ครัว ร้อยละ 28.57 มีความต้องการต่อเติม ห้องน้ำ - ห้องส้วม ร้อยละ 50.00 ต้องการต่อเติมห้องนอน ร้อยละ 37.50 และส่วนจอดรถ ร้อยละ 12.50 มีความต้องการทำรั้ว ร้อยละ 60.00

ตอนที่ 3 ทักษะและความเชื่อ

ตารางที่ 4.27 ทักษะและความเชื่อ

มีความเชื่อในเรื่อง	เรือนหลังที่										จำนวน (ความถี่ ที่เลือก)	ร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1. การวางจั่วของบ้านหันทางทิศตะวันออก												
เชื่อ	λ	λ	λ	λ		λ	λ	λ	λ	λ	9	90.00
ไม่เชื่อ											1	10.00
2. ห้องนอนอยู่ทางทิศตะวันออกของบ้าน												
เชื่อ		λ		λ		λ	λ		λ		5	50.00
ไม่เชื่อ											5	50.00
3. ห้องครัวอยู่ทางทิศเหนือของบ้าน												
เชื่อ		λ	λ	λ							3	30.00
ไม่เชื่อ											7	70.00
4. ศาลผีและศาลพระภูมิที่อยู่ทางทิศใต้หรือทิศตะวันออกของบ้าน												
เชื่อ			λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	9	90.00
ไม่เชื่อ											1	10.00
5. การปลูกต้นไม้ตามทิศเพื่อความเป็นสิริมงคล												
เชื่อ									λ		1	10.00
ไม่เชื่อ											9	90.00

ตารางที่ 4.27 (ต่อ)

มีความเชื่อในเรื่อง	เงื่อนไขที่										จำนวน (ความถี่ ที่เลือก)	ร้อยละ	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
6. บุตรชายคนโตต้องรับช่วงนับถือผี บรรพบุรุษ													
เชื่อ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00	
ไม่เชื่อ											-	-	
7. ลูกๆ ในครอบครัวจะต้องไว้ผมยาว ผมเปียผมเกล้าก่อนเข้าเรียน													
เชื่อ	λ	λ	λ	λ	λ		λ	λ		λ	8	80.00	
ไม่เชื่อ											2	20.00	
8. ห้ามเล่นตุ๊กตาทุกชนิด													
เชื่อ	λ		λ					λ	λ	λ	5	50.00	
ไม่เชื่อ											5	50.00	
9. มังงานมงคลในบ้านต้องบอกกล่าว ผีเรือนก่อน													
เชื่อ		λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	9	90.00	
ไม่เชื่อ											1	10.00	
10. หากมีการเลี้ยงผีในปีนั้น ประกอบ งานมงคล 2 ครั้ง ไม่ได้													
เชื่อ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00	
ไม่เชื่อ											-	-	
11. ฝ่ายหญิงแต่งงานต้องออกจาก เรือนพ่อแม่													
เชื่อ	λ									λ	2	20.00	
ไม่เชื่อ											8	80.00	
12. ห้ามหญิงมีครรภ์ห้ามเข้าในเขต ที่ตั้งเสาผีเรือน													
เชื่อ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00	
ไม่เชื่อ											-	-	
13. ห้ามวัตถุหรือสิ่งของสีแดงเข้าบ้าน ถ้าเข้าต้องเซ่นไหว้ผีเรือนก่อน													
เชื่อ											-	-	
ไม่เชื่อ											10	100.00	

จากตารางที่ 4.28 กลุ่มตัวอย่างใช้พื้นที่ภายในเรือนในการทำพิธีการเลี้ยงผีแต่งงาน การตายร้อยละ 100.00 การบวชร้อยละ 90.00 ประเพณีการโกนจุก ร้อยละ 80.00 การเกิด ร้อยละ 40.00

ตารางที่ 4.29 กิจกรรมประเพณีที่ได้ปฏิบัติ

ประเพณี	เรือนหลังที่										จำนวน (ความถี่ ที่เลือก)	ร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1. ประเพณีเดือน 5 วันสงกรานต์	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.0
2. ประเพณีเดือน 11 ทำบุญ ออกพรรษา (ตักบาตรเทโว)	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.0
3. ประเพณีเดือน 3 เมาข้าวหลาม ทำบุญ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.0
4. ประเพณีเดือน 10 ทำบุญให้ญาติที่ ล่วงลับ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.0
5. ประเพณีเดือน 8 ถวายเทียนพรรษา	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ		λ	λ	9	90.00
6. ประเพณีเดือน 6 เป็นการเริ่มต้น การเพาะปลูก ,การเลี้ยงผี	λ	λ	λ	λ		λ	λ	λ	λ	λ	9	90.00
7. ประเพณีเดือน 9 ทำบุญให้ญาติที่ ล่วงลับ	λ			λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	8	80.00
8. ประเพณีเดือน 1 ทำข้าวเม่า (ข้าว ใหม่) ผลิตผลทางเกษตรที่ ออก ใหม่ ถวายพระ	λ	λ		λ	λ	λ	λ		λ		7	70.00
9. ประเพณีเดือน 12 ข้าวออกรวง เส้นไหมแม่โพสพ	λ	λ		λ	λ	λ	λ				6	60.00
10. ประเพณีเดือน 2 ทำบุญที่วัด ผลผลิตเกษตรกรรมใหม่	λ						λ	λ	λ	λ	5	50.00

จากตารางที่ 4.29 ประเพณีในรอบปีที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติอยู่ ประเพณีเดือน 5 วันสงกรานต์ ประเพณีเดือน 11 ทำบุญออกพรรษา ประเพณีเดือน 3 การเมาข้าวหลาม ทำบุญ ประเพณีเดือน 10 ทำบุญให้ญาติที่ล่วงลับ ร้อยละ 100.00 ประเพณีเดือน 8 ถวายเทียนพรรษา ประเพณีเดือน 6 การเริ่มต้นการเพาะปลูก การเลี้ยงผี ร้อยละ 90.00 ประเพณีเดือน 9 ทำบุญให้ญาติที่ล่วงลับ ร้อยละ 80.00 ประเพณีเดือน 1 ทำข้าวเม่า (ข้าวใหม่) ผลิตผลทาง

เกษตรที่ออกใหม่ถวายพระ ร้อยละ 70.00 ประเพณีเดือน 12 ข้าวออกรวงเส้นไหว้ แม่โพสพ ร้อยละ 60.00 ส่วนประเพณีเดือน 2 ทำบุญที่วัด ผลผลิตเกษตรกรรมใหม่ ร้อยละ 50.00

ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนา

ตารางที่ 4.30 แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนา

ความคิดเห็นในการอนุรักษ์ และพัฒนา	เรือนหลังที่										จำนวน (ความถี่ ที่เลือก)	ร้อยละ	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
1. มีสมาชิกในบ้านเพิ่มขึ้น													
กั้นห้องเพิ่ม	λ	λ	λ		λ		λ	λ				6	60.00
ปลูกเรือนใหม่				λ		λ			λ	λ		4	40.00
2. ท่านคิดว่าเรือนท่านมีเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่นควรค่าแก่การอนุรักษ์													
มีเอกลักษณ์ควรอนุรักษ์	λ		λ	λ	λ	λ	λ		λ	λ		8	80.00
ไม่ควรอนุรักษ์		λ						λ				2	20.00
3. ถ้าท่านมีเงินพอ ปลูกเรือนใหม่ท่าน จะปลูกในลักษณะ													
เรือนไทย - มอญ	λ		λ	λ	λ	λ	λ	λ				7	70.00
บ้านปูนสมัยใหม่		λ							λ	λ		3	30.00

จากตารางที่ 4.30 กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าหากมีสมาชิกเพิ่มขึ้นจะกั้นห้องเพิ่มร้อยละ 60.00 และจะปลูกเรือนใหม่ร้อยละ 40.00 มีความเห็นว่าเรือนไทย - มอญ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ร้อยละ 80.00 และหากมีเงินสามารถปลูกเรือนใหม่ จะปลูกลักษณะของ เรือนไทย - มอญ ร้อยละ 70.00 บ้านปูนสมัยใหม่ร้อยละ 30.00

4.1.3 การวิเคราะห์แบบสำรวจ

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสำรวจ ได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ตอน ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปลักษณะสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ

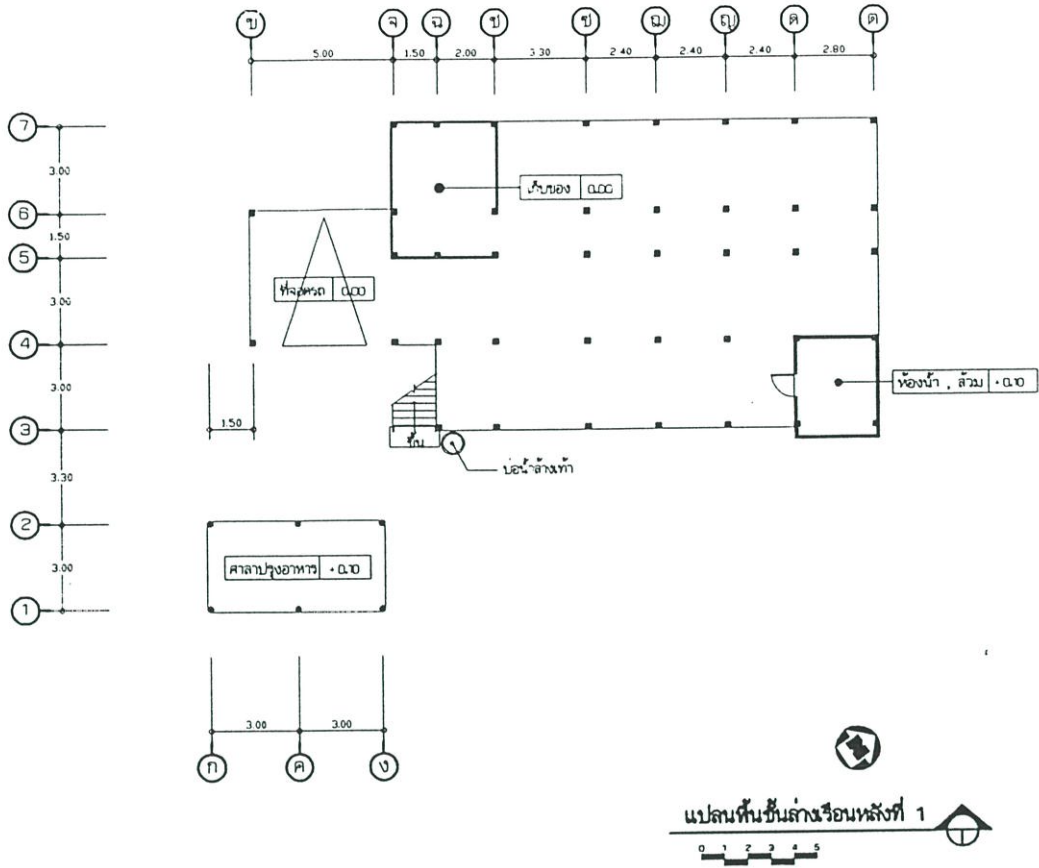
ตอนที่ 2 องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้นและตามลักษณะ โครงสร้าง

ส่วนที่ 1 ส่วนประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้น

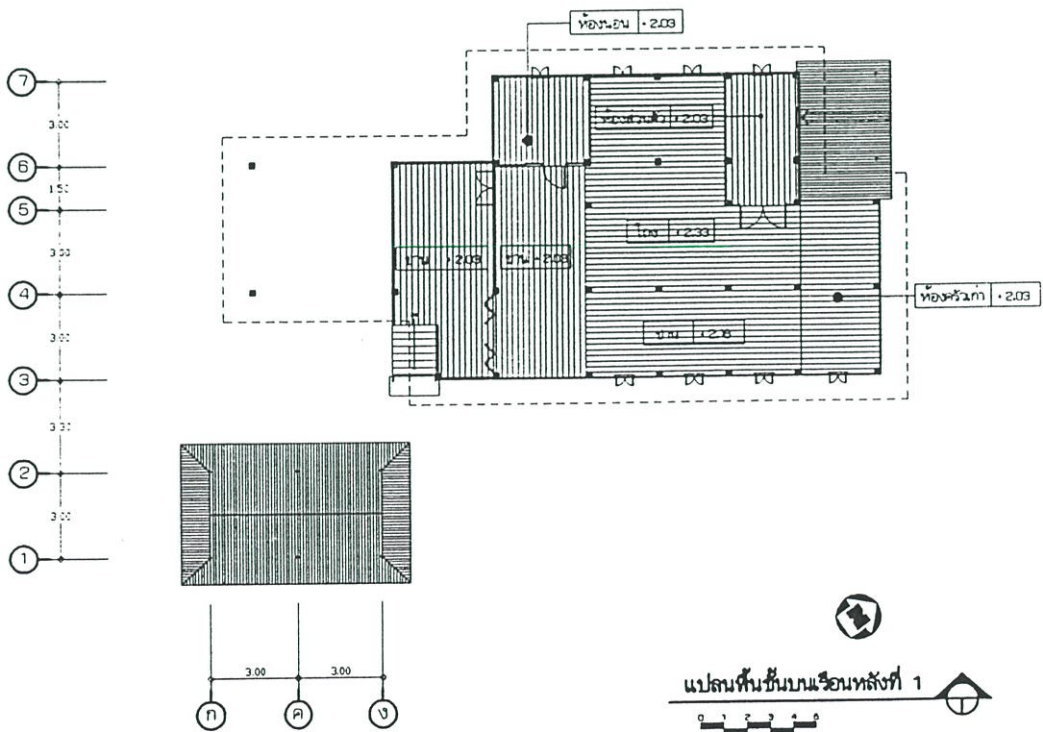
ส่วนที่ 2 ส่วนประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะโครงสร้าง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปลักษณะสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ
เสนอข้อมูลเป็นภาพเรียงตามลำดับเรือนหลังที่ 1 - 10 ดังต่อไปนี้

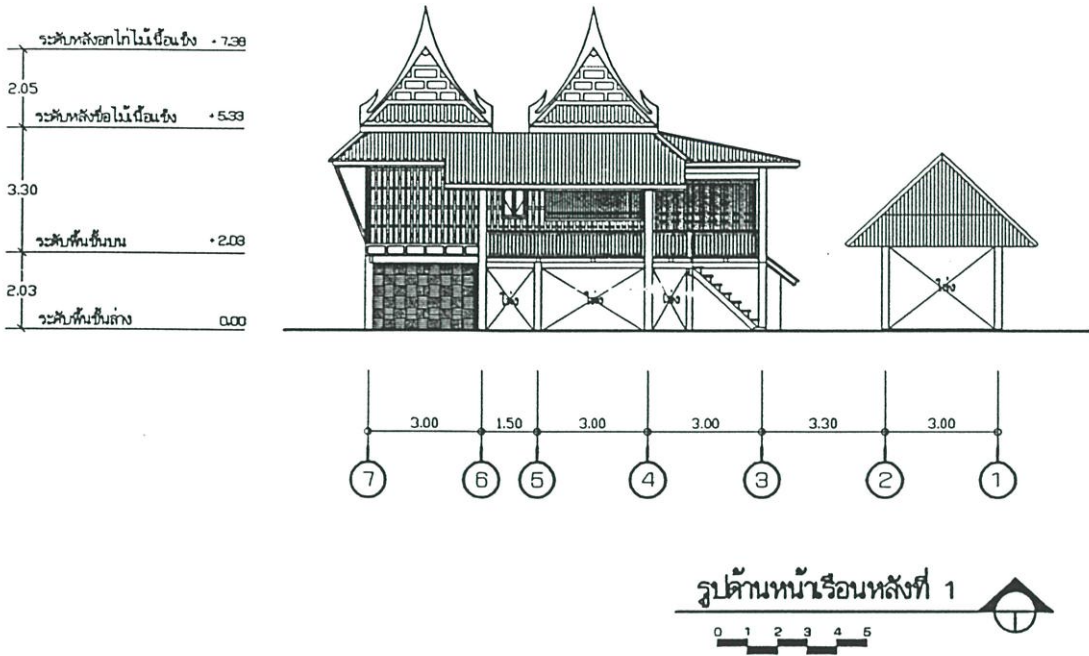
- เรือนหลังที่ 1 เจ้าของเรือน นายนนท์ คำดี
เลขที่ 31/1 หมู่ 5 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- เรือนหลังที่ 2 เจ้าของเรือน นายสนอง เกาติ๊ะ
เลขที่ 7/1 หมู่ 5 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- เรือนหลังที่ 3 เจ้าของเรือน นางแคล้ว สันทอง
เลขที่ 27 หมู่ 4 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- เรือนหลังที่ 4 เจ้าของเรือน นายวอ ทูเครือ
เลขที่ 21 หมู่ 4 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- เรือนหลังที่ 5 เจ้าของเรือน นายสุพจน์ ออกเวหา
เลขที่ 19 หมู่ 4 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- เรือนหลังที่ 6 เจ้าของเรือน นางสง่า ชูบคำ
เลขที่ 36 หมู่ 3 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- เรือนหลังที่ 7 เจ้าของเรือน นางชลอ บัวคุ้ม
เลขที่ 36/1 หมู่ 3 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- เรือนหลังที่ 8 เจ้าของเรือน นายโกระ เง้อเลิศ
เลขที่ 52 หมู่ 3 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- เรือนหลังที่ 9 เจ้าของเรือน นายแก้ม ดอกสร้อย
เลขที่ 29 หมู่ 4 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- เรือนหลังที่ 10 เจ้าของเรือน นายมั่ง ชักยงค์
เลขที่ 19 หมู่ 3 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

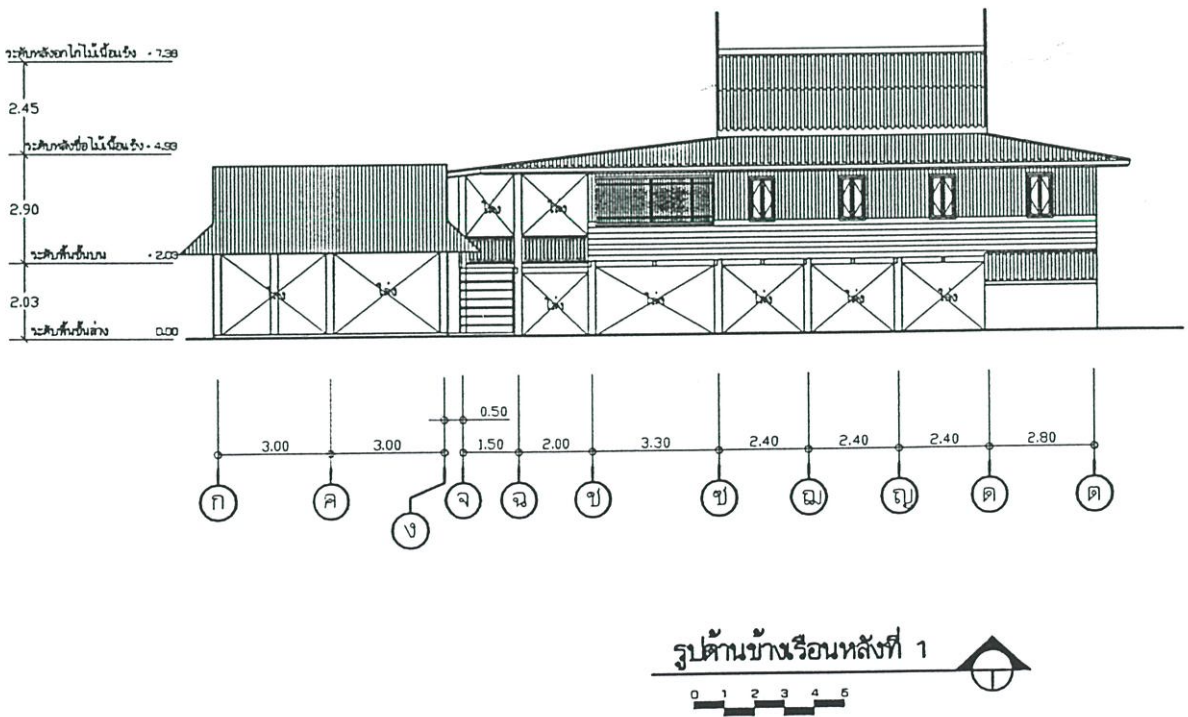
ภาพที่ 4.3 แปลนชั้นล่าง เรือนหลังที่ 1

ภาพที่ 4.4 แปลนชั้นสอง เรือนหลังที่ 1

ภาพที่ 4.5 รูปด้านหน้า เรือนหลังที่ 1

ภาพที่ 4.6 รูปด้านข้าง เรือนหลังที่ 1

ด้านหน้า

ด้านข้าง

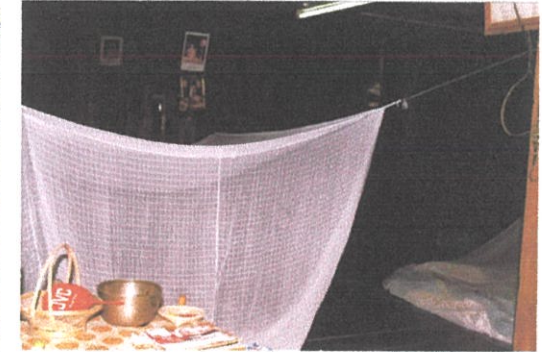
บันได

ชาน

โถง

ส่วนที่นอน

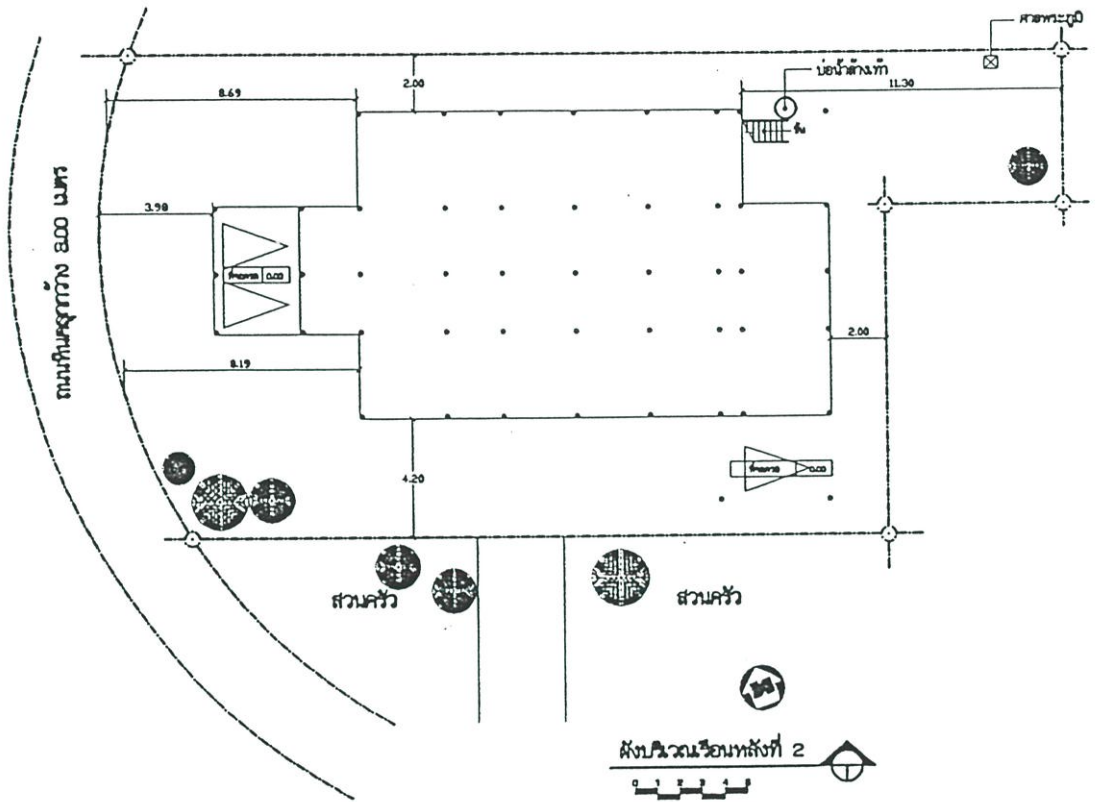

ระดับในบ้าน

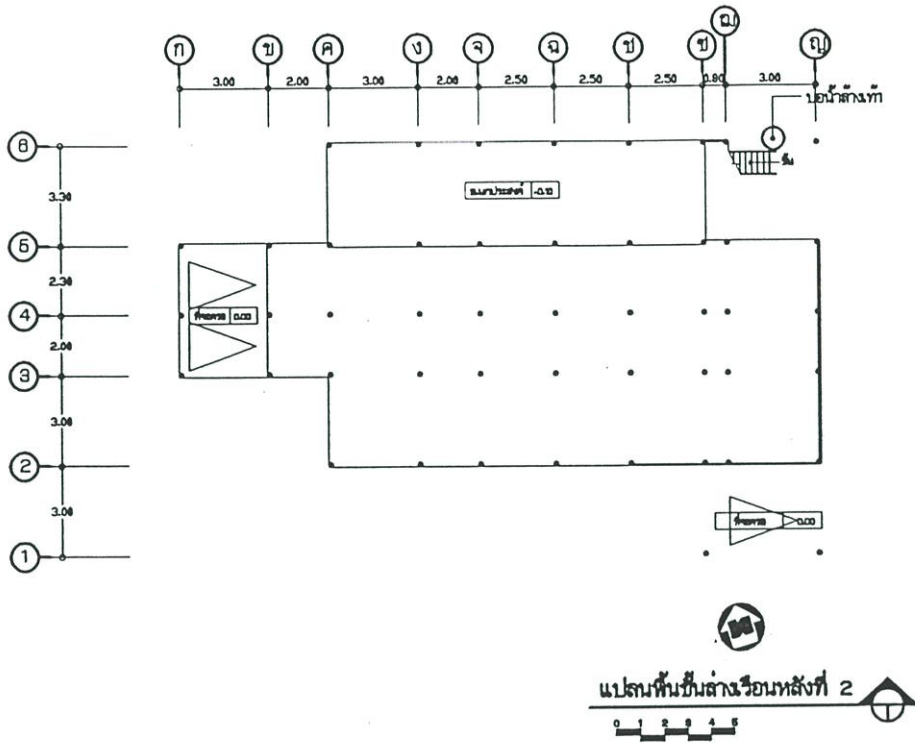

ใต้ถุนเรือน

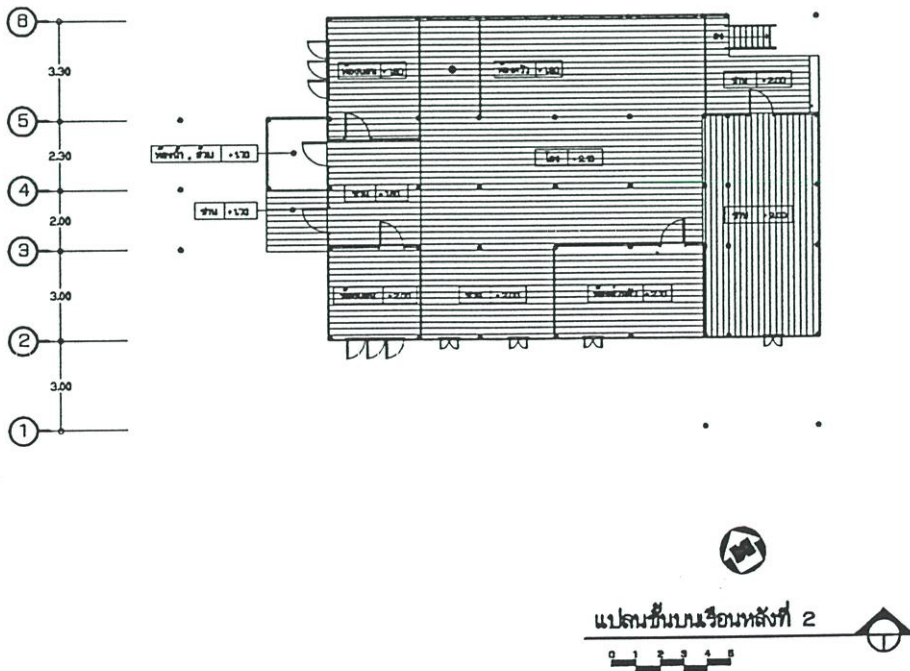
ภาพที่ 4.7 ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่ 1

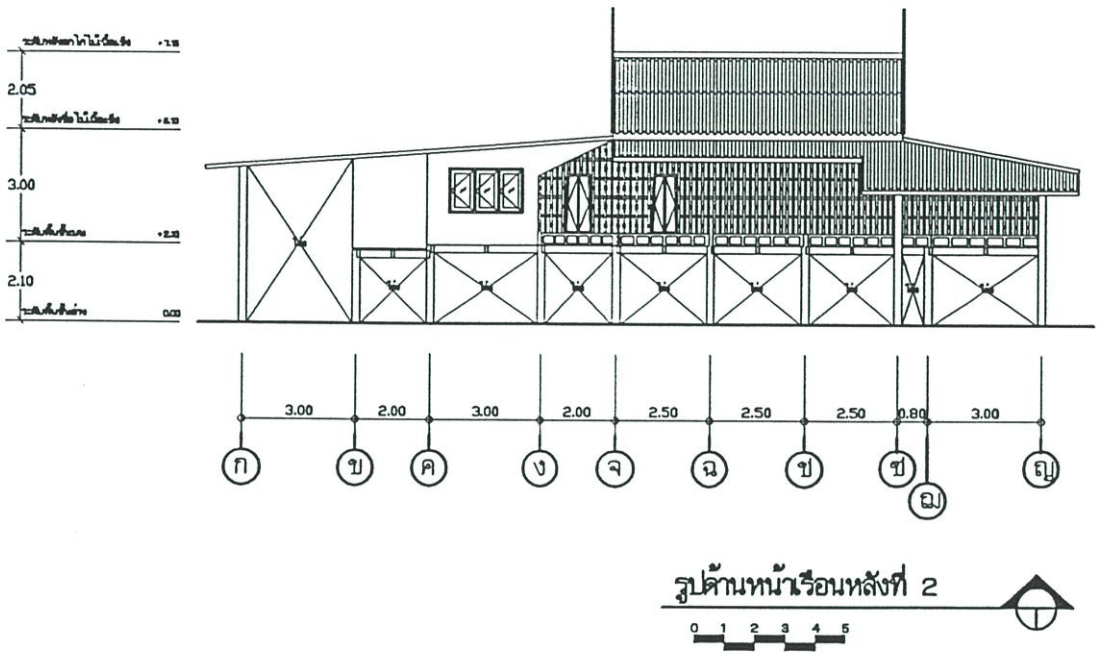
ภาพที่ 4.8 ผังบริเวณเรือนหลังที่ 2

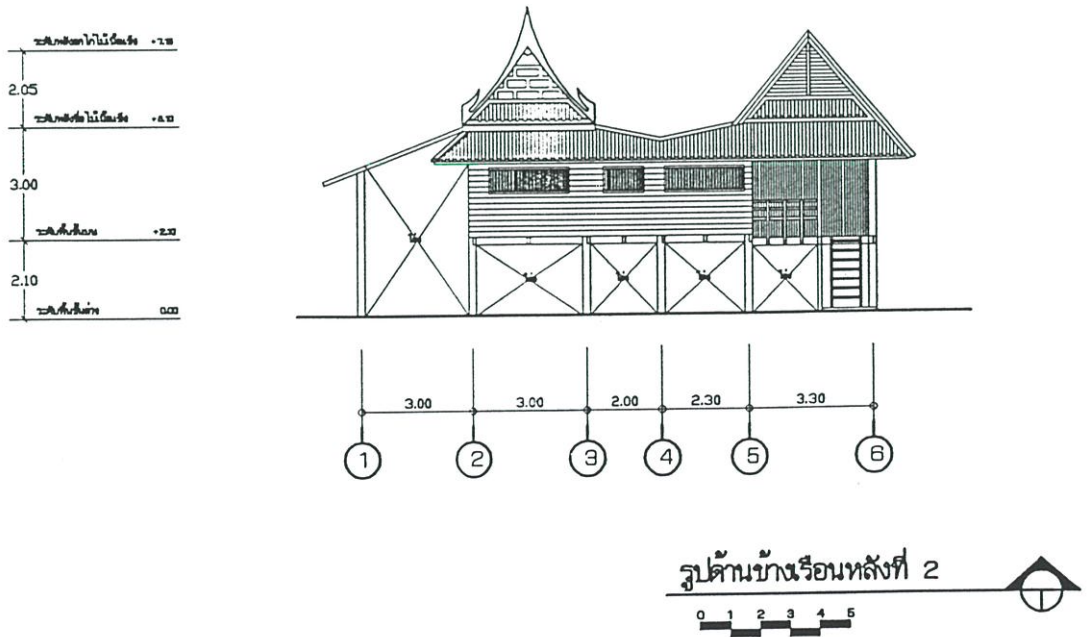
ภาพที่ 4.9 แปลนชั้นล่างเรือนหลังที่ 2

ภาพที่ 4.10 แปลนชั้นบนเรือนหลังที่ 2

ภาพที่ 4.11 รูปด้านหน้าเรือนหลังที่ 2

ภาพที่ 4.12 รูปด้านข้างเรือนหลังที่ 2

รูปด้านข้าง

รูปด้านข้าง

จอตรง

ชาน

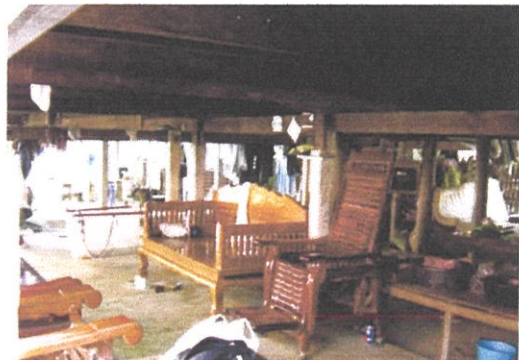
โถง

ส่วนห้องปิด

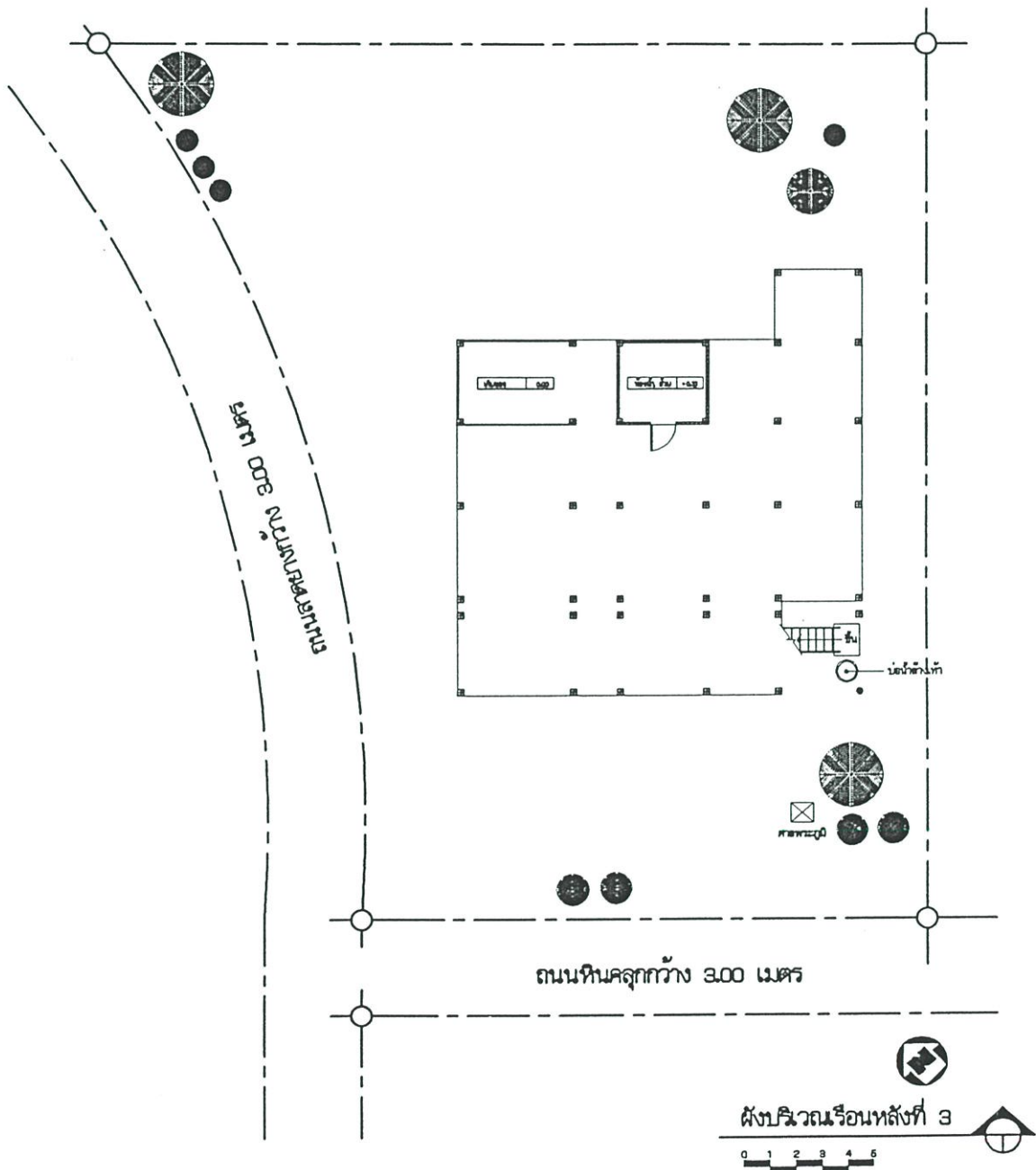

ครัว

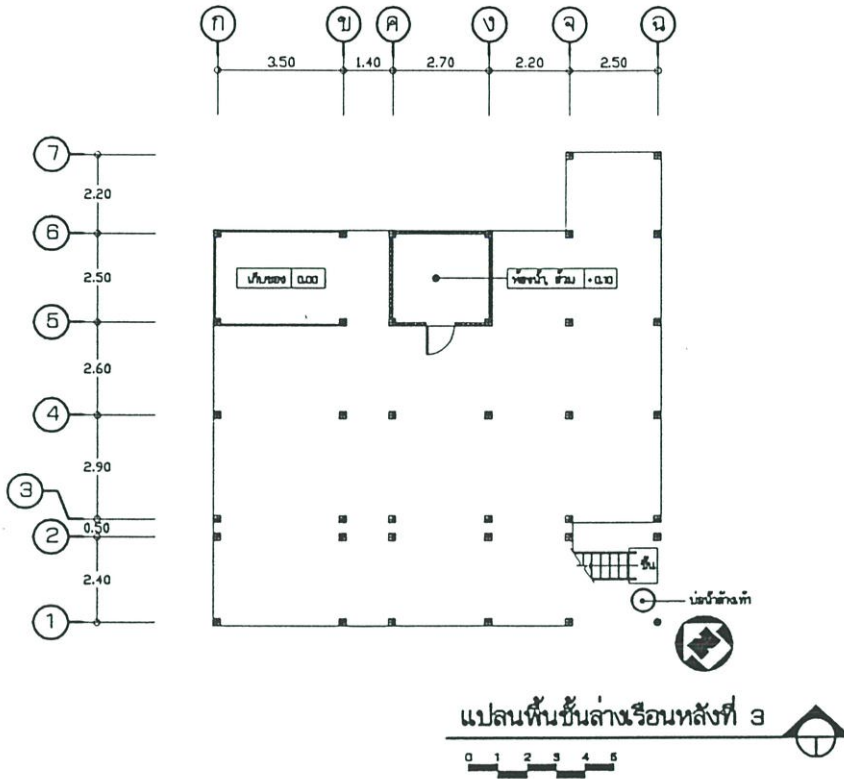

ใต้ถุนเรือน

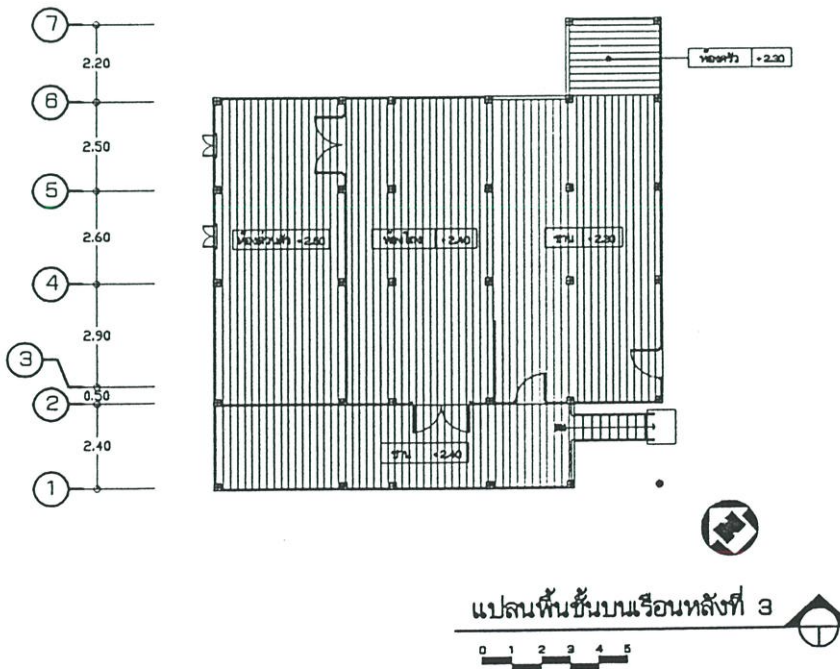
ภาพที่ 4.13 ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่ 2

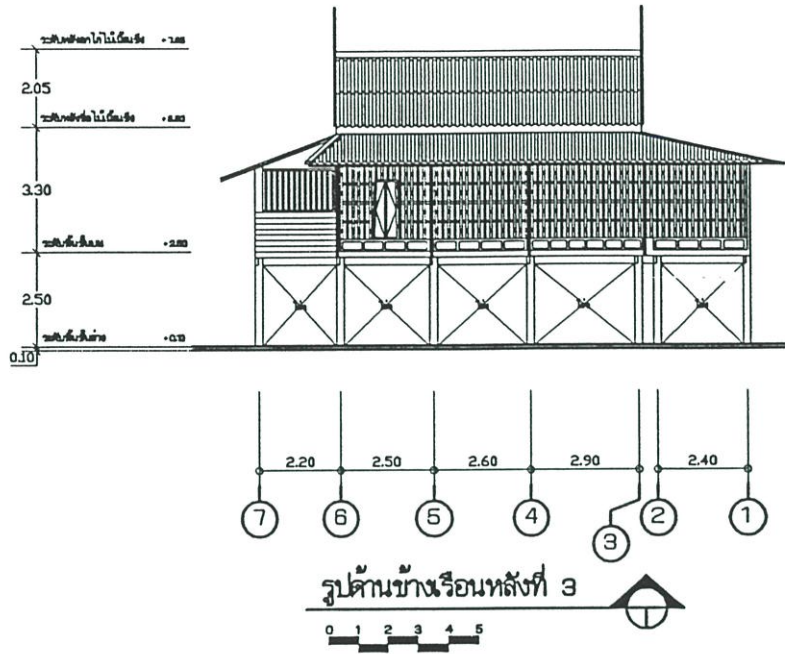
ภาพที่ 4.14 ผังบริเวณเรือนหลังที่ 3

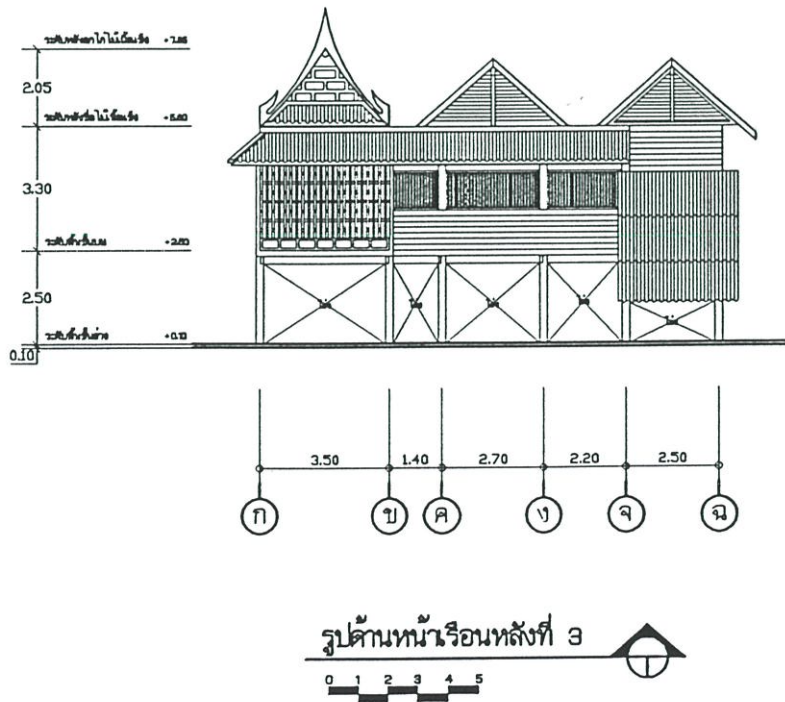
ภาพที่ 4.15 แปลนชั้นล่างเรือนหลังที่ 3

ภาพที่ 4.16 แปลนชั้นบนเรือนหลังที่ 3

ภาพที่ 4.17 รูปด้านหน้าเรือนหลังที่ 3

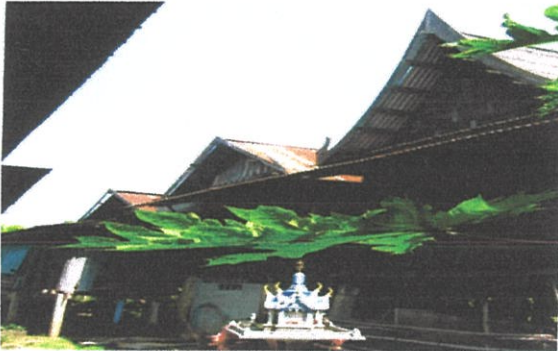
ภาพที่ 4.18 รูปด้านข้างเรือนหลังที่ 3

ส่วนหลังคา

รูปด้านข้าง

รูปด้านหลัง

เตียง

ส่วนห้องปิด

ประตูผี

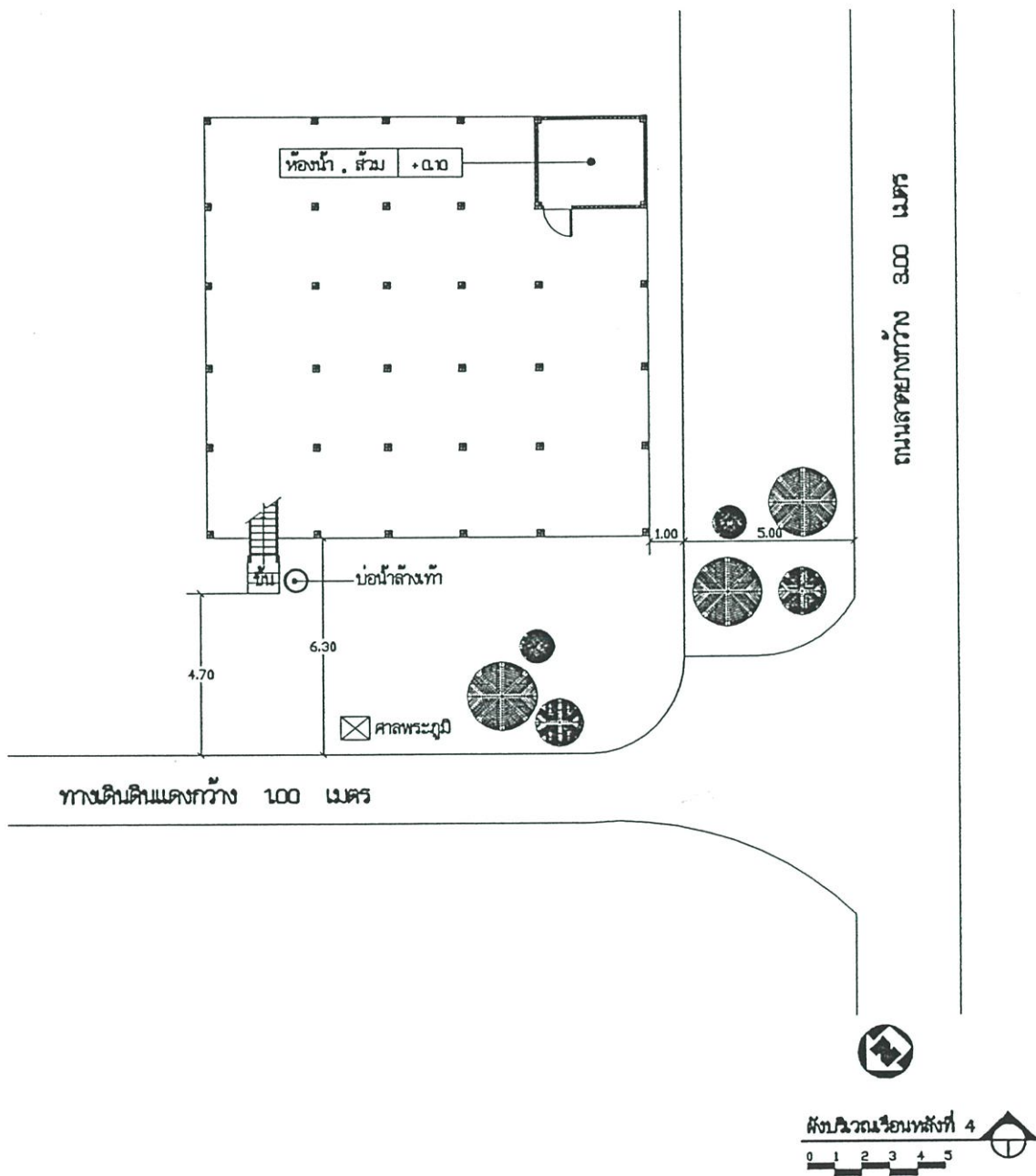

ที่โยกน้ำบาดาล

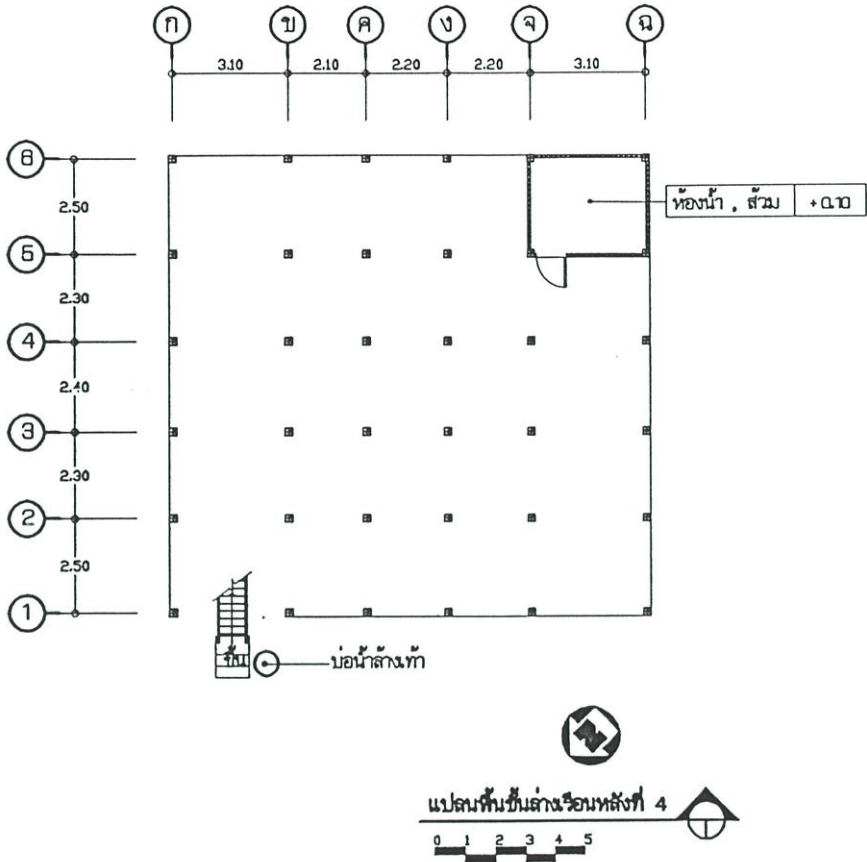

ใต้ถุนเรือน

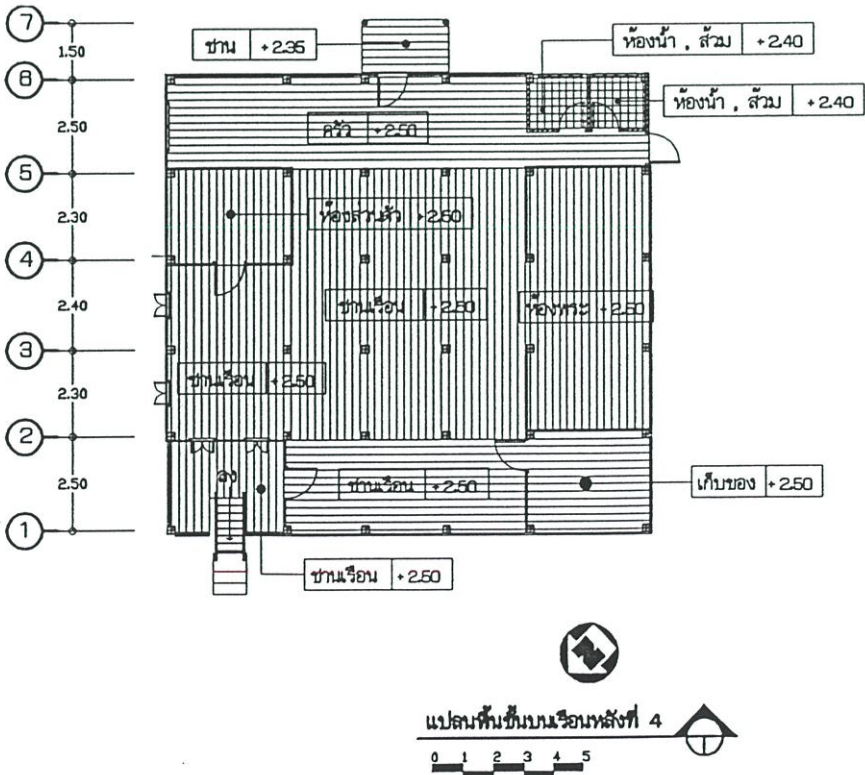
ภาพที่ 4.19 ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่ 3

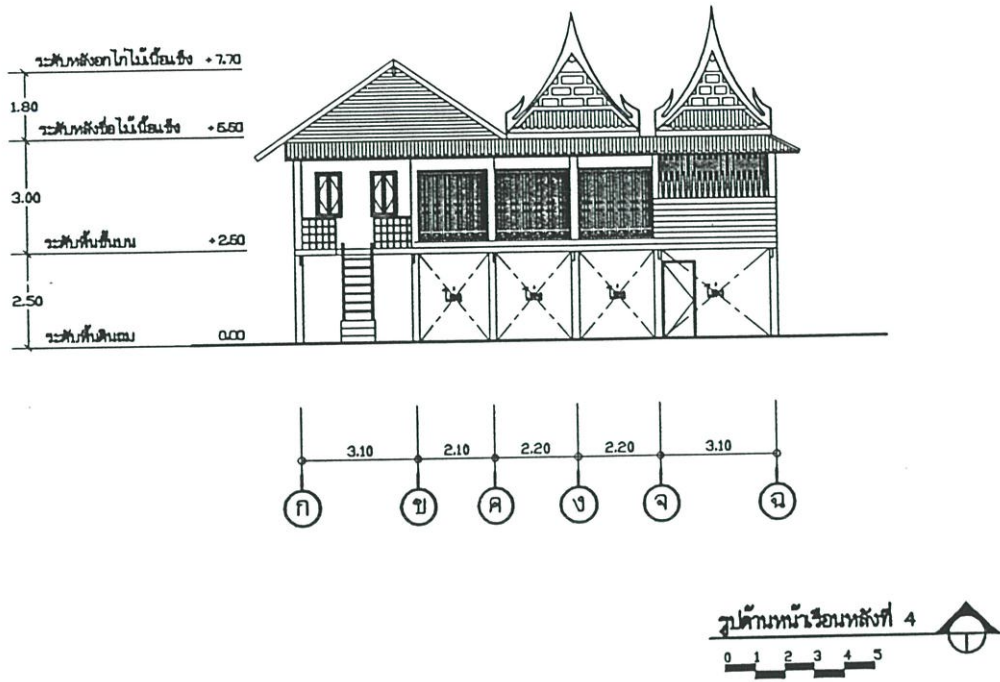
ภาพที่ 4.20 ผังบริเวณเรือนหลังที่ 4

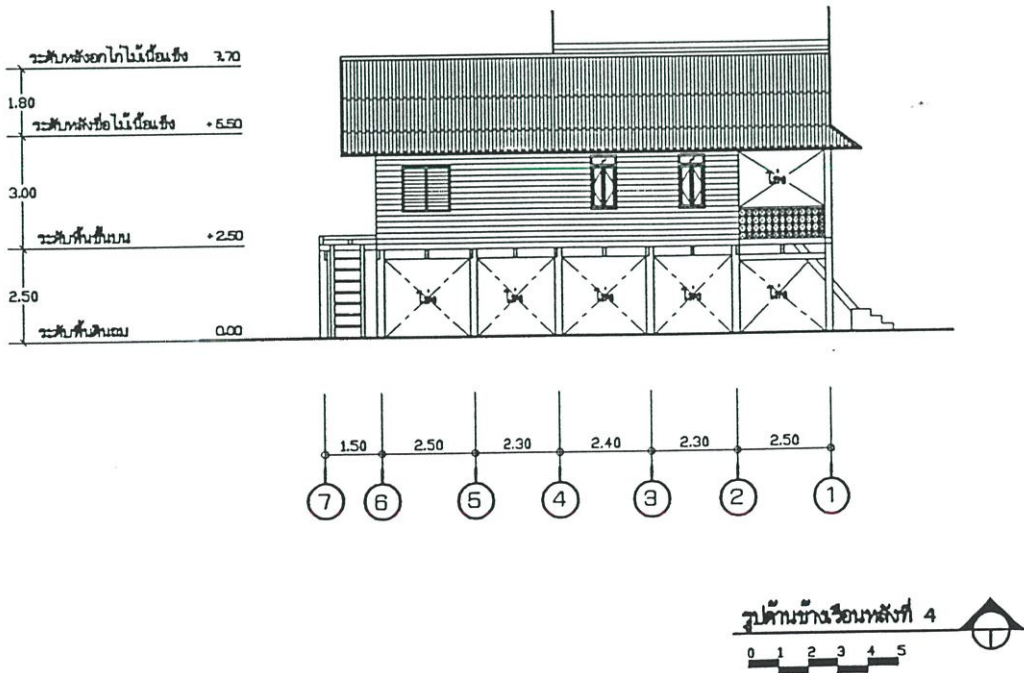
ภาพที่ 4.21 แปลนชั้นล่างเรือนหลังที่ 4

ภาพที่ 4.22 แปลนชั้นบนเรือนหลังที่ 2

ภาพที่ 4.23 รูปด้านหน้าเรือนหลังที่ 4

ภาพที่ 4.24 รูปด้านข้าง เรือนหลังที่ 4

รูปด้านข้าง

บันได

ชาน

ชาน

โถง

โถง

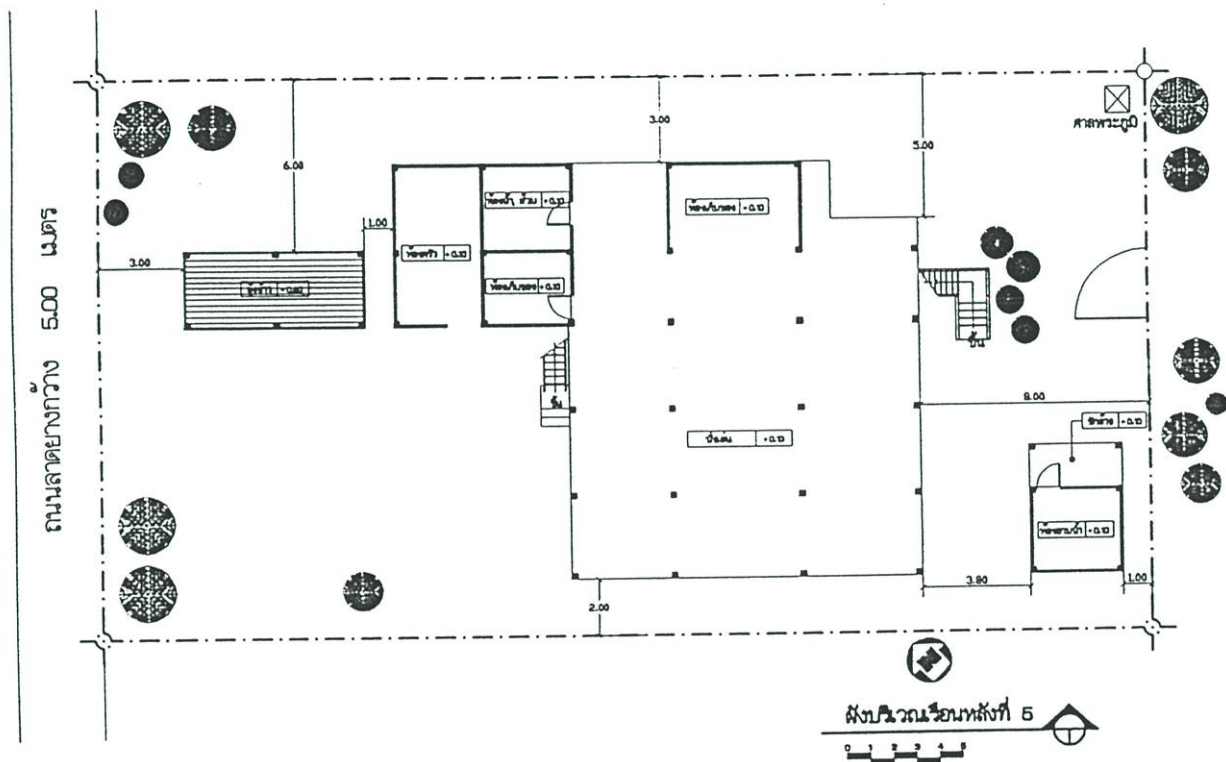

ครัว

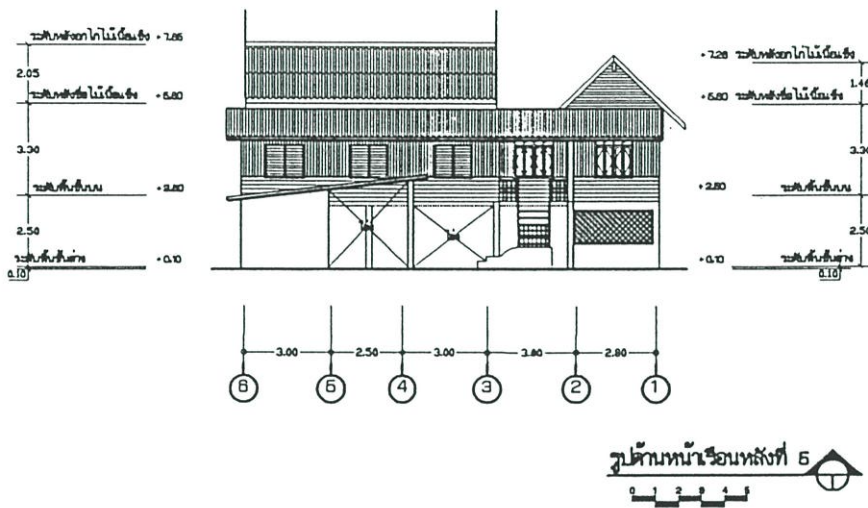

ส่วนซักล้าง

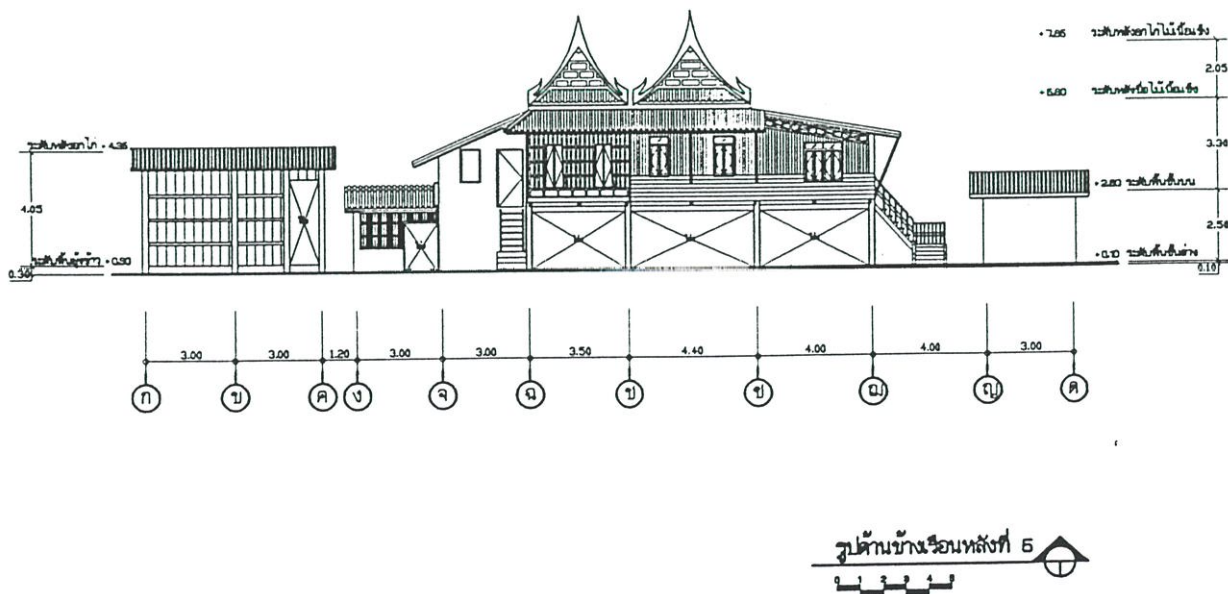
ภาพที่ 4.25 ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่ 4

ภาพที่ 4.26 ผังบริเวณเรือนหลังที่ 5

ภาพที่ 4.29 รูปด้านหน้าเรือนหลังที่ 5

ภาพที่ 4.30 รูปด้านข้างเรือนหลังที่ 2

รูปด้านหน้า

รูปด้านข้าง

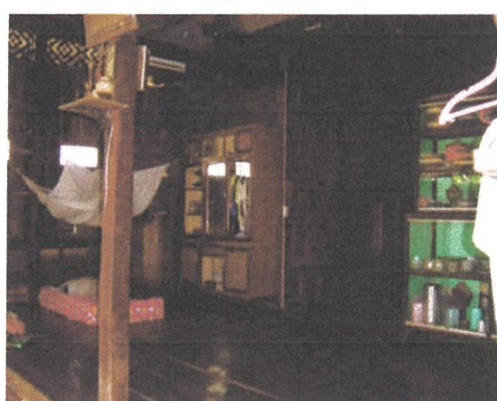
รูปด้านข้าง

รูปด้านหลัง

ชาน

โถง

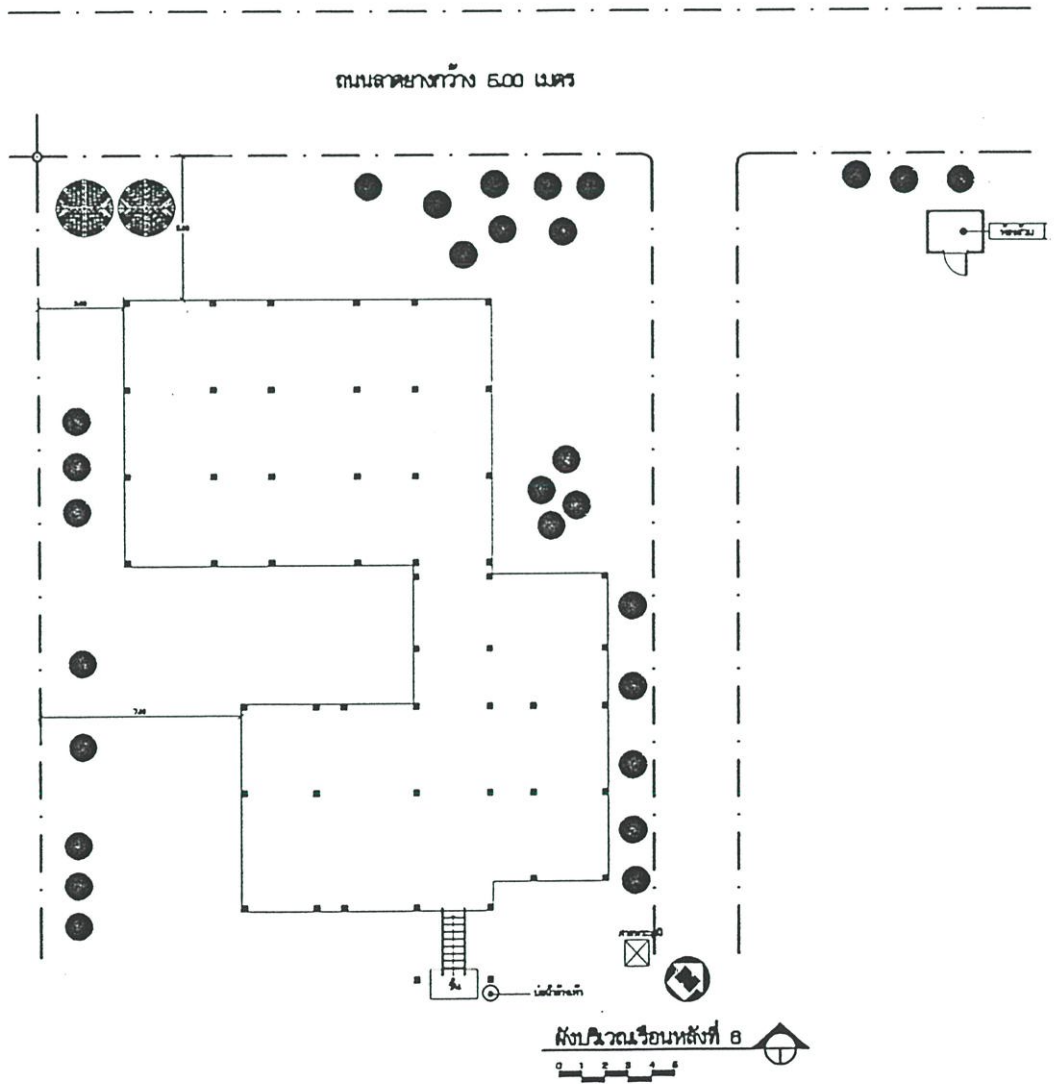

ครัว

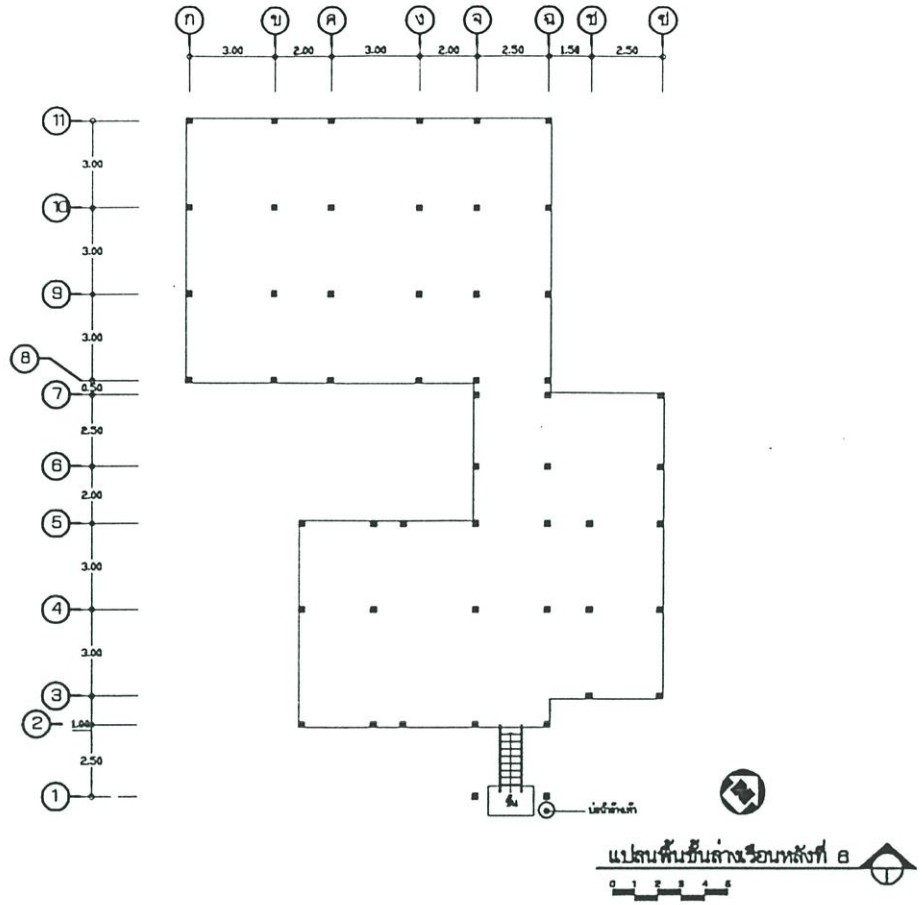

ใต้ถุนเรือน

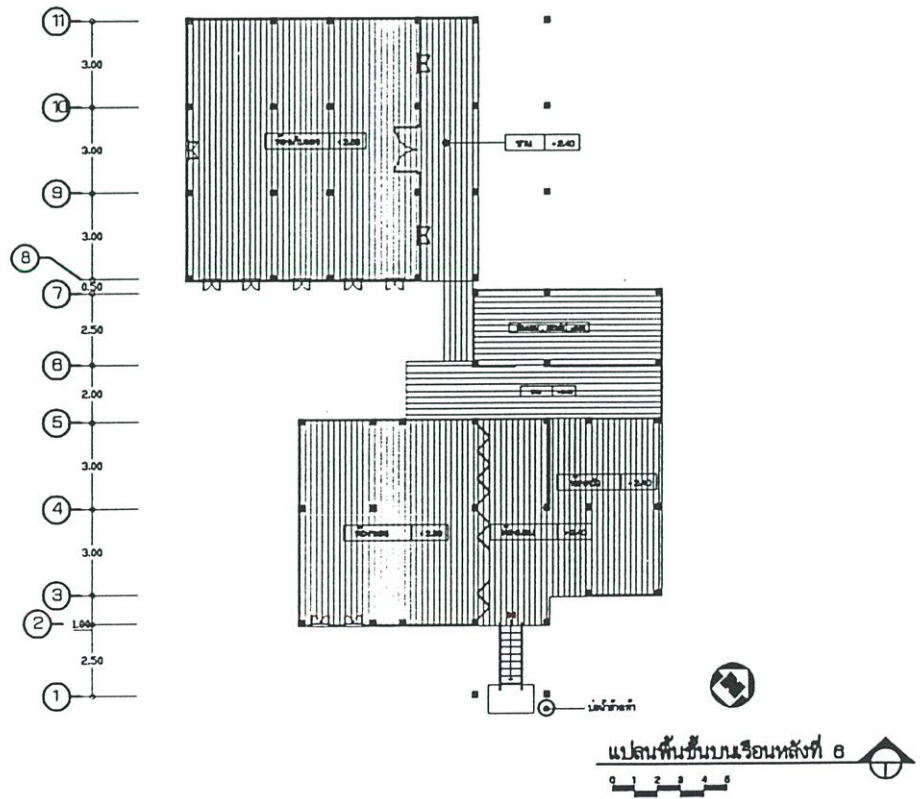
ภาพที่ 4.31 ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่ 5

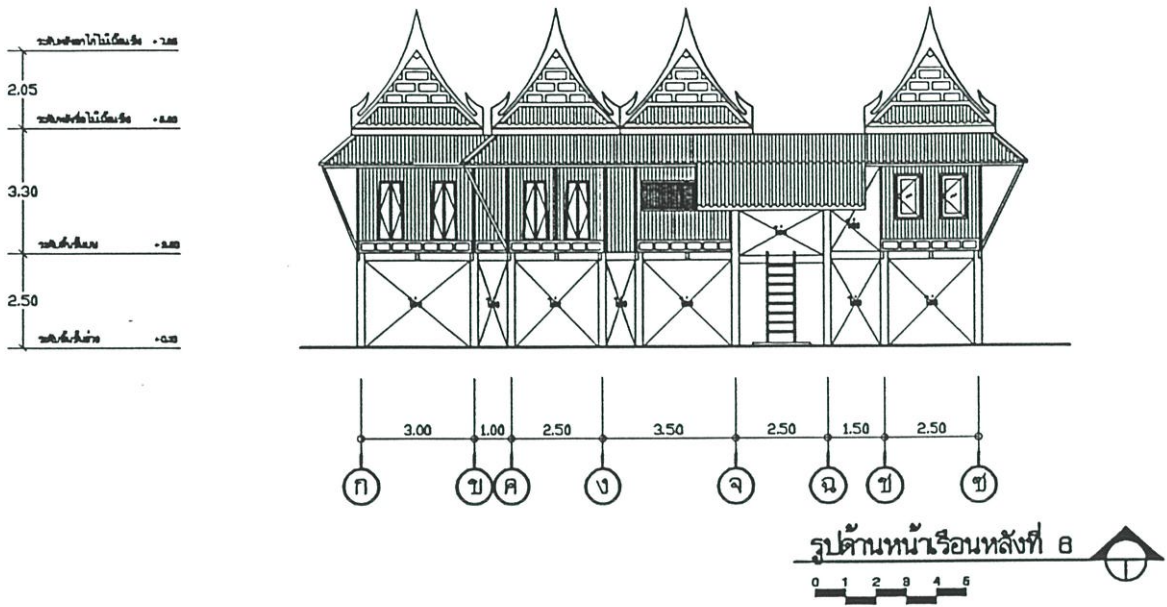
ภาพที่ 4.32 ผังบริเวณเรือนหลังที่ 6

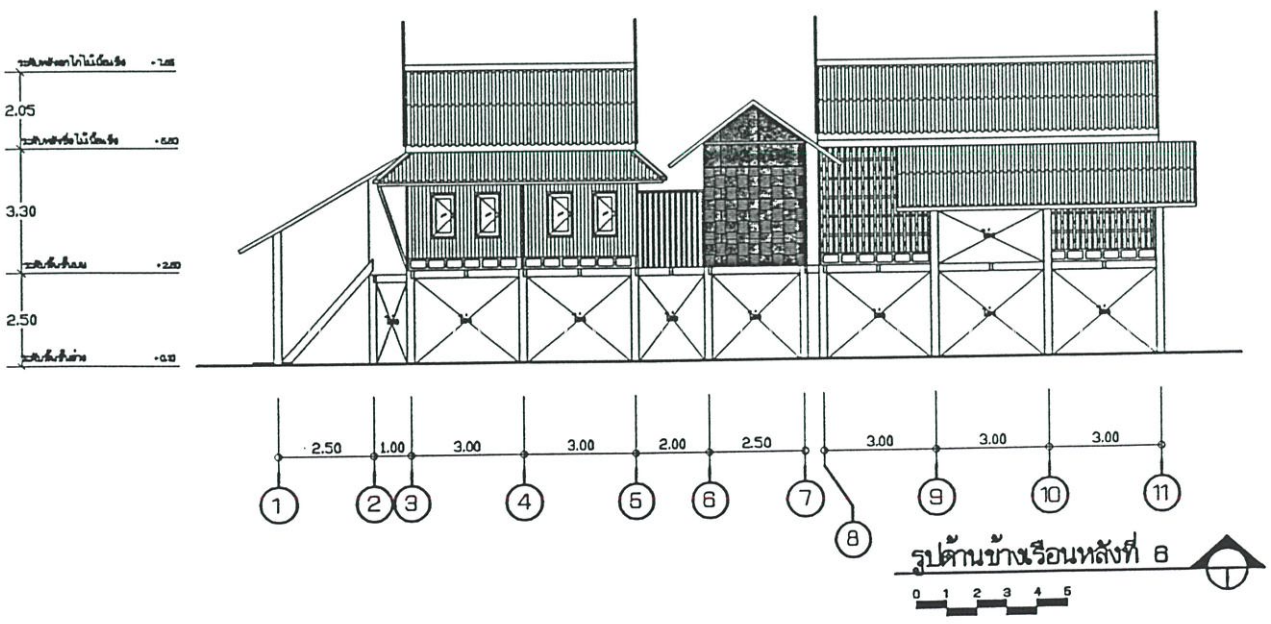
ภาพที่ 4.33 แปลนชั้นล่างเรียนหลังที่ ๖

ภาพที่ 4.34 แปลนชั้นบนเรียนหลังที่ ๖

ภาพที่ 4.35 รูปด้านหน้าเรือนหลังที่ 6

ภาพที่ 4.36 รูปด้านข้างเรือนหลังที่ 6

รูปด้านหน้า

รูปด้านข้าง

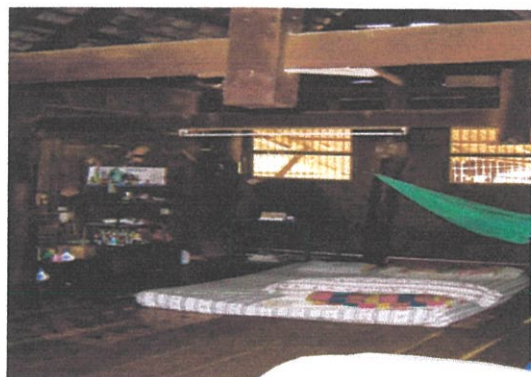
บันได

ศาลพระภูมิเจ้าที่

ครัว

เตียง

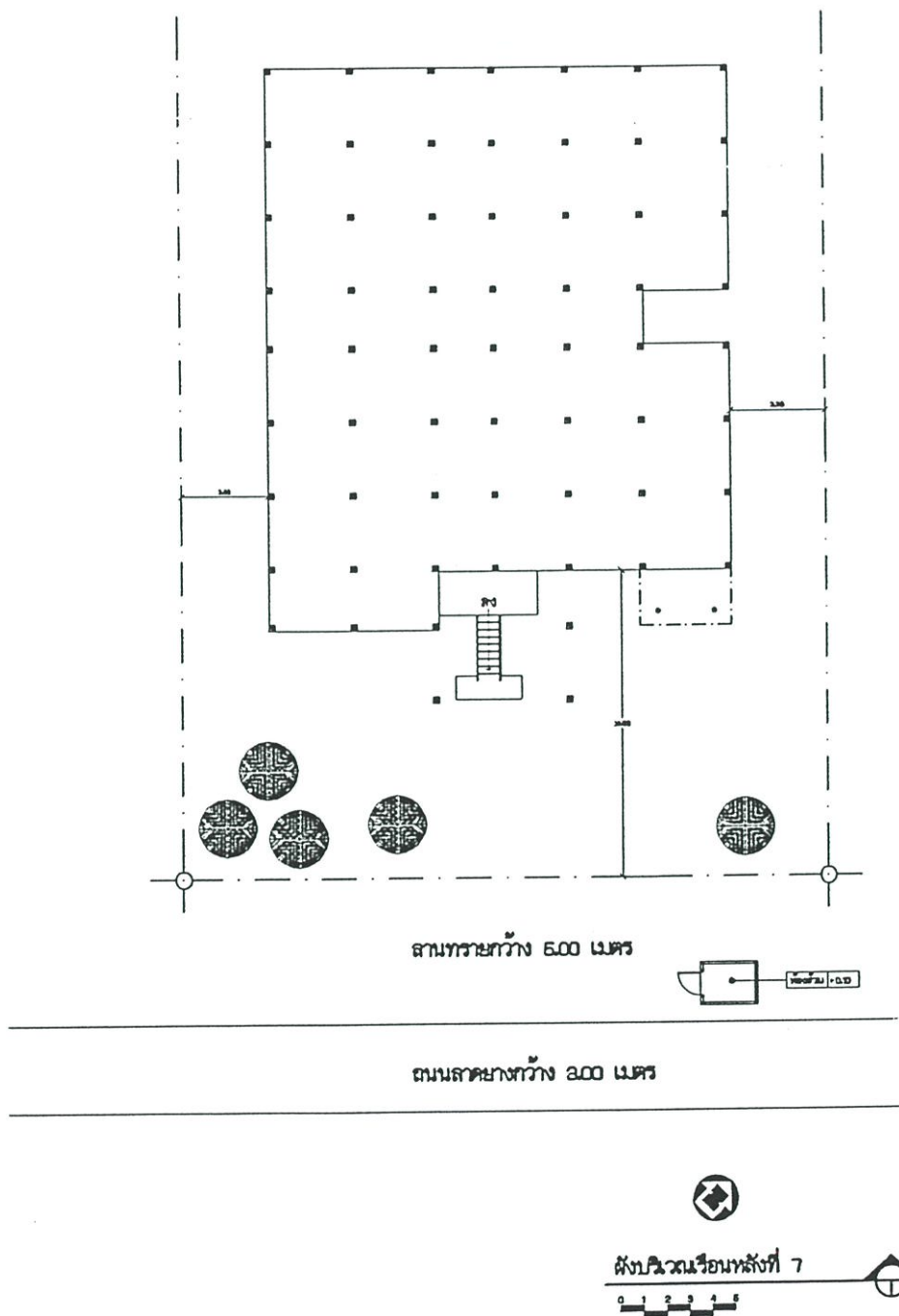

ห้องน้ำ

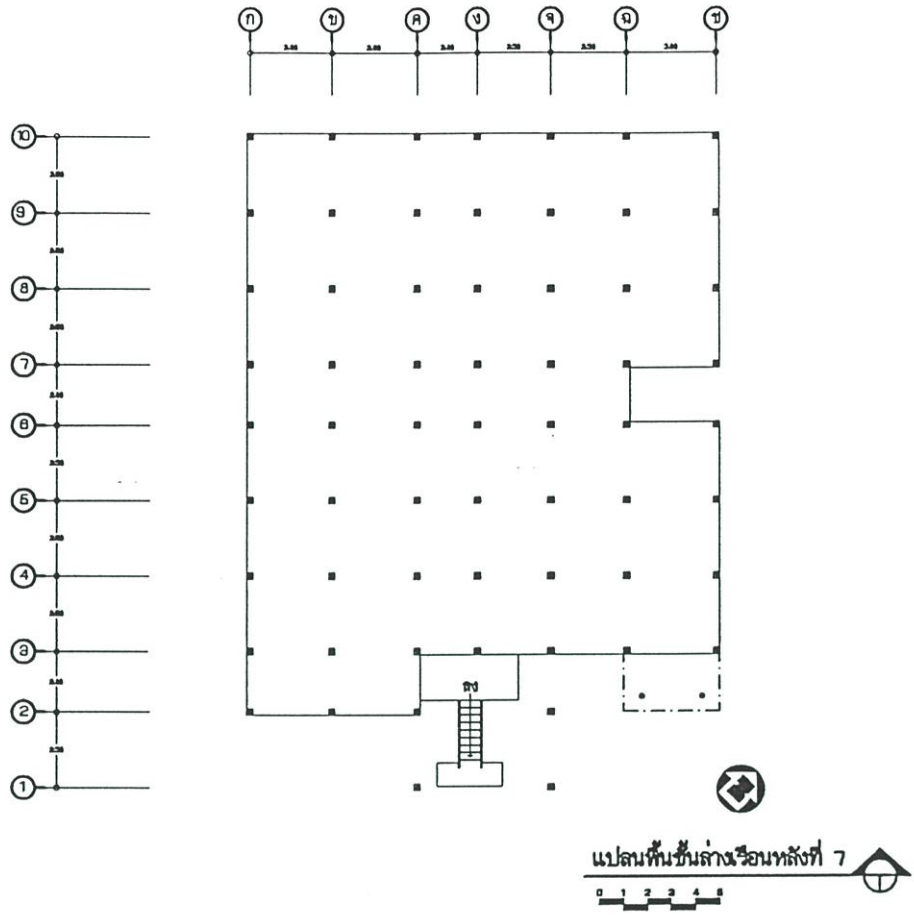

ใต้ถุนเรือน

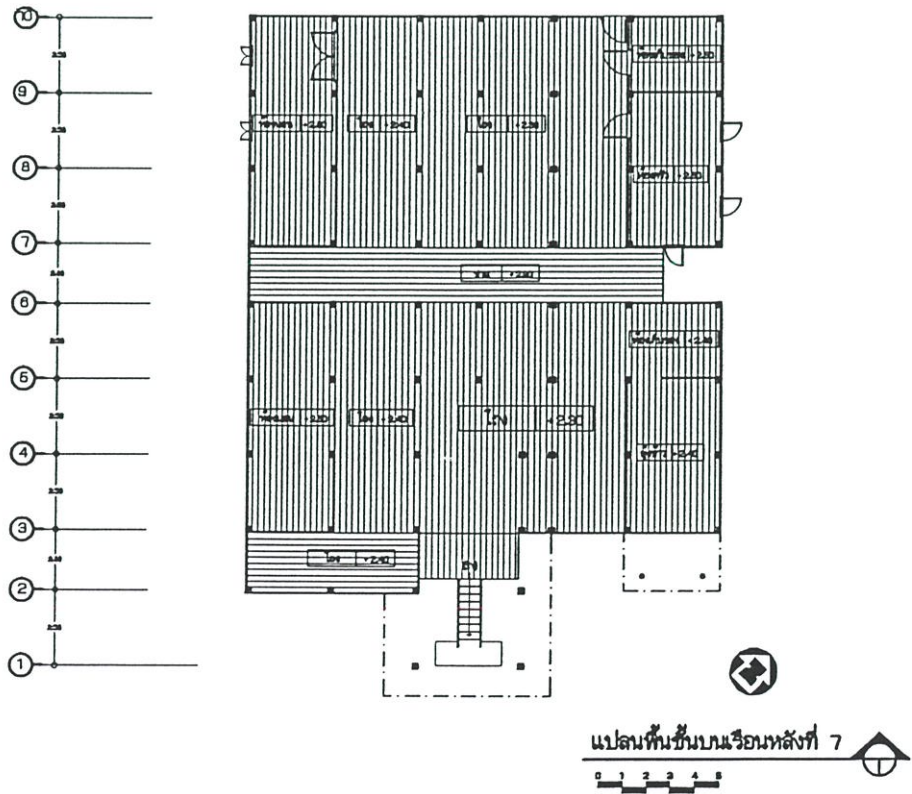
ภาพที่ 4.37 ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่ 6

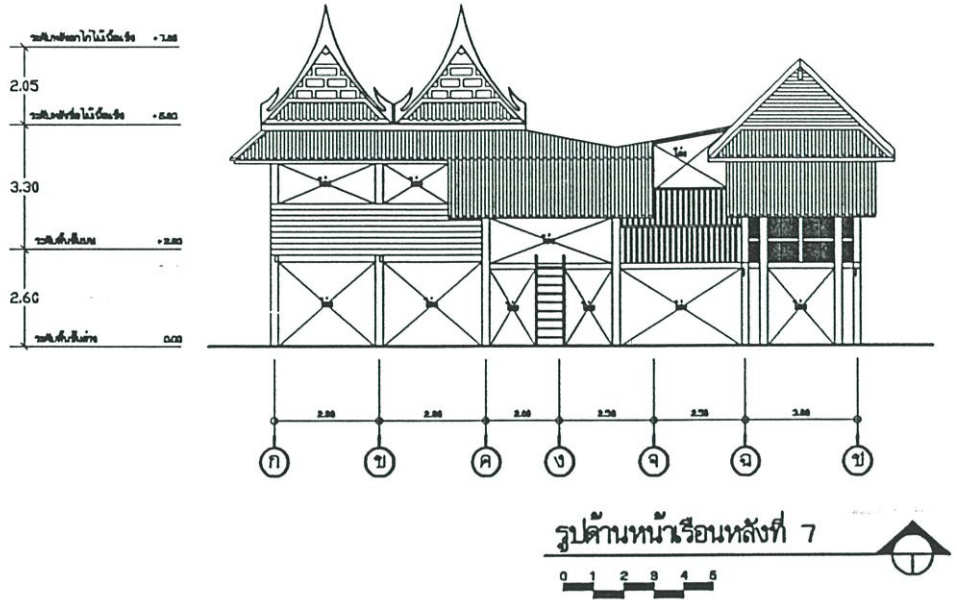
ภาพที่ 4.38 ผังบริเวณเรือนหลังที่ 7

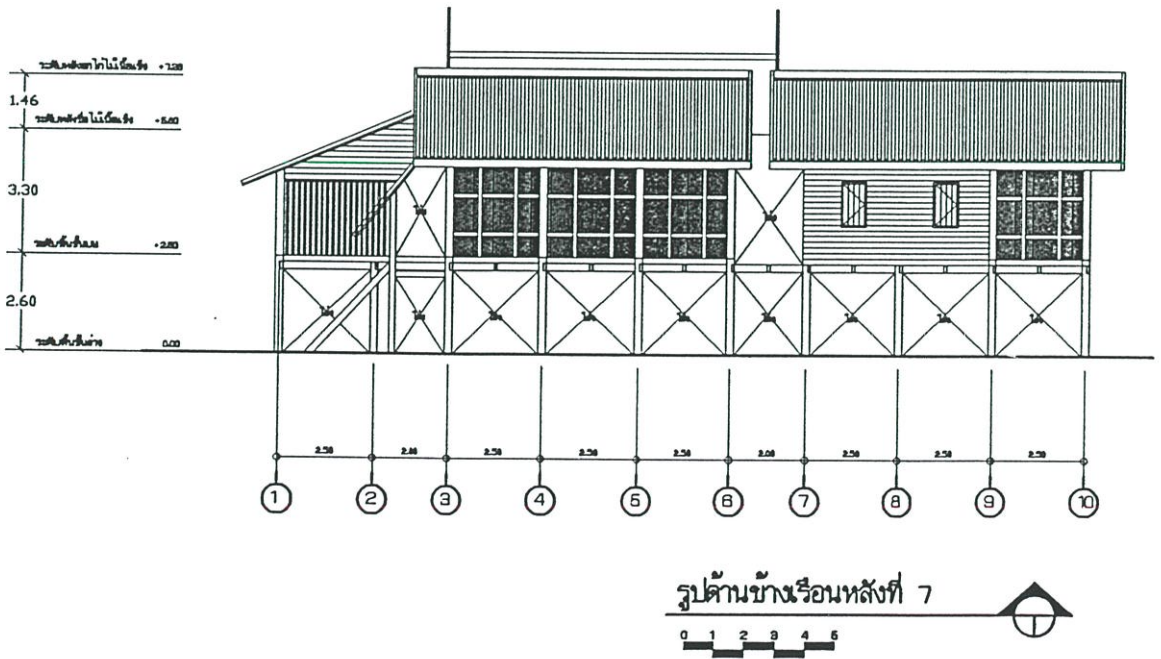
ภาพที่ 4.39 แปลนชั้นล่างเรียนหลังที่ 7

ภาพที่ 4.40 แปลนชั้นบนเรียนหลังที่ 7

ภาพที่ 4.41 รูปด้านหน้าเรือนหลังที่ 7

ภาพที่ 4.42 รูปด้านข้างเรือนหลังที่ 7

รูปด้านหน้า

รูปด้านข้าง

สภาพแวดล้อมของเรือน

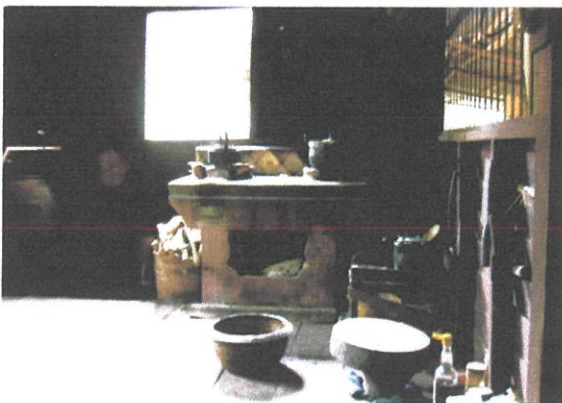
รูปด้านข้าง

บันได

โถง

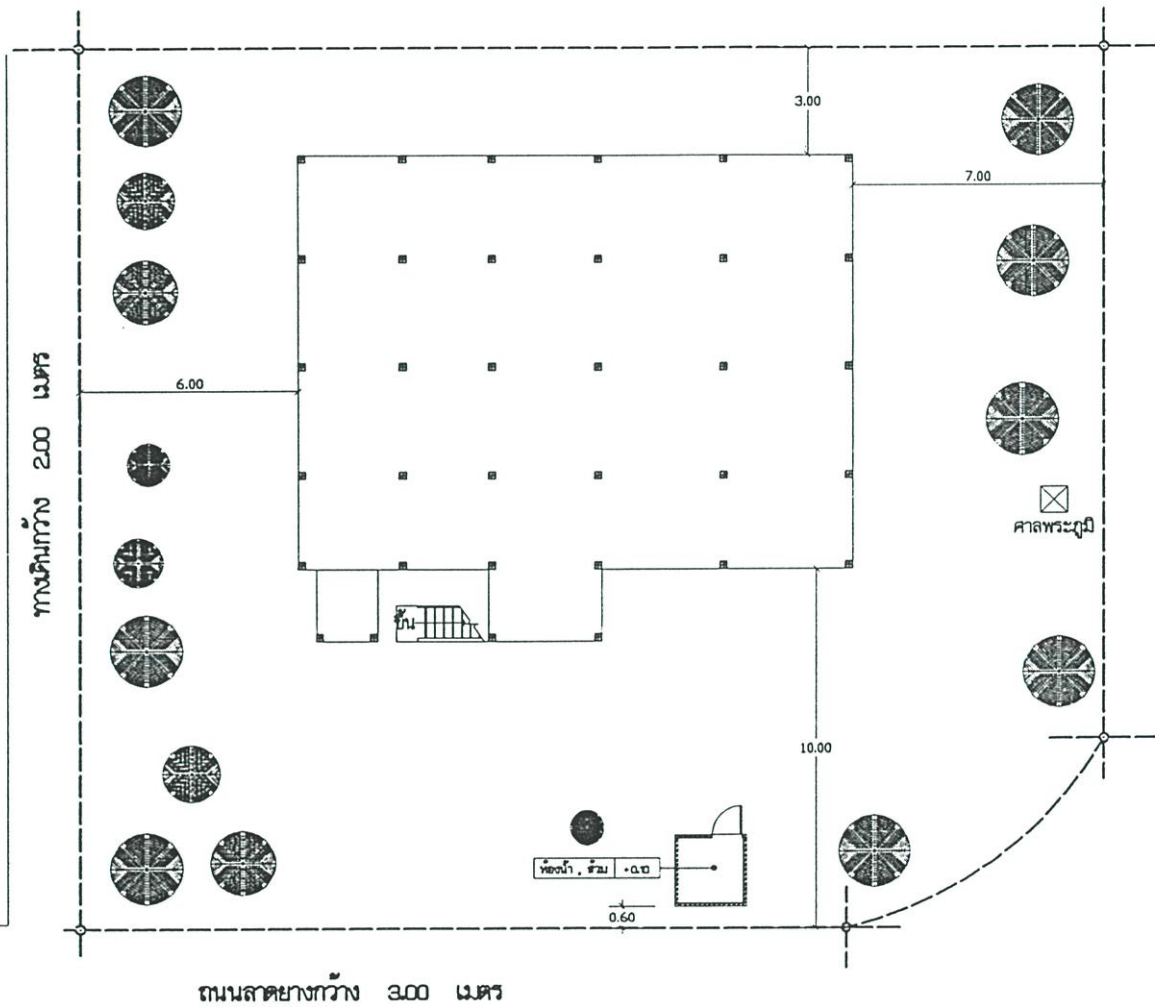

ครัว

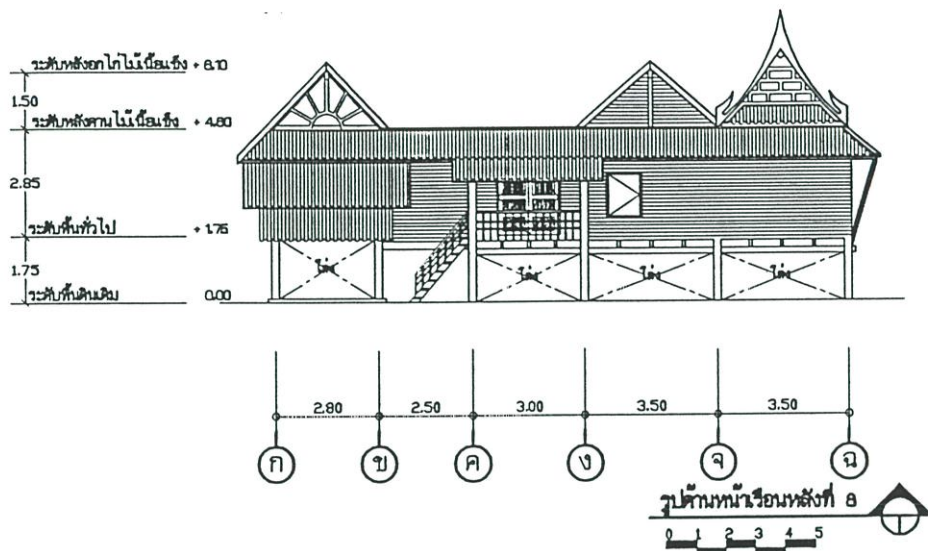

ใต้ถุนเรือน

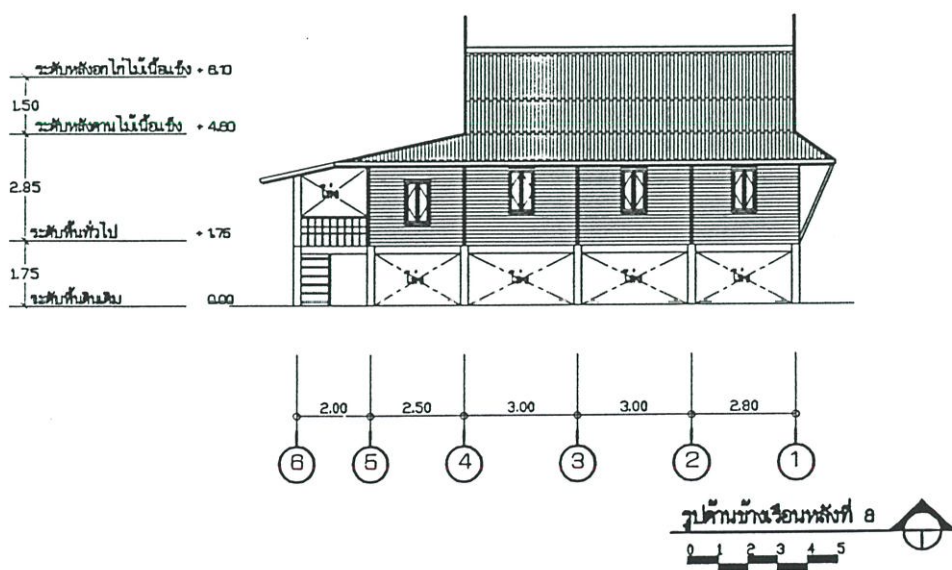
ภาพที่ 4.43 ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่ 7

ภาพที่ 4.44 ผังบริเวณเรือนหลังที่ 8

ภาพที่ 4.47 รูปด้านหน้าเรือนหลังที่ 8

ภาพที่ 4.48 รูปด้านข้างเรือนหลังที่ 8

รูปด้านหน้า

รูปด้านหลัง

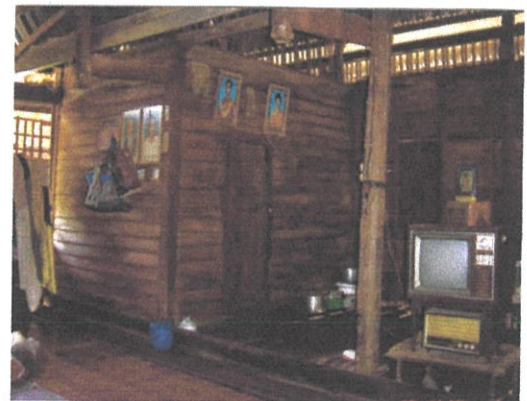
ทางเข้าหลัก

ห้องน้ำ

โถง

ส่วนห้องปิด

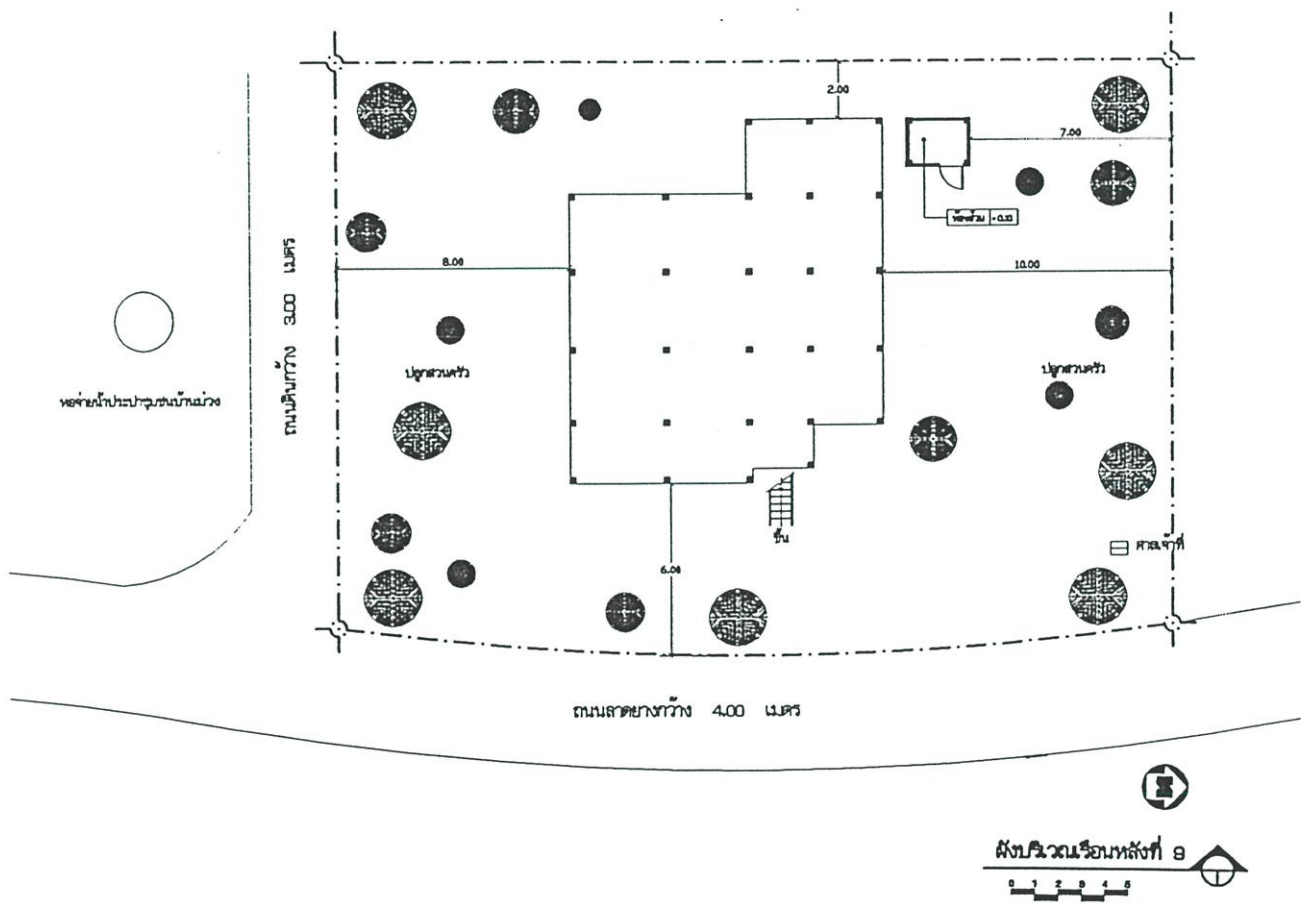

ครัว

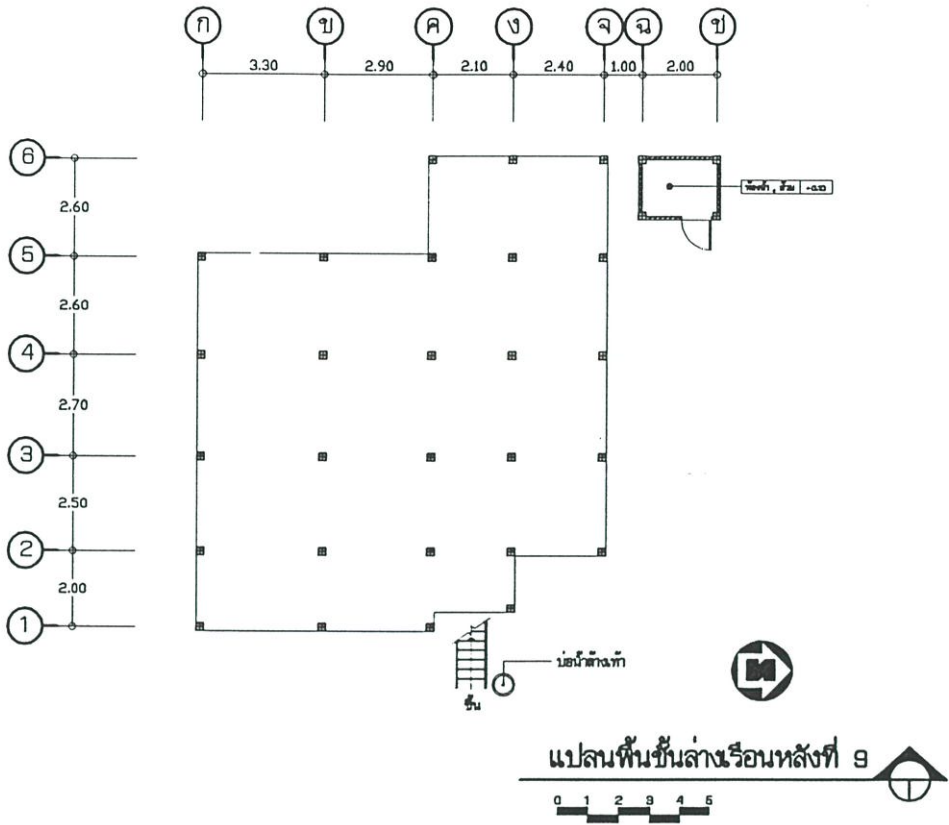

ใต้ถุนเรือน

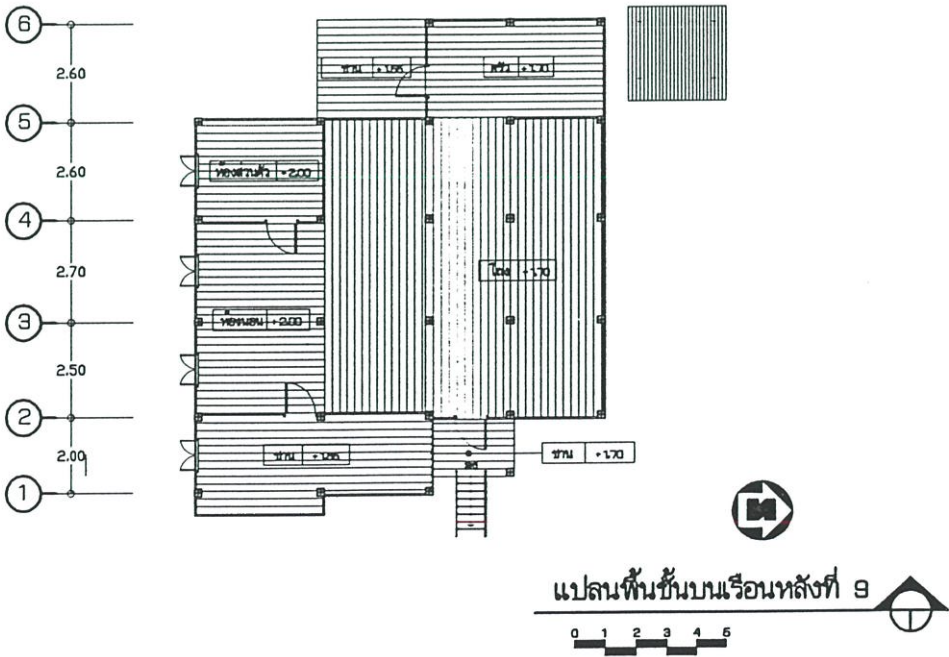
ภาพที่ 4.49 ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่ 8

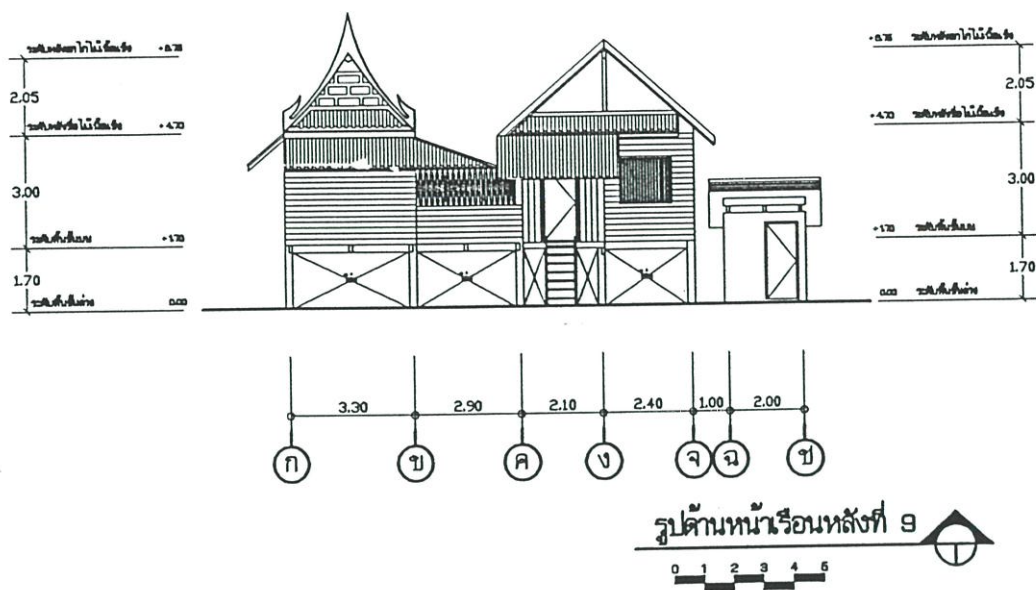
ภาพที่ 4.50 ผังบริเวณเรือนหลังที่ 9

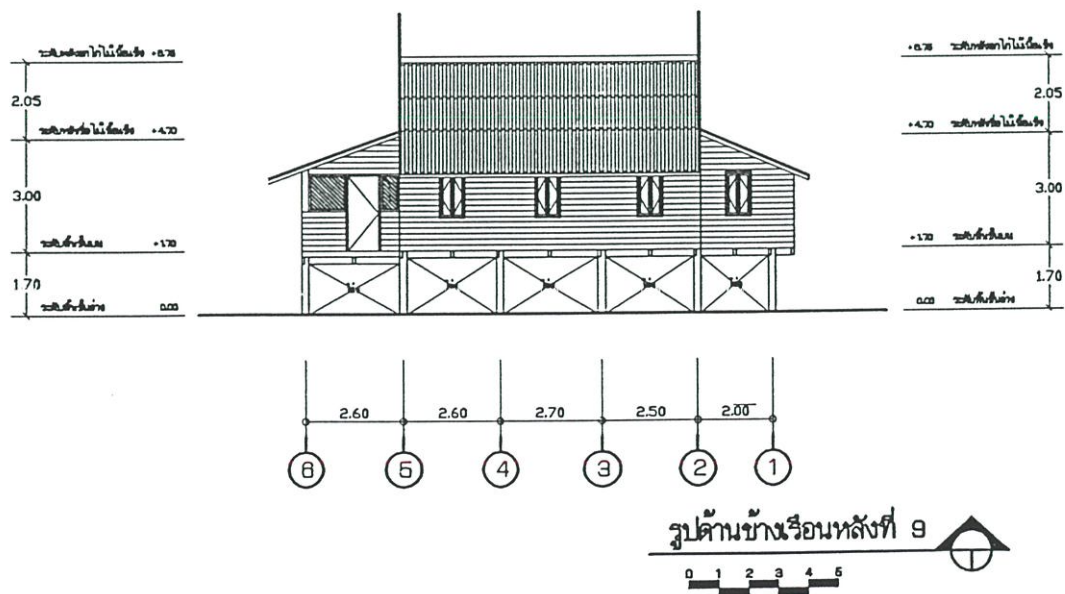
ภาพที่ 4.51 แปลนชั้นล่างเรือนหลังที่ 9

ภาพที่ 4.52 แปลนชั้นบนเรือนหลังที่ 9

ภาพที่ 4.53 รูปด้านหน้าเรือนหลังที่ 9

ภาพที่ 4.54 รูปด้านข้างเรือนหลังที่ 9

รั้วหน้าบ้าน

รูปด้านข้าง

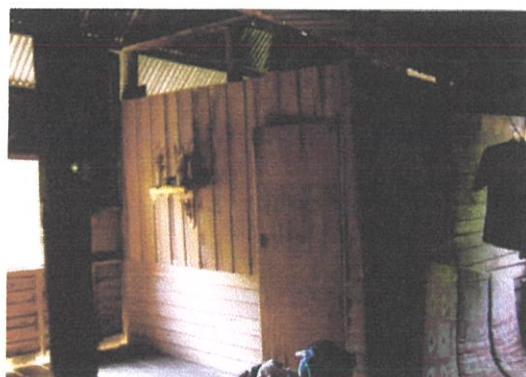
สภาพแวดล้อมเรือน

ชาน

ชาน

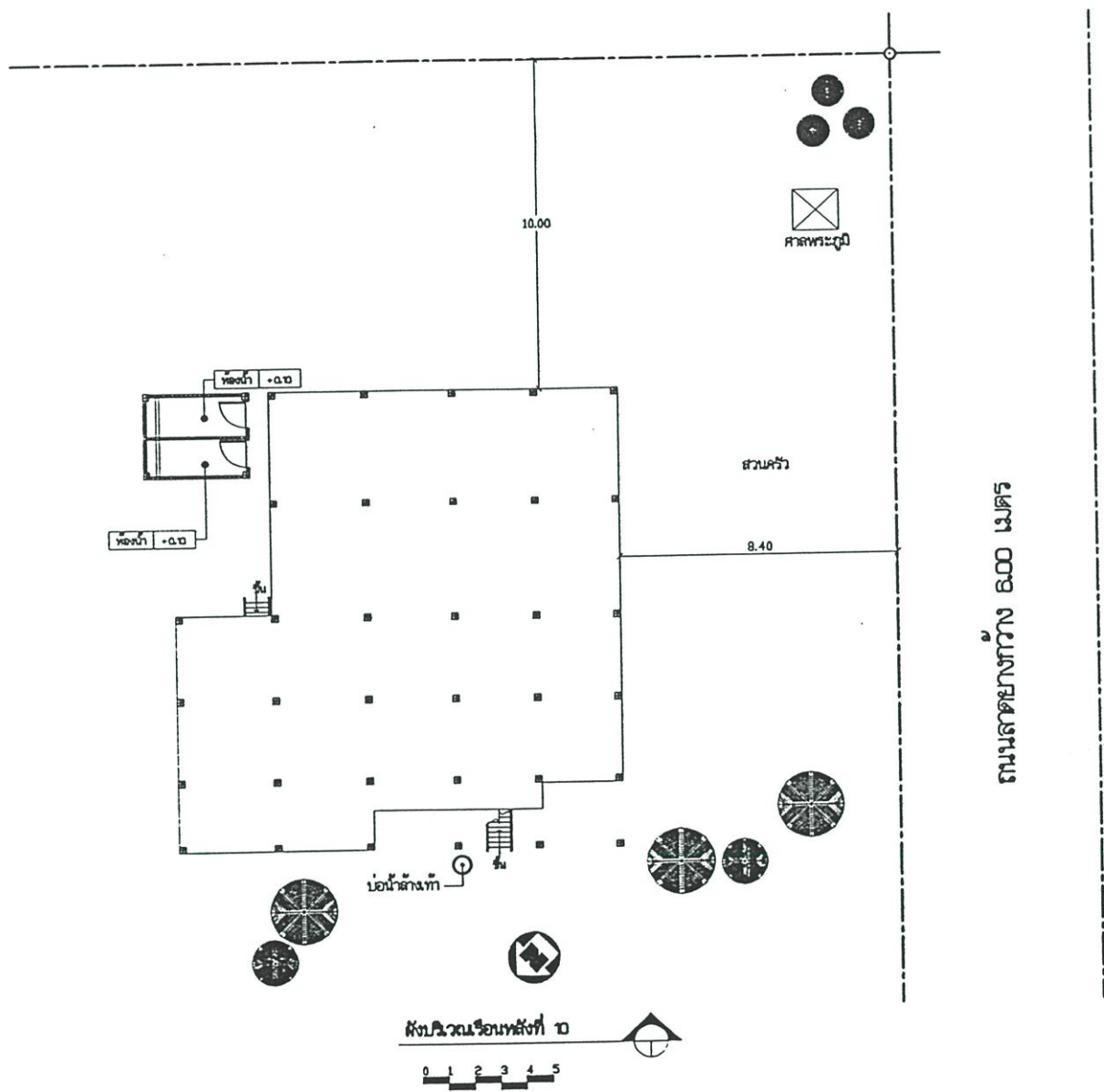
ส่วนห้องปิด

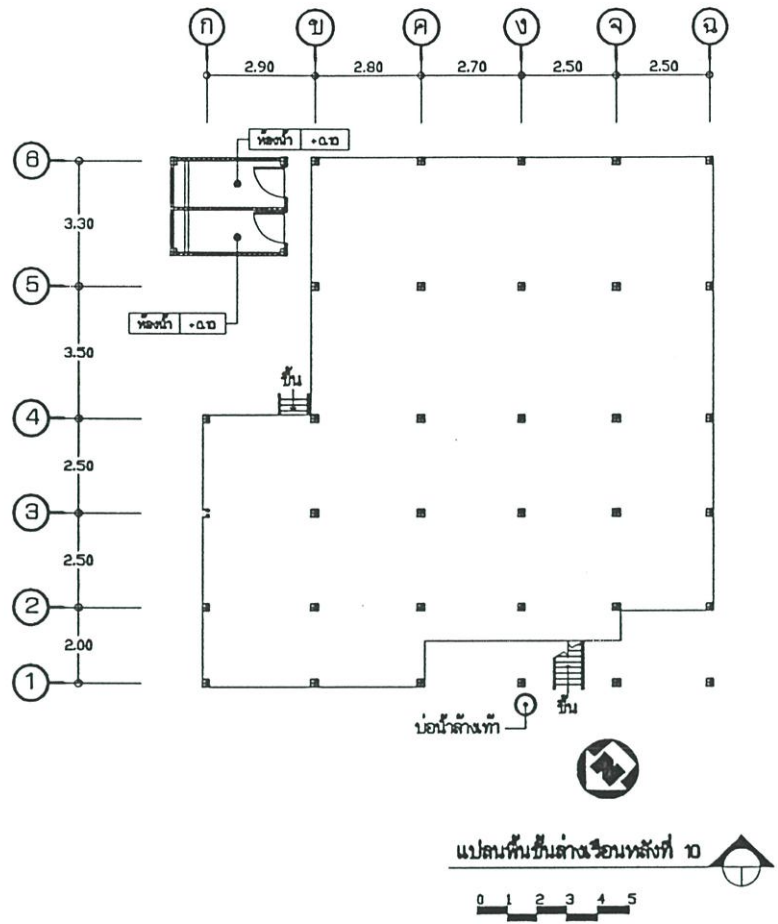
บริเวณทำครัว

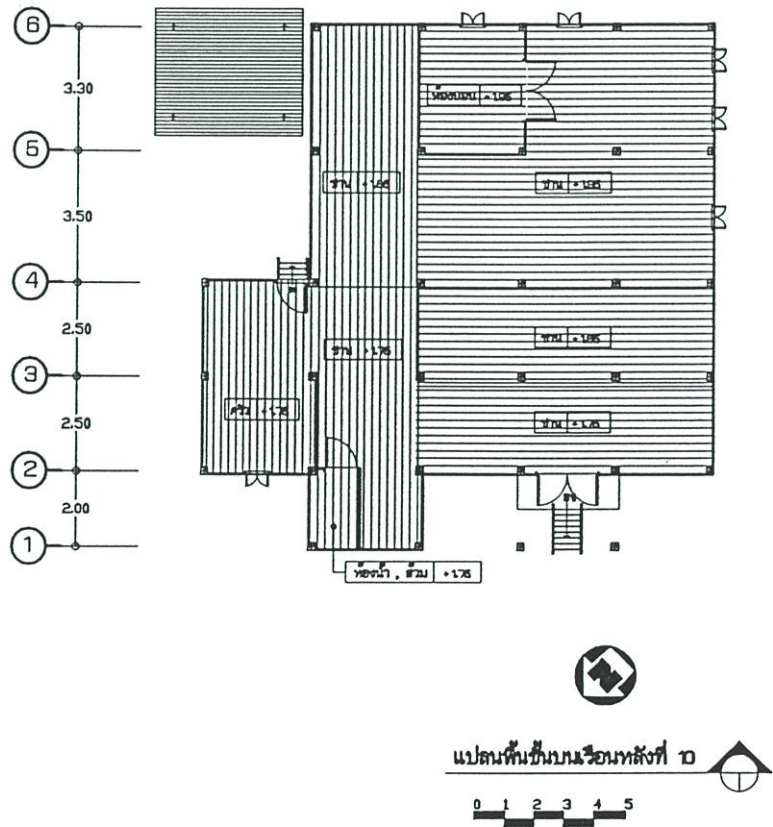
ห้องน้ำ

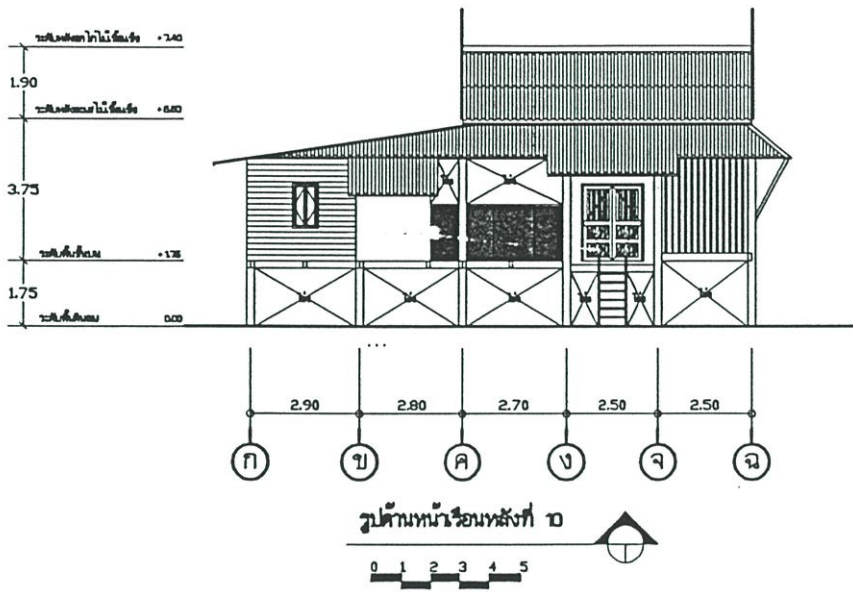
ภาพที่ 4.56 ผังบริเวณเรือนหลังที่ 10

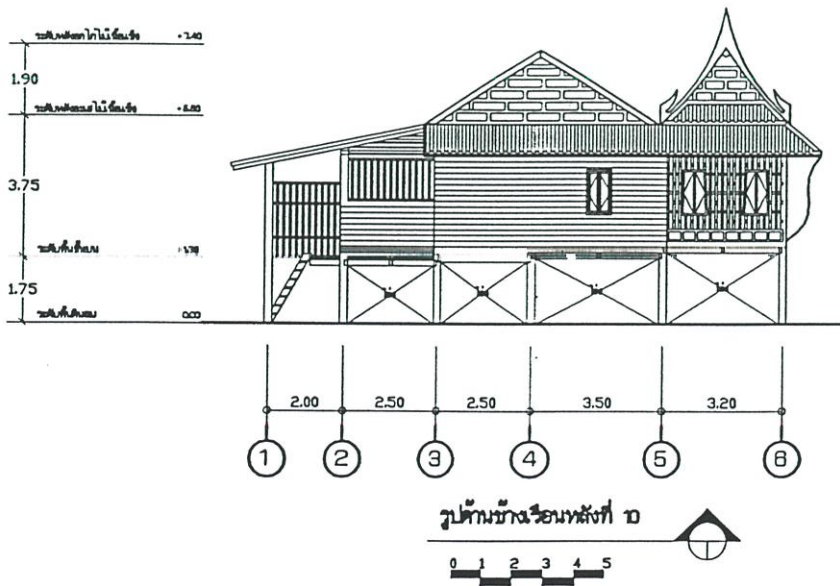
ภาพที่ 4.57 แปลนชั้นล่างเรือนหลังที่ 10

ภาพที่ 4.58 แปลนชั้นบนเรือนหลังที่ 10

ภาพที่ 4.59 รูปด้านหน้าเรือนหลังที่ ๑๐

ภาพที่ 4.60 รูปด้านข้างเรือนหลังที่ ๑๐

รูปด้านหน้า

รูปด้านข้าง

บันได

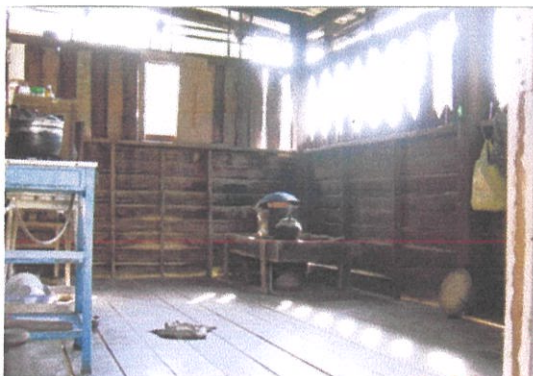
ศาลพระภูมิเจ้าที่

โถง

ชาน

ครัว

ลานซักล้าง

ภาพที่ 4.61 ลักษณะโดยรวมเรือนหลังที่ 10

ตอนที่ 2 องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ

ส่วนที่ 1 : ส่วนประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้น

ตารางที่ 4.31 ส่วนประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้น

รายการ	เรือนหลังที่										จำนวน (ความถี่)	ร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1. จั่วของบ้านหันทางทิศ												
ตะวันออกเฉียงใต้	λ	λ	λ		λ	λ	λ				6	60.00
ตะวันออก								λ			1	10.00
เหนือ										λ	1	10.00
ตะวันตกเฉียงเหนือ									λ		1	10.00
ตะวันตกเฉียงใต้				λ							1	10.00
2. ขนาดมุมของหน้าจั่วแบบมีเหงา												
60 องศา	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00
3. บันไดบ้าน อยู่ทางทิศ												
ตะวันออก	λ	λ	λ						λ		4	40.00
ตะวันออกเฉียงใต้						λ	λ				2	20.00
เหนือ					λ			λ		λ	3	30.00
ตะวันตกเฉียงใต้				λ							1	10.00
4. จำนวนชั้นบันได												
7 ชั้น	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ		λ	9	90.00
5 ชั้น									λ		1	10.00
5. ครีวยู่ทางทิศ												
เหนือ			λ				λ	λ			3	30.00
ตะวันตก	λ								λ		2	20.00
ตะวันออกเฉียงเหนือ				λ		λ					2	20.00
ตะวันตกเฉียงเหนือ		λ			λ						2	20.00
ตะวันออก										λ	1	10.00
6. พื้นที่ชานคติดเป็นร้อยละของพื้นที่ ใช้สอยชั้นบน												
10 - 20		λ				λ					2	20.00
21 - 30				λ			λ	λ	λ		4	40.00
31 - 40			λ		λ						2	20.00
41 - 50	λ									λ	2	20.00

ตารางที่ 4.31 (ต่อ)

รายการ	เงื่อนไขที่										จำนวน (ความถี่)	ร้อยละ	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
7. พื้นที่โถง คิดเป็นร้อยละของพื้นที่ใช้สอยชั้นบน													
31 - 40	λ		λ	λ	λ					λ	5	50.00	
41 - 50						λ	λ		λ		3	30.00	
51 - 60		λ						λ			2	20.00	
8. พื้นที่ครัวคิดเป็นร้อยละของพื้นที่ใช้สอยชั้นบน													
6 - 10		λ	λ	λ	λ		λ	λ	λ	λ	8	80.00	
11 - 15						λ					1	10.00	
16 - 20	λ										1	10.00	
9. พื้นที่ห้องส่วนตัวคิดเป็นร้อยละของพื้นที่ใช้สอยชั้นบน													
6 - 10										λ	1	10.00	
11 - 15	λ							λ			2	20.00	
16 - 20		λ	λ		λ	λ					4	40.00	
21 - 25				λ			λ		λ		3	30.00	
10. พื้นที่ห้องน้ำ - ห้องส้วม คิดเป็นร้อยละของพื้นที่ใช้สอยชั้นบน													
3 - 5		λ	λ		λ						4	66.66	
6 - 8				λ		λ					2	33.33	
11. ระดับพื้นของชั้นสองของเรือน													
3 ระดับ	λ	λ	λ	λ		λ	λ	λ	λ		8	80.00	
4 ระดับ					λ					λ	2	20.00	
12. ความสูงใต้ถุนเรือน													
1.50 เมตร		λ				λ			λ		3	30.00	
1.60 เมตร			λ					λ			2	20.00	
1.70 เมตร	λ				λ		λ			λ	4	40.00	
2.00 เมตร				λ							1	10.00	

จากตารางที่ 4.31 กลุ่มตัวอย่าง ส่วนประกอบของเรือน ไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้น
 จั่วของบ้านหันทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ คิดเป็นร้อยละ 60.00 ขนาดมุมของหน้าจั่วแบบมีเหงา มี
 มุมขนาด 60 องศา คิดเป็นร้อยละ 100 บ้านไต่บ้านหันทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ คิดเป็นร้อยละ 40.00 หัน
 ทางทิศเหนือร้อยละ 30.00 หันทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ร้อยละ 20.00 จำนวนชั้นบ้านไต่มี 7 ชั้น
 คิดเป็นร้อยละ 90.00 บ้านไต่จำนวน 5 ชั้น คิดเป็นร้อยละ 10.00 ครัวอยู่ทิศเหนือ ร้อยละ 30.00
 ทิศตะวันตก ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 20.00 พื้นที่ชาน
 คิดเป็นร้อยละ 21 - 30 ของพื้นที่ใช้สอยชั้นบน ความถี่คิดเป็นจำนวนร้อยละ 40.00 พื้นที่โถง
 คิดเป็นร้อยละ 31 - 40 ของพื้นที่ใช้สอยชั้นบน มีความถี่ คิดเป็นจำนวนร้อยละ 50 พื้นที่ครัว
 พื้นที่ครัว คิดเป็นร้อยละ 6 - 10 ของพื้นที่ใช้สอยชั้นบน ความถี่คิดเป็นร้อยละ 80.00 พื้นที่
 ส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 16 - 20 ของพื้นที่ใช้สอยชั้นบน ความถี่คิดเป็นจำนวนร้อยละ 40 พื้นที่
 ห้องน้ำ - ห้องส้วม คิดเป็นร้อยละ 3 - 5 ของพื้นที่ใช้สอยชั้นบน มีความถี่คิดเป็นร้อยละ 66.66
 ระดับ พื้นของชั้นสองของเรือนมี 3 ระดับ คิดเป็นร้อยละ 80.00 ความสูงใต้ถุนเรือน 1.50 เมตร
 คิดเป็นร้อยละ 30.00

ตารางที่ 4.32 ส่วนประกอบต่างๆ ของเรือน

รายการ	เรือนหลังที่										จำนวน (ความถี่)	ร้อย ละ	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
1. ส่วนต่อเติมภายในเรือน													
ชาน	λ			λ				λ			3	30.00	
ห้องนอน		λ		λ	λ						3	30.00	
ครัว						λ	λ		λ		3	30.00	
ห้องน้ำ - ห้องส้วม		λ		λ						λ	3	30.00	
2. ความสว่างภายในเรือน													
ใช้แสงสว่างจากธรรมชาติและ แสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าร่วมกัน	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00	
3. สีสที่ใช้กับเรือน													
ทาสีภายนอก		λ	λ	λ							3	30.00	
ไม่ทาสีภายนอก	λ				λ	λ	λ	λ	λ	λ	7	70.00	
ทาสีภายใน		λ			λ						2	20.00	
ไม่ทาสีภายใน	λ		λ	λ		λ	λ	λ	λ	λ	8	80.00	

ตารางที่ 4.32 (ต่อ)

รายการ	เรือนหลังที่										จำนวน (ความถี่)	ร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
4. การระบายอากาศ												
มีทั้งหน้าต่างและช่องลม	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00
5. ระบบประปา												
ใช้ระบบประปา	λ				λ	λ	λ	λ	λ	λ	7	70.00
ใช้ระบบประปาและบาดาล		λ	λ	λ							3	30.00
6. ระบบบำบัดน้ำเสีย												
มีน้ำเกรอะ บ่อซึม	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00
7. พื้นที่สำหรับเก็บขยะและสิ่งปฏิกูล												
เผา	λ	λ	λ	λ		λ	λ	λ	λ	λ	9	90.00
ฝัง					λ						1	10.00
8. ส่วนต่อเติมภายนอกเรือน												
โรงรถ	λ	λ									2	22.22
ศาลาพักร้อน	λ				λ						2	22.22
ครัว	λ										1	11.11
ห้องน้ำ - ห้องส้วม						λ	λ	λ	λ		4	44.44
9. มีศาลพระภูมิ												
ศาลพระภูมิตั้งทางทิศตะวันออก						λ	λ				2	25.00
ศาลพระภูมิตั้งทางทิศตะวันออก เฉียงเหนือ					λ				λ	λ	3	37.50
ศาลพระภูมิตั้งทางทิศตะวันออก เฉียงใต้			λ	λ							2	25.00
ศาลพระภูมิตั้งทางทิศใต้								λ			1	12.50
10. ส่วนจอดรถ												
มี	λ	λ									2	20.00
ไม่มี			λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	8	80.00
11. มีบ่อน้ำสำหรับล้างเท้า												
มี	λ			λ		λ	λ	λ	λ	λ	7	70.00
ไม่มี		λ	λ		λ						3	30.00

จากตารางที่ 4.32 กลุ่มตัวอย่าง มีการต่อเติมพื้นที่ภายในเรือน ส่วนของชาน ห้องนอน ครัว และห้องน้ำ - ห้องส้วม มีจำนวนร้อยละ 30.00 ความสว่างภายในเรือนใช้แสงสว่างจากธรรมชาติและแสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าร่วมกับคิดเป็นร้อยละ 100.00 ส่วนสีที่ใช้กับเรือน ทาสีภายนอกร้อยละ 30.00 ไม่ทาสีภายนอกร้อยละ 70.00 ทาสีภายในคิดเป็นร้อยละ 20.00 ไม่ทาสีภายในคิดเป็นร้อยละ 80.00 การระบายอากาศ กลุ่มตัวอย่าง ระบายอากาศโดยใช้หน้าต่าง และช่องลมคิดเป็นร้อยละ 100.00 ระบบประปา กลุ่มตัวอย่างใช้ระบบประปา คิดเป็นร้อยละ 70.00 ใช้ระบบประปาและบาดาล ร่วมกับร้อยละ 30.00 ระบบบำบัดน้ำเสียใช้บ่อเกรอะ บ่อซึม คิดเป็นร้อยละ 100.00 พื้นที่สำหรับทิ้งขยะโดยการเผา คิดเป็นร้อยละ 90.00 ผังร้อยละ 10.00

ส่วนต่อเติมภายนอกเรือน กลุ่มตัวอย่าง ต่อเติมห้องน้ำ - ห้องส้วม ร้อยละ 40.00 ต่อเติมโรงรถและศาลาพักผ่อนร้อยละ 20.00 ต่อเติมครัว ร้อยละ 10.00 กลุ่มตัวอย่างมีศาลาพระภูมิ ตั้งทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 37.50 ตั้งทางทิศตะวันออกและทิศตะวันออกเฉียงใต้ร้อยละ 25.00 ทางทิศใต้ร้อยละ 12.50 กลุ่มตัวอย่างไม่มีพื้นที่จอดรถคิดเป็นร้อยละ 80.00 ส่วนใหญ่มีบ่อน้ำสำหรับล้างหน้าร้อยละ 70.00

ส่วนที่ 2 ส่วนประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะโครงสร้าง

ตารางที่ 4.33 โครงสร้างและส่วนประกอบของเรือน

รายการ	เรือนหลังที่										จำนวน (ความถี่)	ร้อยละ	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
1. เสาปูนและเสาไม้													
2. รอด (คาน) ไม้	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00	
3. ภาไม้	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00	
4. ตงไม้	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00	
5. พริ้งไม้		λ	λ	λ	λ	λ				λ	10	100.00	
6. ผักมะขามไม้											6	60.00	
7. พื้นไม้	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	-	-	
8. ช่องตีนช้าง	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00	
9. ร่องตีนแมว				λ		λ			λ		3	30.00	
10. ฝาไม้	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00	
11. ฝาปูน		λ	λ	λ						λ	4	40.00	
12. ฝาสังกะสี			λ							λ	2	20.00	
13. ช่องลมและช่องแสง	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00	

ตารางที่ 4.33 (ต่อ)

รายการ	เรือนหลังที่										จำนวน (ความถี่)	ร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
14. ประตูไม้	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00
15. ประตูเหล็ก		λ					λ				2	20.00
16. ประตู (สำหรับศพออกจากเรือน)			λ	λ		λ	λ				4	40.00
17. หน้าต่าง	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00

จากตารางที่ 4.33 กลุ่มตัวอย่าง มีส่วนประกอบของโครงสร้างของเรือน สามารถแจกแจงรายละเอียดเสนอเป็นร้อยละดังนี้โครงสร้างเสาปูนและเสาไม้เฉลี่ยความถี่ร้อยละ 100.00 มีรอดไม้คิดเป็นร้อยละ 100.00 ราไม้ ร้อยละ 100.00 ส่วนประกอบพริ้งไม้ร้อยละ 60.00 พื้นไม้คิดเป็นร้อยละ 100.00 ร่องดินแถมคิดเป็นร้อยละ 30.00 ช่องดินข้างคิดเป็นร้อยละ 100.00 ฝาไม้คิดเป็นร้อยละ 100.00 ฝาปูนคิดเป็นร้อยละ 40.00 ฝาสังกะสีร้อยละ 20.00 ส่วนประกอบช่องลมและช่องแสงคิดเป็นร้อยละ 100.00 ประตูไม้คิดเป็นร้อยละ 100.00 ส่วนประกอบประตูเหล็กคิดเป็นร้อยละ 20.00 ประตูสำหรับศพออกจากเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.00 ส่วนของหน้าต่างคิดเป็นร้อยละ 100.00

ตารางที่ 4.34 โครงสร้างและส่วนประกอบของหลังคา

รายการ	เรือนหลังที่										จำนวน (ความถี่)	ร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1. กันสาด	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00
2. เค้า											-	-
3. ช่อไม้	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00
4. ดั้งไม้	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00
5. ออกไก่ไม้	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00
6. จันทันไม้	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00
7. แป้ไม้	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00
8. เชิงชายไม้	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00
9. สะพานหนู											-	-
10. บันลมไม้	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00
11. หน้าจั่วไม้	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	10	100.00
12. หลังคาสังกะสี		λ	λ			λ		λ		λ	5	50.00
13. หลังคากระเบื้อง	λ				λ	λ	λ			λ	8	80.00

ตารางที่ 4.34 โครงสร้างและส่วนประกอบของหลังคา

รายการ	เรือนหลังที่										จำนวน (ความถี่)	ร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
14. ไชรา	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	λ		λ	9	90.00
15. ลูกฟังกอสอง	λ				λ	λ	λ			λ	5	50.00

จากตารางที่ 4.34 กลุ่มตัวอย่างมีส่วนประกอบของโครงสร้างของเรือน สามารถแจกแจงรายละเอียดเสนอเป็นค่าร้อยละดังนี้ โครงสร้างของกันสาด ชื่อ ตั้ง ออกไก่ จันทัน แป เริงชาย หน้าจั่ว ทำจากวัสดุประเภทไม้ คิดเป็นร้อยละ 100.00 ไชรา คิดเป็นร้อยละ 90.00 หลังคาทำจากวัสดุประเภทกระเบื้องคิดเป็นร้อยละ 80.00 หลังคาสังกะสีคิดเป็นร้อยละ 50.00 ลูกฟังกอสองคิดเป็นร้อยละ 50.00

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เรือนไทย - มอญ กรณีศึกษาชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

5.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายในของเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้พื้นที่ภายในของเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

5.3 วิธีดำเนินการวิจัย

5.3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

5.3.1.1 ประชากร ได้แก่

ประชากรที่เป็นบุคคล

ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ที่พักอาศัยในหมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 จำนวน 406 คน คิดจาก 1 คน ต่อหนึ่งหน่วยหลังคาเรือน (สถิติประชากรปี 2545 : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง)

ผู้อยู่อาศัยในเรือนไทย - มอญ ในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ที่มีอายุเรือน 100 ปี ขึ้นไป หรือประมาณ 3 ช่วง อายุคน ที่มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นจำนวน 10 คน (1 คนต่อหน่วยหลังคาเรือน) ซึ่งได้มาจากผู้อยู่อาศัยในเรือนไทย - มอญ ที่เป็นประชากรจำนวน 10 หลัง หลังละ 1 คน

ประชากรที่เป็นเรือนไทย - มอญ

เรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วงจังหวัดราชบุรี ที่มีลักษณะเรือนไทยเดิม ผสมจั่วแบน ที่มีอายุเรือน 100 ปี ขึ้นไป หรือประมาณ 3 ช่วงอายุคน ที่มีความต่อเนื่อง ในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นจำนวน 10 หลังคาเรือน ซึ่งได้มาจากการสำรวจ

5.3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคล

ผู้อยู่อาศัยในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ในหมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 จำนวน 201 คน

ผู้อยู่อาศัยในเรือนไทย - มอญ ในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ที่มีอายุเรือน 100 ปี ขึ้นไป

หรือประมาณ 3 ช่วงอายุคนที่มีความต่อเนื่องในการครอบครองและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 10 คนซึ่งได้มาจากผู้อยู่อาศัยในเรือนไทย - มอญ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน (1 คนต่อหนึ่งหน่วยหลังคาเรือน)

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเรือนไทย - มอญ

เรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ที่มีลักษณะเรือนไทยเดิมผสมจั่วแบน ที่มีอายุเรือน 100 ปีขึ้นไป หรือประมาณ 3 ช่วงอายุคน ที่มีความต่อเนื่องในการครอบครองและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จำนวน 10 หลังคาเรือน ซึ่งได้มาจากประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง

5.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการเก็บข้อมูลสภาพแวดล้อมชุมชน สภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ส่วนประกอบตามลักษณะผังพื้น และส่วนประกอบตามลักษณะโครงสร้าง พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายใน แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาของผู้อยู่อาศัยในชุมชนบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี คือ

1. แบบสัมภาษณ์

2. แบบสำรวจ

1. แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 ชุด

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 ใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้อยู่อาศัยในชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ในหมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมชุมชน โดยแบบสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของคนในชุมชนเกี่ยวกับพื้นที่ส่วนกลาง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนสาธารณูปโภค สาธารณูปการ

ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 2 ใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ผู้อยู่อาศัยในเรือนไทย - มอญ ในชุมชน บ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ที่มีอายุ 100 ปีขึ้นไป หรือประมาณ 3 ช่วงอายุคนที่มีความต่อเนื่องในการครอบครอง และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมเรือนไทย - มอญ พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา โดยแบบสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ

ตอนที่ 2 พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่

ตอนที่ 3 ทักษะและความเชื่อ

ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา

2. แบบสำรวจ

ผู้วิจัยได้เตรียม Check List สำหรับบันทึกข้อมูลร่วมกับการถ่ายภาพเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับองค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปลักษณะสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ

ตอนที่ 2 องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้นและตามลักษณะโครงสร้าง

ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้น

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะโครงสร้าง

5.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยของในทางคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

เจ้าคุณทหารลาดกระบัง ออกหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยไปยังองค์การบริหารส่วนตำบล บ้านม่วง กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในชุมชนบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ

2. ผู้วิจัยไปทำการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในชุมชนบ้านม่วง ผู้อยู่อาศัยในเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และทำการสำรวจเรือนไทย - มอญ ในชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ด้วยตนเองจนครบกลุ่มตัวอย่าง

5.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสำรวจผู้วิจัยจะนำมาสังเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกตามเรื่องต่างๆ ดังนี้

5.3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมชุมชน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของคนในชุมชนเกี่ยวกับพื้นที่ส่วน

กลาง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ

ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมเรือนไทย - มอญ พฤติกรรม

และความต้องการการใช้พื้นที่ และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ

ตอนที่ 2 พฤติกรรมและความต้องการใช้พื้นที่

1. ส่วนที่ใช้นอน

2. ส่วนที่ใช้รับประทานอาหาร พักผ่อนหรือรับแขก

3. ส่วนที่ใช้ในการประกอบอาหารหรือปรุงอาหาร

4. ส่วนที่ใช้ชำระร่างกายหรืออาบน้ำ

5. ส่วนที่ใช้ซักล้าง

6. ส่วนที่ใช้ประกอบกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ

ตอนที่ 3 ทศนะและความเชื่อ

1. ความเชื่อในเรื่องที่เกี่ยวกับบ้าน

2. ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี

ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา

5.3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปลักษณะสภาพแวดล้อมเรือนไทย - มอญ

ตอนที่ 2 องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้นที่และตาม

ลักษณะโครงสร้าง

ส่วนที่ 1 องค์ประกอบเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้นที่

1. บันไดบ้าน

2. ชาน

3. โถง

4. ครีว

5. ห้องส่วนตัว

6. ห้องน้ำ ห้องส้วม

7. ใต้ถุนเรือน

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะโครงสร้าง

1. โครงสร้างและส่วนประกอบของเรือน

2. โครงสร้างและส่วนประกอบของหลังคา

5.3.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สัมภาษณ์

จากการศึกษาพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นหญิง อายุ 40 - 59 ปี สำเร็จการศึกษา ระดับประถมศึกษา มีอาชีพ ทำนา - ทำไร่ ส่วนใหญ่ใช้รถจักรยานยนต์ในการเดินทาง

ตอนที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของคนในชุมชนเกี่ยวกับพื้นที่ส่วนกลาง

จากการศึกษาพบว่า สาเหตุพฤติกรรมของการใช้สถานที่ในชุมชนส่วนใหญ่เพื่อซื้อของ - อาหารในร้านค้าใกล้บ้านรองลงมา คือ ตลาดนัดวัดม่วง สาเหตุพฤติกรรมของการใช้พื้นที่ รองลงมา ส่วนบริการสาธารณสุข สถานีอนามัย บ้านม่วง บริเวณที่พบปะสังสรรค์ มากที่สุดคือ บริเวณละแวกบ้านใกล้เรือนเคียง รวมทั้งใช้เป็นที่นั่งเล่นพักผ่อน สนามเด็กเล่นส่วนใหญ่ไปสนามเด็กเล่น โรงเรียนวัดม่วง สนามกีฬา สนามบอลวัดม่วง ที่อ่านหนังสือ ส่วนใหญ่อ่านที่บ้าน และที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

วัดที่ไปทำพิธีต่างๆ ทางศาสนาส่วนใหญ่ ไปวัดม่วงเนื่องจากอยู่ใกล้บ้าน และโรงเรียนประถมที่ส่งบุตรหลานไปเรียน โรงเรียนวัดม่วง อยู่ใกล้และใหญ่สุดในตำบล สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือมากที่สุดของคนในชุมชน ศาลตันโพธิ์ในวัดม่วง และรองลงมาศาลตันโพธิ์กลางหมู่บ้าน คนในชุมชนมีความเห็นว่าลานกิจกรรมท้องถิ่นที่สำหรับทำกิจกรรมตามประเพณีในชุมชนคือ บริเวณหน้าพิพิธภัณฑวัดม่วง

ตอนที่ 3 การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนสาธารณูปโภค สาธารณูปการชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

จากการศึกษาพบว่า คนในชุมชน มีความคิดเห็น ควรจะพัฒนาถนน ในส่วนของพื้นผิวถนน ส่วนไฟฟ้าเห็นว่าควรจะพัฒนา แสงสว่างในจุดต่างๆ ที่สำคัญ เช่น ศาลาพักผ่อน จุดติดตั้งไฟตามถนนมีระยะห่างเกินไป ส่วนคุณภาพของน้ำประปาในชุมชนพอใช้ได้ จุดทิ้งขยะไม่มีภาชนะรองรับ ต้องกองรวมกันไว้ แล้วเผาเอง ส่วนระบบสื่อสารเห็นว่าตู้โทรศัพท์สาธารณะมีน้อยจุด

ตอนที่ 4 แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนา

จากการศึกษาพบว่าคนส่วนใหญ่ร่วมกิจกรรมตามประเพณีของชาวไทยเชื้อสายมอญอยู่ในระดับปานกลาง ประเพณีที่ไปกันเป็นส่วนใหญ่ คือ ประเพณีในเดือน 5 วันสงกรานต์ ร้องลงมา คือ ประเพณีเดือน 11 ทำบุญออกพรรษา และประเพณีเดือน 10 การทำบุญให้ญาติที่ล่วงลับตามลำดับ คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเอกลักษณ์ของชุมชน คือ ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญทำให้คนภายนอกรู้จักชุมชนบ้านม่วงมากที่สุด ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรือนไทย - มอญ คนในชุมชนส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่า เรือนไทย - มอญ มีค่าควรอนุรักษ์และปรับปรุงให้คงสภาพใช้งานได้ และลักษณะเรือนที่ต้องการปลูก หากมีเงินเพียงพอ คือ ลักษณะเรือนไทย - มอญ

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 2

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและสภาพแวดล้อมเรือนไทย - มอญ

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อยู่บ้านประจำ มี 1 - 2 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนสมาชิกที่มาเป็นครั้งคราว มีจำนวน 1 - 3 คน จะมาเดือนละ 1 ครั้ง ความเป็นมาของเรือนจะมีการย้ายเรือนอย่างน้อย 1 ครั้ง เนื่องจากน้ำท่วม ดิ่งพัง ส่วนใหญ่มีการต่อเติมเรือนมาแล้ว 1 - 2 ครั้ง ส่วนยุงข้าวที่เคยอยู่บนเรือนรื้อออก

ส่วนที่ต้องซ่อมแซมมากที่สุด คือ เสาจากไม้เป็นปูน และส่วนหลังคาจากวัสดุที่ทำด้วยจาก หรือกระเบื้องบางว่าว → สังกะสี → กระเบื้องลูกฟูกลอนเล็ก

ตอนที่ 2 พฤติกรรมและความต้องการใช้พื้นที่

จากการศึกษาพฤติกรรมพบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้พื้นที่แปรงฟันบริเวณห้องน้ำ - ห้องส้วมรองลงมาบริเวณชาน บริเวณชำระร่างกาย ใช้พื้นที่ในห้องน้ำ พื้นที่แต่งตัวใช้พื้นที่ชานปรุงอาหารและทานอาหารใช้พื้นที่ครัว ลานซักล้าง บริเวณบ่อน้ำและชาน พื้นที่รับแขกในเวลากลางวัน นั่งเล่นพักผ่อน ทำงานอดิเรก ในเวลากลางวัน ใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือน เด็กทำการบ้านใช้พื้นที่โถงและชาน ดูทีวีพื้นที่โถง สวดมนต์บริเวณหิ้งพระ ใช้โถงพื้นที่นอน มีพื้นที่เก็บของภายในเรือน ใต้ถุนเรือน เก็บผลผลิตทางการเกษตร ส้วมน้ำใช้นอกเรือน พื้นที่จอดรถนอกเรือนไม่มีโรงรถเป็นสัดส่วน

1. ส่วนที่ใช้นอน คือ โถง
2. ส่วนที่ใช้รับประทานอาหารพักผ่อนหรือรับแขก คือ ใต้ถุนเรือนในเวลากลางวัน ชานในเวลากลางคืน
3. ส่วนที่ใช้ประกอบอาหารหรือปรุงอาหาร คือ ครัว
4. ส่วนที่ใช้ชำระร่างกาย หรือขับถ่าย คือ ห้องน้ำ - ห้องส้วม
5. ส่วนที่ใช้ซักล้างบริเวณบ่อน้ำและชาน

6. ส่วนที่ประกอบกิจกรรมพิเศษ คือ ส่วนทำงานอดิเรกได้ดูเรือนส่วนกิจกรรมทางประเพณี มีการเลี้ยงผี มุมเสาศี (เสาเอก)

จากการศึกษาความต้องการการใช้พื้นที่ เห็นว่า สภาพแวดล้อมของเรือน มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความต้องการปรับปรุงเรือน ยกใต้ถุนสูง ปรับปรุงห้องส่วนตัว (ห้องผี) เปิดโล่ง ความต้องการในการต่อเติม เพิ่มห้องน้ำ - ห้องส้วม ในเรือนทั้งชั้นบนและล่าง มีความต้องการทำห้องนอนให้ลูก และส่วนจอตถุมีความต้องการน้อย ต้องการปรับปรุงรั้วให้สวยงามขึ้น โปรง และโล่ง ลักษณะรั้วไม้ระแนง ปลูกไม้เลื้อย

ตอนที่ 3 ทักษะ และความเชื่อ

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อในเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษเป็นอย่างมาก บุตรชายคนโตต้องรับช่วงการนับถือผีบรรพบุรุษ มีการเลี้ยงผีในปีนั้นจะมีงานมงคล 2 ครั้ง ไม่ได้ ห้ามหญิงมีครรภ์เข้าในเขตที่ตั้งเสาศี รองลงมา มีความเชื่อในเรื่องจั่วบ้านหันทางทิศตะวันออก ศาลผีหรือศาลพระภูมิต้องอยู่ทางทิศใต้หรือทิศตะวันออกของบ้าน เมื่อมีงานมงคลต้องบอกกล่าวผีเรือนก่อน มีความเชื่อในเรื่องการไว้ผมเปีย ผมเกล้า ส่วนความเชื่อเรื่องห้องนอนอยู่ทางทิศตะวันออกของบ้าน และห้ามเล่นตุ๊กตามีปานกลาง ส่วนความเชื่อในเรื่องครีวควรอยู่ทางทิศเหนือ การแต่งงาน ฝ่ายหญิงต้องแต่งออกจากเรือนพ่อแม่ การปลูกต้นไม้ตามทิศเพื่อความ เป็นสิริมงคลมีน้อย การห้ามนำวัตถุสีแดงเข้าบ้านไม่มีความเชื่อแล้ว

จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อในเรื่องประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต การนับถือผี การบวช การแต่งงาน การตาย ยังคงปฏิบัติที่บ้านเป็นส่วนมาก ส่วนประเพณีการโกนจุก การเกิดคงเหลือน้อย ส่วนการร่วมกิจกรรมประเพณี ในรอบปี พบว่า ประเพณี เดือน 5 วันสงกรานต์ ประเพณีเดือน 11 วันออกพรรษา ประเพณีเดือน 3 ทำบุญเผาข้าวหลาม ประเพณีเดือน 10 การทำบุญในญาติล่วงลับ ประเพณีเดือน 8 ถวายเทียนพรรษา และประเพณีเดือน 6 การเลี้ยงผี กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติเป็นส่วนมาก ส่วนประเพณีเดือน 7 ประเพณีเดือน 1 ทำข้าวใหม่ถวายพระ ประเพณีเดือน 12 ไหว้แม่โพสพ และประเพณี เดือน 2 ทำบุญที่วัด ผลผลิตเกษตรกรรมใหม่ คงมีอยู่แต่น้อย

ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา

จากการศึกษาพบว่า มีความเห็นว่า หากมีสมาชิกเพิ่มขึ้น จะกันห้องเพิ่ม กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าเรือนไทย - มอญ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นควรค่าแก่การอนุรักษ์ หากมีเงินพอ จะปลูกเรือนลักษณะเรือนไทย - มอญ เหมือนเดิม

5.3.4.4 ข้อมูลทั่วไปลักษณะสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปลักษณะสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ

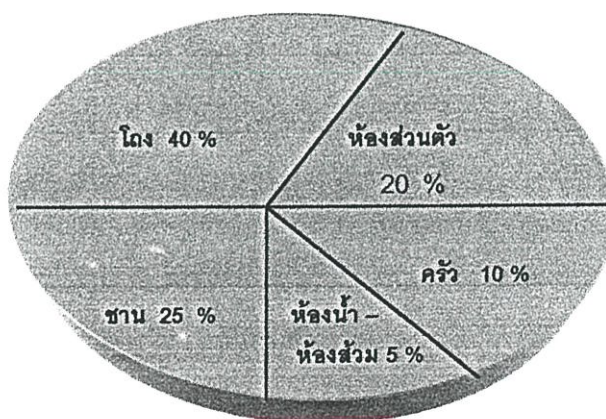
จากการศึกษาพบว่า เรือนไทย - มอญ ที่มีอายุเรือน 100 ปีขึ้นไป หรือประมาณ 3 ช่วงอายุคน ส่วนใหญ่เป็นเรือนไทยเดิมผสมจั่วแบน ส่วนใหญ่เป็นเรือนแฝด มีรั้วกันอาณาเขตเฉพาะแต่ละบ้านรั้วที่ใช้เป็นไม้ระแนงหรือรั้วต้นไม้ และบ้านเดี่ยวไม่มีรั้วกันอาณาเขตเฉพาะ เนื่องจากในชุมชนบ้านม่วงจะปลูกเป็นกลุ่ม ๆ อยู่ ใกล้ ๆ กัน แต่ไม่ติดกัน สามารถเดินทะลุได้ถูได้ มีพื้นที่ว่างระหว่างบ้านปลูกผักสวนครัว มีห้องน้ำ ห้องส้วมอยู่บริเวณบ้าน มีศาลพระภูมิเจ้าที่เกือบทุกหลัง อยู่ทางทิศตะวันออกหรือทิศใต้

ตอนที่ 2 องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ

ส่วนที่ 1 ส่วนประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้น

จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่จั่วของบ้านหันทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีขนาดมุม 35 องศา บ้านได้บ้านหันทางทิศตะวันออก บ้านได้มีทั้งหมด 7 ชั้น ครัว อยู่ในหลายทิศของบ้านไม่มีทิศที่แน่นอนพื้นที่ชาน ส่วนใหญ่มีพื้นที่ ร้อยละ 21 - 30 ของพื้นที่ ใช้สอยชั้นบน พื้นที่โถงร้อยละ 31 - 40 เป็นส่วนที่มากที่สุดของพื้นที่ใช้สอยชั้นบน พื้นที่ครัวร้อยละ 6 - 10 ของพื้นที่ใช้สอยชั้นบน พื้นที่ห้องส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 16 - 20 ของพื้นที่ใช้สอยชั้นบน พื้นที่ห้องน้ำ ห้องส้วมคิดเป็นร้อยละ 3 - 5 ของพื้นที่ใช้สอยชั้นบน ระดับพื้นในบ้านมี 3 ระดับ

ระดับความสูงได้ถูส่วนใหญ่ 1.50 เมตร

ภาพที่ 5.1 แผนภูมิวงกลมแสดงค่าร้อยละของพื้นที่ใช้สอยชั้นบน ตามลักษณะผังพื้น

จากการศึกษาพบว่า ส่วนต่อเติมภายในเรือน มีพื้นที่ ฆาน ห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำ - ห้องส้วม ความสว่างภายในเรือน ใช้แสงธรรมชาติและแสงไฟฟ้าร่วมกัน ส่วนใหญ่ใช้แสงธรรมชาติไม่มีการทาสีทั้งภายในและภายนอก การระบายอากาศ โดยใช้หน้าต่างและช่องลม ระบบประปาในใช้ระบบประปาในหมู่บ้าน ระบบบำบัดน้ำเสียมีบ่อเกราะบ่อซึม กลุ่มประชากรส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่ทิ้งขยะและจะกองรวมกันและเผา ส่วนต่อเติมภายนอกเรือน มีห้องน้ำ - ห้องส้วม กลุ่มประชากรส่วนใหญ่ตั้งศาลพระภูมิทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่มีที่จอดรถ ส่วนมากมีบ่อน้ำล้างเท้าเชิงบันได

ส่วนที่ 2 ส่วนประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะโครงสร้างจากการศึกษาโครงสร้างและส่วนประกอบของตัวเรือน พบว่าโครงสร้างส่วนใหญ่เป็นไม้ ลักษณะโครงสร้างของเสาเรือนประกอบด้วยเสาปูนและเสาไม้ผสมกัน มีรอด รา ตง พื้นไม้ ร่องตีนช้าง ลักษณะฝ้ามีทั้งฝ้าไม้ ฝ้าปูน และสังกะสีส่วนใหญ่เป็นฝ้าไม้มีช่องแสงและช่องลม มีประตูส่วนใหญ่เป็นไม้ มีหน้าต่าง และประตู (สำหรับเอาศพออกจากเรือน) พริ่ง และร่องตีนแมวมีให้เห็นน้อยมาก

จากการศึกษาโครงสร้างและส่วนประกอบหลังคา ประกอบด้วย กันสาด ฝ้าไม้ ตั้งไม้ ออกไก่ไม้ จันทันไม้ แปะไม้ เเชิงชายไม้ บันลมไม้ หน้าจั่วไม้ ไชรา หลังคาส่วนใหญ่เป็นกระเบื้องลูกฟูกลอนเล็ก ส่วนลูกฟูกคอสองและระแนงไม้มีน้อย

5.4 การอภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย-มอญ กรณีศึกษาชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี สามารถสรุป ลักษณะสภาพแวดล้อมชุมชน สภาพแวดล้อมเรือนไทย - มอญ องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้นที่ และตามลักษณะโครงสร้างพฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายใน เพื่อสรุปเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนา

5.4.1 สภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

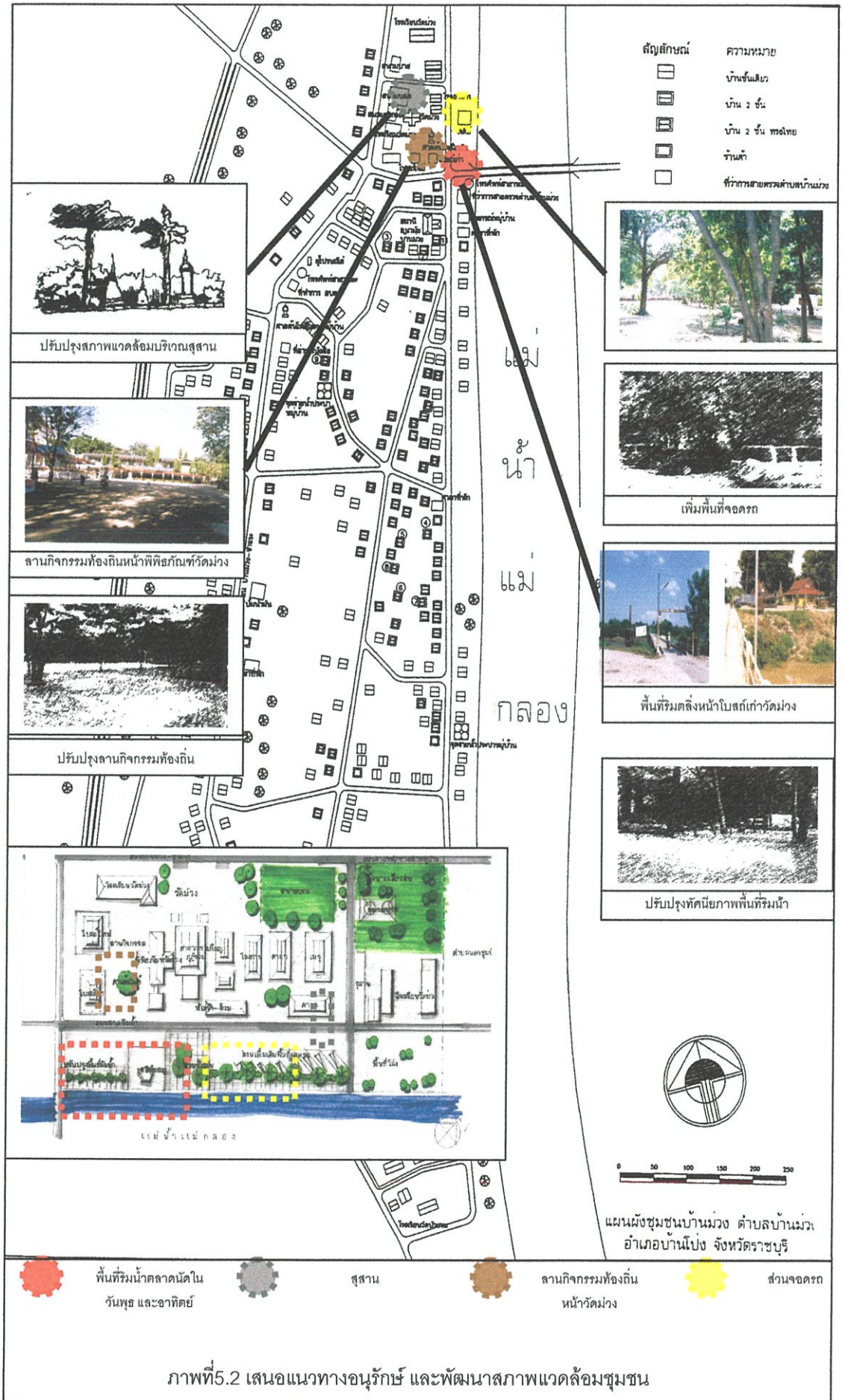
5.4.1.1 สภาพแวดล้อมชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ผู้อยู่อาศัยในชุมชนบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ยังคงประกอบอาชีพทำนา และทำไร่ พื้นที่ทำเกษตรกรรมจะอยู่ในบริเวณรอบนอกของหมู่บ้าน ส่วนคนรุ่นใหม่จะมีการศึกษาที่สูงขึ้นและทำงานในเมืองมากขึ้น ทางด้านสังคม ยังคงนับถือศาสนาพุทธมีวัดเป็นศูนย์กลางจิตใจ วัดที่นิยมไปมากที่สุด คือวัดม่วง เป็นที่ประกอบประเพณีพิธีกรรมทางศาสนา มีลานหน้าพิพิธภัณฑวัตถุวัดม่วงเป็นลานกิจกรรมท้องถิ่น ประเพณีที่

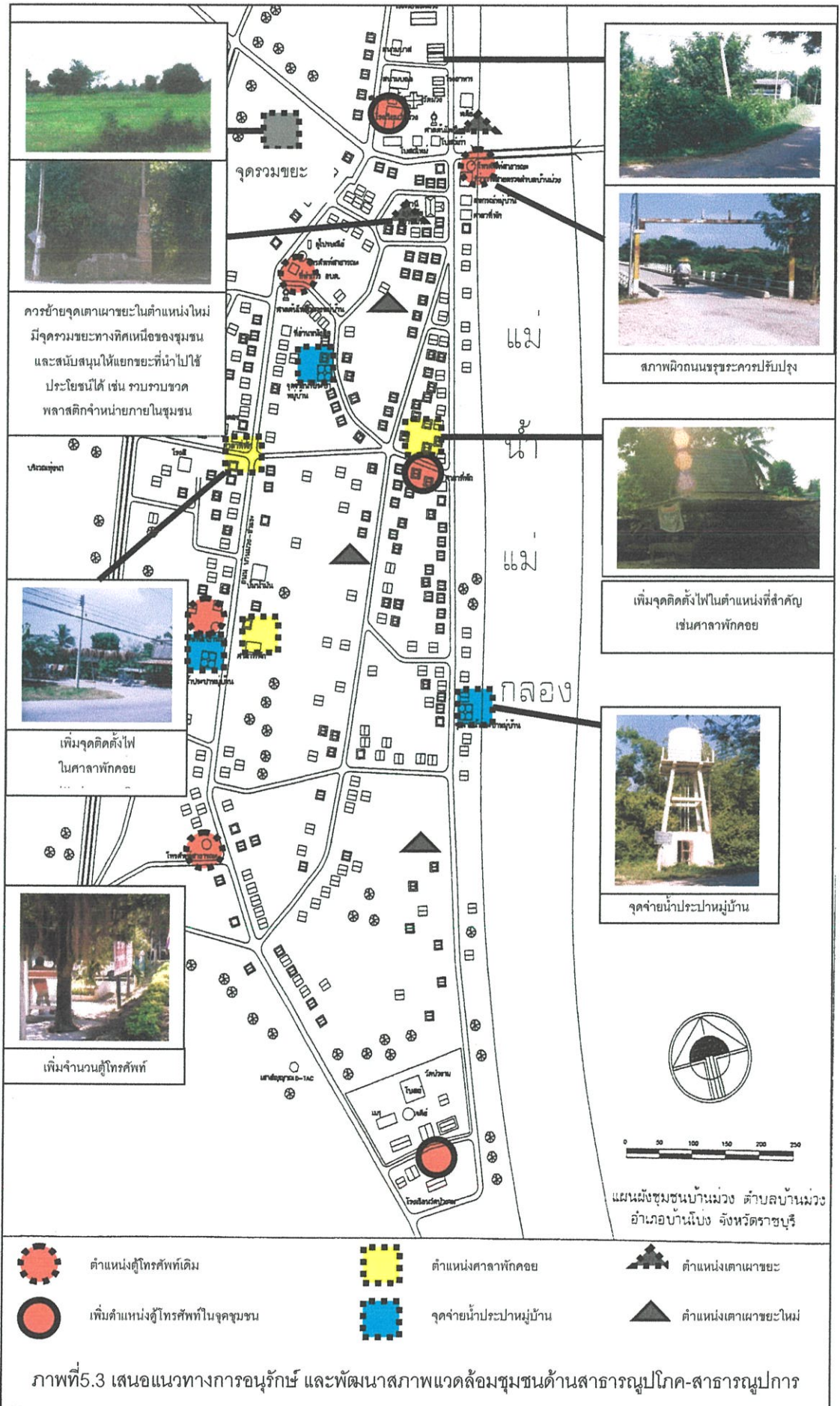
สำคัญในรอบ 1 ปี ยังคงมีประชาชนไปทำบุญกันอย่างมาก โดยเฉพาะประเพณีสงกรานต์และทำบุญออกพรรษา (ตักบาตรเทโว) ส่วนด้านความเชื่อยังคงมีประเพณีการเลี้ยงผี ในเดือน 6 และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพนับถือของคนในหมู่บ้าน คือ ศาลตันโพธิ์ในวัดม่วง และศาลตันโพธิ์กลางหมู่บ้าน ส่วนด้านกิจกรรมทางธุรกิจ ส่วนใหญ่ซื้ออาหารและของใช้จากร้านค้าย่อยในหมู่บ้านและที่ตลาดนัดวัดม่วงทุกวันพุธและอาทิตย์ ส่วนโรงสีในหมู่ 3 มีอยู่ใช้สำหรับสีข้าวเพื่อบริโภคเท่านั้น ส่วนพื้นที่นันทนาการส่วนใหญ่ใช้พื้นที่สนามบอลวัดม่วง สนามเด็กเล่น โรงเรียนวัดม่วง

จากการศึกษาพบว่า สถาบันในชุมชนที่ประชาชนใช้มากที่สุด สถานีอนามัยบ้านม่วง และยังคงส่งบุตรหลานเรียนในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนวัดม่วง ส่วนสาธารณูปโภคในชุมชนมีความเห็นของผู้อยู่อาศัยในชุมชนเห็นว่า ควรปรับปรุงพื้นผิวถนน ส่วนไฟฟ้าควรจะพัฒนา เห็นว่ามีจุดติดตั้งไฟฟ้าตามถนนมีระยะห่างเกินไป ควรเพิ่มจุดติดตั้งไฟฟ้าให้มากขึ้น โดยเฉพาะตามจุดสำคัญ เช่น ศาลาพักผ่อนรถประจำทาง ส่วนคุณภาพเห็นว่าพอใช้ได้ ความเห็นเกี่ยวกับระบบจัดเก็บขยะควรปรับปรุงจุดทิ้งขยะให้มากขึ้น มีการจัดเก็บและกำจัดขยะ ส่วนขยะที่เป็นผลผลิตทางเกษตรกรรม จัดการเผาเอง และมีความเห็นว่าเพิ่มจุด โทรศัพท์สาธารณะให้มากขึ้น จากการศึกษพบว่าลักษณะการวางผังชุมชน มีวัดเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางศาสนา และประเพณีทางสังคม มีลานวัด ประกอบกิจกรรม มีศาลประจำหมู่บ้านเป็นศูนย์รวมจิตใจและมีโรงเรียนอยู่ใกล้วัด การตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่อยู่ริมน้ำ

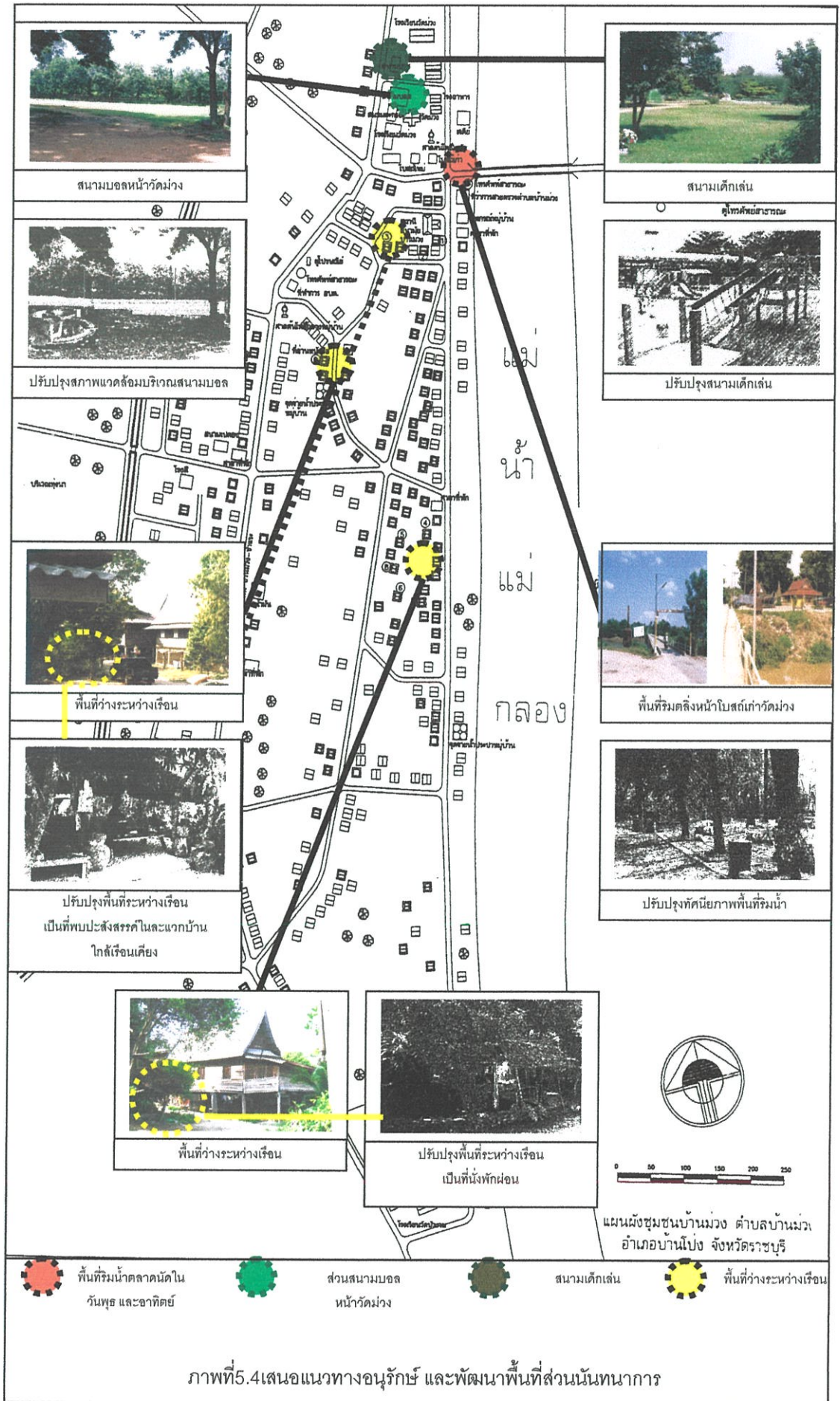
อรศิริ ปาณินท์ (2542) ทำการวิจัยเรื่อง เรือนพื้นบ้านไทย – มอญ โดยศึกษาถึงถิ่นฐาน, การกระจายตัวของชุมชนมอญในไทย และลักษณะเด่นทางกายภาพของชุมชน รวมถึงองค์ประกอบของหมู่บ้านไทย – มอญ จากกรณีศึกษา สรุปสาระสำคัญได้ว่า รูปพรรณสัณฐานของหมู่บ้านมักตั้งอยู่ริมน้ำเป็นส่วนใหญ่ มีการใช้ที่ดินเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาส่งผลต่อวิถีชีวิต และอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ในเรื่ององค์ประกอบของชุมชนนั้นได้เสนอว่า มีบ้านเป็นที่อยู่ มีวัดเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และสังคม รวมทั้งมีพื้นที่ลานวัดในการรองรับกับกิจกรรมทุกประเภทในชุมชน มีตำแหน่งโรงเรียนอยู่ใกล้วัด และตั้งอยู่ในระยะที่สามารถเดินทำได้ ส่วนศาลเจ้าประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่อยู่กลางหมู่บ้าน และตั้งชื่อตามความเชื่อแต่ละพื้นที่ มีตลาด ร้านค้าเป็นตลาดถาวรสำหรับชุมชนมากขึ้น ส่วนโรงสีนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาซึ่งบางแห่งไม่มีเนื่องจากไม่มีอาชีพเกษตรกรรม และได้สรุปศักยภาพในการอนุรักษ์ลักษณะทางกายภาพไว้ว่า สภาพการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพในชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะอย่างชุมชนไทย – มอญ มีมากขึ้น การควบคุม และรักษาลักษณะเฉพาะที่ดีของชุมชน ควรส่งเสริมวิถีชีวิตของคนในชุมชน และขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดวัฒนธรรม เพราะความเชื่อทางวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงได้ช้ากว่าลักษณะกายภาพ ดังนั้นการให้คุณค่าในสิ่งที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของชุมชนจึงเท่ากับเรารักษาไว้ให้ชนรุ่นต่อไป

ภาพที่ 5.2 เสนอแนวทางอนุรักษ์ และพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชน

ภาพที่ 5.3 เสนอแนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนด้านสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ

ภาพที่ 5.4 เสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ส่วนนั้นนันทนาการ

5.4.1.2 สภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ

จากการศึกษาเรือนไทย - มอญ เคยย้ายเรือนมาแล้ว 1 ครั้ง เกือบทุกหลัง เนื่องจากเกิดอุทกภัยและตลิ่งพัง ทำให้ต้องย้ายเรือนเข้าด้านใน แต่ปัจจุบันมีเขื่อนศรีนครินทร์ มีระบบชลประทาน ปัญหาเรื่องอุทกภัยในปัจจุบันไม่มี

สภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า เรือนไทย - มอญ ที่มีอายุ 100 ปีขึ้นไปหรือประมาณ 3 ช่วงอายุคน จะมีลักษณะเรือนไทยเดิมผสมจั่ว ส่วนใหญ่เป็นเรือนแฝด มีทั้งรั้วกันอาณาเขตเฉพาะแต่ละบ้าน รั้วกันที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นไม้ระแนงหรือรั้วต้นไม้ และไม่มีการล้อมรั้วกันอาณาเขตเฉพาะเนื่องจากในชุมชนบ้านม่วงจะปลูกเป็นกลุ่ม อยู่ใกล้ๆ กัน แต่ไม่ติดกัน ผู้ครอบครองเกี่ยวข้องข้องเป็นญาติและไม่เกี่ยวข้องเป็นญาติ สามารถเดินทะลุถึงกันได้ พื้นที่ว่างระหว่างบ้าน ปลูกพืชผักสวนครัว มีห้องน้ำห้องส้วมแยกจากตัวบ้าน มีศาลพระภูมิเจ้าที่เกือบทุกหลัง อยู่ทางทิศตะวันออก หรือทิศใต้ของบ้าน

ผุสดี ทิพทัส (2532 : 5 -88) กล่าวถึงการจัดผังบริเวณบ้าน นอกจากการวางตำแหน่งของตัวเรือนลงในที่คิดดังกล่าวแล้ว พิจารณาในแง่การวางตำแหน่งของศาลพระภูมิในบริเวณบ้าน แต่เดิมบ้านคนไทยเชื้อสายมอญ ไม่มีศาลพระภูมิ เพราะมีผีเรือนและผีบรรพบุรุษอยู่แล้ว แต่ปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนไป เนื่องจากมีการปะปนทางเชื้อสาย และมีการสมรสกับคนไทยมากขึ้น ความเคร่งครัดในประเพณีนิยม เริ่มเบาบางและเปลี่ยนแปลงไป

จั่วของบ้านหันทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งไม่ใช่ทิศตะวันออกโดยตรง เนื่องจากหันเข้าหาแม่น้ำส่วนตำแหน่งของบันไดบ้านอยู่ทางทิศตะวันออก ไม่มีหลังคาอยู่ทางทิศตะวันตกเพราะถือว่าเป็นทิศของคนตาย จำนวนชั้นบันไดมีจำนวน 7 ชั้น

อรศิริ ปาณินท์ (2542 : 291 - 292) การวางทิศทางของจั่วของบ้าน ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายมอญ จะหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันออก ตะวันตก ซึ่งเป็นทิศที่หันรับตะวัน ซึ่งเป็นการหันด้านสกัดของบ้านรับแดดตามข้อเท็จจริงแล้วสภาพภูมิอากาศของไทย การวางจั่วของบ้านไปทางทิศตะวันออก ทำให้ด้านยาวของบ้านหันไปทางทิศเหนือได้ ซึ่งรับลมได้ดีกว่า

จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษ ความเชื่อต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องในเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษของกลุ่มตัวอย่างยังคงมีความเชื่ออยู่มาก แต่ประเพณีการปฏิบัติอาจจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างเพื่อความสะดวกมากขึ้น

ห้องนอนต้องอยู่ทางทิศตะวันออกกลุ่มผู้อยู่อาศัยมีความเชื่อน้อย แต่ที่จำเป็น มากกว่า คือ การหันหัวนอนต้องหันทางทิศตะวันออก และทิศใต้ ส่วนความเชื่อเรื่องห้องครัวต้องอยู่ทางทิศเหนือมีน้อยลง ส่วนใหญ่ตามความเหมาะสม แต่สิ่งที่จำเป็น คือ ส่วนต่อเติมของบ้าน จะไม่ขยายไปทางทิศของเสาเอก โดยเฉพาะห้องนอนของลูกสาวจะต้องไม่อยู่ทางทิศตะวันออก ถือว่าเป็นทิศหัวนอนของบิดา

อรศิริ ปาณินท์ (2542 : 298) ครอบครัวชาวมอญมักนิยมอยู่กันแบบครอบครัวขยาย คือ เมื่อลูกแต่งงานก็จะปลูกบ้านใหม่ใกล้บ้านพ่อแม่ ซึ่งมีความเชื่อมาแต่โบราณว่า เรือนใหม่ห้ามปลูกทางทิศหัวนอนของเรือนใหญ่ ดังนั้นเมื่อมีเรือนใหญ่อยู่แต่เดิมก็จะห้ามปลูกทางทิศใต้หรือทิศตะวันออก ซึ่งจากข้อห้ามนั่นเองทำให้ผลต่อเนื่องมาอย่างได้ชัด คือในขณะที่มีบริเวณไม่มาก การเลือกปลูกตามข้อบัญญัติโบราณอาจทำไม่สะดวก ดังนั้นแทนที่จะเป็นการปลูกเรือนหลังใหม่ ชาวมอญนิยมต่อเติมบ้านออกไปมากกว่าจะปลูกเรือนใหม่ ทำให้เรือนบางหลังต่อเติมหลายครั้ง ตามการเพิ่มปริมาณของสมาชิกในครอบครัว จนมีพื้นที่ใช้งานใหญ่มาก

ประเพณีที่ยังคงนิยมทำในบ้าน คือ ประเพณีการโกนจุก แต่งงาน การตาย ใช้พื้นที่โถงของบ้าน ส่วนประเพณีการบวชเริ่มไปจัดที่วัดบ้าง ส่วนประเพณีการเกิดไม่ค่อยนิยมปฏิบัติ เนื่องจากไปเกิดที่โรงพยาบาล จะมีแต่การพาไปไหว้ผีในวันที่มีการเลี้ยงผี ส่วนประเพณีการเลี้ยงผี ยังคงปฏิบัติในเดือน 6 ส่วนประเพณีอื่นๆ ในรอบปีจะไปทำบุญกันที่วัด มีเฉพาะในวันสงกรานต์จะมีการปลูกบ้านรับนางสงกรานต์ในบริเวณบ้านของตน

อมาวลี ยิ้มอำนวย (2536 : 232 - 234) ผู้ชายจะจัดเตรียมสถานที่และสร้างบ้านนางสงกรานต์ที่บริเวณหน้าบ้านของตนเอง บ้านนางสงกรานต์ที่สร้างนั้นมีลักษณะเป็นเสา 4 ต้น ด้านบนปูด้วยแผ่นกระดานสีเหลี่ยมจัตุรัสขนาดกว้างยาวประมาณ 12 - 15 นิ้วฟุต คูณ 12 - 15 นิ้วฟุต มุมเสาด้านหนึ่งจะกางร่มไว้แล้วใช้ผ้าขาวพันโดยรอบเสาทั้ง 4 ต้นนั้น แล้วประดับตกแต่งด้วยดอกราชพฤกษ์ไว้ด้านบนของบ้านนางสงกรานต์ ในวันนี้ลูกหลานที่อยู่ต่างจังหวัดก็จะกลับมารวมตัวกันที่บ้านม่วง รุ่งขึ้นวันที่ 13 เมษายน ซึ่งเป็นวันสิ้นสุคติเก่า ในตอนรุ่งเช้าเวลาประมาณ 05.00 น. แต่ละบ้านที่สร้างบ้านนางสงกรานต์ไว้ก็จะจุดธูปเทียนและนำดอกไม้มาบูชา แต่นางสงกรานต์พร้อมก็นำข้าวแช่และขนมออกมาถวายที่บ้านนางสงกรานต์

5.4.1.3 องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้น

จากการศึกษาพบว่า เรือนไทย - มอญ ที่มีอายุประมาณ 100 ปีขึ้นไป หรือ ประมาณ 3 ช่วงอายุคน มีส่วนประกอบเรียบง่ายไม่ซับซ้อน มีลักษณะเป็นเรือนไทย เดิม ผสมจั่วแบบ ส่วนใหญ่มีบันลุ่มแบบมีเหงา ปัจจุบันมีการต่อเติมจากเรือนไทยเดิมเป็นเรือนใหม่ เป็นลักษณะหลังคาจั่วความเอียงลาดต่ำ หรือลักษณะเพิงหมาแหงน

อรศิริ ปาณินท์ (2542 : 323) เรือนไทยเดิมผสมจั่วแบบ ในอดีตเคยเป็นเรือนไทยแบบมีชานโล่ง มีบันลุ่มสองประเภท คือ บันลุ่มแบบมีเหงา และบันลุ่มแบบหางปลา ปัจจุบันมีการต่อเติมจากเรือนไทยเดิมเป็นเรือนใหม่ อาจมีลักษณะเป็นเรือนไทยเดิม หรือจั่ว ความเอียงลาดต่ำ หรือต่อด้วยเพิงหมาแหงน

ส่วนประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะผังพื้น มีลักษณะเรียบง่ายไม่ซับซ้อน

1. บ้านไคบ้าน ในเรือนไทย - มอญ มีบันไดอยู่ทางทิศตะวันออก มีจำนวน 7 ขั้น เป็นส่วนใหญ่ ลักษณะการวางบันได ตรงขึ้นตั้งฉากกับตัวบ้าน จะมีชานเป็นส่วนรองรับ
2. ชาน พื้นที่ชาน มีพื้นที่ใช้สอยชั้นบนมากเป็นอันดับสอง รองจากพื้นที่โถง พื้นที่ส่วนใหญ่มีหลังคาคลุมเพื่อมีเนื้อที่ใช้สอยมากขึ้น ลักษณะที่พบ มีทั้งชานที่มีหลังคาคลุมและไม่มีหลังคาคลุม
3. โถง ลักษณะโถงโล่ง พื้นที่โถงในเรือนไทย - มอญ จะมีพื้นที่มากที่สุดของพื้นที่ใช้สอยชั้นบนและมีขนาดใหญ่กว่าห้องส่วนตัว (ส่วนของห้องปิด) หลายเท่าตัว โถงมีความสำคัญในการดำรงชีวิต เป็นที่รวมกิจกรรมของคนในบ้าน
4. ครัว พื้นที่ครัวจะเป็นพื้นที่ต่อจากพื้นชาน มีทั้งระดับเดียวกับชาน หรือต่ำกว่าชานเล็กน้อยเดิมใช้เตาหิน ปัจจุบันพัฒนาเป็นเตาแก๊ส แต่ยังคงใช้เตาหินอยู่ควบคู่กันไปด้วย
5. ห้องส่วนตัว ส่วนของห้องปิดพบว่าเรือนไทย - มอญ มีห้องส่วนตัวน้อย ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่โถง ลักษณะของห้องส่วนตัว มีลักษณะ คือ ห้องผี (ห้องที่มีเสาเอก) เป็นห้องปิด ห้องนอนและห้องเก็บของ
6. ห้องน้ำ - ห้องส้วม มีอยู่นอกเรือน และภายในเรือน
7. ใต้ถุนเรือน ใต้ถุนเรือนมีความสูงโดยเฉลี่ย 1.50 เมตร พื้นที่ใต้ถุนใช้ทำกิจกรรมในเวลากลางวัน และใช้เป็นที่เก็บวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตรด้วย
8. ยุ้งข้าว พบในบางหลังที่ประกอบอาชีพทำนา ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าสภาพของยุ้งข้าว ซึ่งแต่เดิมอยู่ใต้ถุนเรือน ย้ายขึ้นมาอยู่บนเรือนเพื่อกันขโมยในสมัยก่อน แต่ในปัจจุบัน สภาพของยุ้งข้าว ที่ของเหลืออยู่ มิได้ใช้เก็บข้าว แต่ปัจจุบันใช้เป็นที่เก็บของ และปรับปรุงเป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์อย่างอื่นแทน
9. ระดับพื้นเรือน พบว่าเรือนไทย - มอญ มีพื้นเรือน อย่างน้อยที่สุด 3 ระดับ ระดับพื้นเรือนเดิม รองลงมาระดับพื้นส่วนของโถง และระดับพื้นชานตามลำดับ
10. ส่วนงานระบบภายในเรือน ส่วนไฟฟ้า ใช้แสงจากธรรมชาติในเวลากลางวันจากช่องแสง และใช้แสงไฟฟ้าในเวลากลางคืน ใช้ระบบประปาหมู่บ้าน ระบบระบายอากาศจากช่องลมและหน้าต่าง ระบบบำบัดน้ำเสียใช้ระบบบ่อเกรอะบ่อซึม ขาดระบบระบายน้ำบริเวณลานซักล้าง

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะโครงสร้าง

จากการศึกษาพบว่า โครงสร้างเป็นลักษณะโครงสร้างเสาและคาน ลักษณะโครงสร้างส่วนใหญ่เป็นโครงสร้างไม้ จะมีการเปลี่ยนแปลงที่พบมากที่สุด คือ โครงสร้างเสา จากเสาไม้ ซึ่งเสาปูนเนื่องจาก สภาพการใช้งานที่ยาวนาน และการเกิดอุทกภัยทำให้อายุการใช้งานสั้นลงมาเป็น

เสาปูน และอีกส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลง คือ ส่วนของหลังคาเปลี่ยนจากหลังคาจาก หรือกระเบื้อง ว่าว มาเป็นหลังคาสังกะสีและหลังคากระเบื้องลูกฟูกลอนเล็ก ซึ่งเป็นวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น ส่วนของลักษณะโครงสร้างอยู่ในระบบเสาและคาน

โครงสร้างและส่วนประกอบของตัวเรือนที่พบ

1. เสาเรือน เป็นไม้ท่อนกลมยาวตลอดลำต้น เสาไม้เสาเหลี่ยม และเสาปูน
2. รอด (คาน) เป็นไม้เหลี่ยมขนาด 5 x 20 – 25 เซนติเมตร ทำหน้าที่รองรับพื้น
3. ภา ทำหน้าที่เช่นเดียวกับรอดแต่แขวนอยู่บนฟຣິงช่วยให้พื้นแข็งแรงไม่ตก

ห้องข้าง

4. ตง เรือนบางหลังหาพื้นยาวไม่ได้ ต้องใช้พื้นสั้นขวางกับตัวเรือนจำเป็นต้อง

มีตงมารับ

5. ฟຣິง ทำหน้าที่รัดส่วนที่ติดกับพื้นทั้งสี่ด้านให้อยู่ภายในขอบเขตที่กำหนดทำ

หน้าที่รับฝา

6. พื้น ไม้สักเหลี่ยมแบน ปูนตงหรือบนรอด

7. ร่องตีนแมว ส่วนล่างของฝาระหว่างฟຣິงกับกรอบเช็ดหน้า (ใต้หน้าต่าง)

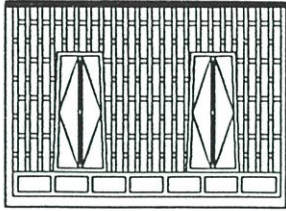
8. ช่องตีนข้าง ช่องว่างระหว่างพื้นห้องนอนกับพื้นระเบียง

9. ฝา ภายนอกของเรือนฝาที่มากับเรือนไทยหลังแรกของบ้านจะเป็นลักษณะฝาปะกน ฝาที่มากับเรือนแบบใหม่จะเป็นฝาไม้ตีตามแนวนอน แนวตั้ง ฝาลูกกรงไม้ตีตามแนวตั้ง ฝาลูกกรงตีทะแยงแบบขนมเปียกปูน

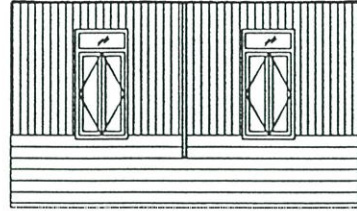
10. ช่องลมและช่องแสง ช่วยถ่ายเทอากาศภายในตัวเรือน

11. ประตู เป็นทางเข้า - ออกระหว่างห้องเรือนไทย - มอญ จะมีประตูพิเศษสำหรับเอาศพออกจากเรือนอยู่ทางทิศตะวันตก ประตูนี้จะไม่มีบานหรือบันได้รับ

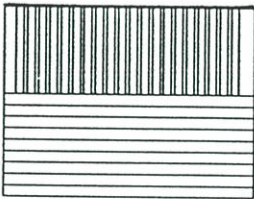
12. หน้าต่าง เป็นส่วนประกอบของฝาเรือน

ลักษณะฝาปะกน

ลักษณะฝาไม้ตีตามแนวนอน แนวตั้ง

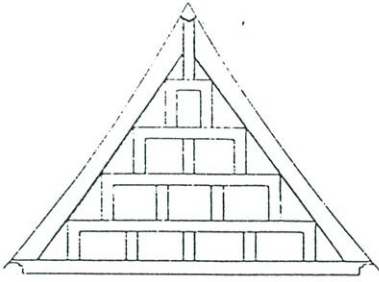

ลักษณะฝาลูกกรงไม้ตีตามแนวตั้ง

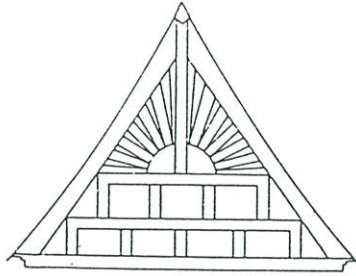
ภาพที่ 5.5 ลักษณะฝาเรือนแบบต่างๆ ที่พบในเรือน ไทย - มอญ

โครงสร้างส่วนประกอบหลังคาที่พบ

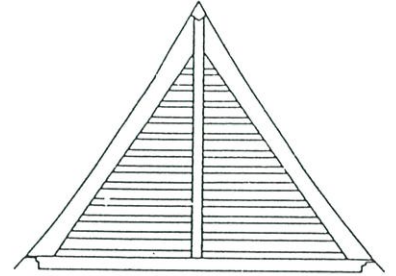
1. กันสาด เป็นส่วนที่ต่อจากหลังคาที่ยื่นออกโดยรอบ
2. ช่อ ยึดหัดเสาทั้งสองเข้าหากัน
3. ดั้ง มีหน้าที่รับจันทัน โดยตัวดั้งนี้ตั้งอยู่บนช่อ
4. ออกไก่ มีหน้าที่ยึดจั่ว ตั้งจันทัน
5. จันทัน รับน้ำหนักของหลังคาที่ถ่ายมายังกลอน แป้ และจันทัน
6. แป้ รับน้ำหนักของวัสดุมุงถ่ายลงยันจันทัน
7. เเชิงชาย ทำหน้าที่รับสะพานหนู
8. ปั้นลม ติดอยู่บนปลายแป้ ปิดชายคาด้านสกัด หัวท้าย ลักษณะปั้นลมแบบมีเหงา
9. หน้าจั่ว แผงไม้รูปสามเหลี่ยม ปิดส่วนเป็นโพรงของหลังคาด้านสกัด
10. ไชรา ส่วนที่ยื่นจากฝาหรือหน้าจั่วออกไป
11. ลูกฟักคอสอง ส่วนบนของฝาระยะต่ำจากแป้หัวเสา หรือ ช่อลงมา 50 เซนติเมตร

หน้าจั่วลูกฟัก

หน้าจั่วรูปพระอาทิตย์

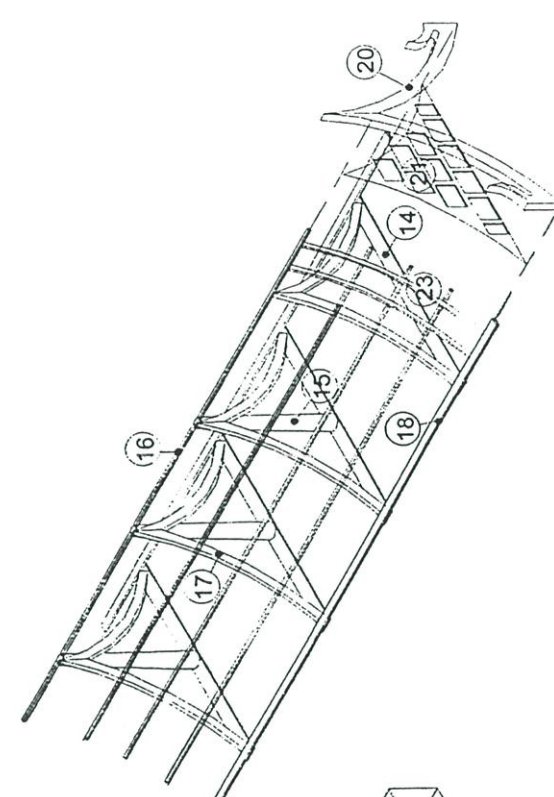
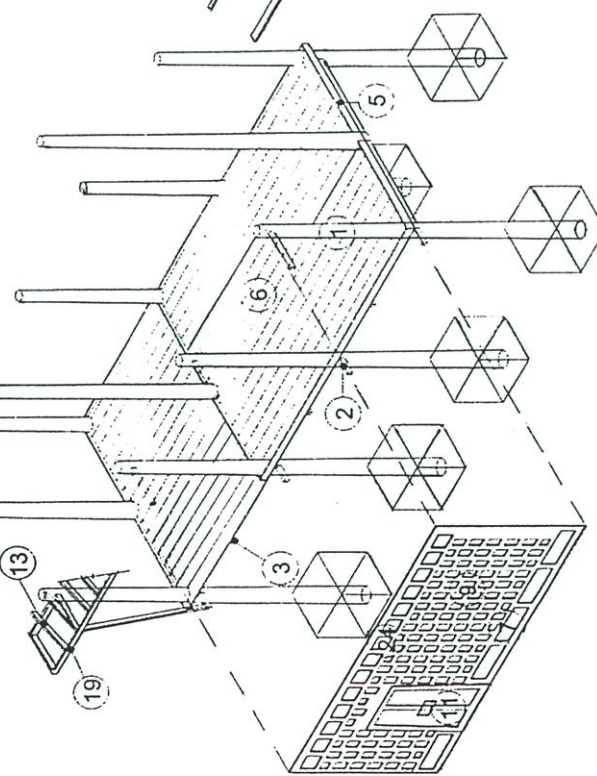

หน้าจั่วใบปรีอ

ภาพที่ 5.6 ลักษณะหน้าจั่วที่พบในเรือนไทย - มอญ

โครงสร้างและส่วนประกอบของตัวเรือน

1. เสาเรือน เป็นท่อนไม้กลมยาวตลอดลำต้น รับน้ำหนักตัวเรือนลงสู่พื้นดิน
2. รอด (คาน) เป็นไม้สี่เหลี่ยมขนาด 5"20-25 เซนติเมตร ทำหน้าที่รองรับพื้น
3. ราว ทำหน้าที่ยึดหรือรัดเชือกแขวนอยู่บนหลังหรือยี่โหยให้พื้นไม้ตกท้องช้าง
4. ดง เรือนบางหลังทำพื้นยาวไม่ได้ ต้องใช้พื้นสั้นขวางกับตัวเรือนจำเป็นตมมีดงมารับ
5. หรีง ทำหน้าที่รัดส่วนที่ติดกับพื้นทั้งสี่ด้านให้อยู่ภายในขอบเขตที่กำหนด ทำหน้าที่รับน้ำหนักหลังมมเบม ปูเบมตงหรือเบมรอด
6. พื้น ช่องว่างระหว่างพื้นห้องนอนกับพื้นระเบียง
7. ช่องตื่นซาง ส่วนล่างของประตูหรือประตูบานพับ (ไดหน้าต่าง)
8. ร่องตื่นมว ภายนอกประตูเรือนผ้าที่มากับเรือนไทยหลังแรกหรือบานจะเป็นลักษณะผ้าประกบ
9. ผ้า ช่วยถ่ายเทอากาศภายในตัวเรือน
10. ช่องลมและช่องแสง เป็นทางเข้า-ออกระหว่างห้องนอน
11. ประตู เป็นส่วนประกอบของฝาเรือน
12. หน้าต่าง

โครงสร้างส่วนประกอบหลังคา

13. กันสาด เป็นส่วนที่ติดจากหลังคาที่ยื่นออกโดยรอบ
14. ซื่อ ยึดหลังคาทั้งสองเข้าด้วยกัน
15. คั้ง มีหน้าที่รับน้ำหนัก โดยคั้งตั้งนอกรอบมื่อ
16. ออกโท ีทำหน้าที่ตั้ง คั้งขึ้น
17. ันหัน รับน้ำหนักของหลังคาที่ถ่ายมาข้างกลอน แป และรับน้ำหนัก
18. แป รับน้ำหนักของวัสดุมุงถายลงยังกัน
19. เจริงชาย ทำหน้าที่รับสะพานหนู
20. ันลม ติดอยู่บนปลายแป ปิดชายคานสัดหัวท้าย
21. ันจั่ว แ่งไม้ประสานเหลี่ยม ปิดส่วนเป็นโพรงของหลังคาตามสัด
22. หลังคา ทำหน้าที่กันแดดกันฝน ประกอบด้วยวัสดุมุง ส่วนใหญ่กระเบื้องลูกฟูกกลอนเล็ก
23. ไชรา ส่วนที่ยื่นจากฝาหรือหน้าจั่วออกไป
24. ลูกทักคอสอง ส่วนบนของฝากระเบื้องทำจากแป้วเส้า หรือ ซ้อลมา 50 เซนติเมตร

ภาพที่ 5.7 ส่วนประกอบของเรือนไทย - มอญ ตามลักษณะโครงสร้าง

5.4.2 พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่

5.4.2.1 พฤติกรรมการใช้พื้นที่

จากการศึกษาพบว่า เรือนไทย - มอญมีพื้นที่ขนาดใหญ่ มีสมาชิกที่อยู่ประจำส่วนใหญ่ 1 - 2 ที่มาเป็นครั้งคราว 1 - 3 คน จะมาเดือนละ 1 ครั้ง ถึง 2 ครั้ง จากการศึกษาพฤติกรรมการใช้พื้นที่สรุปลักษณะพฤติกรรมการใช้พื้นที่ ดังนี้

1. ส่วนที่ใช้นอน พื้นที่โถงเป็นพื้นที่นอน มากกว่านอนในห้องส่วนใหญ่เนื่องจากนอนในห้องนอนอับและร้อน แยกสัดส่วนกันโดยการกางมุ้ง
2. ส่วนที่รับประทานอาหารเช้าหรือรับแขก ส่วนที่รับประทานอาหารเช้าใหญ่ใช้พื้นที่ครัว รองลงมา คือ พื้นที่ชาน ส่วนพักผ่อนส่วนใหญ่ใช้พื้นที่โถงพักผ่อนในเวลากลางวัน ส่วนได้ดูเรือนพักผ่อนในเวลากลางวัน พื้นที่รับแขกในเวลากลางวันใช้พื้นที่ได้ดูเรือนและชานพื้นที่รับแขกในเวลากลางวัน คือ พื้นที่ชาน
3. ส่วนที่ใช้ประกอบอาหารหรือปรุงอาหาร ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่ครัวประกอบอาหาร พื้นที่ครัวมีทั้งใช้เตาพื้นและเตาแก๊ส เนื่องจากความเคยชิน ยังคงใช้เตาพื้นอยู่และเชื้อเพลิงยังคงหาภายในท้องถิ่น ส่วนใหญ่ใช้เตาพื้นมากกว่าการใช้เตาแก๊ส ส่วนปรุงอาหารใช้พื้นที่ครัวและชาน
4. ส่วนที่ใช้ชำระร่างกาย หรืออาบน้ำ ในพื้นที่ห้องน้ำ - ห้องส้วม
5. ส่วนที่ใช้ซักล้าง ส่วนใหญ่ซักล้างบริเวณบ่อน้ำ เชิงบันได และชาน
6. ส่วนประกอบกิจกรรมพิเศษ ชาวไทยเชื้อสายมอญ จะมีประเพณีความเชื่อในการนับถือผี จะมีการเลี้ยงผี ส่วนใหญ่ทำในเดือน 6 ในบริเวณ เสาเอก ของเรือนที่เป็นบ้านต้นผี คือ คนที่เป็นลูกชายคนโตจะเป็นคนรับช่วงการนับถือผี ส่วนกิจกรรมพิเศษที่ใช้พื้นที่ในเรือน ประเพณีการโกนจุก ใช้พื้นที่บริเวณบ่อน้ำ หรือโถง ส่วนประเพณีการบวชในปัจจุบันอาจมีการจัดที่วัดบ้างแล้ว ส่วนใหญ่ยังคงทำที่บ้าน ประเพณีการแต่งงานยังคงจัดที่บ้านบริเวณโถงของเรือน ประเพณีการตาย จัดบริเวณโถงและจะนำศพออกจากเรือนทางประตูพิเศษทิศตะวันตกพบได้ในบางหลัง จากการศึกษาพบว่าจะไม่มีการทำชานหรือบันไดรองรับเวลาเอาศพออกจากเรือนทำบันไดพิเศษทำจากไม้ไผ่มาวางพาดเป็นพิธี

จากการศึกษา พบว่าเรือนไทย - มอญ มีลักษณะผังพื้น พิเศษ คือ มีโถงกว้างเพื่อรองรับงานประเพณีต่าง ๆ ที่ต้องจัดขึ้นบริเวณโถงของเรือนและในพฤติกรรมประจำวัน พื้นที่โถงมีความสำคัญเป็นศูนย์กลางรวมกิจกรรมในครอบครัว นั่งเล่น พักผ่อน และเป็นพื้นที่นอน ส่วนพื้นที่ของชานเป็นส่วนพื้นที่กึ่งสาธารณะ สำหรับรับแขกและประกอบอาหารทำให้มีระดับต่ำลงมา ส่วนระดับสูงสุด ถือว่าเป็นส่วนตัว เป็นบริเวณตำแหน่งของเสาผีเรือน ส่วนใหญ่เป็นส่วนในสุดของเรือน จะเห็นได้ว่าลักษณะเรือนไทย - มอญจะแบ่งส่วนของพื้นที่กิจกรรมไม่ได้มาจากการกันห้อง

แต่เป็นการแบ่งทางความรู้สึกโดยใช้ระดับพื้น ส่วนพื้นที่ใต้ถุนเรือน เป็นส่วนของนั่งเล่นทำกิจกรรม ในเวลากลางวัน เนื่องจากความโปร่งโล่งสบาย

เลอสม สถาปิตานนท์ (2545 : 42) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมมนุษย์ ได้แก่ การกระทำ กิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ ซึ่งนำมาเป็นสิ่งกำหนดความเป็นอยู่และความต้องการที่ว่างของผู้ใช้อาคาร ซึ่งเกี่ยวข้องกับสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี

5.4.2.2 ความต้องการการใช้พื้นที่

จากการศึกษาพฤติกรรมพบว่า ในปัจจุบันผู้อยู่อาศัยในเรือนไทย - มอญ จะใช้พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ใต้ถุนเรือนในเวลากลางวัน ทำให้มีความต้องการที่จะปรับปรุงเรือนในการยกใต้ถุนสูงขึ้นเพื่อความสะดวก และต้องการที่จะปรับปรุงส่วนของห้องปิด ห้องฉี่เนื่องจาก โดยปกติแล้วจะเป็นที่นอนของหัวหน้าครอบครัว แต่แนวทางปฏิบัติจริง นอนในส่วนของพื้นที่โถง ดังนั้น พื้นที่ส่วนของห้องปิด จึงไม่ได้ใช้ประโยชน์เห็นควรให้เปิดโล่ง เพื่อจะใช้พื้นที่ส่วนในในห้อง และลดความน่ากลัว สำหรับเด็กรุ่นหลัง มักจะไม่กล้าเข้าห้องฉี่

จากการศึกษา ผู้อยู่อาศัยมีความต้องการที่จะต่อเติมห้องน้ำ - ห้องส้วม ทั้งส่วนบนเรือนในเวลากลางคืนและส่วนใต้ถุนเรือนสำหรับ เวลากลางวัน ส่วนที่ต้องการต่อเติมส่วนลำดับที่สอง ต้องการต่อเติมห้องนอน เพื่อสมาชิกที่เพิ่มขึ้น ซึ่งมีความต้องการความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยมากขึ้น สำหรับสมาชิกที่มาเป็นครั้งคราวเนื่องจากความเคยชินในการมีห้องส่วนตัว ส่วนที่จอตลอดเป็นการเผื่อพื้นที่สำหรับครอบครัวที่มีรถ ส่วนของรั้ว ผู้อยู่อาศัยมีความต้องการ ที่จะปรับปรุงให้สวยงามมากขึ้น ไม่คิดทำรั้วถาวร จะเห็นได้ว่า การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนยังคงมีความสัมพันธ์กับบ้านใกล้เรือนเคียง อยู่กันแบบระบบเครือญาติ

เลอสม สถาปิตานนท์ (2543 : 43) การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ เป็นการศึกษาถึงการกระทำกิจกรรมของมนุษย์ตามความต้องการของมนุษย์ทั้งกายและใจเพื่อนำข้อมูลมาเป็นข้อมูลในการออกแบบสถาปัตยกรรม เนื่องจากงานสถาปัตยกรรมประเภทต่าง ๆ จะเกี่ยวข้องกับการใช้งานของมนุษย์ทั้งสิ้น

มุสดี ทิพทัส (2541 : 32) การออกแบบเนื้อที่ใช้สอยแต่ละส่วน ควรคำนึงถึงความสะดวกคล่องตัวในการติดต่อเคลื่อนไหวกายในเนื้อที่นั้นๆ ด้วย

5.4.3 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้พื้นที่ภายในของเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

5.4.3.1 ส่วนที่ควรอนุรักษ์ไว้

1. จากการศึกษพบว่า ชุมชนไทยเชื้อสายมอญ เป็นชุมชนไทยที่มีการตั้งถิ่นฐาน อยู่ในละแวกเดียวกัน นับถือพุทธศาสนาและมีความเชื่อพื้นฐานในการนับถือผีบรรพบุรุษ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ ถ้ายทอดซึ่งกันและกัน ส่งผลมายังการใช้สอยพื้นที่ในบ้าน ดังจะเห็นได้จากความเชื่อใน

เรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษยังคงมีอยู่มาก แสดงให้เห็นถึง เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ส่งผลมายังระดับผังพื้นของเรือน มีการแบ่งระดับพื้นที่การใช้งาน ในการแบ่งระดับนั้น ระดับพื้นที่สูงสุดเป็นพื้นที่ส่วนของบรรพบุรุษ และในการต่อเติมเรือนจะขยายไปทางทิศที่ไม่ใช่ส่วนของพื้นที่สูงสุดของบ้าน ถือเป็นทิศหัวนอนของบิดา แสดงให้เห็นว่าชาวไทยเชื้อสายมอญมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ความมีสัมมาคารวะ นับถือผู้อาวุโสกว่า ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่น่าอนุรักษ์ไว้และนอกจากนี้ จะเห็นได้ชัดอีกลักษณะหนึ่ง คือ พื้นที่ความโล่งของโถง ซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ ไว้รองรับกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมในหมู่เครือญาติ และเป็นที่รวมกิจกรรมในครอบครัว แสดงให้เห็นถึงความรักใคร่กลมเกลียวในหมู่เครือญาติ บ้านใกล้เรือนเคียง และในครอบครัว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

5.4.3.2 ส่วนที่ต้องการพัฒนา

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการที่จะพัฒนาเรือนของตนในหลายด้าน

1. พัฒนาและซ่อมแซมวัสดุที่ชำรุดเสียหาย เนื่องจากเรือนปลูกสร้างมานาน ย่อมส่งผลให้วัสดุหลายอย่าง เกิดชำรุดเสียหาย ตามอายุการใช้งาน พบว่าส่วนที่ซ่อมแซมมากที่สุด คือ เสาเรือน และวัสดุผนังจะมีการเปลี่ยนแปลงเป็นฝาที่ทันสมัยขึ้น ซึ่งไม่ใช่ฝาปะกน เหมือนลักษณะเดิม จะเป็นลักษณะฝาไม้ตีตามแนวตั้งและแนวอนมีส่วนผสมของลูกกรงมาใช้ประโยชน์ในการทำฝาผนัง
2. พัฒนาพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน เนื่องจากวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันมีความต้องการความเป็นส่วนตัวในบางพื้นที่ และความต้องการความปลอดภัยที่เป็นพื้นฐานของมนุษย์ กลุ่มตัวอย่างต้องการเพิ่มห้องนอนในส่วนของบุตร หลาน สมาชิกที่มาเป็นครั้งคราว ที่มีความเคยชินในการมีห้องส่วนตัว ปรับปรุงพื้นที่ห้องส่วนตัว (ห้องผี) เปิดโล่งเพื่อเพิ่มพื้นที่การใช้งาน ลดความน่ากลัวให้กับสมาชิกในรุ่นหลังที่อาศัยอยู่ด้วยกัน พื้นที่ที่มีความต้องการเพิ่มเติมมากที่สุดคือ ห้องน้ำ – ห้องส้วม มีความต้องการเพิ่มให้อยู่ภายในเรือน เพื่อความสะดวก ในการใช้งานทั้งในเวลากลางวันและกลางคืน คือ มีทั้งชั้นบนและล่าง ส่วนใหญ่อยู่ในแนวเดียวกันเพื่อความสะดวกในการใช้งานและในการก่อสร้าง มีการวางแนวท่อระบาย มีระบบบำบัดน้ำเสีย เพื่อให้ถูกสุขลักษณะ ส่วนพื้นที่ครัวปัจจุบัน มีการใช้เตาแก๊สแต่การใช้งานจริงทุกเรือน ยังคงใช้เตาพื้นควบคู่กับการใช้เตาแก๊ส
3. พัฒนาพื้นที่ใช้สอยภายนอกเรือน ส่วนที่ควรเพิ่มเติม คือ เพิ่มพื้นที่ส่วนจอดรถ เพิ่มขึ้นสำหรับเรือนที่มีรถ เพื่อความเป็นสัดส่วนมากขึ้น ส่วนแนวรั้วรอบพื้นที่ ปรับปรุงให้สวยงามแต่ยังคงรักษารูปลักษณ์เดิม คือ เป็นแนวรั้วระแนงไม้ เป็นแนวปลูกไม้เลื้อยใช้ประโยชน์จากไม้เลื้อยในส่วนกันอาณาเขต และใช้ประโยชน์ในการเป็นพืชสวนครัวอีกทางหนึ่งด้วย

4. เปลี่ยนแปลงในส่วนที่ไม่สามารถซ่อมแซมได้ ข้อนี้ควรที่จะเป็นทางเลือกสุดท้ายเพื่อให้งานสถาปัตยกรรมนั้นทรงคุณค่า ได้มากที่สุด เช่นส่วนเพดานไม้ จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าวัสดุเดิมหายากและมีราคาสูงมาก จึงปล่อยทิ้งไว้ ดังนั้นปัญหาที่พบในการซ่อมแซมเรือน คือ วัสดุเดิมซึ่งเป็นไม้หายากและมีราคาแพงจึงเห็นสมควรให้ใช้วัสดุอื่นแทนแต่ควรคำนึงถึงภาพรวมของวัสดุเก่าและใหม่ ว่ามีการขัดแย้งกันเพียงใด

อรศิริ ปาณินท์ (2542 : 375 – 377) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของตัวเรือนมีทั้งด้านที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ในทางนามธรรมจะเห็นได้ชัดเจนว่ามีผลมาจาก ความเป็นครอบครัวขยาย อายุการสร้างเรือน และวัสดุก่อสร้าง ส่วนในนามธรรม คือส่วนที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ และปัจจัยอีกประการหนึ่ง คือ สภาพการอยู่ของชาวไทยเชื้อสายมอญ ที่เปลี่ยนแปลงไปตามการอยู่แบบสากลมมากขึ้น และแก้ไขปัญหา การอยู่ที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศกับสภาวะสบายของคนในบ้าน เป็นปัจจัยที่ส่งผลมาอย่างเรือนไทย – มอญ

5.5 ข้อเสนอแนะ

5.5.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ปฏิบัติ

การวิจัยพบว่าปัญหาส่วนใหญ่ที่เป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์และพัฒนา คือ ความไม่รู้ของประชาชนและจากการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลง รวมถึงความต้องการความสะดวกสบายมากขึ้น ทำให้การเปลี่ยนแปลงเรือนมีผลต่อเรือนเดิมและมีความขัดกันของการใช้วัสดุ ผู้วิจัยมีความเห็นในการปรับปรุงเรือน เพื่อความสะดวก แต่ไม่ส่งผลต่อเรือนเดิม เลือกรื้อวัสดุที่สอดคล้องกับวัสดุเดิม จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างเห็นความสำคัญ เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์แต่ขาดปัจจัยในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งสรุปเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย – มอญ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์วัสดุก่อสร้างจากการศึกษาพบว่าเรือนมีการซ่อมแซมปรับปรุงมีผลต่อเรือนขาดความกลมกลืนในรูปแบบใหม่ วัสดุใหม่ มีผลกระทบต่อวัสดุเดิม ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้มีการใช้วัสดุใหม่ใกล้เคียงของเดิม
2. ส่งเสริมให้มีการผลิตวัสดุใหม่ที่มาทดแทนวัสดุประเภทไม้ ให้มากขึ้น เพื่อการแข่งขันทางการตลาดทำให้ราคาลดต่ำลง
3. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาฝีมือช่างผู้ชำนาญการให้มากขึ้น

5.5.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษา แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย – มอญ กรณีศึกษา ชุมชนบ้านม่วงจังหวัดราชบุรีในครั้งนี้พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงเรือน มี

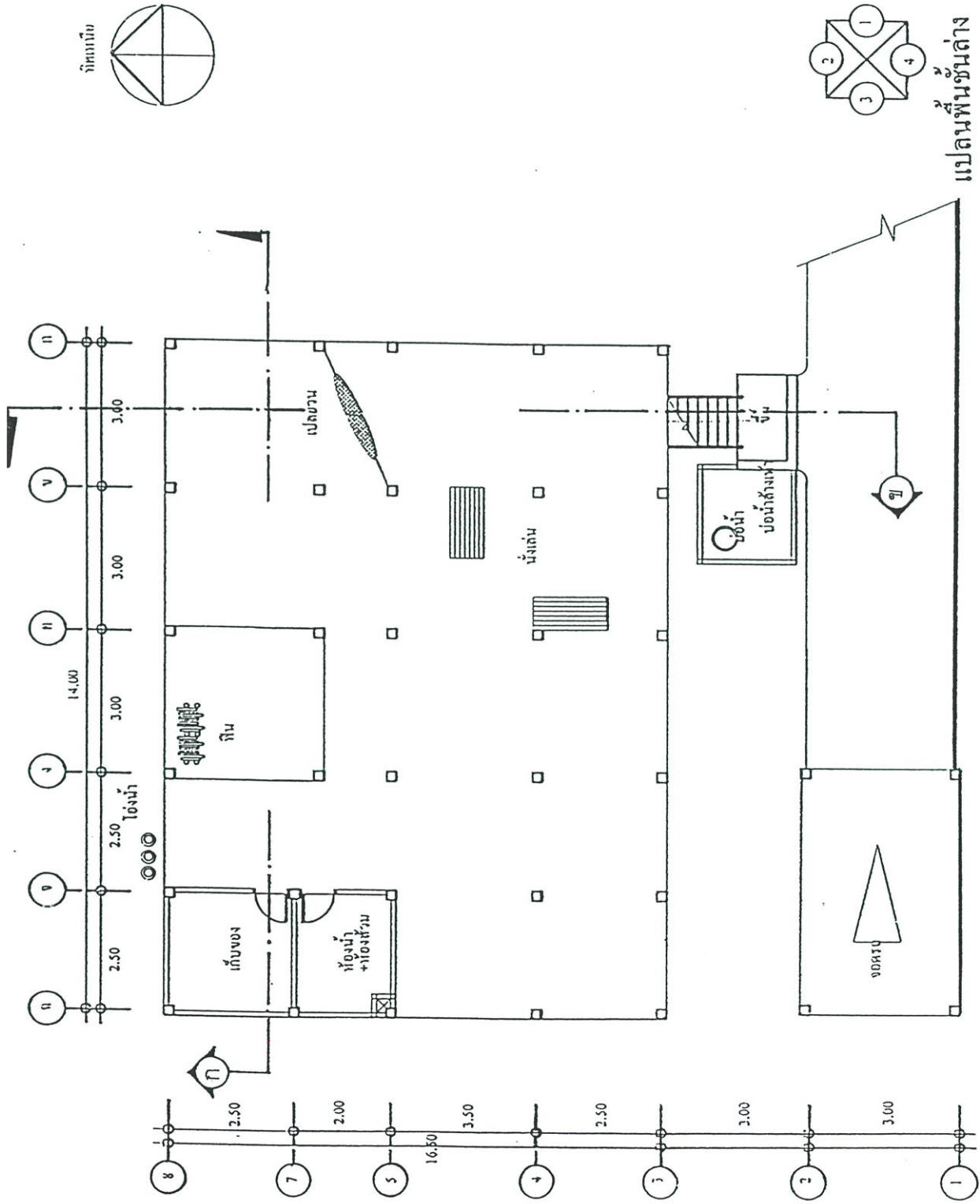
ผลมาจาก อายุการสร้างเรือนและวัสดุก่อสร้างและการเป็นครอบครัวขยายแต่ปัจจุบัน ปัจจัยที่สำคัญการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม มีผลทำให้การดำเนินชีวิตในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป มีผลต่อการปรับเปลี่ยนเรือนให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความต้องการ ความทันสมัยและความเป็นสากลมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงนั้นอาจทำให้ไม่หลงเหลือความเป็นเรือนไทย - มอญ ให้เห็นอีกต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ พฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ภายใน แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ ชุมชนหนึ่งในหลายๆ ชุมชน ที่มีลักษณะของความเป็นเรือนพื้นถิ่นเป็นงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ที่ทรงคุณค่า ซึ่งอาจจะมีใช้มีคุณค่าเฉพาะความงามแต่เป็นคุณค่าทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นในการศึกษาสถาปัตยกรรมในชุมชนพื้นถิ่นชุมชนอื่นเพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาในส่วนที่กว้างขึ้นต่อไป

2. ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงปัญหาและสาเหตุที่ส่งผลมายังสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เรือนที่ทรงคุณค่าและมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม รวมถึงความต้องการของกลุ่มผู้อยู่อาศัย ว่ามีความต้องการอย่างไรและมีปัญหาอย่างไร เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ทรงคุณค่าให้คงอยู่ตลอดไป

5.5.3 การนำเสนอรูปแบบแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้พื้นที่ภายในเรือนไทย - มอญ

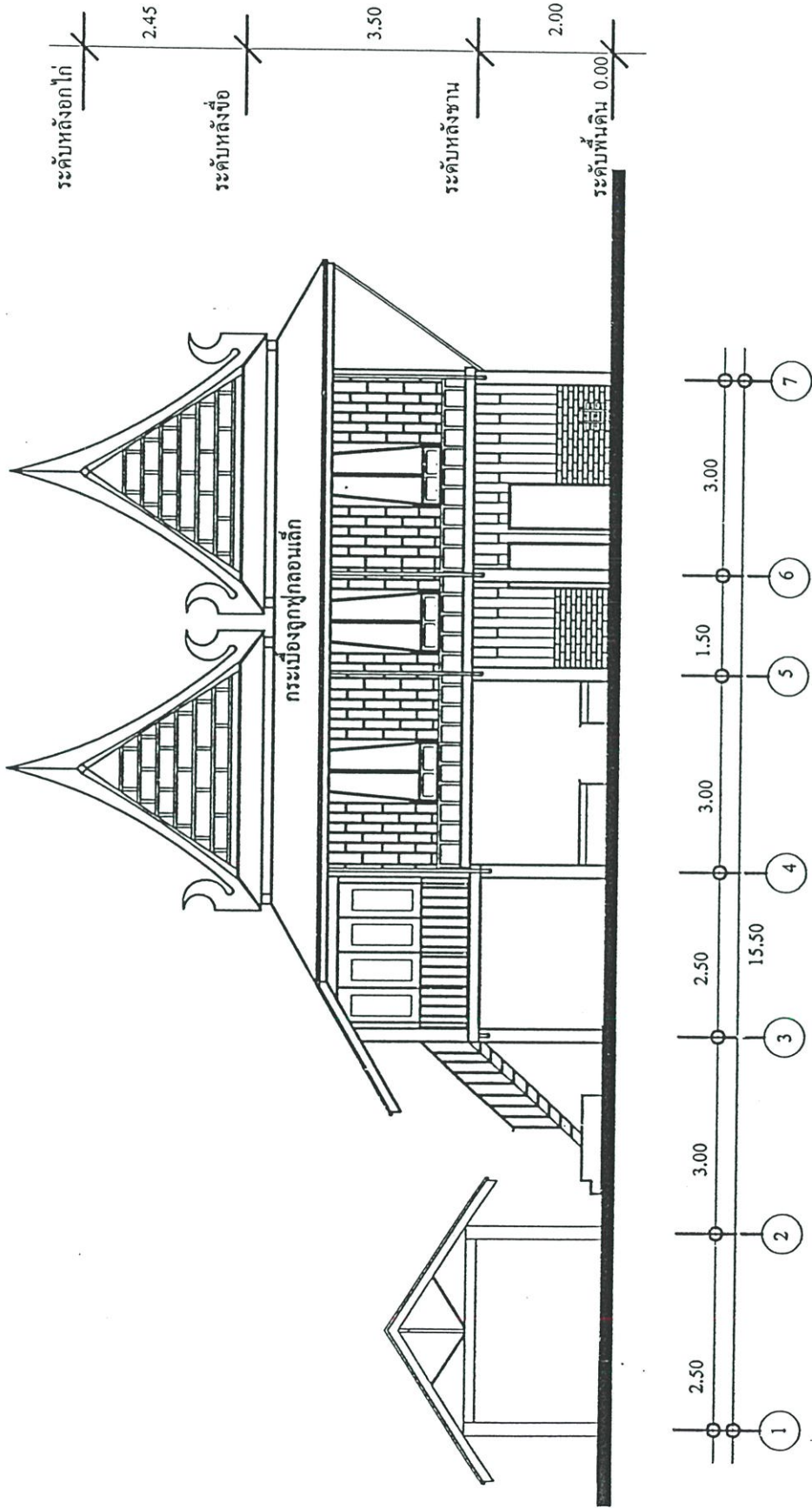
1. ผังบริเวณเรือนไทย - มอญ
2. แปลนชั้นล่าง
3. แปลนชั้นบน
4. รูปด้าน 1 2 3 และ 4
5. รูปตัด ก ข
6. ทัศนียภาพเรือนไทย - มอญ
7. หุ่นจำลอง

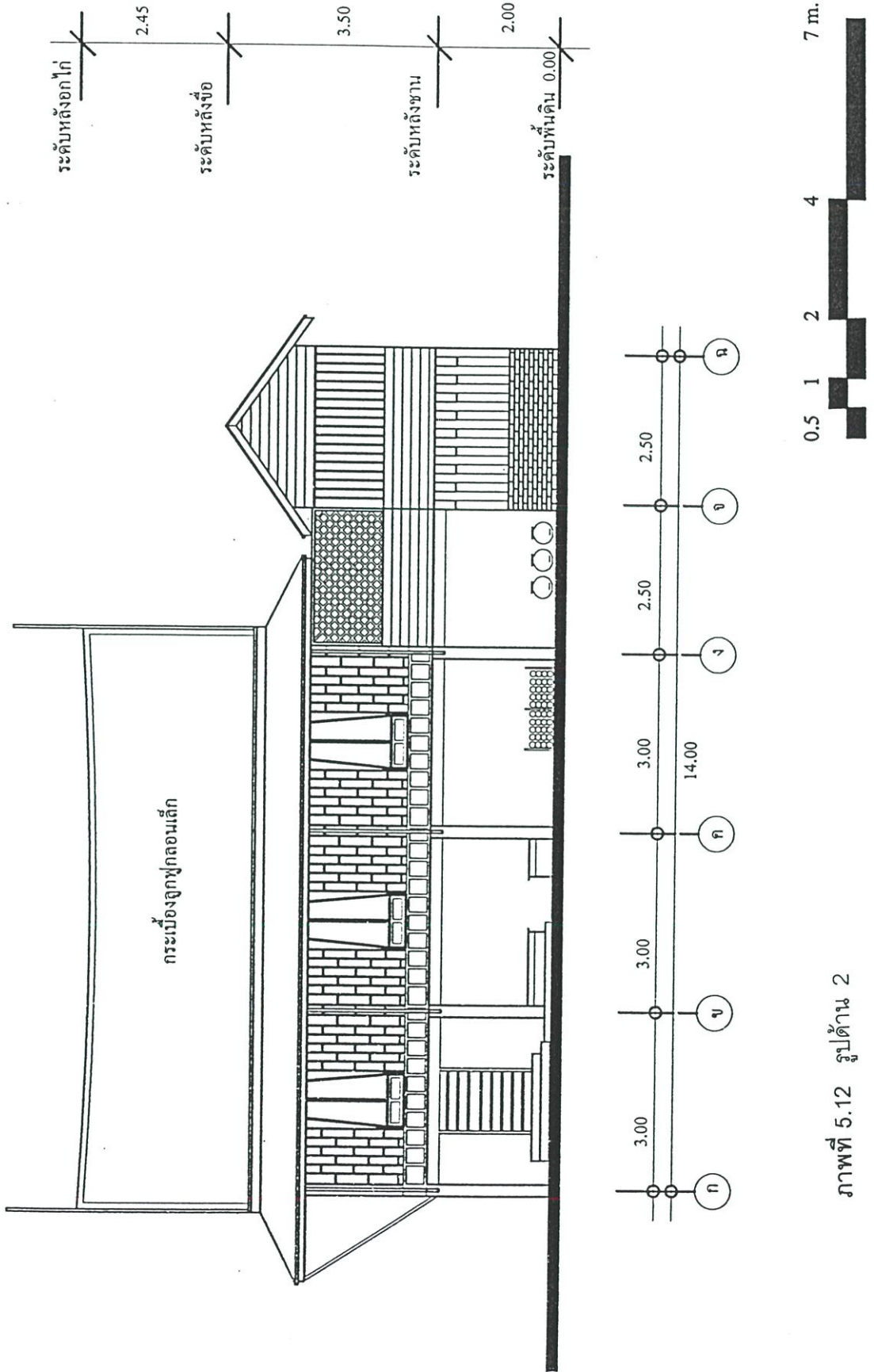
แปลนพื้นที่ล่าง

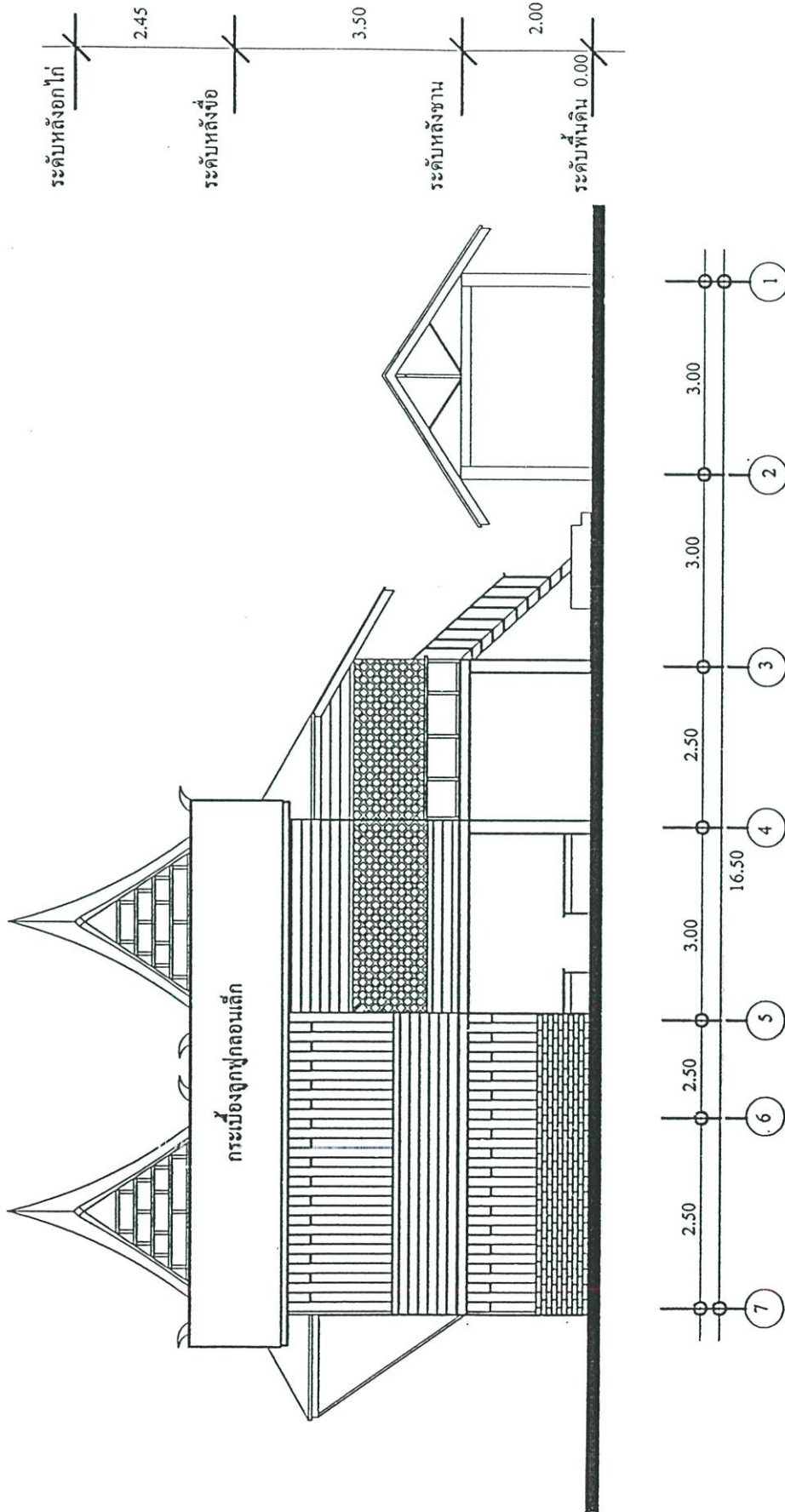
ภาพที่ 5.9 แปลนชั้นล่าง

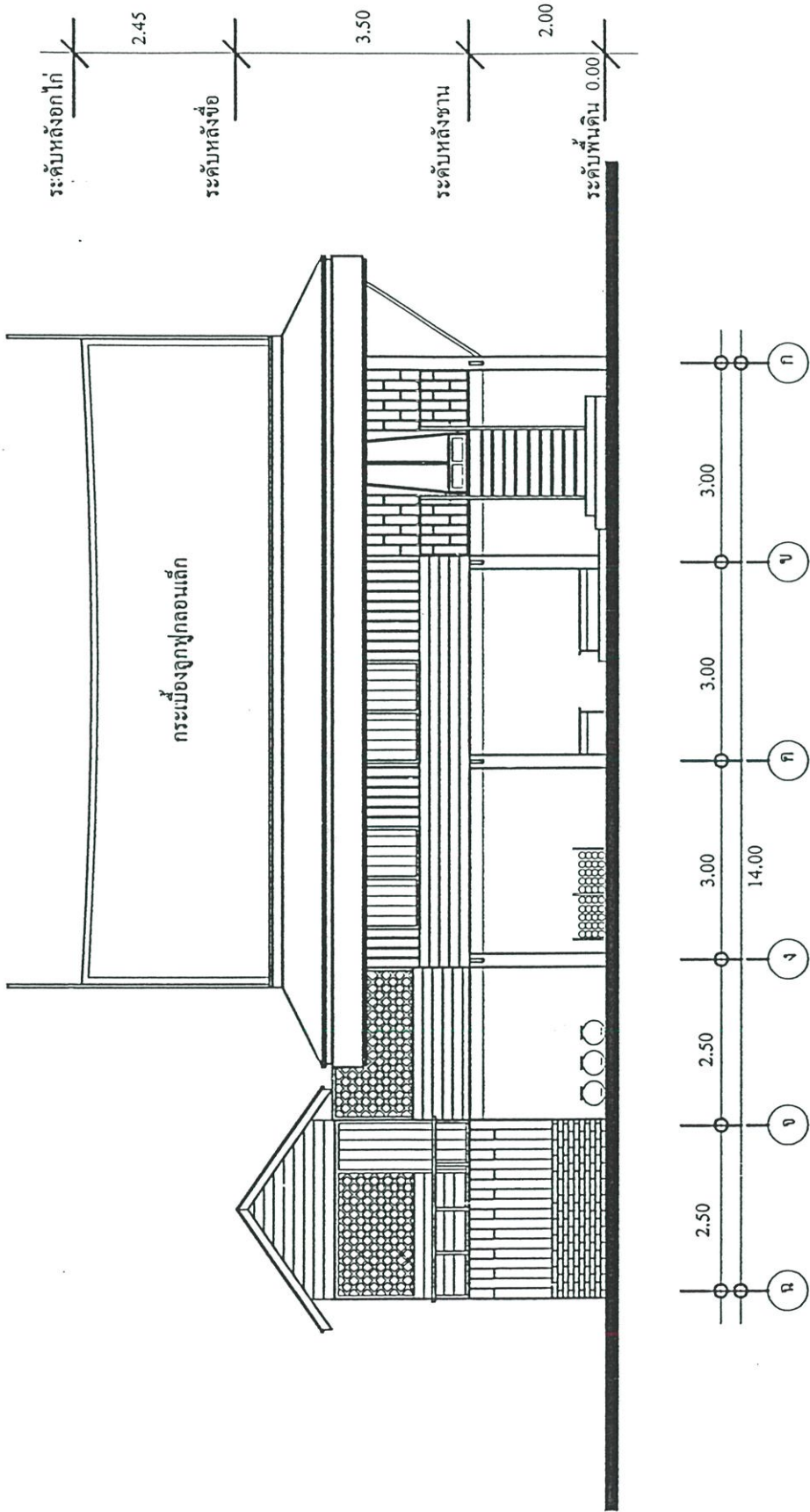
ภาพที่ 5.11 รูปด้าน 1

ภาพที่ 5.12 รูปด้าน 2

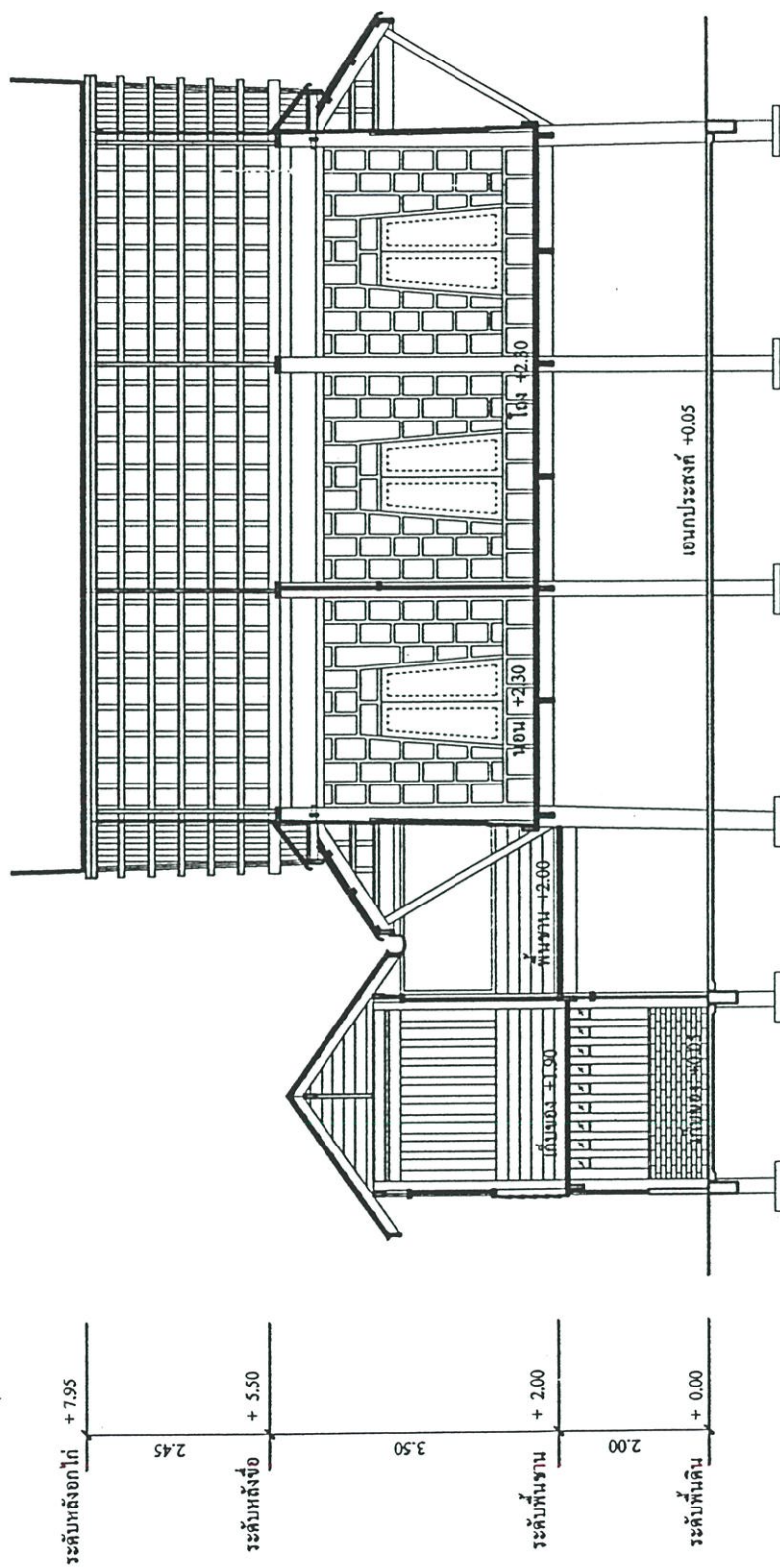

ภาพที่ 5.13 รูปด้าน 3

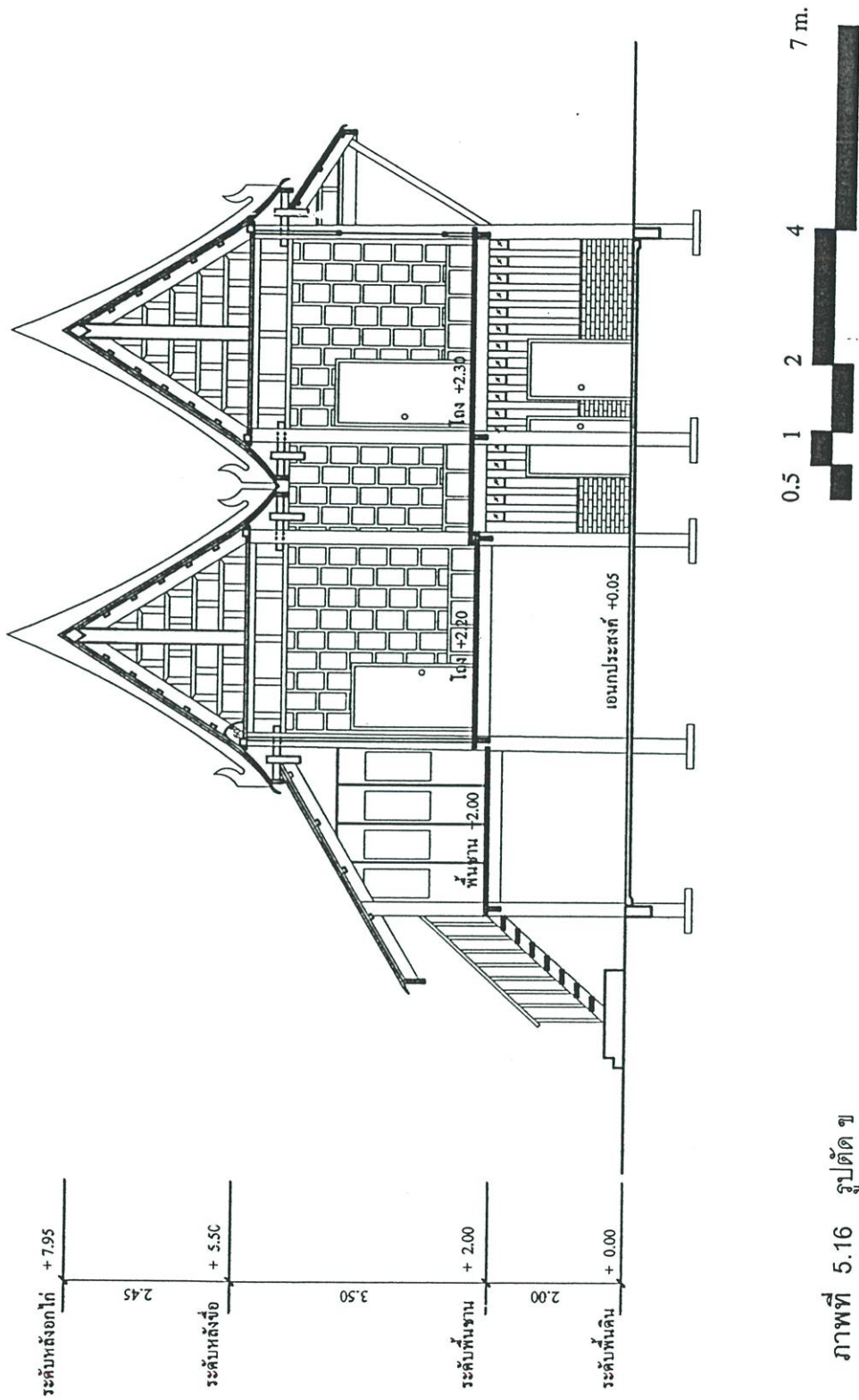

0.5 1 2 4 7 m.

ภาพที่ 5.14 รูปด้าน 4

ภาพที่ 5.15 รูปตัด ก

ภาพที่ 5.16 รูปตัด ข

ภาพที่ 5.17 ทัดเนียบภาพของเรือนไทย – มอญ 1

ภาพที่ 5.18 ทศนิยมภาพเรือนไทย - มอญ 2

ภาพที่ 5.19 หุ่นจำลอง 1

ภาพที่ 5.20 หุ่นจำลอง 2

บรรณานุกรม

- จรรยา ยูเต๊ะ. 2545. "แนวความคิดในการออกแบบบ้านพักอาศัยในเมือง : โครงการเคหะชุมชน
ห้วยหมาก." วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ทวี ไชยนาพงศ์. 2543. "การศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
เรือนไทยมุสลิม จังหวัดปัตตานี." วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขา
วิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง.
- เทอดศักดิ์ มหาเรือนทรง. 2520. "เรือนมอญที่ลพบุรี." สารนิพนธ์ ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธาดา สุทธิธรรม. 2540. "การประชุมวิชาการนานาชาติ : การอนุรักษ์และฟื้นฟูสถาปัตยกรรม
พื้นถิ่นและการประชุมสมัชชาสามัญ ICOMOS - CIAV" กรุงเทพฯ : อาษา.
- ธาดา สุทธิธรรม. 2543. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไม้ : กรณีหอแจกวัดห้วยนารี อำเภอ
อาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด. 11(11) : 11-118.
- นิยุทธ์ กรุงวงศ์. 2537. "แนวโน้มความต้องการบ้านเดี่ยวในเขตภาษีเจริญ ของผู้มีแหล่งงานใน
เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร." วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต ภาควิชา
เคหะการ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัณฑิต จุลสัย. 2523. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนชั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัณฑิต จุลสัย. 2540. บ้านไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- ประทีป มาลากุล. 2530. พัฒนาการของคนไทยในภาคกลาง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยลดา เทวกุล. 2545. พื้นฐานการออกแบบสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2532. การพัฒนาที่อยู่อาศัย. เล่มที่ 1 – 7. กรุงเทพฯ :อรุณพิมพ์.
- มณีรัตน์ จินุกุล 2544 "แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัด
นนทบุรี." วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบ
ชุมชนเมือง บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เลขสม สถาปัตตานนท์. 2543. องค์ประกอบ : สถาปัตยกรรมพื้นฐาน . กรุงเทพฯ : อัลลายด์
พริ้นเตอร์ส์ .
- มุสดี ทิพทัส. 2532. การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัด
สมุทรปราการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มุสดี ทิพทัส. 2541. เกณฑ์ในการออกแบบสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฤทัย ใจจงรัก. 2539. เรือนไทยเดิม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรรณวินทร์ พัฒนะเอนก. 2543. วิวัฒนาการชุมชนและการผังเมือง. กรุงเทพฯ : สยาม
สเตชันเนอรีชัฟฟลายส์
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. 2537. พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิวัฒน์ เตมียันท์. 2537. "ความสำคัญของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น" อาษา. พ.ย.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. 2537. "เรือนไทย บ้านไทย." ที่ระลึกในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี เสด็จประกอบพิธีเปิดอาคาร สำนักงานใหญ่
การเคหะแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : กองประชาสัมพันธ์ การเคหะแห่งชาติ.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล และคณะ. 2542. การอ้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ :
กรณีศึกษา ชุมชนมอญบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัด
ราชบุรี. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิราภรณ์ สีหันทวงศ์. 2543. "คุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น : พื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ." อีสาน – สถาปัตย์. 11(1) : 20 - 24.
- สุภาภรณ์จินตามณีโรจน์. 2536. "ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำแม่กลอง" : ศึกษากรณีชุมชน
มอญ บ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี "ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง : พัฒนาการ
ทางสังคม และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : พิษเนศ พรินทร์ตั้ง เซ็นเตอร์.
- อมารสีย อิมอำนวย. 2536. "ประเพณีความเชื่อของชาวมอญบ้านม่วง" ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง
พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : พิษเนศพรินทร์ตั้ง เซ็นเตอร์.
- อรศิริ ปาณินท์. 2542. เรือนพื้นถิ่นอุษาคเนย์ : กรณีศึกษา ไทย ลาว อินโดนีเซีย
ฟิลิปปินส์ ผ่านที่ว่าง มวล และชีวิต. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรศิริ ปาณินท์. 2542. เรือนพื้นบ้าน ไทย - มอญ . กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

อาภา ศรีสงคราม. 2543. *วัฒนธรรมพื้นบ้านเกาะเกร็ด*. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.

Baum Andrew, Stuart Valing . 1977 . *Architecture & Social Behaviorl Psychological Sutties of Social Density* . Hillsade . New Jersey : Lawnence Eribuam Associates Publishens.

Copper Clare. 1975. *Easten Hill Village : Some implication of Design*. New York : Doubleday & Company.

Le Corbusier. 1947. *The Four Routes* . London : Denis Dobson.

Lewis M. Harold. 1949. *Planning the Modem City Z Volume. 2nd ed*. New York : John Wiley & Sons.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
คติความเชื่อของชาวมอญที่เกี่ยวกับบ้าน

ความเชื่อชาวมอญที่เกี่ยวกับบ้าน

1. สูตรบ้าน

จากการศึกษาเรื่องราวของวิถีชีวิตชาวมอญ จากคัมภีร์โบราณภาษามอญโบราณ ซึ่งครูจวน เครือวิชฌยาจารย์ แห่งบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ได้แปลเป็นภาษาไทย มีรายละเอียดมากมายใน "สูตรบ้าน" ซึ่งในนี้จะได้เก็บเฉพาะเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางกายภาพของบ้านมาศึกษา

1.1 คุณโทษสถานที่ปลูกบ้าน

1.1.1 ทิศใต้ลม (เหนือ) ทิศอีสาน และทิศตะวันออก มีถนนผ่าน สามทิศนี้ และที่ลาดต่ำลงไปจะเจริญรุ่งเรือง

1.1.2 ทิศเหนือลม (ใต้) ทิศตะวันตก จะเกิดเจ็บไข้ถึงตาย

1.1.3 ทิศพายัพ ทิศอาคเนย์ จะทุกข์ยาก

1.1.4 ทิศหรีดี จะถูกผีร้ายรังแก

ทั้ง 5 ทิศนี้ถ้าลาดต่ำลงไปไม่ควรปลูกบ้าน

1.1.5 สถานที่ปลูกเรือนที่เรียบดูหน้ากลองจะมากไปด้วยยศศักดิ์

1.1.6 ที่เป็นหลังเต่าไม่ควรปลูกบ้าน

1.1.7 สถานที่ปลูกบ้านงอโค้งดูคันกระสุน ไม่สมควรใช้เป็นที่พักนอน เพราะเป็นที่อยู่ของสัตว์ ช้าง ม้า จะเกิดเพลิงไหม้

1.1.8 ที่ที่เป็นรอยน้ำขัง จะมีโทษ

1.2 ลักษณะที่ดินที่ควรปลูกบ้าน

ตำราลักษณะที่ดิน 11 ประการ

ในตำราลักษณะที่ดินรูปร่างลักษณะต่าง ๆ 11 แบบ คือ

1.2.1 สันฐานยาว

1.2.2 สันฐานสี่เหลี่ยม

1.2.3 สันฐานกลม

1.2.4 สันฐานอย่างถาด

1.2.5 สันฐานอย่างภูเขายาว

1.2.6 สันฐานอย่างกลอง

1.2.7 สันฐานอย่างหลังเต่า

1.2.8 สันฐานอย่างล้อเกวียน

1.2.9 สันฐานต้องแหงนดู

ในบรรดาฐานฐานที่ดินทั้ง 11 ประเภทนี้ท่านว่าที่ดินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า (ฐานยาว) รูปสี่เหลี่ยม (จัตุรัส) และฐานอย่างถาด เป็นที่ดินที่เหมาะสมกับการปลูกบ้าน จะทำให้เจริญรุ่งเรืองด้วยลาภยศ และทรัพย์สิน แต่ลักษณะฐานอื่น ๆ อีก 8 ประเภทที่เหลือ ให้งดเว้นอย่าได้ทำการปลูกบ้าน

1.3 ไม้ปลูกบ้าน

ตำราเกี่ยวกับการเลือกไม้ในการปลูกบ้านตาม "สูตรบ้าน" มี 4 ประเภท คือ

1.3.1 ไม้ผู้ชาย = ไม้โคนและปลายใหญ่เท่ากัน ท่านว่าจะชนะศัตรู

1.3.2 ไม้ผู้หญิง = ไม้โคนใหญ่ปลายเรียว ท่านว่าจะได้ยศศักดิ์

1.3.3 ไม้กาลกิณี = ไม้ใหญ่ตรงกลาง

1.3.4 ไม้ยักษ์ = ไม้โคนใหญ่มากและปลายใหญ่มาก ท่านว่าจะวินาศ

ดังนั้นจะเห็นว่า ตาม "สูตรบ้าน" ของคัมภีร์โบราณของมอญนี้ให้เลือกเฉพาะไม้ผู้ชาย และไม้ผู้หญิงเท่านั้นในการปลูกบ้าน

ตามปกติในการปลูกบ้าน นอกจากจะให้อยู่อาศัยร่มเย็นเป็นสุขแล้ว ความคงทนแข็งแรงเป็นวัตถุประสงค์หลักข้อหนึ่งเช่นกัน ดังนั้นช่างจำเป็นต้องเลือกสรรไม้ที่ให้ความคงทนแข็งแรง ดังนั้นไม้ผู้ชายหรือไม้ที่มีความเสมอของขนาดหน้าตัด และไม้ผู้หญิงที่โคนใหญ่ปลายเรียว เป็นไม้ประเภทที่ใช้สอยในการรับน้ำหนักได้เหมาะสม ส่วนไม้ใหญ่ตรงกลางเป็นรูปพรรณที่ผิดธรรมชาติ และ "พลุหลวง" ได้ให้เชิงอรรถในการวิเคราะห์คัมภีร์โบราณนี้ว่า เนื่องด้วยการใหญ่ตรงกลาง ดูเหมือนผู้หญิงตั้งท้อง ท่านถือกันมาก บ้านใดเสาเป็นลักษณะนี้ถือเป็นกาลกิณี ต้องมีภัยมาและเกิดทุกข์.....

ส่วนไม้ยักษ์ ตามรูปพรรณฐานคือ ไม้ซุง ซึ่งไม่สะดวกกับการนำมาสร้างบ้าน

1.4 สูตรเจ้าของบ้าน และสูตรเสาบ้าน

".....ท่านให้อาความยาวของพื้นบ้าน กับความยาวของตงวัดเป็นศอกรวมกันคูณด้วย 3 หาดด้วย 8 เหลือเศษเท่าไรให้หายไปตามนั้น....."

เศษ 1 เป็นบ้าน พ่อค้าวาณิช

เศษ 2 เป็นบ้าน ครวปรุงอาหาร

เศษ 3 เป็นบ้านเจ้านาย ราชา

เศษ 4 เป็นบ้าน คหบดี ผู้มั่งคั่ง

เศษ 5 เป็นบ้าน นายพราน

เศษ 6 เป็นบ้าน ขโมย โจรผู้ร้าย

เศษ 7 เป็นบ้าน อมาตย์ เสนาบดี

เศษ 8 เป็นบ้าน หญิงแพศยา

สูตรนี้เป็นความเชื่อพื้นบ้าน ซึ่งพยายามหาคำอธิบาย แต่ไม่สามารถหาที่มาและเหตุผลได้ ซึ่งอาจมีที่มาจากสถิติต่าง ๆ ในสมัยโบราณ ที่จำแนกเจ้าของบ้านก็เป็นได้ ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับสูตรเสาบ้าน ซึ่งระบุว่า

“เอาความยาวของเสาบ้านวัดเป็นศอกได้จำนวนความยาวทำให้คุณด้วย 3 หาดด้วย 7 เหลือเท่าไรให้หายไปตามเศษนั้น”

เศษ 1 มรณะ

เศษ 2 ลากะ

เศษ 3 ทุกชะ

เศษ 4 สิทธิ

เศษ 5 มรณะ

เศษ 6 สุชี

เศษ 0 วินาศ

1.5 สูตรโอบตั้ง

“.....ส่วนโอบตั้งของบ้านนั้น ท่านให้เอาความยาวของตัวชื่อบ้าน แบ่งออกเป็น 8 ส่วน เอา 3 ส่วนตัดทิ้งไปเสีย เหลือเอาไว้ 5 ส่วน นั่นคือ สูตรของโอบตั้ง โบราณท่านตั้งสูตรนี้ไว้ ขออย่าได้ละเลย.....”

สูตรโอบตั้งนี้หากนำมาวิเคราะห์ตัวเลขจะพบว่า หากใช้ความสูงของโอบตั้งเท่ากับ $5/8$ ของชื่อบ้าน เราจะได้ความเอียงลาดของหลังคาประมาณ 50 – 52 องศา ซึ่งเป็นสัดส่วนของหลังคาเรือนไทย – มอญ ที่เป็นแบบเรือนไทย เป็นสัดส่วนที่สวยงามและน้ำฝนไหลผ่านได้สะดวก แต่หากเป็นเรือนเครื่องผูกซึ่งหลังคามีความลาดชันน้อยกว่าคงไม่สามารถใช้สูตรนี้ได้

1.6 สูตรความกว้างยาวของบ้าน

“.....ด้านยาว 8 ศอก ด้านกว้าง 4 ศอก 6 นิ้ว ถ้าหนุ่มสาวใดครองเรือนอยู่บ้านนี้ จะได้รับมรดกทรัพย์สินจากพ่อแม่เป็นสูตรอุสุสสะภาเข้าสูตรเบญจะ (5) วิเศษแม้เศรษฐีก็ต้องนำทรัพย์สินมาให้สหายคล้ายเท้าไม่ต้องเหยียบดิน

“ความยาว 7 ศอก กับ 12 นิ้ว ด้านกว้าง 4 ศอก กับ 12 นิ้ว วัดอย่าให้คลาดเคลื่อน ก็เข้าสูตรเบญจะ (5) ราศี จะมีข้าทาสบริวาร เพราะได้รับคุณประโยชน์จากบ้าน

พิจารณาจากสูตรความกว้างยาวที่ระบุ ไม่น่าจะเป็นตัวบ้านและน่าจะเป็นขนาดของห้องมากกว่า คือ ประมาณ 4.0 เมตร คูณ 2.125 เมตร และ 3.75 เมตร คูณ 2.25 เมตร ชาวมอญมีมาตรการวัด ที่ใช้กับเรือน ซึ่งเทียบกับสัดส่วนของคน แต่เมื่อพิจารณาแล้วก็สามารถเทียบเคียงกับของไทยได้ คือ

1	ศอก	=	1	ม้วฮอต	=	50	เซนติเมตร
1	วา	=	1	ม้วพี	=	200	เซนติเมตร
1	นิ้ว	=	1	ม้วเบอะตอย	=	2	เซนติเมตร

1.7 เดือนปลูกบ้าน

“เดือน 6 เดือน 9 เดือน 12 เดือน 2 และเดือน 4 รวม 5 เดือนนี้เป็นเดือนที่สมควรปลูกบ้านเรือนอยู่ มีคุณประโยชน์ปรากฏยิ่งใหญ่ ปราศจากโรคภัยถ้าได้ทำการปลูกบ้านท่านจะมั่งคั่งมหาศาล เจริญรุ่งเรือง ส่วนเดือนที่เหลือจากที่กล่าวมาแล้วนั้นปลูกเรือนจะให้โทษมหาศาลเช่นกัน ท่านผู้ทรงปัญญาได้ตักเตือนเราให้สังวรไว้”

การปลูกบ้านในเดือน 6, 9, 12, 2, และ 4 นี้หากวิเคราะห์ตามลักษณะการดำรงชีวิตของชาวมอญซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรมและต้องอาศัยพึ่งพากันและกันในการลงแขกปลูกข้าวจะพบว่าเดือนที่กำหนดให้ปลูกเรือนได้คือนั้น คือ เดือนที่ว่างเว้นจากการทำนา ทุกคนในหมู่บ้านว่างพอจะช่วยกันปลูกบ้านได้

จากตำราประเพณี 12 เดือนของชาวมอญ พบว่า
เดือน 6 คือพิธีแรกนา เริ่มแรกฤดูซึ่งยังไม่ระดมกำลังกันช่วยทำนา ก็ช่วยกันปลูกบ้านได้

เดือน 9 หวานข้าว เมื่อหวานข้าวเสร็จรอให้ข้าวขึ้นต้นแข็งแรง ช่วงนี้เป็นช่วงเวลาที่เหมาะที่จะช่วยกันลงแขกปลูกบ้าน

เดือน 12 ประเพณีตั้งศาลไหว้เจ้าแม่โพสพ ช่วงนี้ข้าวให้ผลผลิตผลแล้วออกรวงและทำบุญข้าวแล้ว ชาวบ้านว่างที่จะช่วยกันลงแขกปลูกบ้าน

เดือน 2 ประเพณีลงแขกนวดข้าว เป็นช่วงเก็บเกี่ยว นวดข้าวและเก็บข้าวเข้ายุ้งฉางรอช่วงทำนาใหม่ เวลาที่จะช่วยกันปลูกบ้านจึงมีได้คล่องตัว

เดือน 4 เป็นช่วงพักผ่อน ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายจักสาน เป็นช่วงที่ระดมกำลังกันสะดวก

เดือนดีในการปลูกบ้านนี้ ความเชื่อของไทยก็เป็นระบบเดียวกันเพราะเป็นสังคมเกษตรกรรม ซึ่งมีวงจรชีวิตลักษณะเดียวกัน

1.8 พิธีชุดหลุมเสาบ้าน

ในทิศทั้ง 8 อาจารย์ท่านประกาศไว้ให้ทำดังนี้ คือ

1.8.1 คนเกิดวันอาทิตย์ให้ถือเสียมกดไว้ที่หัวนา

1.8.2 คนเกิดวันพุธ ให้เอาเสียมกดไว้ตรงหางนา

1.8.3 คนเกิดวันพฤหัสบดี ให้เอาเสียมลงมือชุดก่อนให้ถูกต้องตรงที่ท้องนาให้ท้อง

แตกกระจาย

1.8.4 การขุดถูกตรงหัวนาค จะถึงสิ้นชีวิต ถ้าขุดถูกตรงหลังนาค จะมากไปด้วยโรคภัยไข้เจ็บ เพราะเหตุนี้ ท่านจึงสั่งให้ขุดถูกตรงที่ท้องนาคก่อนเป็นการดีมีความเจริญสุขแบบปุ๋ยาตายาย

1.8.5 ส่วนดินที่ขุดจากหลุมนั้น ต้องโกยขึ้นมาไว้ทางทิศหางนาค จึงจะปราศจากโทษร้ายต่างๆ ได้ ท่านให้เราจดจำไว้อย่างแม่นยำ เวลาทำจะได้ไม่ผิดพลาด

เรื่องเกี่ยวกับทิศทางของหัวนาค หางนาค ในการปลูกบ้านนี้ ไทยก็มีความเชื่อเช่นเดียวกัน เชื่อว่านาคจะเปลี่ยนทิศทาง เคลื่อนตัวไปตามช่วงเวลา ดังนั้นการสร้างบ้านต้องข่มให้นาคหมดฤทธิ์เสียก่อนตามตำรา จึงจะอยู่เย็นเป็นสุข

1.9 เสาบ้านลงหลุม

“เวลานำเอาเสาบ้านลงหลุมนั้น ถ้าโยนลงหรือทิ้งลงที่หลุม ท่านกล่าวว่าเจ้าของบ้านหรือลูกหลานต้องตายจากกันแน่แท้”

เวลาเอาเสาบ้านลงหลุม ต้องพยายามยกลงหลุมค่อย ๆ อย่าให้ปลายเสากกระทบเกิดเสียงดัง เพราะความเสียหายและโรคภัยไข้เจ็บจะตามมา การลงเสาบ้านนี้ถือเป็นสิริมงคลแก่บ้านเป็นผลทางจิตวิทยาของการอยู่ร่วมกัน เชื่อกันว่าการเริ่มต้นอย่างนุ่มนวลและมั่นคงจะเป็นผลให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขตามมา

1.10 ทิศเบนหัวเสา

เบนหัวเสาไปทางทิศตะวันออก เจริญรุ่งโรจน์และมีทรัพย์

เบนหัวเสาไปทางทิศอาคเนย์ (ทิศตะวันออกเฉียงใต้) จะเกิดไฟไหม้บ้านเรือน

เบนหัวเสาไปทางทิศหรีดี (ทิศตะวันตกเฉียงใต้) โจรผู้ร้ายกำเริบไม่ยำเกรง

เบนหัวเสาไปทางทิศเหนือลม (ทิศใต้) เกิดความหายนะ

เบนหัวเสาไปทางทิศใต้ลม (ทิศเหนือ) ทิศตะวันตก มีความเจริญสุข

เบนหัวเสาไปทางทิศพายัพ (ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ) ทิศอีสาน ทรัพย์สิ้นเจริญ

งอกงามขึ้น

1.11 วันปลูกบ้าน

“วันปลูกบ้านที่เป็นวันดี คือ วันอาทิตย์ และวันพฤหัสบดี

วันที่เป็นกลาง ๆ ไม่ดี ไม่ร้าย คือ วันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์

วันที่โชคร้าย คือ วันอังคาร และวันเสาร์”

ความเชื่อดังกล่าวตรงกับของไทยเช่นเดียวกัน เพราะตามความเชื่อของไทยห้ามปลูกบ้านและขึ้นบ้านใหม่ในวันเสาร์

1.12 ข้อพิจารณาจดจำในการครองเรือน

ข้อพิจารณาจดจำในการครองเรือนที่ปรากฏในคัมภีร์มอญโบราณมีมากมายหลายข้อ แต่ใคร่ขอเสนอบางข้อที่มีผลต่อการอยู่ในบ้านเรือน อาทิเช่น

- บ้านเรือนอยู่สูงกว่า จัตุร ธง ไม่ดี
- เสื่อ ผ้า อยู่สูงกว่าจัตุร ธง ไม่ดี
- ฝาหน้าบ้านเดินข้ามไปข้ามมา ไม่ดี
- เสาบ้าน ต้นไม้อย่าให้ขึ้น
- ในดินปลวกอย่าให้ขึ้น
- ข้าวสาร ข้าวเปลือกไม่มีในครก ไม่ควรตั้งสากตำข้าวไว้
- บนเตาไฟ ข้าวปลาไม่มี ไม่ควรตั้งหม้อเปล่าไว้
- เวลากินข้าวปลาอาหารไม่ควรให้เสียงดัง
- เวลาเก็บขามซ้อนกันอย่าให้กระทบกันเสียงดัง
- น้ำล้างหน้าไม่สมควรปล่อยให้ลดลง
- น้ำฝักบัว ไม่สมควรให้ลดลง
- ไม่สมควรตากผ้าหน้าบ้าน ไม่สมควรตากฟูกหมอนหน้าบ้าน
- ในบ้านตากเครื่องนุ่งห่มผู้หญิง ไม่สมควร
- เด็กทารกโยนขึ้นลงไม่ดี
- หม้อข้าว หม้อแกง ถ้วย ชามข้าว ชามแกง โยนขึ้นลงไม่ดี
- ดินใต้ถุนบ้านไม่ควรขุดเล่น
- ข้าวสุกในหม้อไม่ควรดักหรือขุดเล่น

จากตัวอย่างที่ยกมาจะพบว่าข้อห้ามต่าง ๆ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการอยู่ในบ้านก็ดี หรือเกี่ยวข้องกับตัวบ้านก็ดี ส่วนเกี่ยวข้องกับความปลอดภัย ความสะอาด และความเป็นมงคลแก่ผู้อยู่ทั้งสิ้น เช่น ห้ามเก็บธนู หอก ดาบ ไว้ตรงหน้าบ้าน ข้อห้ามนี้เพื่อความปลอดภัยของเจ้าของบ้านเอง หรือเสาบ้านอย่าให้ต้นไม้ขึ้น ดินใต้ถุนบ้านไม่ควรขุดเล่น ดินใต้บันไดไม่ควรขุดเล่น ข้อห้ามดังกล่าวก็เพื่อความมั่นคงของโครงสร้างของบ้าน

ประเพณีการขึ้นบ้านใหม่

ตามประเพณีมอญจะมีการกระทำอยู่ 3 รูปแบบ คือ

1. ตามแบบโบราณอย่างครบถ้วน มีลำดับขั้นตอนดังนี้

1.1 เลือกวันดีในการประกอบพิธีขึ้นบ้านใหม่ซึ่งจะเป็นวันใดก็ได้ ยกเว้นวันเสาร์เพียงวันเดียว เนื่องจากถือว่าเป็นวันอัปมงคล

1.2 นิมนต์พระตามจำนวนที่ต้องการเพื่อไปเจริญพระพุทธรูปมนต์ ฉันทังหั้น เจิม บ้าน - ประตูบ้าน และประพรมน้ำพระพุทธรูปมนต์

1.3 เจ้าของบ้านใหม่อาจออกบัตรเชิญหรือเชิญญาติพี่น้องและมิตรสหายตลอด จนผู้ที่ตนนับถือด้วยวาจาก็ได้

1.4 นำเอาหนามหวาย หนามพุทรา ไปมัดติดไว้เหนือวงกบประตูบ้านใหม่โดย จะใช้อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างก็ได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันภัยอันตรายอันเกิดจากภูติผีปีศาจอัน อาจติดตามเข้าไปสิงสถิตย์อยู่บ้านใหม่ ทำให้เจ้าของบ้านอยู่อย่างไม่เป็นปกติสุขก็เป็นได้

1.5 เอาไม้ไผ่สดลำใหญ่ขนาดพอเหมาะมาผ่าออกเป็น 2 ซีก แล้วนำไปมัดติด กับแม่บันไดอีกละ 1 ซ้าง มัดด้วยดอกลีกล้วย 3 ตอน ประพรมน้ำหอมและกระแจะจันทน์ให้ เรียบร้อยซึ่งขั้นตอนนี้เรียกว่า "การตามบันได"

1.6 ฤกษ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม มักเริ่มกันตอนบ่ายเวลาประมาณ 3 - 5 โมงเย็น จะเป็นช่วงเวลาใดก็ได้ตามสะดวก ก่อนเคลื่อนขบวนก็จะให้เอาฤกษ์เอาชัย 3 ลาก่อนที่ จะยกขบวนขึ้นบ้านใหม่ โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

- ถ้าประกอบพิธีในวันอาทิตย์ จะต้องให้คนนำพระพุทธรูป แก้วแหวน เงินทอง เดินนำหน้าขึ้นไปก่อน สิ่งของอย่างอื่นให้คนถือตามไปที่หลัง

- ถ้าประกอบพิธีในวันจันทร์ จะต้องให้คนถือเสื่อ พูก ที่นอน หมอน มุ้ง เดินนำหน้าขึ้นไปก่อน สิ่งของอย่างอื่นให้คนถือเดินตามขึ้นไปทีหลัง

- ถ้าประกอบพิธีในวันอังคาร ต้องให้คนถือเงินทองทุกรูปแบบเดินนำ หน้าขึ้นไปก่อน แล้วสิ่งของอย่างอื่นค่อยให้คนถือเดินตามขึ้นไปทีหลัง

- ถ้าประกอบพิธีในวันพุธ ต้องให้ทุกคนรับประทานอาหารคาวหวาน ให้อิ่มกันเสียก่อน แล้วจึงค่อยให้คนถือตามไปที่หลัง

- ถ้าประกอบพิธีในวันพฤหัสบดี ต้องให้คนถือดอกไม้ ฐูป เทียน เดินนำหน้าขึ้นไปเสียก่อน สิ่งของอย่างอื่นค่อยให้คนถือตามไปที่หลัง

- ถ้าประกอบพิธีในวันศุกร์ จะต้องให้พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่เดินนำหน้า ขึ้นไปก่อน แล้วค่อยให้คนถือสิ่งของต่าง ๆ เดินตามขึ้นไปทีหลัง

1.7 เมื่อคนถือหรือแบกสิ่งของต่าง ๆ ขึ้นถึงห้องโถงบนบ้านใหม่แล้วจะต้องจัด วางสิ่งของต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามทิศดังนี้

- ทิศตะวันออก จัดวางสิ่งของต่างๆ เกี่ยวกับประทีป โคมไฟ ฐูป เทียน ไม้ขีดไฟ และเครื่องสำอางต่างๆ

- ทิศตะวันออกเฉียงใต้ จัดวางสิ่งของจำพวกผ้า ผ้าย เครื่องปั้น ผ้าย กงดีดผ้าย คันกระสุนยิงผ้าย และกระบุงตีผ้าย

- ทิศใต้หรือทิศเหนือลม จัดวางสิ่งของจำพวกหินลับมีด ขวาน หรือสิ่งของต่าง ๆ ที่ทำจากหิน
- ทิศตะวันตก จัดวางสิ่งของจำพวกเครื่องนอน หมอน มุ้ง พูก เสื้อที่นอน
- ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ จัดวางสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับน้ำ จำพวกโถ่ง อ่าง และกระถางดอกไม้ - ต้นไม้
- ทิศเหนือหรือทิศใต้ลม จัดวางหอยสังข์
- ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ จัดวางกระทงใส่ข้าวสุกปั้น
- บริเวณกลางบ้าน จัดวางแก้วแหวนเงินทองและทรัพย์สินอื่น ๆ ตลอดจนให้หญิงสาวและคนใช้ชาย
- หญิงนั่งบริเวณนี้
- บริเวณใต้ถุนบ้าน ให้ผูกวัว ควาย ม้า หรือจอดยวดยานพาหนะไว้

ส่วนผู้ใดจะถูกจัดให้ถือสิ่งของใดนั้น ท่านให้พิจารณาความตามในคัมภีร์โลกสิทธิ ซึ่งได้กำหนดไว้ว่าผู้เกิดวันใดควรจะจัดถือสิ่งของอะไร และต้องจัดถือให้ถูกต้อง ตามที่กำหนดนั้น

1.8 เมื่อจัดวางวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ถูกต้องตามทิศแล้ว ก็จะต้องทำให้พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติอาวุโส นั่งเรียงรายตามลำดับความเหมาะสม

1.9 เจ้าของบ้านใหม่จุดธูปเทียน และนำดอกไม้ใส่พาน 1 ชุด พร้อมกับนำกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย และกราบพร้อมกันทุกคน

1.10 หลังจากนั้น เจ้าของบ้านใหม่ก็จะจุดธูปเทียนและนำดอกไม้ใส่พานอีก 1 ชุด หันกลับมาขอขมาโทษ 3 ครั้งต่อ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติอาวุโส จบแล้วท่านเหล่านั้นจะขานรับพร้อม ๆ กันว่า สาธุ 3 ครั้ง แล้วท่านเหล่านั้นก็จะลงขันเงินหรือทองหรือมอบวัตถุสิ่งของให้กับเจ้าของบ้านใหม่เป็นปฐมฤกษ์ เพื่อให้ใช้เป็นทุนในการประกอบอาชีพและรับขวัญบ้านใหม่ ซึ่งพิธีกรรมลงขันแบบนี้ เรียกว่า “ลงขันมูลนิธิ”

1.11 หลังจากลงขันมูลนิธิแล้ว พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติผู้ใหญ่ ท่านจะช่วยกันเปิดทอง 1 แผ่น และจุดเทียนเล่มเล็ก ๆ 1 เล่มตามเสาบ้านคนละ 1 ต้น จนครบจำนวนเสาบ้านใหม่ทุกต้น ทั้งนี้เพื่อให้มีความเจริญรุ่งเรืองและมีสวัสดิมงคลแก่บ้านใหม่และครอบครัวสืบไปตลอดเวลา

1.12 หลังจากเทียนเล่มเล็กจุดได้ระยะเวลาพอสมควรแล้ว ท่านก็จะสั่งให้ดับเสียทุกเล่ม เพื่อความปลอดภัยจากอัคคีภัย ก็ถือว่าสิ้นสุดพิธีกรรม หลังจากนั้นเจ้าของบ้านก็จะเลี้ยงข้าวปลาอาหารคาว – หวาน แก่ทุกท่านที่มาร่วมงาน และเมื่อแขกที่มางานจะอำลากลับ ก็มักจะอวยชัยให้พรแก่เจ้าของบ้านใหม่ว่า “นอนหลับขอให้ได้เงินหมื่น ยามตื่นขอให้ได้เงินแสน”

2. แบบโบราณอย่างง่าย มีลำดับขั้นตอนดังนี้

- 2.1 กำหนดวันและฤกษ์ยามที่เหมาะสมตามระเบียบแบบโบราณ
 - 2.2 เชิญญาติผู้ใหญ่ที่เจ้าของบ้านใหม่เคารพนับถือให้ไปรวมกันที่บ้าน
 - 2.3 เมื่อได้ฤกษ์แล้วก็ให้ผู้ใหญ่ท่านร่วมจัดระเบียบว่าผู้ใดที่เกิดในวันอะไรควรจะถือวัตถุสิ่งของอะไรประกอบในขบวนตามลำดับก่อน - หลัง จากนั้นจึงให้ 3 ลาก่อนที่จะเคลื่อนขบวนขึ้นบ้าน
 - 2.4 เมื่อยกขบวนขึ้นมาถึงห้องโถงใหญ่บนเรือนแล้วก็จะจัดวางสิ่งของต่าง ๆ ตามทิศทางให้ถูกต้องจนหมด
 - 2.5 ผู้คนที่ขึ้นมาเหล่านี้ก็จะนั่งเรียงตามลำดับอาวุโส
 - 2.6 เจ้าของบ้านใหม่จะจุดธูปเทียนและเตรียมพานดอกไม้เพื่อบูชาคุณพระรัตนตรัย และกราบขอขมาโทษ 3 ครั้ง ต่อ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติผู้ใหญ่ 3 ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี
- ส่วนการจัดเลี้ยงอาหารคาว - หวาน นั้นเจ้าของบ้านใหม่จะกระทำหรือไม่ก็ได้ตามแต่ความประสงค์

3. แบบปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่นิยมกระทำกันมักจะจัดทำกันแบบง่าย ๆ ตามความสะดวก โดยมีลำดับขั้นดังนี้

- 3.1 เจ้าของบ้านใหม่จะไปหาท่านผู้รู้หรือพระภิกษุสงฆ์ที่ตนเคารพนับถือเพื่อกำหนดวันและฤกษ์ยามที่เหมาะสม
 - 3.2 นิมนต์พระภิกษุสงฆ์ตามจำนวนที่ต้องการ ไปเจริญพระพุทธมนต์ที่บ้านใหม่ในตอนเช้า ฉันฉันหัน กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล แล้วนิมนต์พระภิกษุสงฆ์องค์ที่เป็นประธานมาเจิมประตูบ้าน ประตูห้องนอน และประพรมน้ำพระพุทธมนต์ทั่วทั้งบ้าน ก็เป็นอันเสร็จพิธี
- ส่วนการจัดเลี้ยงนั้นจะกระทำหรือไม่ก็ได้แล้วแต่ความต้องการของเจ้าของบ้าน

ภาคผนวก ข
นโยบายและแผนงานที่เกี่ยวข้อง

นโยบายของกรมศิลปากร
ว่าด้วย
ภารกิจและงานสำคัญของกองแผนงานในรอบปีที่ผ่านมาและแผนการอนุรักษ์
และพัฒนาศิลปวัฒนธรรม ระยะเวลาที่ 9 (2545 - 2549)

นายอรรถดิษฐ์ วิริยะกุล

นายสาวจรี ลีละมัย

นางจิตรปรีดี พร้อมศรีทอง

นางสาวนิวิดี หอมแย้ม

ในสภาวะที่ประเทศชาติต้องประสบวิกฤติทางเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลาที่ไม่อาจกำหนดว่าจะสิ้นสุดหรือฟื้นสภาพได้เมื่อใดนั้น กรมศิลปากรไม่สามารถระดมทรัพยากรด้านงบประมาณและบุคลากรมาทำนุบำรุงและรักษาทรัพย์สินมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้ตามที่ควรจะเป็น ในการนี้ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงการดำเนินงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความเป็นไปของบ้านเมืองที่เน้นการประหยัดและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้บังเกิดผลกระทบโดยตรงต่อสังคมและเศรษฐกิจ โดยจัดทำแผนยุทธศาสตร์กำหนดยุทธศาสตร์ เป้าหมาย แนวทางการดำเนินงานในแผนการอนุรักษ์และพัฒนา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ขึ้น

จุดเด่นของแผนการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรม ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) คือ มีลักษณะเป็นแผนกลยุทธ์ มีการกำหนดยุทธศาสตร์ พันธกิจ ขอบเขตและแนวทางการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมที่ชัดเจน มีความยืดหยุ่น ครอบคลุม และเชื่อมโยงการพัฒนาทุกด้าน เพื่อแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติและติดตามประเมินผลร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แผนดังกล่าวเกิดขึ้นจากการระดมความคิดของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารของกรมศิลปากร ร่วมกันศึกษาสภาพปัญหาของการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมที่ผ่านมา วิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง ที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ผนวกกับทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 นโยบายของรัฐบาลด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และพระราชบัญญัติ ฯ ที่เกี่ยวข้อง จนได้สาระสำคัญของแผนการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรม ระยะเวลาที่ 9 จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อวันที่ 14 - 17 พฤศจิกายน 2543 ณ คำแสด ริเวอร์แคว รีสอร์ท จังหวัดกาญจนบุรี

ระยะที่ 9

สาระสำคัญของแผนการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรม

มุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกและการพัฒนาอย่างที่ยั่งยืน โดยคนไทยต้องรู้ เข้าใจ ตระหนัก มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการปกป้อง คุ้มครอง อนุรักษ์ พิ้่นฟู สืบทอด สร้างสรรค์และเผยแพร่ ทรัพย์สินมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอย่างจริงจัง เพื่อเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต อันจะนำไปสู่ การพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทยและความมั่นคงของชาติ

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

บัณฑิตศึกษา
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
แบบสำรวจประกอบการวิจัย
เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เรือนไทย - มอญ
กรณีศึกษาชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

ตอนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปลักษณะสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ

1. เจ้าของเรือน.....
2. เลขที่..... หมู่ที่..... ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
3. จำนวนผู้อยู่อาศัย..... คน
4. ขนาดที่ดิน กว้าง..... เมตร ยาว..... เมตร รวม..... ตารางเมตร
5. หน้าจั่วบ้านหันทางทิศ.....ขนาดของมุมหน้าจั่วแบบมีเหงา.....องศา

ผังบริเวณเรือนไทย - มอญ โดยสังเขป

การสังเกต

รายละเอียดเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

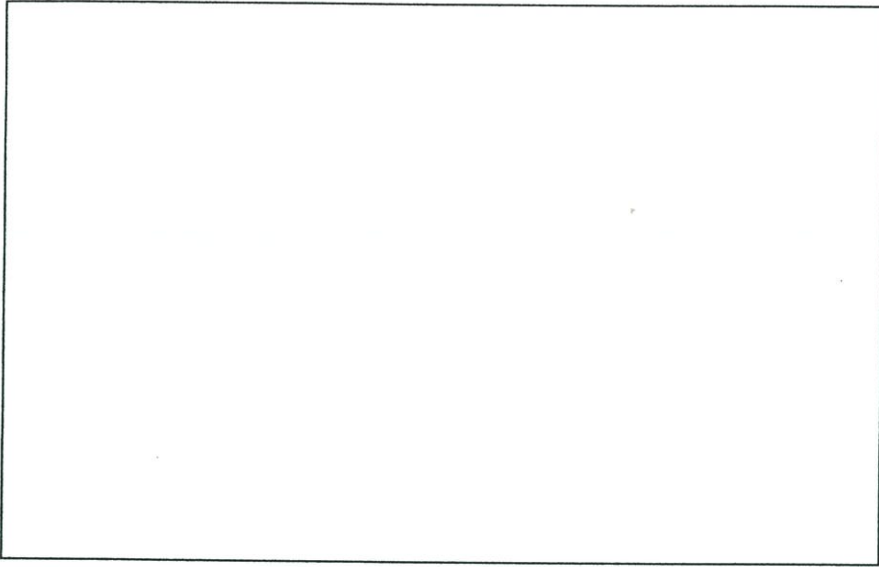
.....

ทางเข้าหลัก.....

ลักษณะรั้ว.....

จอรรถ.....

ผังพื้นที่ชั้นล่างของเรือนไทย - มอญ โดยสังเขป

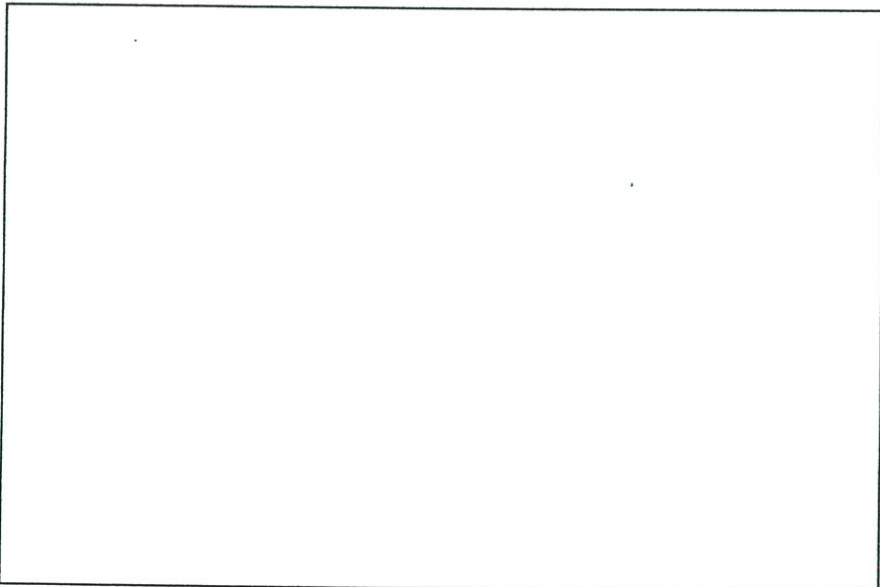
การสังเกต

รายละเอียดเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ผังพื้นที่ชั้นบนของเรือนไทย - มอญ โดยสังเขป

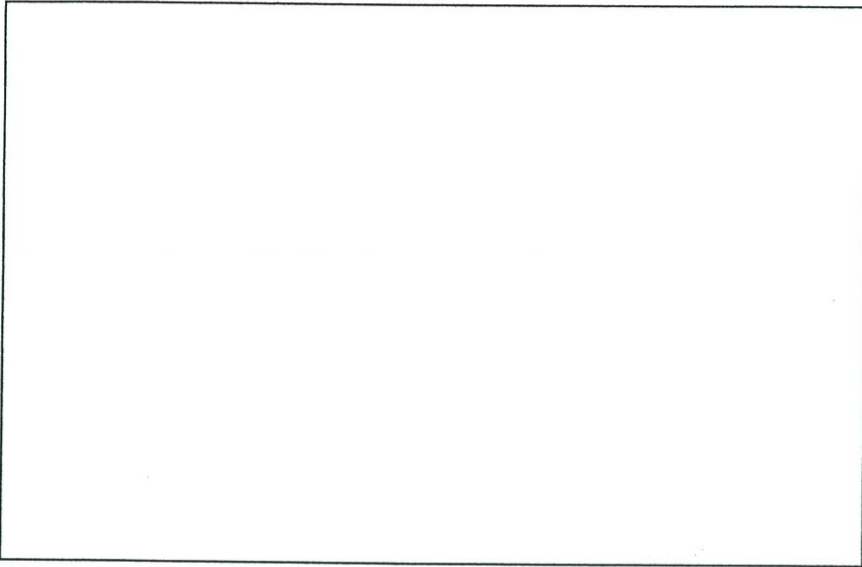
บันทึกภาพถ่าย

รายละเอียดเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

สภาพแวดล้อมของต้นไม้ด้านหน้า

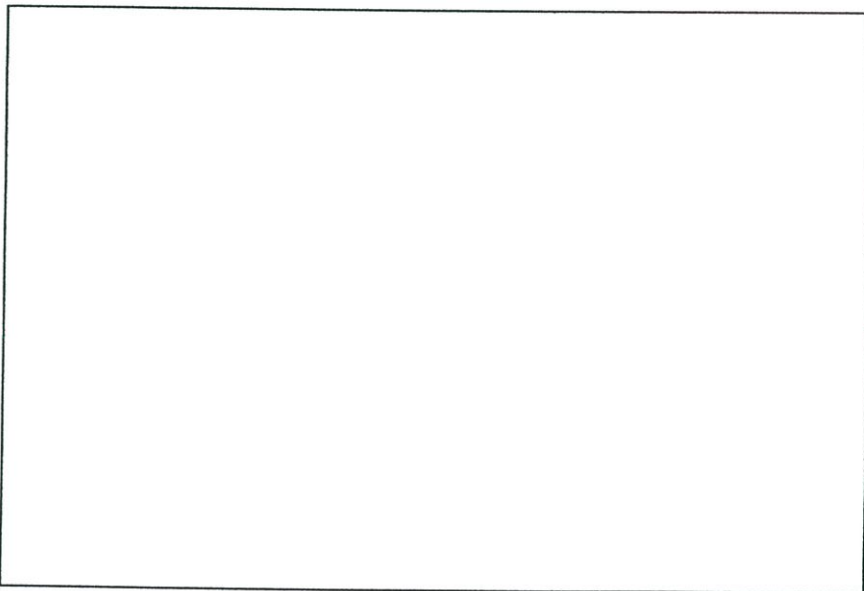
บันทึกภาพถ่าย

รายละเอียดเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....

สภาพแวดล้อมของต้นไม้ด้านข้าง

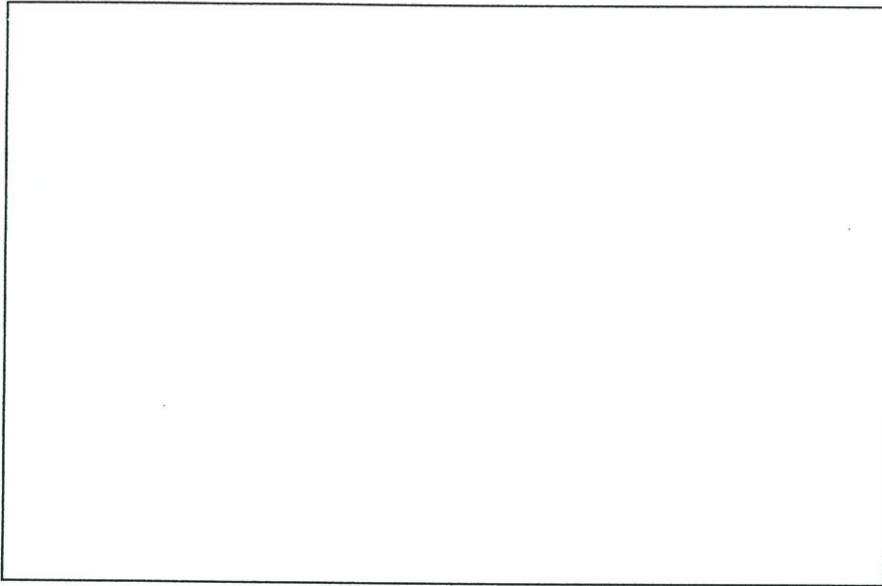
บันทึกภาพถ่าย

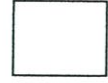
รายละเอียดเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ด้านหน้าของเรือนไทย - มอญ

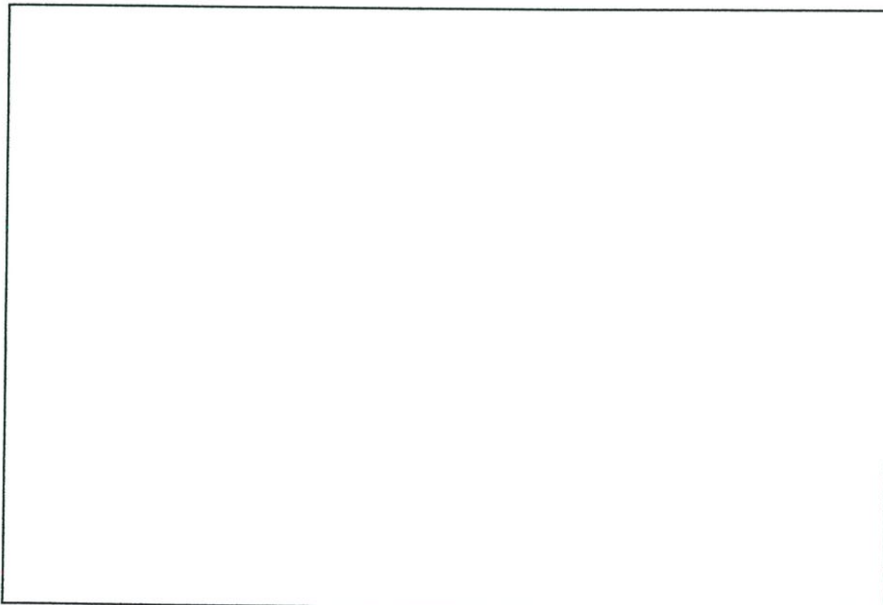
บันทึกภาพถ่าย

รายละเอียดเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ด้านข้างของเรือนไทย - มอญ

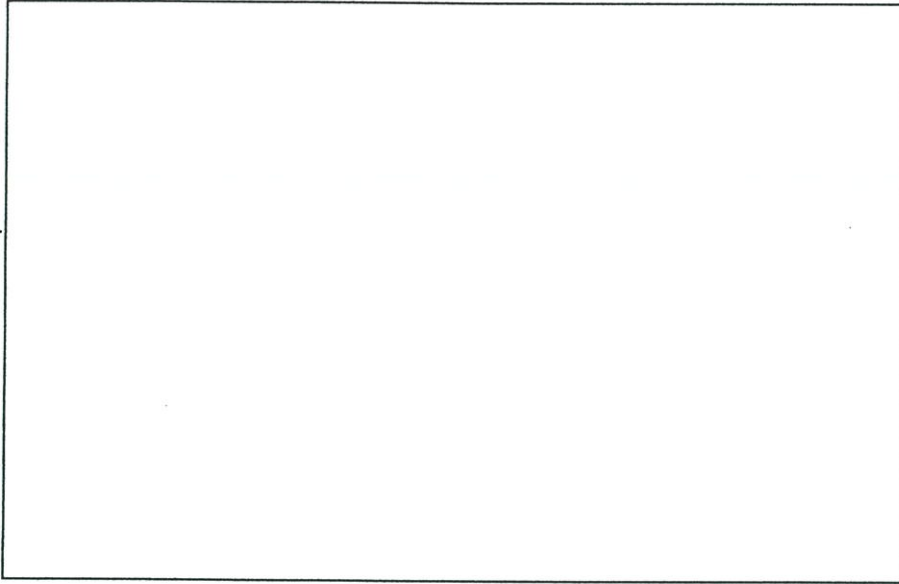
บันทึกภาพถ่าย

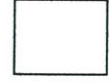
รายละเอียดเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

พื้นที่ชั้นบน

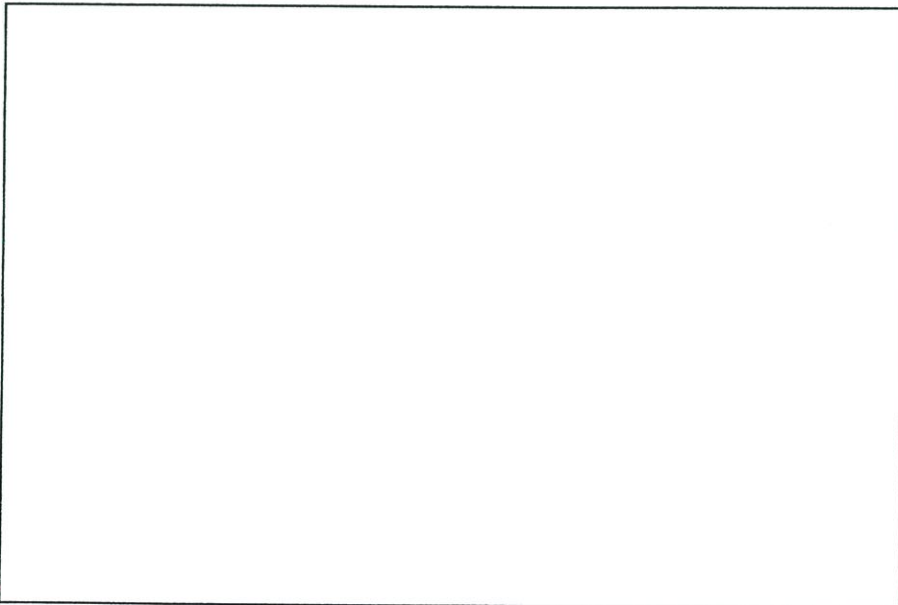
บันทึกภาพถ่าย

รายละเอียดเพิ่มเติม
ระดับภายในบ้าน.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

พื้นที่ชั้นล่าง

บันทึกภาพถ่าย

รายละเอียดเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตอนที่ 2 : องค์ประกอบของเรือนไทย – มอญ ตามลักษณะผังพื้นและตามลักษณะโครงสร้าง
ส่วนที่ 1 ส่วนประกอบของเรือนไทย – มอญ ตามลักษณะผังพื้น

1. ส่วนประกอบของเรือน

ลำดับที่	รายการ	สภาพที่พบเห็น		จำนวน	ขนาดพื้นที่			หมายเหตุ	บันทึกภาพ
		มี	ไม่มี		กว้าง	ยาว	สูง		
1	บันไดบ้าน(ทิศใดของบ้าน)							ทิศ.....	
2	ชาน								
3	โถง								
4	ครัว (ทิศใดของบ้าน)							ทิศ.....	
5	ห้องส่วนตัว (ทิศใดของบ้าน)							ทิศ.....	
6	ห้องน้ำ + ห้องส้วม								
	ห้องน้ำ								
	ห้องส้วม								
7	ใต้ถุนบ้าน								

2. ส่วนต่อเติมภายในเรือน

มี

ลักษณะ.....

ใช้ประโยชน์เพื่อ.....

ไม่มีการต่อเติม

3. ความสว่างภายในเรือน

ใช้แสงสว่างจากธรรมชาติ

ใช้แสงสว่างจากหลอดไฟฟ้า

ใช้แสงสว่างจากธรรมชาติและแสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าร่วมกัน

อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. สีที่ใช้กับเรือน

- มีการทาสี..... บริเวณ.....
- สีไม้ทาเคลือบเงา
- ไม่มีการทาสี
- อื่น ๆ

5. การระบายอากาศภายในบ้าน

- มีหน้าต่าง
- มีช่องลม
- มีทั้งหน้าต่างและช่องลม
- ไม่มีหน้าต่างและช่องลม อื่น ๆ.....

6. ระบบประปา

- ใช้ระบบประปา
- ใช้น้ำบาดาล
- ใช้ทั้งน้ำประปาและบาดาล

7. ระบบบำบัดน้ำเสีย

- มี
- ไม่มี
- ถ้ามีมีลักษณะ.....

8. พื้นที่สำหรับเก็บขยะและสิ่งปฏิกูล

- มี
- ลักษณะ.....
- ไม่มี (ทำอย่างไร ผัง , เสา)

9 ส่วนต่อเติมภายนอกเรือน

- มี
- ลักษณะ.....
- ไม่มี
- เพราะ.....

10. บริเวณที่ตั้งศาล (ทางทิศใดของบ้าน)

มี อยู่ในทิศ.....ของบ้าน

ลักษณะ.....

11. ส่วนจอตรง

มี

ลักษณะ.....

.....

ไม่มี เพราะ.....

12. ป่อน้ำสำหรับล้างเท้า

มี

ลักษณะ.....

.....

ไม่มี เพราะ.....

ส่วนที่ 2 ส่วนประกอบของเรือนตามลักษณะโครงสร้าง

1. โครงสร้างและส่วนประกอบของเรือน

ลำดับ	รายการ	สภาพที่พบเห็น		ประเภทของวัสดุ	หมายเหตุ	บันทึกภาพ
		มี	ไม่มี			
1	เสาเรือน					
2	รอด (คาน)					
3	รา					
4	ตง					
5	พริ้ง					
6	ฝักมะขาม					
7	พื้น					
8	ช่องดินข้าง					
9	ร่องดินแมว					
10	ฝา					
11	ช่องลมและช่องแสง					
12	ประตูปกติ					
13	ประตู(สำหรับศพออกจากเรือน)					
14	หน้าต่าง					

2. โครงสร้างและส่วนประกอบของหลังคา

ลำดับ	รายการ	สภาพที่พบเห็น		ประเภทของวัสดุ	หมายเหตุ	บันทึกภาพ
		มี	ไม่มี			
1	กันสาด					
2	เต้า					
3	ซ้อ					
4	ดั่ง					
5	อกไก่					
6	จันทับ					
7	แป					
8	เชิงชาย					
9	สะพานหนู					
10	บันลม					
11	หน้าจั่ว					
12	หลังคา					
13	ไขรา					
14	ลูกฟักคอสอง					

บันทึกศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1 สภาพแวดล้อมเรือนไทย - มอญ พฤติกรรมและ
ความต้องการใช้พื้นที่แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา

เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เรือนไทย - มอญ

กรณีศึกษาชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ

1. เจ้าของเรือน.....
2. เลขที่..... หมู่..... ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
3. ชื่อ - นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....
4. วันที่สัมภาษณ์.....
5. อาชีพ.....
6. จำนวนสมาชิกในบ้านอยู่ประจำ.....คน เพศ..... อายุ.....
7. จำนวนสมาชิกในบ้านที่อยู่เป็นครั้งคราว.....คน.....ความถี่..... เพศ..... อายุ.....
8. ประวัติความเป็นมาของเรือน (เท่าที่ทราบ) เริ่มการปลูกสร้างมีการเคลื่อนย้ายมาปลูกใหม่หรือไม่ ก็ครั้ง.....
9. มีการต่อเติมเรือนของท่านมาแล้วหรือไม่ ถ้ามีจำนวนกี่ครั้ง.....
- เหตุผล.....
10. มีการซ่อมแซมโครงสร้างส่วนไหนของเรือนบ้าง มีการเปลี่ยนแปลงวัสดุด้วยหรือไม่อย่างไร
- เหตุผล.....

ตอนที่ 3 : ทักษะและความเชื่อ

16. ท่านมีความเชื่อในเรื่องเหล่านี้หรือไม่

ท่านมีความเชื่อในเรื่อง	เชื่อ	ไม่เชื่อ	หมายเหตุ
1. การวางจั่วของบ้านหันทางทิศตะวันออก			
2. ห้องนอนอยู่ทางทิศตะวันออกของบ้าน			
3. ห้องครัวอยู่ทางทิศเหนือของบ้าน			
4. ศาลผีและศาลพระภูมิเจ้าที่อยู่ทางทิศใต้หรือทิศตะวันออกของบ้าน			
5. การปลูกต้นไม้ตามทิศ			
6. บุตรชายคนโตต้องรับชวงนับถือผีบรรพบุรุษ			
7. ลูก ๆ ในครอบครัวจะต้องให้ผมยาว ผมเปีย ผมเกล้าก่อนเข้าเรียน			
8. ห้ามเล่นตุ๊กตาทุกชนิด			
9. มืงานมงคลในบ้านต้องบอกกล่าวผีเรือน			
10. หากเลี้ยงผีแล้ว ห้ามประกอบงานมงคล 2 ครั้ง ไม่ได้			
11. ฝ่ายหญิงแต่งงานต้องออกจากเรือนพ่อแม่			
12. ห้ามหญิงมีครรภ์ ห้ามเข้าในเขตที่ตั้งเสาผีเรือน			
13. ห้ามวัตถุหรือสิ่งของสีแดงเข้าบ้านถ้าเข้าต้องเซ่นไหว้ผีเรือนก่อน			

17. ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวกับประเพณีเหมือนเดิม

- การไหว้ผี บริเวณที่ใช้.....บ่อยครั้งเพียงใด.....
- การเกิด บริเวณที่ใช้.....
- การโกนจุก บริเวณที่ใช้.....
- การบวช บริเวณที่ใช้.....
- การแต่งงาน บริเวณที่ใช้.....
- การตาย บริเวณที่ใช้.....ถ้าต้องฝังไปฝังที่
- อื่น ๆ โปรดระบุ.....

18. ท่านปฏิบัติกิจกรรมตามประเพณี ในเดือนต่าง ๆ เหล่านี้ ที่บ้านของท่านอย่างไร และส่วนไหนของบ้าน

- ประเพณีเดือน 6 เป็นการเริ่มต้นการเพาะปลูก ไปรดระบุ.....
- ประเพณีเดือน 8 ถวายเทียนพรรษา ไปรดระบุ.....
- ประเพณีเดือน 9 ทำบุญให้ญาติที่ล่วงลับ ไปรดระบุ.....
- ประเพณีเดือน 10 ทำบุญให้ญาติที่ล่วงลับ ไปรดระบุ.....
- ประเพณีเดือน 11 ทำบุญออกพรรษา ไปรดระบุ.....
- ประเพณีเดือน 12 ข้าวออกรวงไหว้แม่โพสพ ไปรดระบุ.....
- ประเพณีเดือน 1 ทำข้าวเม่า ไปรดระบุ.....
- ประเพณีเดือน 2 ไปรดระบุ.....
- ประเพณีเดือน 3 การเผาข้าวหลาม ไปรดระบุ.....
- ประเพณีเดือน 5 วันสงกรานต์ ไปรดระบุ.....
- อื่น ๆ ไปรดระบุ.....

ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนา

19. ท่านคิดว่าถ้าท่านมีสมาชิกในบ้านเพิ่มขึ้น ท่านจะปฏิบัติอย่างไร

- กั้นห้องเพิ่ม
- ขยายเรือนใหม่ ทางทิศ.....ของเรือน
- ปลูกเรือนใหม่ ในบริเวณบ้านทางทิศ.....ลักษณะ.....
- ปลูกเรือนใหม่ ในบริเวณบ้านทางทิศ.....
- อื่น ๆ ไปรดระบุ.....

20. ท่านคิดว่าเรือนของท่านมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ควรค่าแก่การอนุรักษ์ได้ หรือไม่อย่างไร

.....

.....

21. ถ้าท่านมีเงินพอ ปลูกเรือนใหม่ท่านจะปลูกเรือนลักษณะใด เพราะอะไร

.....

.....

บัณฑิตศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 2 สภาพแวดล้อมชุมชน

เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เรือนไทย - มอญ
กรณีศึกษา ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

1. ผู้ให้สัมภาษณ์.....
2. วันที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1 : เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ ต่ำกว่า 20 ปี 20 - 39 ปี
 40 - 59 ปี 60 ปีขึ้นไป
3. สำเร็จการศึกษาระดับใด
 ไม่ได้ศึกษา อนุปริญญา - ปริญญาตรี
 ประถมศึกษา อื่น ๆ โปรดระบุ.....
 มัธยมศึกษาตอนต้น - ตอนปลาย
4. อาชีพ
 ทำนา ทำไร่ ค้าขาย
 รับจ้าง ไม่ทำงาน
 รับราชการ อื่น ๆ โปรดระบุ.....
5. ปัจจุบันท่านใช้รถ (ตอบได้มากกว่า 1)
 รถจักรยาน รถเก๋ง
 รถจักรยานยนต์ รถกระบะ
 อื่น ๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 : ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของคนในชุมชนเกี่ยวกับพื้นที่ส่วนกลาง

6. สถานที่ต่อไปนี้ ท่านใช้ทำอะไร อยู่บริเวณใด
 พบปะสังสรรค์ บริเวณ.....
 เล่นกีฬา ออกกำลังกาย บริเวณ.....
 สนามเด็กเล่น บริเวณ.....
 นั่งเล่น - พักผ่อน บริเวณ.....

- อ่านหนังสือ บริเวณ.....
- ชื่อของ - อาหาร ที่..... ตลาด.....
- บริการสาธารณสุข ไปที่ สถานีอนามัย..... โรงพยาบาล.....
- รักษาแบบโบราณการรำผี.....
- อื่น ๆ โปรดระบุ.....

7. ถ้าท่านไปวัด ท่านจะไปวัดใด

- วัดม่วง เพราะ.....
- วัดบัวงาม เพราะ.....
- วัดใหญ่นครชุมน์ เพราะ.....
- วัดรับน้ำ (วัดขุนสีห์) เพราะ.....
- อื่น ๆ โปรดระบุ.....

8. โรงเรียนที่ท่านส่งบุตรหลานไปเรียน

- โรงเรียนวัดม่วง
- โรงเรียนวัดบัวงาม
- โรงเรียนบ้านหนองคา
- อื่น ๆ โปรดระบุ.....

9. ถ้าให้ท่านนึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ท่านนับถือในหมู่บ้านท่านจะนึกถึง ตามลำดับความสำคัญ 1,2,3,4,5,6

- เจดีย์หน้าวัดม่วง
- ศาลต้นโพธิ์กลางหมู่บ้าน
- ศาลต้นโพธิ์ในวัดม่วง
- พระประธานในโบสถ์วัดบัวงาม
- อื่น ๆ โปรดระบุ.....

10 ท่านคิดว่า ลานกิจกรรมท้องถิ่น ควรอยู่ในบริเวณใด

- หน้าโรงเรียนวัดม่วง
- หน้าพิพิธภัณฑสถานวัดม่วง
- สนามกีฬาหน้าทางเข้าหมู่บ้าน
- อื่น ๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 3 : ความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ

11 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบถนนใหญ่ชุมชนของท่านเหมาะสมหรือไม่

- เพียงพอเหมาะสม
 ควรจะพัฒนา
 กว้างเกินพอดี
 อื่น ๆ โปรดระบุ.....

12 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบไฟฟ้าในชุมชนของท่านเหมาะสมหรือไม่

- เพียงพอเหมาะสม
 ควรจะพัฒนาให้มากขึ้น
 อื่น ๆ โปรดระบุ.....

13 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบประปาในชุมชนของท่านเหมาะสมหรือไม่

- คุณภาพน้ำสะอาด
 คุณภาพน้ำพอใช้ได้
 คุณภาพน้ำไม่สะอาด
 อื่น ๆ โปรดระบุ.....

14 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการระบบการจัดเก็บขยะ ในชุมชนของท่านเหมาะสมหรือไม่

- จุดทิ้งพอเพียง
 จุดทิ้งขยะมีน้อย
 ไม่มีจุดทิ้งขยะ ต้องกองรวม ๆ กันไว้
 อื่น ๆ โปรดระบุ.....

15 ความคิดเห็นเกี่ยวกับตู้โทรศัพท์สาธารณะในชุมชนท่านเหมาะสมหรือไม่

- มีโทรศัพท์สาธารณะมาก
 มีโทรศัพท์สาธารณะเพียงพอเหมาะสม
 เพิ่มจุดติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะให้มากขึ้น
 อื่น ๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 4 : แนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนา

16 ท่านคิดว่าท่านร่วมกิจกรรมตามประเพณีชาวไทยเชื้อสายมอญ บ่อยครั้งเพียงใด

- น้อย
 ปานกลาง
 มาก อื่น ๆ โปรดระบุ.....

- 17 กิจกรรมตามประเพณีต่อไปนี้เป็นไปได้ปฏิบัติหรือไม่
- ประเพณีเดือน 6 เป็นการเริ่มต้นการเพาะปลูก การเลี้ยงผี
 - ประเพณีเดือน 8 ถวายเทียนพรรษา
 - ประเพณีเดือน 9 ทำบุญให้ญาติที่ล่วงลับ
 - ประเพณีเดือน 10 ทำบุญให้ญาติที่ล่วงลับ
 - ประเพณีเดือน 11 ทำบุญออกพรรษา (ตักบาตรเทโว)
 - ประเพณีเดือน 12 ข้าวออกรวงเส้นไหว้แม่โพสพกลางทุ่งนา
 - ประเพณีเดือน 1 ทำข้าวเม่า (ข้าวใหม่) ผลิตผลทางการเกษตรที่ออกใหม่ ถวายพระ
 - ประเพณีเดือน 2 ทำบุญที่วัด ผลิตผลเกษตรกรรมใหม่
 - ประเพณีเดือน 3 การเผาข้าวหลาม ทำบุญ
 - ประเพณีเดือน 5 วันสงกรานต์ (ทำขนมกะละแม)
- 18 ท่านคิดว่าอะไรเป็นเอกลักษณ์ในชุมชนของท่านที่ทำให้คนภายนอกรู้จัก
- ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญ
 - พิพิธภัณฑวัตถุเมือง
 - วัดม่วง
 - อื่น ๆ โปรดระบุ.....
- 19 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับเรือนไทย - มอญในชุมชนของท่าน
- เหมือนบ้านปกติทั่วไป
 - มีคุณค่าควรอนุรักษ์และปรับปรุงให้คงสภาพใช้งานได้
 - น่าจะรื้อทิ้ง และปลูกบ้านสมัยใหม่
 - อื่น ๆ โปรดระบุ.....
- 20 ถ้าท่านมีเงินพอที่จะปลูกบ้านหลังใหม่ท่านอยากมีบ้านในลักษณะใด
- บ้านไม้ธรรมดา
 - เรือนไทย - มอญ
 - บ้านปูนสมัยใหม่
 - อื่น ๆ โปรดระบุ.....

ภาคผนวก ง
หนังสือราชการ

ประกาศบัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
เรื่อง ผลการพิจารณาหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม ขอประกาศรายชื่อหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ หลักสูตรครุศาสตร์ อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ที่ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการดังนี้

นางสาวชนิดา สวัสดิรักษา รหัสประจำตัว 41064003 ให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย-มอญ กรณีศึกษา ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี (A GUIDELINE OF CONSERVATION AND DEVELOPMENT OF LOCAL ARCHITECTURE BAN MUNG THAI-MON COMMUNITY IN RACHABURI PROVINCE)” โดยมี อาจารย์สุรศักดิ์ กังขาว เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม

ซึ่งได้รับอนุมัติเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2545

ทั้งนี้ให้นักศึกษาค้นคว้าและเขียนวิทยานิพนธ์ โดยปรึกษากับอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ให้เสร็จสิ้นภายในเวลาที่กำหนดในระเบียบของบัณฑิตวิทยาลัย

ประกาศ ณ วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2545

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยเอก วีระเชษฐ ชันเงิน)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ทม 1504/ 3395

คณะกรรมการอุดมศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนจลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

19 กันยายน 2545

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักศึกษา

เรียน ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง

ด้วย นางสาวชนิดา สวัสดิรักษา นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มีความประสงค์จะขอข้อมูลเกี่ยวกับแผนผังตำบลบ้านม่วง ข้อมูลสถิติจำนวนประชากร ภาพถ่ายแผนผังตำบลบ้านม่วง แผนผังสถิติจำนวนประชากร เพื่อประกอบการจัดเตรียมหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย-มอญกรณีศึกษา ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ เทิบสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 0-2326-4325

ที่ ทม 1504/ 3096

คณะกรรมการอุดมศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

3๐ สิงหาคม 2545

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษา

เรียน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง

ด้วย นางสาวชนิศา สวัสดิรักษา นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มีความประสงค์จะขอข้อมูลแผนผังตำบลบ้านม่วง แผนที่การใช้เส้นทางในตำบล ขอเอกสารเกี่ยวกับสถิติประชากร ลักษณะกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และขอถ่ายภาพบ้านเรือนไทย-มอญ ในตำบลบ้านม่วง เพื่อประกอบการจัดเตรียมหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย-มอญ กรณีศึกษาชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิมสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 0-2326-4325

ที่ ทม 1504/ 3395

คณะกรรมการอุดมศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

19 กันยายน 2545

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษา

เรียน กำนันตำบลบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี

ด้วย นางสาวชนิดา สวัสดิรักษา นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มีความประสงค์จะขอข้อมูลและถ่ายภาพเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย-มอญ จากประชาชนในตำบลของท่าน เพื่อประกอบการจัดเตรียมหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย-มอญ กรณีศึกษา ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิมสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 0-2326-4325

ที่ รบ 75401/ 303

ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง
หมู่ที่ 5 อำเภอบ้านโป่ง รบ 70110

18 ตุลาคม 2545

เรื่อง ยินดีให้ข้อมูล

เรียน คณะศึกษาศาสตร์อุตสาหกรรม

ตามที่นางสาวชนิศา สวัสดิ์รักษา นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตร ศึกษาศาสตร์
อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ได้เข้าขอข้อมูลแผนผังตำบลบ้านม่วง เพื่อ
ประกอบการจัดเตรียมหัวข้อและโครงวิทยานิพนธ์ เรื่อง”แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา
สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย-มอญ กรณีศึกษา ชุมชนบ้านม่วง”นั้น

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง มีความยินดีและเห็นชอบกับการศึกษาเพื่อเป็น
ประโยชน์และแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง ยินดีให้
ความสนับสนุนข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องและพร้อมกันนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง ขอ
ขอบคุณที่เล็งเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมในชุมชนตำบลบ้านม่วง มา ณ. โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญยัง บุญเจริญ)

ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง

สำนักปลัด

โทร.0-3237-2623

โทรสาร.0-3237-2623

ที่ ทม 1504/ 3395

คณะกรรมการอำนวยการ

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

19 กันยายน 2545

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษา

เรียน อธิบดีกรมผังเมือง

ด้วย นางสาวชนิตา สวัสดิรักษา นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มีความประสงค์จะขอแผนที่สีการใช้ที่ดิน จังหวัดราชบุรี แผนผังอำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม เพื่อประกอบการจัดเตรียมหัวข้อและเค้าโครงการวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย-มอญ กรณีศึกษา ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิมสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 0-2326-4325

ที่ ทม 1504/ 3636

คณะกรรมการผู้ตติสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๒ ตุลาคม 2545

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักศึกษา

เรียน เจ้ากรมแผนทีทหาร

ด้วย นางสาวชนิตา สวัสดิรักษา นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มีความประสงค์จะขอซื้อภาพถ่ายทางอากาศ อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี
จำนวน 1 ฉบับ เพื่อประกอบการจัดเตรียมวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรม
พื้นถิ่น เรือนไทยมอญ กรณีศึกษาชุมชนบ้านม่วง จ.ราชบุรี”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็น
อย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิมสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 0-2326-4325

ที่ ทม 1504/ 4003

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๘ พฤศจิกายน 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน ศ.อรศิริ ปาณินท์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์

ด้วย นางสาวชนิศา สวัสดิ์รักษา นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาสถาปัตยกรรม จะทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย-มอญ กรณีศึกษาชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี”

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัยดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลของ นางสาวชนิศา สวัสดิ์รักษา มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิมสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 3264325

ที่ ทม 1504/ 4003

คณะกรรมการอุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

13 พฤศจิกายน 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน รศ.ดร.ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์

ด้วย นางสาวชนิศา สวัสดิรักษา นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาสถาปัตยกรรม จะทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย-มอญ กรณีศึกษาชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี”

คณะกรรมการอุตสาหกรรมพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัยดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลของ นางสาวชนิศา สวัสดิรักษา มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิมสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 3264325

ที่ ทม 1504/ 4003

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

13 พฤศจิกายน 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผศ.อาภา ศรีสงคราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์

ด้วย นางสาวชนิดา สวัสดิรักษา นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาสถาปัตยกรรม จะทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย-มอญ กรณีศึกษาชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี”

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัยดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลของ นางสาวชนิดา สวัสดิรักษา มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิมสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 3264325

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม หน่วยบัณฑิตศึกษา งานทะเบียน โทร. 3692

ที่ ทม 1504/ 4003

วันที่ 13 พฤศจิกายน 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน อาจารย์ทศพร โสคาบรกุล

ด้วย นางสาวชนิศา สวัสดิ์รักษา นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาสถาปัตยกรรม จะทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย-มอญ กรณีศึกษาชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี” คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัยว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลของ นางสาวชนิศา สวัสดิ์รักษา มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมกันนี้ได้แนบบแบบสอบถามแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดีและขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

(นายณรงค์ พิมสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

ที่ ทม 1504/ 4003

คณะกรรมการอุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๙ พฤศจิกายน 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน อาจารย์ขัมณิรัตน์ จินกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์

ด้วย นางสาวชนิศา สวัสดิ์รักษา นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาสถาปัตยกรรม จะทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทย-มอญ กรณีศึกษาชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี”

คณะกรรมการอุตสาหกรรมพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัยดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลของ นางสาวชนิศา สวัสดิ์รักษา มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิมสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 3264325

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – สกุล	นางสาวชนิดา สวัสดิรักษา
วัน เดือน ปี เกิด	19 มกราคม 2517
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	773 ซอยสาธุประดิษฐ์ 34 แขวงบางโพงพาง เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร 10120
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2538 สำเร็จการศึกษา ระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง (ช่างเทคนิคสถาปัตยกรรม) จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตอุเทนถวาย ปีการศึกษา 2540 สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปีการศึกษา 2546 สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรม จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง